

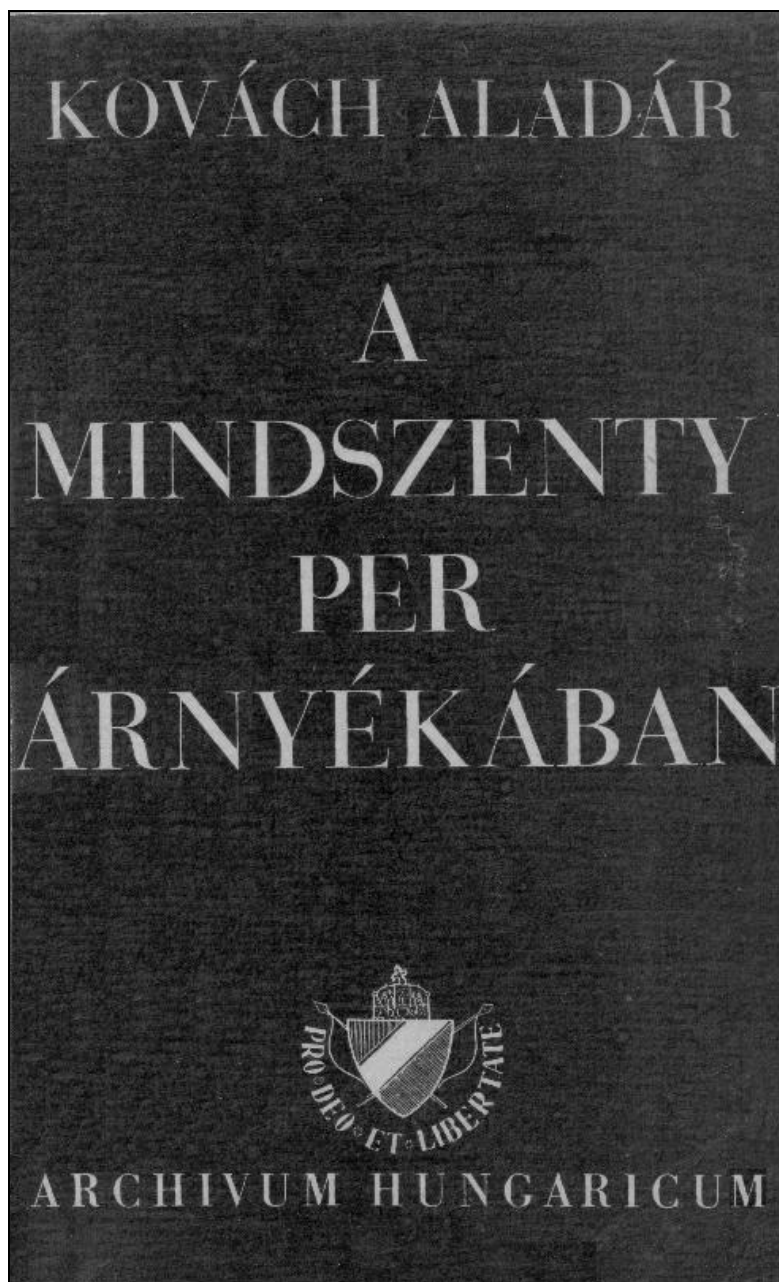
Kovách Aladár

A Mindszenty per árnyékában

Dokumentumok, pásztorlevelek, rendőri utasítások, jegyzetek

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Kovách Aladár

A Mindszenty per árnyékában

Dokumentumok, pásztorlevelek, rendőri utasítások, tiltakozások, jegyzetek

Archivum Hungaricum

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1949-ben jelent meg az Archivum Hungaricum kiadásában. Az Archivum Hungaricum kiadót a háború után Németországban és Ausztriában élő menekült magyarok alapították. Ők látták el a magyar érdekeket védő, az igazságot leíró sajtótermékekkel a hontalan magyarokat (és csempészes útján az otthoniakat is). Munkájukat ugyanaz a sátáni erő nehezítette, mint amelyről ez a könyv is szól. A könyv közvetlenül Mindszenty hercegprímás letartóztatása és elítélése után jelent meg. A kiadó vezetője dr. Lippóczy Miklós volt (1913–2004), aki – miután munkáját Németországban lehetetlenné tették – az Amerikai Egyesült Államokba vándorolt ki. Rövidesen ott is tudtára adták, hogy az amerikai magyar újságírás mások területe, és neki ott jövője nincs. Egyszerű gyári munkásként élte le további életét haláláig, állandóan segítve a magyar érdekeket.

A könyvet Péter Júlia OFS vitte számítógépbe.

Pro Deo et libertate

Imprimatur megjegyzés

Nincs ellenfelünk és ellenségünk, csak a bűn, amely az *ember személyiségére, az élet szentségére tör*. A bűnnek nincs nemzetisége, felekezete. Nincs baloldali bűn és nincs jobboldali: a bűn arca egy.

A huszadik század szobra nem a *Gondolkodó* lett, hanem a *Rabszolga*. A század őrvjög az ember eltaposásának bűnében. Egyetlen parancs lehet csak a szellemi ember számára: a leigázott ember felemelése, a meggyalázott élet védelme.

Ez az egyetlen parancs hajtja ezeket a kommentáló sorokat.

K. A.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Új bujdosó könyv (előszóként)	5
Halál a síneken (Dózsa Atilla tűnő alakjának)	7
Papok között	10
Szemben a végzettel – 1944	13
Nyilasok között – 1949	15
Serédi ravatalánál – 1945	17
Első pásztorlevél – A lelki romok eltakarításáról, a foglyokról, a meghurcolt asszonyokról, a földről és az evangéliumi demokráciáról	19
A magyar föld sorsa	23
Péter magyar hajóján	25
Pásztorlevél – Az ember értékéről, a lelkiismereti szabadságról, az újabb terror jelentkezéséről. Ellenállni!	29
Balogh páter vagy a kiárusított reverenda	33
Nyomor	34
Híradás Rómáról	36
Foglyokról	38
Az iskolára árnyék borul	41
Aggódás – Pásztorlevél az iskoláról	43
Kahána	49
Békeszerződés a halál bélyegével	51
Szemben a cseh támadással – Távirat Spellmann New York-i és Griffin londoni érsekhez ...	54
„A magyarok is emberek...”	55
A meghajszolt emberről – Pásztorlevél a kitelepítésekről	58
Különös jelenségek – Levél Dinnyés miniszterelnökhöz	61
Pásztorlevél az evangélium hirdetésének szabadságáról	64
Arckép tavaszi napfényben	66
A szovjet a gyermek után nyúl	68
Válságos napok – Második pásztorlevél az iskoláról	69
Az Ampulla-Apa – vagy a szexuáldemokrata dr. Ligeti Magda embertenyésztési javaslatai ..	71
Próbátétel — Pásztorlevél a megtámadott iskoláról	73
A pápa üzenete	76
Döntő ütközet előtt	78
Félelem	80
A láthatatlan háló láthatóvá válik	82
Előfutamok	83
Két jelentés	84
Utasítások	86
Válasz Ortutaynak	88
Élesre töltött fegyver	89
A kiközösítésről	91
Könyörgő harangok	92
Püspöki határozatok	93
Rendőri bekerítés – Levél Ortutayhoz a sérelmekről	94
Sürgönyök	95

Tiltakozás.....	96
Ítélet	98
Bizalmas kérdés	99
Távozó tanárok.....	100
A sárga könyv szerzői.....	102
Veni Sancte ifjúság nélkül	105
Légy hű mindhalálig – A palást siratása	110
Lappangó láz.....	112
A gyűlölet ellen – Monológ Sárközi György író sírjánál	119
Az élő szentségtartó	122
A Szekfű-Kodály levélre adott válasz.....	125
Búcsú papjaitól.....	131
A jobbik lator vallomása (részlet).....	133
Téli szivárvány Esztergom felett	136
Modern passió.....	138
Démonok és kegyelem.....	143

Új bujdosó könyv (előszóként)

Ez a könyv nem jut el Magyarországra. Megszületése mégis sorsszerű: a világon szétszóródott magyarságot akarja tájékoztatni. A Kardinális megtöretésével Krisztus Misztikus Testét sebezte meg a Szovjet. Világüggyé vált. S a világ minden nyelvén jelennek is meg tanulmányok, röpiratok, könyvek Mindszentyről. Magyarul ez az egyetlen, amit az olvasó most kézben tart.

Az a vidéki plébános, aki a német megszállás idején püspök lesz, az orosz uralom alatt hercegprímás, hogy az államfő nélkül maradt nép lelki kormányzójává váljék, aki az örök sziklán áll, de egy ezeréves ország és kilencmillió magyar lebírhatatlan életakarattól meríti erejét, – ennek a vidéki plébánosnak az ügye nagyon a mi ügyünk.

Sok motívum van, amit a világ nem lát, amit csak mi tudunk.

A látszat ez: a legitimizmus a szovjettől kap egy fekete-sárga összeesküvőt.

A valóság ez: *a nyugati életforma védelme* folyik a Kárpátok alatt. A történelmi erők utolsó ellenállási felzárkózása a megsemmisítő áradattal szemben. Ezen belül a magyar államszerkezet eszmei védelméről van szó: történelmi reintegrálódás, a szentkorona-gondolat védelme.

Mindezek eszmei fenntartások. *Bármilyen további fejezet, pozitív politikai lépés a szuverenitását visszanyerő magyar állam, a teljes magyar nemzet belső ügye.*

Mindszenty Pázmány Péter utóda az érseki székből és nem Kolonics Lipóté. Legyünk tisztában ezzel. Mindszenty tudja, hogy a magyar katolicizmus erőinek csodálatos kegyelmi áradata s a történelmi pillanat meghozza a lehetőséget, hogy évezredes missziós, apostoli szerepét a Duna-medencében a maga arányaival betöltse. A magyar katolicizmus századok óta most válik olyan erővé, hogy kikerüljön a bajor-osztrák katolicizmus árnyékából, visszakapja történelmi szerepét és sajátos feladatait a Kárpátok alatt maga oldja meg. Mindezt most mondjuk el, amikor a magyar katolicizmust a katakombák felé szorítja a szovjet, és amikor a magyar egyház feje börtönben van. De ez a pillanat hozza meg azt, hogy magyarnak és katolikusnak lenni egyet jelent, meghozta a mély, tiszta harmóniát a tömegek lelkében, s a jövő megmutatja, mit jelent földalatti mozgalommá kényszeríteni azokat a szellemi és tömegerőket, amelyeket Krisztus Tábornok irányít.

Maga a könyv elsősorban a hercegprímást akarja beszéltetni: négy év küzdelmeinek nemes dokumentumait, a pásztorleveleket, tiltakozásait, elvi megnyilatkozásait. A kommentárok a sűrű, nehéz légkört idézik, amelyben ezek a megnyilatkozások napvilágot láttak, a sötétség hatalmainak megvillanó arcélét, a diabolikus erők felsorakozását. Vázlatok ezek a kommentárok, maguk is a menekülés tragikus reménytelenségében készültek, állomás-missziók szalmazsákjain, kis kávéházak asztalán. Apró sátánok hurkokat vetettek itt is, nem adtak oda forrásmunkákat, de ugyanakkor százszoros erővel áramlani kezdett az áldozatkészség és jóság melege: a genfi református magyar diákok megküldték az Új Ember szükséges számait, barakkok mélyén száműzött magyar családok másoltak heteken át kéziratokat s ami ennek a csodálatos kényszerszaporításnak, – hogy ott legyen ez a könyv tízezer magyar család asztalán – legtündöklőbb mozzanata: *megjelentek, jöttek a katonák, a szétszórta sereg fegyvertelen harcosai, jöttek segíteni.*

Milyen félelmes élmény hazátlan katonát látni! A törött toll és törött kard a Haza legnagyobb szomorúsága.

Rákóczi régi hívása szólal meg: Pro Deo et libertate. Fegyverünk az Ige, kohéziónk: lélek és vér, emlék és jövő, az hogy magunk vagyunk, s hogy szólnunk kell a halottak helyett, a börtönök lakói helyett.

A *Bajtársi Közösség* viszi szét ezeket a könyveket az idegen csillagok alatt élő magyarokhoz.

Ha szólunk is, sok mindenről hallgatni kell: az égő jelenről beszél a könyv, s otthon mindenki tús. Úgy írtam minden sorát, hogy hősnék sugárzó szeme a kezemen volt, azzal a felelőséggel és becsülettel, hogyha az isteni kegyelem megengedi, hogy egyszer kezébe vehesse, minden vesszőt és pontot a helyén találjon.

München, 1949 Húsvétján

Kovách Aladár

Halál a síneken (Dózsa Atilla tűnő alakjának)

Színhely: Bécs, Aspang pályaudvar, karácsony este 1948-ban. Havas eső esik. Az állomás-misszió zsúfolt szobája. A mennyezetig fel barakkágyak, szalmazsákokon menekülők. A sarkokban családok, emberkupacsok, későn jöttek és már nem jutott ágy. A nővér beírja az újonnan jövőket; ma este is tizenhét ember került ide erre a kis szárnyvonal állomásra. Az ajtó előtt, mint óriási méretű betolható díszletek: a pályaudvar romjai. Angol zóna ez. A szomszédos épen maradt szobában az őrség, néhány fiatal angol katona. Húsz évesek. A rádió állandóan szól, a hang bizseregve bugyborékolva jön át a falon. Jézus születésnapja van, mindenfelé kórusok énekelnek a rádió éterében.

Este 11 óra; már csak a kislámpa ég a nővér asztalánál. Apró vaskályhában tea fő. A kályha mellett törzshelyén ül a Professzor. Csendben előadást tart a ma jötteknek. A kályha körül magasra tartott átázott lábak gőzölögnek. A sűrű, nehéz levegő, mintha főne a szuszogástól, de az emberek legtöbbje nem alszik. Égő szemek figyelnek a sötétből.

Professzor: (Jogász, katedrája volt Magyarországon, három éve él emigrációban, mindene elveszett, a tudománya itt nem kell senkinek; három év óta egy fillért sem keresett, táborba nem megy, itt akar a határ közelében lenni. Kicsit bomlott már, mániákus, mindenki tovább vándorol innen, ő marad. Vérző körmökkel tapad a leszakadt parthoz, Magyarországhoz. Itt bujkál, fejlődő elméleteivel három év óta Bécsben, karitászi akciók dobják át kegyeletesen egymásnak. Éjszakánként az állomás-missziók vendége: itt találkozik a menekülő Magyarországgal, remegő figyelemmel hallgatja az embereket, rajtuk néz át a határon. És többet tud Magyarországról, mint az otthoniak.)

Az Ismeretlen futár: (ma jött; a nővér beírta az adatait, de van-e egy is valóságos közöttük? A szomorú bárka törzslakói körülállják, s a professzor is neki magyaráz.)

Professzor: Hát nem látják az otthoniak a mértani tervszerűséget, ahogy ezek dolgoznak? Lépésről-lépésre, célszerűen. És nem látják, hogy mire tör ez? Mi kell még? A munkás nem lát? Sztrájkjog nincs, de van bányahalál. A kürtök szólnak, a rabszolgákat hajtják. A munkások meg azt hiszik, hogy ez az ő uralmuk?

Kékharisnya: (Sárga cipőben kék harisnya a kályhakörül lábkollekcióban. Tulajdonosa egy rongyos fiatalember. Hanyagul odaszól az ismeretlenhez.) Nincsenek papírai, ugye?

Ismeretlen: (Gondolkozva néz cigarettája füstjébe.)

Kékharisnya: Felszerelem. A legolcsóbban. A legnagyobb összeköttetésem vannak.

Unott fiatalember: (Közbeszól) Még tájékozódnia kell.

Kékharisnya: Majd én tájékoztatom. Hová akar menni? Mi akar lenni? Bírja a klímát?

Ismeretlen: (Csak a tekintete kérdi: milyen klímát?)

Kékharisnya: Nem a Riviéraét. A Klímát. A trópuson. Nős? Visszere van? A fogai jók, látom. Nagy lehetőségei vannak Ugandával. Az ugandai konzul a napokban jön. Remek vonalam van hozzá, elviszem magát. Van egy cigarettája?

Ismeretlen: (Némán megkínálja.)

Kékharisnya: Uganda óriási lehetőségek előtt áll. Persze az úttörést vállalni kell. Van hangja? Jó lenne, ha betanulná a himnuszukat: O Uganda! Our home and native land! Az nem baj, ha nem látta még új szülőföldjét. A szűrőbizottság szereti a hazafiakat.

Professzor: (Nem is hallja a Kékharisnyát, úgy beszél az Ismeretlenhez.) Igaz, hogy kimondják a proletárdiktatúrát? Mit hallott erről? (Szünet) Az jó lenne: gyorsítaná a kibontakozást. Gyerünk, lássuk a rendszer igazi arcát. Érti, hogy mit mondok?

Kékharisnya: Akar az Andersbe menni? Vannak lengyel papírjaim. A zónán hogy megy át? Az Ennsnél? Erős az orosz kontroll. Van bennszülött igazolványom.

Volksdeutsch: (Leszól a magasból.) Ruhe!

Kékharisnya: Kuss! Borbély Kunszentmártonból. Ezt az egy szót tudja németül. Valahol rászóltak ezzel a szóval, ráragadt s most félóránként bemondja. Ezzel akar karriert csinálni.

Volksdeutsch: (ordít) Ruhe!

Nővér: (felrebben) De csendesen, – felébrednek...

Professzor: (Ismeretlenhez) Ahhoz persze, hogy nyíltan kimondják a proletárdiktatúrát, földre kell tenni az útból előbb a hercegprímást. Meg merik-e tenni? És hogyan? Ez nyílt terrorakciót jelentene. A világ előtt.

Élénk fiatalember: (beleszól) Hagyjuk apus, unalmas. Lyukat beszél a pali hasába. (Ismeretlenhez) Eladok egy nemzetközi sőfőrigazolványt. A pampákon is vezethet. Jobb, mint egy szovjet-magyar útlevél. Megjegyzem, lehet, hogy maga néma, mert eddig egy szóttagot sem szólt. Vagy süket is?

Kékharisnya: Az a benyomásom, hogy diplomata. Fiatal, de a régi iskolából; akinek az volt a szexepilje, hogy sohase szól. Van még egy cigaretta?

Ismeretlen: (Kínálja őket.)

Unott fiatalember: (Aki eddig csak nézett.) Hát hallani, hall.

Kékharisnya: A legnagyobb tippeket adom: Nem volt nyilas? Van zsidó imaszíjam, fejre. Tvilemmel. Nagyon jól állna magának. Kap hozzá cionista igazolványt. A legjobb lehetőségek. Jóvá teheti a kilengéseit.

Rádió: (Híreket kezd el mondani. Teljes csend lesz.) „*Magyarország lezárja a nyugati határt. A magyar–osztrák határ hermetikus lezárására a magyar kormány újabb erős katonai és rendőri egységet rendelt ki. A határvonal mentén hármás drótsövényzárát húznak, a figyelőtoronyok építése folyik. A tilosnak jelzett határövezet mintegy harminc kilométer szélességű s lehúzódik egészen a jugoszláv határig. E területen a legszigorúbb ostromállapot rendelkezései érvényesek. A határátlépés megkísérléséért ötévi börtön jár. A tilos határövezetben az engedély nélküli tartózkodás is szökési kísérletnek számít.*”

Professzor: (Lázasan mérlegel.) Igen, igen, ez az. Így láttam. Ez a proletárdiktatúra: drótsövényt húznak az ország körül. Így képzeltem, az utolsó felvonás kezdete ez.

Asszony: (Sápadt, fáradt, a sarokban ül, kislánya az ölében alszik.) Azt hiszem az utolsók voltunk, akiknek sikerült.

Vörös sál: (Kerül a lámpafénybe, egy fej előre hajol, a homályban állt eddig nyugtalan, éber figyelő patkányszem, ahogy előre hajol, kabátjából kibuggyan a vörös sál. Tompán.) Merre jöttek át?

Asszony: Sopron alatt.

Vörös sál: Kőhida felé?

Asszony: Az erdőkön át.

Vörös sál: Volt vezető?

Félszemű: (az asszony felé forró lobbanással) Ne feleljen, kérem! (Ott állt a vörös sál mögött, most előbbre lép, fél szemének üregét fekete posztófolt takarja, esőköpenye alatt kopott magyar tiszti zubbony. Csupa nyugtalanság, kétségbeesett, bizonytalan kéréssel, halk meleg hangon a felfigyelő menekültekhez) Ne feleljenek, kérem, ne feleljenek; még nem tudják hol vannak – vigyázzanak ... Minden szó mások életébe kerülhet – odahaza. Szokják meg, hogy ne feleljenek!

Vörös sál: (Fölényes, halk.) Miről van szó?

Félszemű: Ne tévessze meg magukat, hogy magyarul beszél... Értik?

Vörös sál: (Komor) Mit rémíti itt az emberek?

Félszemű: (Egészen közel áll mellé) Azt hiszed nem tudom, hogy ki vagy? Figyelsz kilencedik napja. Rám akasztottak. Zsebedben érzed már a vérdíjat a fejemért. Ötezer schilling lesz ugye?

Vörös sál: Engedje el a karomat.

Félszemű: Ne szisszenj, mert szétroppantalak, te patkány. Ebből élsz? Ezt tanultad ki? Miből vagy? Te adsz el minket, a szülőanyádat adod el, te hurcolsz börtönbe és adod halálra a testvéreidet, te besúgó, feljelentő! Ha idegen lennél, becsülnélek egy golyóra, de, te nem vagy idegen, te a vérünkből vagy, te nyomorult. Ezért vesznek meg, te – Tildy...

Vörös sál: Nehéz perceid lesznek még ezért.

Félszemű: Fenyegetsz? Most velem jössz ... kimegyünk, elmegyünk ... Érted? Nem adlak hatóság kezére, mert nem tudják ki vagy, olcsón szabadulnál. (Mint a vaspánt tartja a karját, elindulnak kifelé.) Maradj csendben (suttogja). A Gestapo hurokjára te kerítetted Zsilinszky Endrét s a GPU sorozatát te adtad Donáth György szívébe... Gyere szépen. (Az ajtóból hátraszól) Aki itt magyar, vigyázzon: tanuljon meg mindenki hallgatni. S a hűség a legelső parancs (Az ajtót beteszi maga mögött.)

Ismeretlen: Ki ez az ember?

Professzor: Magyar tiszt, aki ma se tette le a fegyvert. Így harcol tovább. Mióta Rajk a külügyminiszter, a követségek átalakulnak rendőrséggé, a pesti GPU leányvállalataivá. Éppen úgy katasztrofeznek, mint az Andrássy út 60-ban, mindenkit számon tartanak, fontosabb esetben kiemelik. A menekülők sokszor nem tudják, hogy Bécs még aknamező. Ez a tiszt ezekkel az élő aknákkal viaskodik.

Nővér: (befejezte magánimádságát, boldogan mosolyog, karácsonyeste van. Ő német, és nem érti mit beszélgetnek itt a magyarok. Szelíden, kedvesen:) Nohát, most már kérem, befejezzük a beszélgetést. Késő van, holnap is lesz nap. Békés nyugovást. (Leoltja a kis asztali lámpást is, csak egy kis virrasztó kék kórházi lámpa ég. A rádió valahonnan éjfél misét közvetít.)

Professzor: (Egész halkán tovább beszél az Ismeretlenhez.) Azt mondják, hogy a terror indokolt, nem önmagáért van. Az ember új életformát épít magának. A terror eszköz. De miféle életforma az? Mely nem az emberekből, az emberekért épül? Az állam legyen a társadalomé. A társadalom az egyénért. Az egyén a motor. A sok egyént kell összehangolni, aztán magasabb egységbe.

Volksdeutsch: (Félálomban) Ruhe!

Professzor: (Elhallgat. Szünet. Hirtelen robogó fékezés odakint. Az éjfélí vonat jött be. Mintha egymásra zuhannának a kocsik, úgy áll meg. Messziről hangok, zavaros kiáltás. Két gyerek benn felül az ágyon. A hangok közelebb kerülnek, néhány vasutas, rendőr áll meg az ajtóban. Belépnek.)

Nővér: (felgyújtja a villanyt.)

Vasutas: Részeg volt az a két ember, vagy birkóztak a sínek közt? Az 1046-os végig gázolt rajtuk. (Csend.)

Rendőr: (nézi az igazolványt) Ki volt ez az ember? A félszemű. Ismerte valaki?

Professzor: (döbenten, magának) Új Dugonics Titusz.

Rendőr: (kezében igazolvány, lapozza.) Dózsa Atilla a neve. (Nézi a képet) Igen, ez az. És a másik?

Vasutas: Névtelen. Nem maradt belőle semmi. Egy sál a sínek mentén, de az is véres volt. Nem vettük fel.

Rendőr: Névtelen. Meg kell majd még néznünk, ha megvirrad.

Angol rendőrök jönnek. Szótlatlanul megállnak az ajtóban. Egy megkezd az igazoltatást. Az őrszoba ajtaja nyitva maradt utánuk s a rádióból zengve hullámszik ki az éjszakába: Stille Nacht, Heilige Nacht.

Papok között

Színhely: Kolostor valahol a hegyekben, Ausztriában. A kolostorban több magyar pap is él.

Vacsora utáni beszélgetés a refektóriumban. 1949 január. Vendég van: az ismeretlen futár, aki tegnap jött, holnap már megy tovább Róma felé.

Az Ismeretlen: Képzeljék így kérem: Kalózzok megrohanok egy ezeréves hajót. Az egyszerű kirablás, az utasok megölése nem elég, nekik messzibb céljaik vannak: berendezkednek, be akarnak futni a *Napnyugati Kikötőbe*.

Valami monumentális csel felépítése folyik Magyarországon. A látszatok, a díszletek felépítése, ami mögött az államot lebontják. A nagy beöltöztetés folyik. Mintha egy múzeumot raboltak volna ki a véres commedia dell'arte-hoz. Beöltöznek ruháinkba, neveinkbe, szavainkba. Kirámozzák a múltat és kisajátítják a halottakat.

A legaprólékosabb tervszerűség van mindenben. A szovjet beágyazza magát egy ezeréves államba, európai díszletek között. Ma ráérnek, van idejük. Az 1919-es kommunista kísérlet nyersebb volt, őszintébb. Szammuely halálvonata végigszánguldozott az Alföldön s a városok fasorain hullákat hagyott; papok, parasztok, katonák holtesteit. Budapesten Korvin-Klein Ottó végezte az éjszakai emberrablásokat, s a Duna, mint mohó cinkos némán vitte az áldozatokat. Tilos a nemzeti zászló, a himnusz s a Lenin-fiúk belelőnek az Oltárszentségbe, – de ez mind improvizáció volt csak, az első, gyors vázlat. Most más, most van idejük. Ma mély ásást végeznek.

Ma a himnuszt Rákosi Mátyás éneкли. Feltett kalappal s hüvelyk ujját a mellényzsebbe akasztva. Ma nem tilos a nemzeti zászló, ma március 15-én új kokárdát kapnak az iskolások: Kossuth Rákosival ikresítve egy gomblyukban, nemzeti alapon, s mint mikor a mezei poloska megmássza a málnát, Gerő-Petőfivel ugyanegy nemzeti szalagocska a szív felett. Egy haladó szellemű gyár nemzetiszín higiénikus papírt gyárt és május 1-én minden ló farkán nemzeti zászló csüng.

Nemzeti Kormány, Nemzeti Bizottság, Nemzeti Segély s a külső zaj mögött a szovjet vágányok lefektetése folyik. Soha nem hallott nemzeti hősök bukkannak föl: ki hallott addig a nyalka kuruc Zalka Mátéről, aki valójában a „legendás hírű Lukács tábornok”, s aki még közelebbről egy régivágású magyar öregúr, a Hirsch bácsi nagy fia: *vállalati igazgató és szabadsághős*, aki már a spanyol háború idején a mi *mai szabadságunkért* küzdött, sikerült is neki s ma az ő neve csillog a Hadik Laktanya homlokzatán.

A nemzet nem árva; hogy milyen dúsan tenyészik nemzeti életünk, mutatja, hogy amíg régekte csak egy, ma három „a-legelső-magyar-asszony” van, a Vadas, Pollákné Stern Szelén s a mindenkori államfői hitves. Ma ők a nemzet anyja, ők az Egyesült Izzó Női Tábor, ők a Nemzeti Segély, ők a Lorántffy Zsuzsanna, ők a nemzeti Gond, a Nemzeti Gyermekek felett az ő arany szívük gyűjt ma a kicsi görög emberpalántáknak, a kicsi macedón emberpalántáknak stb. Ez a legelső magyar szív minden elnyomottért dobog s várja a pillanatot, amikor a néger zsellért felszabadíthassa a néger kulák alól. Ilyen tág szív még nem dobogott a magyar földön.

Minden nemzeti és népi ma Magyarországon. Gábor Andor az új Gyula deák s az új költő Szántó Andor Őszi Vetés című kötetével a rög fölé hajol. Az ő földreformjuk a *nemzeti forradalom* zajával sodorja a parasztságot a kolhoz felé.

S a nemzeti zászló közepére egy májusi reggelen, mint kigyúlt kézigránatot bevágják a vörös csillagot, így leng tovább, és csak most kezdi látni a nép, hogy vérzik a zászló.

Mindez a legiszonyúbb dogmatika kemény parancsai és ellenőrzése alapján megy.

Szakaszokban forradalmasítani, a kommunista alapelveket kikerülhetetlen történelmi szükségszerűségként szuggerálni. A polgári tömeg tájékozatlan, fél, ideológiailag

iskolázatlan, egyedül a hagyományaik csigaháza védi. Ebbe a hagyományba kell behatolni és belülről szétbontani.

Ezért jönnek hagyományos nevek, színek. 19-ben Lenin megteremti a Kommunista Internacionálét, a Kominternt. A nemzet, a múlt gravitációs erőivel, a szociálpatriótákkal szemben szükség van a nemzetközi forradalmiság hangsúlyozására. 43-ban ez a Komintern feloszlik. Az európai és a belső helyzet taktikai változtatást követel. A roborogó háborún túl ez a lépés már készen volt. És hatalmas előnyöket hoztak ki ebből a mozdulatból. A szovjet forradalom megérett a konzerválásra – mondják odakinn – megáll, a háború nyomán a múlt nagy kötő erői lépnek fel: tradicionalizmus, az orosz történelmi örökség újraértékelése, nemzeti vonások, a régi társadalmi szerkezet bizonyos jegyei ütődnek fel, sőt a cárizmussal megölt egyház hóvirágai is feltörnek.

A halott orosz középosztály felett már nyugodtan virágozhatnak az új címek, rendjelek, a háború ellenlendületében a „szovjet ember” kialakult típusát, az egyház halotti maszkját pedig nyugodtan felmutathatják az ámuló Európának, kis megvilágítással élőnek hiszik.

– A taktika változik, az irány soha.

– A színjáték Magyarországon mostanáig folyt. Az a tucatnyi moszkvai ügynök, aki a magyar terepet kézben tartja véres fanatizmussal, tehetségesen végzi feladatát. Ez a csoport tartja, vezeti a vak orosz szuronyt. Ismeri a magyarság lelki tájait, beidegzettségeit, ismeri támadható pontjait. Új tömegbázis megszerzése a cél, a nép lelki bekerítése. Még 45-ben mondja Rákosi Debrecenben, magántársaságban, hogy polgári eszközökkel és észrevétlenül akarják a forradalmat végrehajtani, nehogy a kapitalista Anglia és Amerika akadályokat gördítsen. Épp ezért a „legnagyobb körültekintéssel” kell megalapozni az új tanácsköztársaságot.

– Most börtönbe vetik a Kardinálist és bejelentik a nyílt proletárdiktatúrát. Ez egyetlen akció két mozzanatban. S mintha leszakadnának a függönyök, egyszerre látható és érthető lesz mindaz, ami ellen az egyházfő négy év óta küzd. Van-e döbbenetesebb igazolása a primás „naiv” diplomáciájának: hajthatatlan, egy percre meg nem ingó magatartásának, mint ezek a megmutató tények? Van-e itt *modus vivendi*? Ki az ellenfél? Világos-e már, hogy itt a *lélek, a nemzet, az ember* megsemmisítésére tör egy rendszer, mely három évtized óta a maga népéből is agyag-óriást épít, monstrumot, mely rázuhan Európára?

– S ez a monstrum már nem egy ember szuggesztiójából épül. A félelmetes az, hogy a szovjet legyőzte már az alkotóját, a Diktátort is és legyőzte az Időt. Figyeljék meg, minden emberi forradalom a halálfélelem neurózisában cselekszik. Attila, Dszingiszkán, Napóleon, Hitler, mind egyetlen nemzedék életéből épít, egyetlen nemzedék erőfeszítésével akarja megoldani feladatát, egy életnyi idő áll csak rendelkezésére s valami extatikus versenyfutás az idővel az egész uralom. A szovjet monstrum túllépett az Időn, és Inspirátorán: *Lenin az Üllő, Sztálin az Acél, Molotov a Kalapács*. Nem veszik észre a diabolikus szimbólumokat? A szovjet ráér, *visszahúzódik*, körülönti a gátat, *nem nyugtalanítja az Időt*.

– A harc a szovjet szellemi síkon dől el. Nem a sokszor frappírozóan bornírt jelszó hadjárataikra gondolok. A negyedik osztály, a proletáriátus belépésére a történelmi faktorok sorába. Az *ember megszentelése, a tömegek megváltása, ez a szellemi harc*.

– A szovjet proletárt termel s a halott lelkeket vezeti Európa teremő műhelyeinek megsemmisítésére. A fizikai háború nem végső megoldás. Az utolsó forduló szellemi síkon dől el. Ha Európa nem tudja visszaoltani magát a régi gyökérre, ha nem tudja a *forradalmi ellentípust*, a krisztusi új embert kialakítani, a puritán, az emberi szolidaritással, szocializmussal teli élő keresztényt, bizony az ázsiai sztyeppe borít itt el mindent a harmadik évezred küszöbén.

– Bocsássanak meg, későn van. A béke és a csend olyan mély itt, hogy fantasztikumma válik a völgyből jött ember lobogása. De nem én vagyok aki szólok; az éjszaka nyugtalan

s a sötétség hatalmai viharzanak a tetők felett. Magyarországon a lélek ostrom alatt áll s ha Magyarország elesik, a szovjet Róma kapuit dönti.

– A börtönben most egy ember van, törekeny testét törik ezek az órák. Mennyi szeretet van benne és mennyi erő. Így búcsúzik:

– *Nem én követelek sokat, hanem az idő. Az ítélő idő. Senki el nem kerül a megméretést. Most bizony a civileknek papokká kell válniuk. S a papoknak szentekké.*

Szemben a végzettel – 1944

Az október tizenötödiki deklaráció kisiklik. Az államfőt a németek foglyul ejtik és október tizenhetedikén, délután öt órakor elviszik az országból, ismeretlen helyre.

Az oroszok mélyen benn állnak az ország területén. Az országutakon menekülő milliók áradata, az elfoglalt területekről az ottrekedtek kétségbeesett segélykiáltása jön, a szétszóródó, magára hagyott magyar seregetesteket most már szinte minden katonai és politikai vezetés nélkül viszi harcba a legkeményebb lelkiismereti parancs: a szülőföld védelme.

Az orosz vezetés a váratlan idővesztés miatt egyre elszántabb és erőszakosabb, – ezt a fegyvertelen lakosság, a védtelen falvak érzik leginkább. A szovjet hadsereg eléri a Duna vonalat, órák kérdése, hogy a harc átcsapjon a Dunántúlra.

A nyilas vezetés a képtelen helyzetben hisztérikus idegrángásokkal próbálja rendezni sorait. A német halál-tank és az orosz gőzhenger közé került magyarság atomizálódik, a két halál árnyékában valami tömeg-idegesség lép fel, – a ködben kalandorok és idealisták, hősök és banditák figurái kavarnak.

A harmadik út, a mindkét irányba való ellenállás lehetősége megsemmisül, – a tömeg lassan színeződik át: ellenállók és ál-ellenállók, barikádra rohanók, akikről nem tudni, milyen zászlót bontanak ki majd a barikádon, a sok löcsei fehér asszony, aki mind hívogatja az ellenséget, versenyezve németet és orosz, a magyar lélek utolsó búvóhelyei felé, – a morális hullás e félelmetes időszakában elindul az új veszprémi püspök, Mindszenty József, az erkölcsi és fizikai élet védelmére akcióba kezd, emlékiratot fogalmaz a kormányhoz, körüljár, aláírta a dunántúli püspökökkel, maga viszi fel Budára, személyesen adja át, sürgetőn, kérve és dörömbölve a lelkiismereteken.

Az utolsó kísérlet volt ez.

Íme a memorandum:

Miniszterelnök Úr!

Alulírottak, mint a Dunántúl Főpásztorai, magyar főpapi felelősségünk tudatában arra kérjük Miniszterelnök Úron keresztül Magyarország sorsának mostani intézőit, hogy a még ép Dunántúlt ne vessék oda visszavonulási harcok martalékának, mert ezzel a magyar haza utolsó darabja is és vele a magyar jövő és felépülés utolsó reménye is odavész.

Két hatalmas hadsereg álló és mozgó harcának színhelye lesz ez az ország. Elpusztul a 3,441,853 főnyi törzslakosság, a többi országrész számba sem vehető rengeteg idemenekültje; a gyönyörű városok, falvak, felbecsülhetetlen vagyon, történelmi érték, a legutolsó élelmiszerkészlet. Ez annál inkább várható, mivel a harcok közt történő kiürítés és bevonulás egyre elkeseredettebb lesz, a felperzselés és vérszomj is egyre nő. A maradék lakosságra éhhalál, épületek híjával fagyás, ragályos betegségek egész raja vár, hiszen a Dunántúl orvos-körzetei nagyrészt betöltetlenek.

Ha Budapest kiürítésével annak egymillió-százhatvan-ezer, illetőleg Nagy-Budapestet véve másfélmilliónál több lakos, a Felvidék és Duna-Tisza-közének és a Délvidéknek menekülői itt zsúfolódnak a pusztulás még borzalmasabb, a felelősség még irtózatossabb lesz.

Vajon az a remény, hogy a rendszerváltozás megfordítja a hadi helyzetet megvalósult-e már? Vajon az elmúlt két hét alatt Magyarország meg nem szállt területe nagyobb lett-e? Mi örülnénk, ha azt írhatnánk, hogy áll a Haza legalább az október tizenötödiki határok közt.

Vajon a kétheti tapasztalat és áttekintés birtokában fenntartható-e az erkölcsi felelősség mérlegén az az álláspont, hogy *megsemmisítünk vagy megsemmisülünk*? Avagy éppen a mi

kezünkből várható a megsemmisítő csapás, egyetlen kiépített védelmi vonal nélkül, védtelen határokkal, felszereletlen honvédséggel, megtépett, visszavonuló támogatókkal, egyre előrehaladó hadakkal szemben? Amennyire csak a vágyak birodalmába tartozik a mi világhatalmakat összemorzsoló harci teljesítményünk 1944 ősze-telén, annyira közel a vagy-vagy másik eshetősége: a *mi megsemmisülésünk*. Muhi, mohács, Majtény, Világos, Trianon után volt feltámadás, de a megsemmisülésből nem lesz.

Az egyén feláldozhatja magát a nemzetért, tízezrek és tízezrek ebben a világháborúban is hősként haltak meg nemzetünkből hazánkért, de a nemzetet öngyilkosságba odavetni csak úgy elvből nem lehet. A felelősség és lelkiismeret nem engedi.

Ha az volna a kérdés, honnan vesszük a jogot, hogy szavunkat felemeljük, emelt fővel válaszoljuk: magyarok vagyunk, elszakíthatatlan sorsközösségben élünk és akarunk élni a nemzettel. A törvényhozásnak, az ország-vezetésnek vagyunk Istentől, Szent István királytól és az ezer év törvényeitől rendelt tényezői. A felmerült élet-halál kérdés ma már nem politikai, hanem mindent megelőzően erkölcsi, ezért nem csak szólhatunk, de kötelességünk is a lelkiismeret, a történelem és Úristen ítélőszéke előtt a felelőségre rámutatni a Dunántúl három és félmillió lakosa nevében.

Abban a reményben, hogy komoly szavunk komoly mérlegelésre talál, vagyunk Miniszterelnök Úrnak hazafias tisztelettel:

1944. évi október hó 31-én.

Dr. SERÉDI JUSZTINIÁN
bíboros hercegprímás
esztergomi érsek

MINDSZENTY JÓZSEF
veszprémi püspök

APOR VILMOS
győri püspök

SHVOY LAJOS
székesfehérvári püspök

VIRÁG FERENC
pécsi püspök

KOVÁTS SÁNDOR
szombathelyi püspök

Röviddel a memorandum átadása után bekövetkezett a veszprémi püspök letartóztatása.

Nyilasok között – 1949

A „Magyar Nap” című budapesti szovjet-napilap a következőt írja 1949. január 23-án: „Az esztergomi érsek köré nimbuszt fontak „ellenállásból”, de sajátkezű vallomásában ő maga ismeri el, hogy ez az ellenállás egy nyilas főispánnal való veszekedés volt 1800 férfiing és alsónadrág felett.”

És valóban, – belelapozunk a Sárga Könyvbe, a vallatás precízségét és a könyv hitelességét döntően igazolva, ott találjuk ezt a mondatot.

A népügyész vádbeszédében ezeket mondta: „Mindszenty úgy tünteti fel magát, mint a magyar szabadságharcos mozgalom ellenállója. Ennek élő cáfolata ez a beadvány, amelyet a nyilas Szöllősy Ferenchez intézett. Ebből kitűnik, hogy Mindszenty azért került összeütközésbe a nyilasokkal, mert meg akarta menteni előlük a püspöki palotában felhalmozott fehérműt.”

Hallgassuk meg *mégis* a koronatanút, – mit mondanak a bíboros ellenállásáról *ma* a nyilasok? Az egykori ellenfél vallomása dokumentum erejű.

Az állásfoglalás kifejezői: *Gömbös Ernő* és *Tatár Imre*, a Hungarista Mozgalom paraszt szárnyának vezetője.

Nyilatkozat

A magyarországi vallásüldözések során börtönbe vetett Mindszenty kardinális ügyében a bolsevik kormányzat „Sárga könyv”-et adott ki. E propaganda könyv „*Mindszenty és a nyilasok*” címmel külön fejezetet szentel (a francia kiadásban 11-15 lap) Mindszenty akkori veszprémi püspök és a nyilaskeresztes mozgalom közti „viszony” feltárására.

Mi, akik az akkori eseményeknek nemcsak megfigyelői, hanem a Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalomban, illetőleg az államigazgatásban betöltött szerepünk révén aktív tényezői voltunk a Mindszenty veszprémi püspök körüli eljárásnak, megállapítjuk, hogy a „Sárga könyv” minden egyes idevonatkozó tétele hamis.

Ez irányú vádjaikat két pont körül csoportosítjuk:

1. Mindszenty a nyilasokkal szimpatizált és a zsidótörvények ideológiai előkészítésében részt vett.

E fejezet anyagára támaszkodva – budapesti hivatalos jelentés szerint – a magyarországi vezető zsidó szervezetek táviratilag hívták fel a zsidó világszervezetek figyelmét e vádakra, ezzel természetesen erkölcsi alátámasztást keresvén.

A világgözülemény megtévesztésére folyó hadjáratnak lényeges állomása ez, – épp ezért, mint életben maradt koronatanúi az ügynek, akik Hazánktól távol, szabadon szólhatunk, – leszögezzük a következőket:

A Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalom Mindszenty Józsefet mindig ellenfelének tartotta. A párt vezérkara pontosan tudta, hogy Mindszenty József annak a „Nemzetpolitikai Szolgálat”-nak volt dunántúli vezetője, amelyet *Horthy kormányzó utasítására, titkos ellenállási mozgalomként Teleki Pál azzal a céllal alapított*, hogy egyrészt az imperialista német propaganda magyarországi hatásait bénítsa, másrészt a magyar nemzetiszocialista mozgalom kibontakozását megakadályozza, vagy legalábbis késleltesse.

A Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalom vezérkarának tudomása volt arról, hogy Mindszenty teljes lélekkel képviselte Serédi hercegprímásnak a zsidóság védelmére tett minden cselekedetét és soha el nem fogadta a rendkívüli idők követelte rendkívüli intézkedéseket.

2. A második vádpont szerint Mindszentyt a Nyilaskeresztes Párt azért fogatta el, mert a nyilas főispán követelésére nem adta át a püspökség tulajdonát képező fehérnemű készletet.

Ezt a képtelen és primitív vádat „sajátkezű írott vallomásában” megismételtették Mindszenty kardinálissal.

A történeti tény ez: a veszprémi püspöki palotát a Nyilaskeresztes Párt a harcolva visszavonuló magyar csapatok főhadiszállásának szemelte ki. Mindszenty püspök a palotát nem adta át katonai célokra.

1944-beli letartóztatásának döntő oka azonban nem ez volt, hanem az a memorandum, amelyet Mindszenty 194. október 31-én a kormányhoz intézett.

Ez a támadó hangú memorandum a kormányzó október 15-i fegyverszüneti deklarációjához csatlakozott, a Dunántúl védelmében a harc feladását követelte.

A memorandum nyilvánosságra került, a polgári lakosság pánikot támasztott, és félő volt, hogy a *kizárólag a bolsevizmus elleni élet-halál harcra beállított, saját szülőföldje védelmében harcoló magyar seregtestek önbizalmát megingatja, harci készségét megtöri.*

A Párt és a Hadsereg erejét kellett dokumentálni Mindszenty püspök letartóztatásával.

Mindezt ma, a proletárdiktatúra vérbírósága elé hurcolt magyar hercegprímás ügyében a tiszta, történelmi igazság érdekében, lelkiismereti parancsként el kellett mondanunk.

Nyugaton, 1949. évi február havában.

Serédi ravatalánál – 1945

A harc még tartott, a holttestet nem lehetett átvinni a Bazilikába. Itt a súlyosan megsebzett primási palota épen maradt lépcsőházának nagy négyszögében ravatalozták fel. A gyertyafény lobogott az arcán, de alig volt sápadtabb, mint mikor élt. Az oroszok harmadszor foglalták el akkor Esztergomot, az ostrom tombolt, az áradat elöntötte a várost. Nagycsütörtök volt, hírül hozták az óvóhelyre, hogy a szovjet katonák betörték az egyik apácakolostorba. A primás tekintete egy pillanatra még az Eget kereste, aztán lehajította fejét és meghalt. Délután három óra volt.

Egyik noteszében megmaradtak feljegyzései, nem napló, inkább emlékeztető nyersanyag egy megírandó fejezethez, – így vázlatosságában is rendkívül érdekes. Az utód, Mindszenty hercegprimás közreadott e jegyzetekből néhányat 1945 végén az Új Ember című katolikus hetilapban. Szükségesnek látszott ez akkor a halott védelmére.

A háború egyéni sorsának beteljesülését is jelentette. Nagypéntekre virradó éjszaka ravatalához orosz katonai díszőrséget rendelt a szovjet parancsnokság. És reggelre eltűnt a halott újjáról a pásztorgyűrű.

A Gondviselés néha az ember előtt is világosan lezár egy-egy fejezetet. Hogy is bírta volna meg Serédi fáradt, szelíd szíve azt a harcot, aminek az Egyház nekiindult?

A feljegyzésekből

„Kassa bombázása után (1941) – így kezdődnek a háborús feljegyzések a Bárdossy-kormány Szovjet-országnak megüzente a háborút anélkül, hogy az 1920: 8. t. c. 13. §-a szerint az országgyűlés előzetes hozzájárulását megszerezte volna, pedig a hozzájárulás megszerzésének lehetőségét és kötelességét a dolog sürgőssége nem akadályozta.

Valószínű, hogy az országgyűlés velem együtt a *hadüzenet ellen* foglalt volna állást, mert még, ha biztosan megállapították volna is, hogy Kassát orosz gépek bombázták, egy tiltakozó és kártérítést követelő jegyzékkel célszerűbb lett volna az incidenst elintézni, mint olyan háborúba belemenni, amelyben esetleg százezer számra pusztul majd hazánk fiatal nemzedéke, sok milliárdos károk keletkeznek és sok milliárdos költségek merülnek fel, nem is szólva az állandó bizonytalanságról és a háborúval kapcsolatban minden magyar polgárt gyöttrő kimondhatatlan szenvedésekről. Aki a hadüzenetet világnézeti okokra vezeti vissza, annak nem szabad felednie, hogy nem sokkal a hadüzenet előtt hazánk tagja volt ugyan az antikomintern szövetségének, de közvetlen előtte diplomáciai viszonyt tartott fenn a Szovjettel, bár annak világnézete nem változott.

Hadüzenetünket nekünk szóló angol hadüzenet követte, amelyet december 6-én, a kormányzó névnap ajándékaként nyújtották át Budapesten. *Én ugyan az Apostoli Szentszéken keresztül megpróbáltam ezt a hadüzenetet megakadályozni*, de Maglione bíbornok államtitkár azt a sürgönyválaszt adta, hogy már minden közbenjárás *hiábavaló*, mert a hadüzenet teljesen és visszavonhatatlanul elő volt készítve.

Pedig én azt reméltem, hogy ha a dolog a diplomáciai viszony megszakításával tovább nem megy, akkor elsimítható a háborús összeütközés, kivált hazánk légitereiben.

Az angol hadüzenet után az Amerikai Egyesült Államoknak viszont a Bárdossy-kormány üzente meg a háborút ismét az országgyűlés megkérdezése és hozzájárulása nélkül. Talán azt gondolta a kormány, hogy Amerika messze van, tehát a hadüzenetnek reánk nézve nem lesznek gyakorlati következményei, viszont a német szövetségének kedves dolgot cselekszik. A gyakorlati következményeket azóta pusztító bombázások formájában szomorúan tapasztaljuk.

A hadüzenet előtt *kétszer hosszasan beszélgettem a budapesti amerikai követtel*, aki kifejtette előttem, hogy lelkiismeretesen tanulmányozta hazánk történelmét és mostani helyzetét. És mivel látja, hogy a magyar nemzettel sok igazságtalanság történt: azért küldetése céljának azt gondolja, hogy neki iparkodnia kell Magyarország igaz ügyeit támogatni. Én példákra is hivatkozva (olasz-angol szankciók kérdése stb.) rámutattam, hogy állami életünk külső megnyilvánulásaiban, s ezek megítélésében nem szabad figyelmen kívül hagyni azokat a körülményeket, amelyek állami életünkre nehezednek és elhatározásainkra nagy befolyást gyakorolnak. A követ megértette, mire célzom, úgy hogy mikor a hadüzenet után megbízólevelének céljából Bárdossynál megjelent: ő maga mondta: hogy *tudomása szerint a magyar kormány kényszerhelyzetben cselekedett*, ami neki némileg megnyugvására szolgál.

Hogy pontosan miként történt a hadüzenet, azt én megállapítani nem tudom. A mezítelen valóság azonban az, hogy nyakig benne vagyunk a háborúban és hogy annak minden borzalma rázúdult a már amúgy is sokat szenvedett nemzetünkre.

Meg is mondtam Bárdossynak, meg a Kormányzó úrnak is, hogy talán nem nehéz a háborúba belépni, de felette nehéz belőle épségben kikerülni.”

Első pásztorlevél – A lelki romok eltakarításáról, a foglyokról, a meghurcolt asszonyokról, a földről és az evangéliumi demokráciáról

A pásztorlevelek különös jelentőséget nyernek az összeomlás utáni években. A népi-demokrácia fedőneve alatt dolgozó proletárdiktatúra elveszi a szabad gondolatközlés lehetőségét. Az Egyház már 1945-ben visszaállítja a püspöki körlevelek többszáz év előtti gyakorlatát, a templom katakombává válik, minél erőszakosabb kinn a terror, annál tisztább és mélyebb a keresztény közösség a templomban, annál közvetlenebb lesz a kapcsolat az apostolok utódai és a hívek között.

A pásztorlevelek minden bátorságuk mellett is, csak félig kimondott szavak. Kívülről, vagy a múltó évek távlatában talán nem érzékeltetik azt a hatást, amelyet a hívők elnyomott, megalázott lelkében keltettek. A kulcsot a levelek teljes értelméhez megszületésük drámai pillanata adja.

Krisztusban Kedves Híveink!

Azóta, hogy utoljára szóltunk hozzátok, a szörnyű háború országunk területén is átviharzott és nagy pusztítást hagyott maga után. Hazánk történelmének egyik legnagyobb katasztrófáját éltük át. Fővárosunk és számos más városunk romokban hever. Budavár büszke királyi palotája kiégett falakkal mered az ég felé. A Szentkorona és az áldást osztó Szent Jób, a magyar tisztelet és kegyelet ősrégi emlékei ismeretlen helyen vannak. Megszámlálhatatlan család szétszóródott és ezer meg ezer férfit hiába várnak szerető szüleik, hűséggel virrasztó hitvesük és árván maradt gyermekeik. Különös aggódással kísérjük az otthonukból elparancsolt és még vissza nem tért gyermek-íjak tömegét. A nyomor szélére jutottunk és itt ülünk a népek útján szégyenkezve, bajokkal elhalmozva és keserűséggel eltelve.

Mégis alázatos lélekkel köszönjük Istenünknek, hogy újra szólhatunk hozzátok, hogy elült immár a fegyverek zaja Európa földjén. A rendkívüli szenvedések közt állandóan értetek és nemzetünkért könyörgünk, hogy a Mindenható rövidítse meg a csapások idejét. Most sem szűnünk meg esedezni, hogy az esztelen gyűlölködés, annak sötét és véres nyomai eltűnjenek, és helyébe az Istennek tetsző béke, rend és munka adja vissza szeretett hazánknak a nyugodt fejlődés lehetőségét.

Romok eltakarításán dolgozunk. De észre kell vennünk, hogy az anyagi romoknál is szomorúbbak a lelkekben jelentkező erkölcsi romok.

Megingott Isten törvényeinek tisztelete közöttünk. Isten törvényei felől sokan azt a felfogást képviselték, hogy azok hatályát emberek felfüggeszthetik; különösen is megteheti ezt az állam, ha vélt érdeke úgy kívánja. Az új pogányság ezt bölcselkedő formában nyíltan hirdette, a gyakorlatban pedig megvalósította. Ártatlan embereket internáltak, vagyonuktól megfosztottak, deportáltak, megöltek, mintha nem volna tízparancsolat, mintha nem hangzott volna el a szeretet parancsa, amely még ellenségeinkkel szemben is kötelez, és amely nélkül

megszűnünk keresztények lenni. Akik részt vettek ilyen igazságtalan, az emberiséget megcsúfoló rendeletek végrehajtásában, vagy helyeselték azokat, elfeledték hitük tanítását, hogy isteni és emberi rendelkezés összeütközése esetében inkább kell engedelmeskednünk Istennek, mint az embereknek. Azok a hatóságok pedig, amelyek az isteni törvények fölé helyezve magukat, az isteni tekintélyt rombolták, nem fontolták meg, hogy ezzel a maguk tekintélyét is aláássák. Nem állhat fenn ugyanis semmiféle tekintély, ha a legfőbb, az isteni tekintélyt lerombolják.

Háború idején is kötelező a hatodik parancs és a szemérmesség törvénye. A szűzi és házasság tisztaság védelme a legnehezebb körülmények közt is kötelességünk. Ha azonban erőszakot szenvedett valaki és abba belsőleg bele sem egyezett, nyugodt lehet, mert vétek nélkül van és Isten előtt szüzességének vagy házasság tisztaságának épségében ragyog. Amikor egyrészt őszinte részvét tölt el bennünket, sokat szenvedett asszonyaink és leányaink iránt, másrészt büszkeséggel tekintünk népünkre, amely a szemérmesség mindig nagy kincséül őrizte és annak védelmében hősként nevelte asszonyaink és leányaink nagy tömegét.

Mint Isten törvényeinek hívatott őrei, íme, Kedves Híveink, e törvényeink becsületét, tiszteletét s örök érvényét hirdetjük. Tettük ezt a múltban is, különösen boldogult hercegprímásunk útján. Az ő tavalyi július 29-i, az igazságtalanul üldözöttek védelmére kelő körleveléből idézzük e napjainkban is érvényes szavakat: „Hogyha pedig bárkinek veleszületett jogait, amilyenek: jog az élethez, emberi méltósághoz, a személyes szabadsághoz, a vallás szabad gyakorlásához, a munkaszabadsághoz, a megélhetéshez, a magántulajdonhoz stb., vagy törvényes úton szerzett jogait akár egyes emberek, akár egyes emberi közületek, akár magának az államnak a képviselői igazságtalanul csorbítják, vagy éppen elveszik: a magyar püspökök kötelességszerűen felemelik tiltakozó főpásztori szavukat és rámutatnak arra, hogy az említett jogokat nem az egyes emberek, nem is egyes emberi közületek, sőt nem is az állam képviselői adták, hanem maga az Isten, hogy tehát ezeket – a törvényes és jogos bírói ítélet esetét kivéve – igazságosan senki és semmiféle földi hatalom nem csorbíthatja, és el nem veheti, csak az Isten, vagy az, akinek Isten erre törvényhozó, kormányzó, bírói és végrehajtói hatalmat adott, mert nincs hatalom, csak az Istentől. Ámde ezt az Istentől nyert hatalmat csak igazságosan, vagyis Isten erkölcsi törvényeivel összhangban szabad gyakorolni, mert igazságtalanságra és saját törvénynek megszegésére Isten senkinek hatalmat nem adott, nem is adhatott.” – Örök igazságok ezek, melyek megtartása nemcsak az egyesek javát szolgálja, hanem az államok szilárdságát is munkálja. Azért tartjuk hazánk jövője szempontjából oly fontosnak, hogy Isten törvényeinek tiszteletét nemcsak egyesek életében, hanem a közéletben és államkormányzatban is szorgalmazzuk.

Már említettük, hogy ahol Isten törvényeinek tekintélyét aláásták, ott minden tekintély sorvadásnak indul. Annak, hogy a legkritikusabb időpontban, múlt évi október hó 15-én kettészakadt a nemzet és így a legfőbb állami tekintély békeszózata nem érvényesült, hogy a fegyverszünetre vonatkozó akaratát nem tudta keresztülvinni, hogy ennek következtében elpusztult a főváros és a Dunántúl, hogy mérhetetlenül megsokasodtak a polgárok szenvedései, ennek oka az Isten törvényeinek aláadásával végzett tekintélyrombolás is volt. És ha most egyes vidékeken anarchisztikus jelenségeket észlelünk, ha a központi kormány intézkedéseivel nem törődve, sőt azokkal szembeszállva egyes helyeken nem hivatott emberek önkényeskednek, maguknak hatósági jogkört birtokolva, ezt ismét a törvényes tekintélytiszteltet rovására kell írni. Kedves Híveink, bár a kormány, miként nevében is mondja, ideiglenes, mégis egyedüli képviselője kifelé a nemzetnek, befelé a rendnek, azért joggal követeli magának a kellő tiszteletet és engedelmisséget mindenben, ami Isten parancsaival nem ellenkezik. De az alattvalók engedelmisségét meg kell előznie az előjárók felelősségtudatának. Főleg most hárul súlyos felelősség a feljebbvalók vállára.

A jelenlegi kormány intézkedései közül a társadalmi szerkezetet kétségkívül legmélyebben érinti a földreform-rendelet. Ennek alkotmányjogi és erkölcsi vonatkozásait a

kormány előtt külön kifejtettük, azért itt csak egyházunkra való hatását érintjük. A szóban lévő rendelet elsősorban azzal, hogy a kegyúri és javadalmi terhek megváltásának lehetőségét külön kimondja, de máskor azzal is, hogy az alapítványok – köztük a katolikus alapítványi és alapítványszerű célok – ügyeinek elbírálása külön tárcaközi bizottságnak beállítását írja elő, bizonyára külön figyelmet kívánt tanúsítani az egyházzal szemben. Mégis fájdalommal kell megállapítanunk, hogy válságos helyzetet teremt intézményeink életében, megfosztván azokat létük anyagi alapjaitól. A papnevelőket, a székesegyházakat eddig az egyházi birtokok jövedelméből tartottuk fenn; ezentúl ki fogja őket fenntartani? Az egyházkormányzat tisztviselőket és irodákat kíván, ez is nagy költséggel jár. Ugyanúgy vagyunk nagy múltú és értékes iskoláinkkal és sok más intézményünkkel is. Egy szegény, nyomorba süllyedt ország hívei vállalni tudják-e majd az említett és még sok más intézmény fenntartásának terhét? Bízunk, Kedves Híveink, nemes lelkek szeretetében és áldozatkészségében, de mégis aggodalommal tekintünk a jövő elé. Adja Isten, hogy az új birtokosok boldogulása vigasztalja az egyházat veszteségeiért és gondjaiért.

Egyházunk egyetemes anyagi gondja és vesztesége azonban nem foglalja le annyira figyelmünket, Kedves Híveink, hogy ne látnánk az egyesek sokszoros gondját és fájdalmát. Nagyszámú hadifoglyunk sorsa részvétellel tölti el a lelkünket. Ha emberséges bánásmódban részesülnek is, a tömegellátás hiányai, a megkötöttség érzete, a családdal való érintkezés lehetetlensége számukra és hozzátartozóik számára sok szenvedés forrása. De immár szünetel a fegyverek harca és így remélhető a közeli szabadulás. Ezt bizonyára kormányunk is szorgalmazni fogja: reméljük, hogy törekvését megértően fogadják a győztes hatalmak. Az istenfélő Jóbnak van egy nagyon igaz mondása: „...a balsorsnak megvetés jár, a jómódban élők részéről és rúgás vár azokra, akiknek lába megingott” (12,5). Hős katonáink azonban nyugodtak lehetnek, mert bár balsors érte őket és leverettek lábukról, de nem megvetés és rúgás, hanem szeretet és megbecsülés várja őket a mi részünkről, és kegyeletes imánk száll az ég felé azokért a hősökért, akik életüket áldozták a hazáért.

Hogy pedig nemzeti létünket és hazánk fennmaradását biztosítsuk, ragaszkodjunk szent hitünkhöz, amely hazánkat és nemzetünket ezer éven át fenntartotta. Nem üres mondas, hanem történetileg igazolt tény, hogy kard szerezte, kereszt tartotta fenn a hazát. Egy állam sem tudott fennmaradni, amely nem az igazságra és az erkölcsre épült, márpedig az igazság oszlopa Szent Pál szerint az Egyház (1Tim 3,15). Az erkölcs egyetlen következetes hirdetője pedig szent vallásunk. Ahol istenfélő polgárok vannak, ott megvan a törvénytisztelet, ahol tisztelik a törvényt, ott szilárd a belső rend, ahol szilárd a belső rend, ott erős az állam. A demokrácia, a szabadság jelszavával indulunk az új életnek. Mily szép jelszavak ezek! A demokrácia azt jelenti, hogy a nép minden egyes tagja, minden egyes rétege egyenlő joggal vesz részt közvetve vagy közvetlenül a közügyek intézésében. Ezzel a joggal, Kedves Híveink, elsősorban mi katolikusok élhetünk, akik az igazi demokrácia elveit az evangéliumból merítettük és a demokráciát nem önző törekvéseket takaró jelszónak használjuk. Mi katolikusok tudjuk, hogy a közügyek intézéséhez nagy felelősségérzetre van szükség a nép minden tagja, az egyes néprétegek és a kijelölt vezető személyek részéről. De azt is tudjuk, hogy ezt a felelősségérzetet leginkább istenfélelemre oktató vallásunk fejleszti ki az emberben. A szabadság is nagy kincs és minden formájában, a szólás, az írás, a szervezkedés terén nekünk katolikusoknak is jár, akik jól tudjuk, hogy a szabadság szabadossággá nem fajulhat, nem lehet kapzsi, nemtelen eszközök eszközévé, sem a féktelen nagyravágás fegyelmezetlen garázdálkodásává. Különben elpusztul az ország, mint ahogy tartalmával együtt tönkremegy az a bronzsájtól „megszabadított” hordó. De vajon, ki tudja jobban fegyelmezni az embereket, mint a vallás, amely nem külső eszközökkel, nem megfélemlítéssel tart rendet, hanem azáltal, hogy megtanít az ösztönök és indulatok öntudatos belső ellenőrzésére és megfékezésére. Ezért óvjatok és biztosítsatok katolikus életre való jogotokat a templomban, amely az Istenhez való kapcsolódások megszentelt

helye, – az iskolában, amely gyermekeiteknek, a jövő reménységeinek nagyon fontos kialakítója, – és a közéletben, amely megszabja életetek külső rendjét és kereteit. Különös gonddal ápoljátok a vallásos lelkiületet családokban, amely a nemzeti közösség építő sejtje és a katolikus élet, a katolikus jövő bölcsője.

Köszönjük nektek végül, Kedves Híveink, azt a sok vigaszt, amelyet a veszedelem és szorongatás napjaiban buzgóságtokkal és az irgalmasság cselekedeteinek gyakorlásával nekünk szereztetek. Köszönjük a hűséget, amellyel a harcok és veszélyek idején lelkipásztoraitokat körülveltétek, sőt nem egyszer eltartásukról is gondoskodtatok. Szeretettel kérünk Titeket, hogy gyermeki ragaszkodással tartsatok össze továbbra is Isten szolgáltaival, amint ők is mindig krisztusi hűséggel állnak mellettetek. E krisztusi hűségről tett tanúságot az a megszámlálhatatlan lelkipásztor, aki a veszedelemben hívei közt maradt. De azok is, akik az első pillanatok zavarában elmenekülni kényszerültek, és mivel övéihez visszajutni már nem tudtak, menekülésük helyén álltak önfeláldozó lélekkel a szenvedők szolgálatában. A lelkipásztorok közül többen hivatásuk teljesítése közben hősi halált haltak, életüket adván juhaikért. Ezek közül külön is megemlíti báró Apor Vilmos győri püspök alakját, aki hívei védelmében szorgoskodva esett el és húsvét hétfőn költözött Urához, hogy elvegye áldozatának jutalmát. Kegyelettel emlékezünk meg bíboros Hercegprímásunk elhunytáról is, akit semmiféle kényszer nem tudott rávenni arra, hogy elhagyja főpásztori őrhelyét, és aki határozott állásfoglalással elejét vette Esztergom kiüresítésének és ezzel együtt az ottani lakosság anyagi pusztulásának. A sok izgalom, amit a nehéz viszonyok közt szenvedett, hosszas betegségtől alácsúszott szervezetét úgy legyengítette, hogy nemes szíve nagycsüörtökön megszűnt dobogni. Halála nagy veszteség a magyar katolikus egyházra, de a hazára nézve is, mert világra szóló tekintélyét, nemzetközi összeköttetéseit, nagy tudását és bölcsességét épp a legválságosabb időben kell nélkülöznünk.

„Misericordia Domini, quia non sumus consumpti!” (Jer Sir 3,22) Isten különös irgalma, hogy meg vagyunk! Nem bizonyult valónak a hír, amelyet az orosz seregek egyházat irtó szándékáról terjesztettek, sőt sok figyelmet is tapasztalunk a parancsnokságok részéről az egyházi élettel szemben. Templomaink állnak és akadálytalanul folynak az istentiszteletek. De még súlyos idők várnak reánk. A gazdasági munkát csak nagy akadályokkal tudtuk, vagy tudjuk végezni, hiányoznak az állatok és az üzemanyag, úgy hogy élelmezési nehézségekkel kell számolnunk. Közsükségleti cikkeken is nagy a hiány, ami a drágaságot növeli és népünk széles rétegeit sújtja. Csüggednünk azonban nem szabad, össze kell segítenünk, szeretettel, nem a nagyobb hasznot keresve, hanem a köznek hasznosabb munkát és szolgálatot juttatva. Legyünk hívek történelmi múltunkhoz és a múltunkban felénk ragyogó nagy Patrónánkhoz, a Boldogságos Szűzhöz. Csapások eddig is értek bennünket, – és ugyan melyik nemzet az, amely ilyeneket nem tapasztalt volna? – de a csapásokból Isten segítségével mindig kiemelkedtünk. Most is ki fogunk emelkedni. Ebben bízunk és ezzel a hittel és bizalommal kívánjuk, hogy áldjon meg Benneteket a mindenható Isten + a teremő és gondviselő Atya, + a megváltó és irgalmazó Fiú + és az erőt adó Szentlélek. Amen.

Kelt Budapesten, 1945. május 24.

A Magyar Püspöki Kar

A magyar föld sorsa

Egyházi földreformkísérletek: Prohászka, Vass József, Kerkay

Ne áltassuk magunkat: az utolsó huszonöt évben nem akartak gyökeres földreformot Magyarországon. A negyedszázad böjtödőnek, átmenetnek tartotta önmagát, az egyetlen cél az ország fizikai és erkölcsi erejének megtartása a Kárpát-medencét betöltő Magyarország reintegrálódásáig. A „Kilencmillió hold – kilencmillió ember” elmélete nem ment bele semmiféle nehezebb kísérletbe, veszélyes kalandnak tartott minden erélyesebb lépést, s az 1931-es világválság méginkább késleltette a fejlődést.

Nem volt kormány, mely nem ígért volna valamit e téren s nem volt kormány, amely komoly eredményt ért volna el. Bárhonnan közelítették meg a feladatot, valahol elakadt a megoldás.

Közben a végzet morajlott körülöttünk. A dunántúli birtokkolosszusokra a germán teória új jelszót lobbantott ki: *Vacuum*, légüres tér. Ez a szó negatív előjelű testvére a már követelő: *Lebensraum*-nak. A „Schvábische Türkei” fikció megvalósulása után ennek a *Vacuum*-nak kellett volna *Lebensraum*-má átalakulnia. Egyszerű matematika.

És ugyanakkor valahol Magyarországtól végtelen messzeségben, Moszkvában egy elszánt ügynök, Rákosi Mátyás, már sminkeli magát, hogy mint a „magyar föld atyja” lépjen a vörös hadsereg szárnyai alatt e földre.

Bizonyos, hogy a nagybirtok *magja* az egyházi birtoktest, nem is annyira volumenjénél fogva, hanem megingathatatlan szilárdsága miatt. E birtoktömeg köré tapadt zárt gyűrűbe a világi nagybirtok. Ha az egyházi birtok szerkezetét megváltoztatják, a világi nagybirtoknak is át kell alakulnia. Szinte a vis inertiae tartotta meg örök-egy változhatatlanságban az egyházi birtokot. Jöttek belülről nagy indítások a reformra: *Prohászka* már 1916-ban földreformot akart, a más szférában élő zseni könnyelműségével, de szinte szándékosan engedi szétesni püspöki birtokait (de, – csodálatos gravitáció – utóda Schvoy Lajos, a proletárgyermek regnumi papja, szinte ötholdanként gyúrja össze ismét a birtokot), a nagytehetségű *Vass József* megjegyzése mögött: „az illanci pusztá homokján jobb szeretnék nyolc magyar családot látni, mint nyolc derék, öreg kanonokot” – egy földreformot belülről megkísérlő elbukott akciósorozat áll.

Nagyon figyelemreméltó az egyház állásfoglalása Gömbös Gyula miniszterelnök 1935-ös földreform javaslatával szemben. Nizsalovszky professzor a terv egyik készítőjének véleménye szerint az eredeti javaslat komoly végrehajtása után a nagybirtokrendszer uralmáról nem lehetett volna többé beszélni.

Meg kell vallanom, – írja Nizsalovszky, – a kormányzat részéről mindnyájan arra voltunk felkészülve, hogy a magas egyházi személyek az egyházi birtok kulturális céljaira hivatkozással, kivételes elbánást, vagy a reform egész kihatásának tompítását fogják kívánni. Ehelyett azonban az történt, hogy az egyháziak részéről ilyen irányban egyetlen hang sem hallatszott, csupán két kívánságot fejeztek ki: az egyházi birtok a világgal teljesen egyenlő elbánásban részesüljön s hogy a telepítés során bekövetkező nagyobb méretű lakosságcserénél a különböző vallású tömegeket ne keverjék. A törvény a parlamenti tárgyalások során annyira csekélyhatásúvá vált, hogy lényegileg megoldatlanul hagyta a reform égető kérdését.

Ismét *belülről* induló, a tömegeket is megmozgató reformkísérlet volt a legutolsó és a legőszintébb, amely nem „a szelet akarta kivonni a vitorlából”, hanem a tizenkettedik órában döntésre akarta vinni a kérdést: *Kerkay Jenő* jézustársasági atya mozgalma. Földhöz juttatni, önálló gazdává tenni a magyar földművelő tömegeket, ezzel önálló, érett, politikailag

nagykorú, a maga sorsát irányító állampolgárrá tenni, a magyar területet ezzel biztosítani mindenfajta külső idegen bontó szándéktól s az Egyházat – a jövő lehetőségeinek tökéletes épségben tartásával – kiszabadítani az „aranykalitkából”.

A mozgalom Mindszenty köré gyülekezik, ő lesz erőteljes hangadó képviselője a püspöki karban. Még 44-ben rá akarja bírni a püspöki kart egy újabb földreform-deklarációra. A terv elkészült. A veszprémi püspök az összeomlás után is, a legnagyobb anyagi gondok közepette, végig csak a morális hatásait figyelte a vörös földreformnak, amely, hogy magához rontsa a népet, a legvadabb agitációval szította a rablóöszönöket.

A vörös földosztás egyik főcélja az egyház anyagi alapjainak a megsemmisítése volt, – a legelső frontális támadás az Egyház nagy múltú intézményei, iskolái, tudományos intézetei, kórházai, otthonai, menhelyei, internátusai ellen, – azt hitték, a gyökeret vágják el s hónapok alatt elsorvad minden, – nem vették észre, hogy a földrengés félredobja a sziklákat és forrásokat fakaszt mindenfelé. A szovjet sajtó hörögve ingerelte zokszóra az Egyházat, a püspöki kar némán tűrte a súlyos hadjáratot, lelke mélyéből megáldotta az eke fölé hajló új birtokosokat, azokat, akik számára nem rablókaland a föld. Mindszenty, földműves kisnemes család fia, csendesen ezt mondja: Egyetlen könnyet nem ejtek a birtokért...

Az ördögi vezérkar földet oszt, miközben a magyar parasztok százezreit hajtja ki Szibériába, a megmaradtak állat, eszköz nélkül, magukat fogva be az ekébe, valóban hősköltevényben illő emberi csodát teremtenek: megindul az élet a csatatéren. A tavaszi szélbe ringó friss búzára szentelt víz és áldás hull.

1948 decemberében fortissimóra vezérlik a propagandát: Mindszenty el akarja venni a földet! – amikor már indulóra kész a terv a parasztság kolhoziálására.

Végig kell élni mindezt, visszahozhatatlan alkotó éveink eliramlásával, a legsúlyosabb áldozatok árán is. Az ellenség maga teszi látóvá a jóhiszemű, mindig gyerekszívű tiszaháti népet.

Péter magyar hajóján

Mindszenty a magyar egyház élén – állampolgári jogok védelme – az egyházközségek újjáteremtése – levélváltások az államforma ügyében.

Bérmaújtján, 1945 októberében tudja meg a veszprémi püspök, hogy XII. Pius pápa Magyarország hercegprímásává nevezte ki. És kinevezése első órájában tudta, mi a teendője, tétovázás nélkül, egyetlen töretlen vonalban vette fel az Egyház és a magyarság morális önvédelmi harcát, egészen összetöretéséig. Ő volt az egyetlen felelős tényező a magyar életben, – független lelki hatalomért – aki felismerte, hogy a demokrácia színjátéka mögött a bolsevizmus hatalmas összeesküvése áll. Tudta, hogy egyetlen céljuk a magyar történelmi lélek, a magyar nép s a krisztusi én megsemmisítése. Egy vidéki plébános egyszerűségével ismeri fel az igazságot s egy nagy diplomata ösztönével építi fel az önvédelmi harcot.

Mintha gyanútlan lenne, belemegy a pszeudo-demokrácia játékába: bejelenti igényét, mint az ezeréves magyar alkotmány egyik legfőbb közjogi méltósága, a magyar sors formázásába, ugyanakkor bejelenti az intakt katolikus milliók igényét az állampolgári jogokra. Tízezrek és tízezrek vergődnek internálótáborokban, sok százezer embert hajtottak ki Oroszországba kényszermunkára, százezreket rekesztettek ki a választójogból, amelynek, ha alkotmányos értéke nincs is, mint demonstráció egyetlen lehetőség. És hátha átlendül még valóságba a látszat, hátha sikerül a mozgósított morális- és tömegeroőkkel visszaszorítani a kulisszák mögött épülő bolsevista hadállásokat?

Minden katolikus magyarnak kötelessége élni állampolgári jogaival – mondja első primási beszédében Pápán. Minden katolikus magyart e jogoknak gyakorlásában vezessen a lelkiismeret és a hit. Csak így lehet elérni, hogy a katolikus, azaz jó elvek érvényesüljenek a magyar közéletben.

A katolikus Egyház itt a magyar térségen vészelt át minden vihart ezer év óta. Nem bújik el, ha vihar van felvonulóban, hanem mindenütt ott van a magyar néppel, a magyar népért. Nem rejtőzködik el semmiféle földi, csupán az isteni védőszárnyak alatt. Ezért kívánja és követeli minden katolikus hívőtől, hogy állampolgári jogait semmiféle megfélemlítéssel nem törődve, katolikus hite szerint gyakorolja.

A magyar nép élni akar ősei hite szerint.

De míg egyrészt így visszaadja a megfélemlített tömegeknek önbizalmát s követeli a magyar nép természetes jogait Magyarországon, tudja, hogy a bolsevizmus nagy támadása előtt meg kell teremteni a keresztények, a keresztény életforma védelmi kereteit is. A templom, a család, az iskola, ezek a legbensőbb védelmi gyűrűk.

A templom nemcsak a tabernákulum, nemcsak a szentély, az élet melegét kell köréje hozni. Kiadja a teremtő erejű utasítást *az egyházközségek újjáteremtésére*. Az 1919-es bolsevista kísérlet idején már itt talált menedéket a keresztény élet, – 1945-ben parancsoló szükségéggé válik újjáteremtésük.

Figyeljük meg a Kardinális intencióit:

– A viharból lett új idők emberi intézményeket, gondolatokat temetnek el, másokat életre keltenek, vagy ha élnek, aláhúzottan hangsúlyoznak. A magyar katolikus egyházközségek megsokasodott feladatkörei fontos tényezői a katolikus öntudatnak, a hívő nép összeforrásának, a hitélet, a karitász tevékenységnek, a katolikus művelődésnek, propagandának, sajtónak.

1919-et írtak Magyarországon. Egyházközségeink, konventjeink jóval előbb is voltak, pl. Sopronban, Kőszegen. Ám az egyházközségi élet általánosodása ettől az esztendőtol indul el

a magyar földön. Ezóta – lehet mondani – minden plébánia-székhelynek és minden iskolafenntartó hívő közösségnek van egyházközsége. 1919 ezt úgy kívánta.

1945 is egyházközségi esztendő.

Hasonló okból, mint 1919, szaporodniuk kell az egyházközségeknek, ez sürgető. Ahol a régi keretekben 1919 nem volt elég sürgető, 1945 már csak elég leendő! De az eddigi egyházközségek elmélyítését is követelve sürget ez a viharesztendő.

Az uralkodó planéta ma a demokrácia, a nép-irány. Nos, itt nem keresünk sem keleti, sem nyugati demokráciát, hanem Isten népének, családjának tömörítését, egységét. Együtt van itt a hívő nép minden rétege. Egyet sem vettünk ki, egyet sem taglózunk le ragados divatból, egyik társadalmi réteg sem lesz csak korszerű, divatos.

A pártoskodás a társadalmat felbontja földművelőre (átmázolták parasztra), munkásra, stb. *Az egyházközség egyesít Krisztusban és titokzatos testében az Egyházban.* A közelmúlt tévelyével, a totalitás és tömegesítés ellenében az Egyház az egyén, az ember, a család jogait hirdette. Ma, az atomizálódás idején a magyar Egyház az egyházközségben valósítja a Mester imáját, hogy mindnyájan egyek legyetek (Jn 17,11). Ezért az egységesítő munkáért hálás lehet az egyháznak az ország, a széthullasztott társadalom és minden egyes hívő: az egyházközség, a nagy katolikum valósulása egy-egy helység, plébánia keretében.

Ma sokat számít a taglétszám a politika vonalán. A minőség nem is nagyon fontos. Az Egyház mindenkor igényelte a *minőséget* is. Az egyházközség képviselőtestülete a minőségre törés legszebb jelentkezése. Aligha adódhat katolikus világiak – laikusnak – nagyobb kitüntetés, mint itt képviselő, tanácsos, vagy éppen elnök lenni. Nem a hivatali, társadalmi állás, hanem a katolikus egyéni, családi élet, a katolikus társadalom elismerése számít.

Az egyházközségi életben tudatosulnak az Egyháznak nagy érdekei: *a templom, katolikus iskola, kultúrház, temető, család, a gyermek, a szegény, a beteg, a szenvedő, a kísértésben lévő, az elaggott, vagyis akik Jézushoz oly közel álltak földi életében.* Itt fáj méginkább az aknasebes, vagy a felrobbantott templom, a háborútól méltóságából kivetkőztetett iskola, a háborúban elgazosodott temető, a romcsaládi szentély; de itt van a legszebb gyürkőzés is ezeknek régi fényéért, a gyermeki lélek nevelése 900 éves töretlenségének folytatásáért. Innét indul ki az ébresztés, a cselekvés, a küzdelem, az anyagi és lelki háború alatti és utáni pusztulás és pusztítás ellenében.

Hívők, szeressétek az egyházközségi életet, tegyétek kezeteket ennek mezején az eke szarvára. Itt Egyházatok, hazátok, családotok és egyéni magatok legszentebb javát munkáljátok! Vezetők, vizsgáljátok meg, mi a teendő egyházközségetekben! Ne beteg korintusi egyházközség legyen az, hanem a segítő, szolgáló, fejöket is veszélyeztető, sokat fáradozó, jeles, szilárd, szeretetreméltó (Róm 16,16). Férfiak és nők felsorolásához egész fejezet kelljen, mint Szent Pálnak a római egyházközséggel szemben.

Míg egyrészt az alapozást indítja meg tömegek védelmére és megtartására, feszült figyelemmel kíséri a bolsevik terv hadmozdulatait a politikai életben. A primás világosan látja, hogy ami ma végigszánt a magyar romokon, az nem forradalom.

A forradalom belülről indul, történelmi szükségszerűségből, erkölcsi tartalma van, megvénült jogokat tol félre, hogy jobbakat alkosson. A teremítő forradalom is a természetjogból születik.

A megtört Magyarországgal forradalmat játszat az orosz hatalom, hogy a narkózis teljes legyen. A megbénított nép fölött a népszuverenitás elvét lobogtatja, hogy az alatt az ezeréves állam közjogi alapjait szétvesse.

Az elv: mindent szétbontani, ami Magyarország kohéziós ereje lehet. A történelmi tudat megsemmisítése a legfőbb feladatok közé tartozik.

A hercegprímás, – utolsó pillére a történelmi Magyarországnak, – semmit fel nem ad az ezeréves örökségből. Egyedül is, megingathatatlan erővel tartja az ezeréves államgondolat eszmei traverzeit.

A hatalom valóságos kézbentartója a moszkvai csoport (Rákosi, Révai, Gerő, Vas) napirendre tűzi (1945 végén) a köztársaság bevezetését. November végén Tildy a hercegprímás előtt még nem adja fel a királyság fenntartásának gondolatát. Hatheti alattomos csend következik. 1945 szilveszterén a prímás a következő átiratot intézi Tildyhez:

Miniszterelnök Úr!

Hivatalosan ugyan nem kaptam erről eddig tájékoztatást, de mert a hír komoly helyen is erősen tartja magát, kénytelen vagyok rá kitérni és amennyiben való alapja lenne, a terv ellen súlyos okokból óvást emelnék. Úgy értesülök, hogy a nemzetgyűlés a közeljövőben napirendre szándékozik tűzni az alkotmányreformot, köztük a köztársaság behozatalát, az ezeréves magyar királyság megszüntetésének tervét. Ha ez a hír megfelel a valóságnak, ha nem is kaptam erről hivatalos tájékoztatást, a magyar prímások több mint 900 éven át állandóan gyakorolt közjogi tiszteből folyóan óvást emelek eme tervek ellen.

1945. december hó 31-én.

MINDSZENTY JÓZSEF s. k.
hercegprímás, esztergomi érsek

Ugyanakkor az átiratot a mellékelt levél kíséretében megküldi Varga Bélának.

Varga Bélának, a nemzeti főtanács tagja.

„Megküldöm csatoltan Nemzeti Főtanácsi Úrnak a Miniszterelnök Úrhoz a hír szerint tervezett alkotmányreformok kapcsán intézett átiratomat”.

Bizalmas.

Nagyságos és Mélyen Tisztelendő Kanonok Úr, Nemzetgyűlési Képviselő Úr!

Nagyságod ismételten irányítást kért tőlem, minő álláspontot foglaljon el az időszerű kérdésben. Elérkezettnek látom az időt, hogy a jelentős fordulónál tájékoztatást adjak. Nagyságod sohasem kötelezte el magát a köztársaságnak, ellenben a király öfelségétől fogadott el megbízást. Ehhez képest Nagyságod csak a király oldalán állhat, és pedig a dolog természete szerint nyílt kiállással, a másik gondolat időszerűségének hirdetésével és az ezt valló tábor határozott támogatásával.

Különben november 16-án ezt az álláspontot foglalta el előttem a Nagyságoddal nálam megjelent miniszterelnök úr is.

Az a gondolat, amely uralomra tör, szemben áll az ezeréves magyar alkotmánnyal, még tovább sorvasztja önállóságunkat.

M. J.

És a legrövidebb időn belül megy a válasz Varga Béla levelére:

„Nagyságos és Főtisztelendő kanonok Úr, Képviselő Úr!

Január 2-i levelére a következőket jegyzem meg: *Az államforma kérdésében komoly fellépés kellett volna.* Ezt nem láttam sehol. Nemcsak kezdeményezést nem mutattak fel a

leghivatottabbak, de még a világiak kezdeményezésének a támogatását sem látom. A közéletben az elvekért való komoly kiállás szükséges, nem a mentegetődés. Eddig azt hallottam Nagyságodról, hogy viszi a pártot. Most azt látom, hogy a párt magával ragadja a papságot is.”

Pásztorlevél – Az ember értékéről, a lelkiismereti szabadságról, az újabb terror jelentkezéséről. Ellenállni!

Krisztusban Kedves Híveink!

Miután a véres világháború teljesen véget ért s a fegyverek zaja a föld minden tájékán elcsendesült, a borzalmas pusztulás és a megdöbbenő lelki eldurvulás befejeztével súlyos feladatok előtt áll az emberiség. Le kell számolnia az elhibázott, gyűlölködő és szörnyűséges múlttal, fáradságot, áldozatot nem kimélve kell felépítenie a jövőt. Nekünk magyar katolikusoknak sincsenek egyéb feladataink.

Az állami élet jövő berendezkedése kétségtelenül csak a demokrácia elvei szerint történhetik. A demokratikus gondolatot már előző pásztorlevelünkben bizalommal üdvözlöttük. A zsarnokságtól eleget szenvedett a világ. Zsarnokság erőszakolta rá egy ember akaratát jobb sorsra érdemes népekre. Zsarnokság hajszolta be meggondolatlanul Európát a szörnyű háborúba, zsarnokság folytatta az öldöklő küzdelmet egészen az értelmetlenségig. Zsarnokság gázolt bele hosszú éveken át az emberiség legszentebb jogaiba, megvetette a lelkiismereti szabadságot, lábbal tiporta a szülők jogait gyermekeik nevelésére. A zsarnokság tagadta még gondolatban is, hogy az emberi személynek joga volna önálló érvényesülésre, képességeinek, hajlamainak, egyéni hivatásának szabad kifejtésére.

A zsarnokság eme visszaélésével számol le a demokrácia. *Természetesen nem az a demokrácia, mely az egyik emberi személy korlátlan uralma helyébe egy másikat állítja, nem az, amelyik az egyik embercsoport önző és féktelen uralmát egy másik csoport hasonlóan önző és féktelen hatalmaskodásával váltja fel.* Az igazi demokrácia alappillére, hogy sértetlen természetjogi elveket ismer el, melyekhez soha semmiféle emberi hatalomnak erőszakkal nyúlania nem szabad. Az igazi demokrácia arra törekszik, hogy ahol valamely ok folytán ezek a jogok uralomra nem jutottak, azok ott is minél előbb elismertessenek és tiszteletben tartassanak.

Az igazi demokrácia a lelkiismereti szabadságot, a szülők jogait, a munkásnak szabad egyéniséggé való kialakulását, a munka rabszolgaságának megtörését írja zászlájára. E célok érvényesítése érdekében mozgósítja erkölcsileg kifogástalan eszközökkel a társadalom minden rétegét, erre a célra veszi igénybe minden jobb érzésű egyén közreműködését.

Mi örömmel fogjuk látni, ha majd a magyar népet az emberiség e nagy törekvésének szolgálatába állítják, örömünk annál nagyobb lesz, mert a demokrácia ezen értelmezése tökéletesen megfelel azoknak a bölcs, mély és evangéliumi elveknek, melyeket dicsőségesen uralkodó XII. Pius pápa 1944. évi karácsonyi beszédében a jövő társadalmi berendezkedés alapjaként mutatott be. Örömmel üdvözlöttük a győztes hatalmak vezetőinek ajkán elhangzott kijelentéseket is, valahányszor ezek a nyilatkozatok *az emberi személy méltóságának* komolyabb megbecsülését jelölték meg a jövő demokratikus fejlődésének feladatául.

Ez az öröm és bizalom indított arra, hogy májusi körlevelünkben megértést tanúsítsunk a magyar demokrácia jelentkezése iránt. Voltak ugyan már akkor is aggodalmaink, de inkább a jót tekintettük, ami több helyütt megnyilvánult, bízunk abban a megértésben, amely az egyház és munkája iránt a demokrácia képviselői részéről *udvarias szavakban, szép ígéretekben, néha még tettekben is* megnyilatkozott. Ezt láttuk, erre építettünk.

Váramozásunk hosszú és türelmes volt. Többször úgy éreztük már, hogy fel kellene szólalnunk, de nem akartuk a kibontakozást megzavarni, nem akartuk jószándékú emberek bizalmas és szorgos fáradozásait nyílt állásfoglalásunkkal nehezíteni. De most a választások

előtt nem hallgathatunk már. Meg kell mondanunk, hogy a magyar közéletben sok, nagyon sok olyan jelenséget tapasztalunk, melyek a tiszta demokrácia elveivel éles ellentétben vannak. Meg kell mondanunk, hogy ez az irányzat újabb veszélyekbe sodorhatja szerencsétlen és súlyosan megpróbált hazánkat. Meg kell mondanunk, hogy a keresztény választó nem adhatja a szavazatát olyan irányzatra, mely újabb elnyomást, újabb erőszakos uralmat, a természet törvények mellőzését felelőtlenül és sűrűn elköveti.

A legmélyebb fájdalommal kell igazat adnunk az angol külügyminiszter szavainak, hogy úgy látszik, mintha Magyarországon az egyik totális szellemű zsarnokságot a másik váltotta volna fel. Sajnáljuk, hogy ezt meg kell tennünk. Mert éppen elég szégyen volt az országra, hogy egy évvel ezelőtt az akkori vezetők gyengeségéből tág teret engedünk idegen megszállók erőszakoskodásának. Legalább most kellene a múlt hibáit az emberi jogok lelkiismeretes tiszteletben tartásával jóvátennünk, hogy a világ becslését valamiképp kiérdemeljük. Sajnos, ezt nem mondhatjuk el. A magyar élet valóban az egyik totális zsarnokságból a másik felé sodródott.

Legjobban fáj és a legkíméletlenebb seb az, hogy a *házasság felbonthatatlanságát*, melyért a múltban is annyit küzdöttünk s amiben a magyar újjászületés legbiztosabb zálogát szeretnők látni, az ideiglenes nemzeti kormány, hitünk szerint illetékességét messze túllépve, a keresztény *hívők* érzelmeivel *nem számolva*, súlyosan meglazította. Nem található a világon még egy állam, mely a házasság felbonthatatlanságának kérdésében annyira ledér álláspontot képviselne, mint az új magyar házassági rendelet. S mindez nem tekinthető egyszerű hibának, nem emberi kisiklásnak, hiszen a természet jog egyik fontos követelményéről, a házasság felbonthatatlanságáról van szó. Mit várhatunk mi attól a demokráciától, azoktól a pártoktól és irányoktól, amelyek felhatalmazás és illetékesség nélkül is hozzá mernek nyúlni az egészséges társasléti ilyen lényeges alappillérehez? Számíthatunk-e arra, hogy ezek az emberek hatalomra jutva, a természet jog alapkövetelményét tiszteletben fogják tartani, ha a hatalom és illetékesség nélkül ennyire belenyúlnak abba a törvénybe, melyet minden ép erkölcsi érzékű és sok hazáját szerető férfiú a legfontosabbnak tart?

Meg kell említenünk, hogy a földbirtok-reform rendelet több részletében olyan törekvéseket árult el, mintha bizonyos társadalmi osztályok egyszerű gazdasági tönkretételét célozta volna. Néha még hangok is hallatszottak, hogy ez az intézkedés, büntetés a magyar birtokos osztály múltjáért. Ám megfelel-e mindez az igazságosságnak, megfelel-e a természet törvénynek? Helyes-e a kollektív igazságszolgáltatás elve? Szabad-e a jog és törvény uralmára törekvő társadalomban azt vállalnunk, hogy az egyik testvér hibájáért bűnhődjék a másik s az ősapák nagyon kétséges mulasztásait szenvedje meg az unokák késői nemzedéke? A földosztásnál pártpolitika érvényesült és katonáink is kimaradtak a földosztásból.

Nem a földbirtokreformot tesszük itt bírálat tárgyává, hanem a benne megnyilvánuló bosszúálló szellemet, mely ígéri ugyan a vagyonukból kiforgatott tulajdonosoknak a jóvátételt, de az ígéretből aligha lehet valami.

Még inkább meg kell döbbernünk, ha arra nézünk, hogy ez az erőszakosságba hajló „rendszer” milyen közszellemet teremtett az ország egyes intézményeiben. Országszerte, de egyes vidékeken különösképpen örömet találják abban, hogy üres gyanú, egyéni neheztelés, személyes sérelem, titkos pártmesterkedések miatt fogjanak le férfiakat, akik maguk sem sejtik, hogy mi az elfogatásuk oka és senkinek megtudni nem sikerül a vidéki hatalmasságok szigorú eljárásának indítékát. Papot, akit esztendőkönn át szanatóriumban ápoltak gyenge tüdeje miatt, nehéz bér munkára ítélnék pusztán azért, mert az illető tiltakozott egy katolikus falusi egyesület jogtalan feloszlata ellen. Szentistvánnapi beszédért napokra elzárnak papokat s hogy fenyegetésüknek nagyobb nyomatékot adjanak, a politikai rendőrség vezetője kijelenti, hogy Szibériába viszik a papokat, ha továbbra is állást foglalnak a mai rendszer ellen. Mindez lehet ugyan egyesek túlkapása, de a túlkapások megdöbbszentően

sokasodnak. S alig következhetnének be, ha a kormányzat erős volna, ha a pártokat a törvénytisztelet szelleme hatná át.

A főváros népe lelkesedéssel vett részt a Szent Jobb körmenetén. Az ország népe örült az amerikai hadsereg nemes cselekedetének. Mégis a Szent István hetet használta fel a kormány egyik tagja, hogy a tanárok átképző tanfolyamán Szent István ellen kemény támadást intézzon, s hivatalos hatalommal fenyegetse meg azokat a tanárokat, akik másképp mernek érezni, vagy gondolkodni, mint ők. Az átképző tanfolyam másik előadója nyíltan az istentagadást hirdette meg a jövő iskolairányító szellem gyanánt.

Mindenfelé azt látjuk tehát, hogy vagy az alapvető jogokat vetik meg *s a társadalom leghatalmasabb pilléreit, az erkölcsiséget és igazságosságot semmibe veszik*, vagy pedig lábbal tipornak azon hagyományokon és azon eszményeken, melyek a szenvedő magyar népet ismét lelki felemelkedésre, a nemességre és áldozatkészségre nevelnék. Pedig e rombolás helyett mennyi más sürgősebb és nélkülözhetetlenebb teendő várna megoldásra! Ne beszéljünk most a gazdasági bajokról, erről a kormány és hatóságok nem mindenkor tehetnek. De szégyenkezve állapíthatjuk meg, hogy Magyarországon a vonatokat, ha nem is rendszeresen, de mindenesetre *megdöbbentő gyakorisággal ismeretlen fegyveres rablók támadják meg, akik sokszor a szerencsétlen utasok utolsó betevő falatját, végső megmaradt ruháját veszik el*.

Ilyen szörnyű állapotok elképzelhetetlenek voltak előttünk, nem hittük, hogy valaha hazánk földjén ezt kelljen tapasztalnunk. A rendőrségünk pedig ugyanakkor papokat tart fogva szentbeszédek miatt s védtelen polgárok internálására rendezkedik be.

Vajon az a kormány, mely ily állapotokat tűr, vagy ezekkel szemben tehetetlen, nem fog-e a politikai erőszak zsarnokságával szemben még gyöngébbnek, vagy zavartabbnak mutatkozni? Naponta imádkozunk, hogy a magyar nép jobb érzelmű rétegének legyen elég szabadsága a választásokon akarátának megmutatására.

Titeket pedig, Kedves Híveink, felszólítunk, hogy fontoljátok meg szavainkat s a választás alkalmával adjátok szavazatokat arra a jelöltre, aki az erkölcsi tisztaság, a jog, az igazság és a rend érdekében fog síkra szállani s képes lesz küzdeni e jelenlegi szomorú állapotok visszaélései ellen. *Ne rettenjete meg a gonoszság fiainak fenyegetéseitől*. Könnyebb egyszeri fenyegetést kiállani s elszenvedni, mint rálépni arra az útra, ahová meggondolatlan s lelkiismeretlen emberek csábítani akarják a magyarságot. Az erőszak és a zsarnokság annál nagyobb lesz, minél kevesebb ellenállásra talál.

Az erőszak természete az, hogy ma csak szavazatot kényszerít ki, holnap már fenyegetésekkel szorít munkára, holnapután háborúba visz, majd erőszakkal a megsemmisülésbe kerget.

Az erőszak olyan, hogy ma a házassági köteléket lazítja és a fiatalságot zülleszt, holnap az erkölcsi szabadságot kívánja állandóvá tenni, holnapután a férfiak tömege minden lovagiasságot és tisztességet félretéve, vad állatiassággal tör rá a védtelen nőkre, hogy szenvedélyeit kielégítse. Nem kell sokat magyaráznunk, hogy a zsarnoki szenvedély és az általa megrontott tömegösztönök hova vezethetnek. Még élénkek emlékeink, még könnyű felidézni lelki szemünk elé a közelmúlt gyászos emlékeit.

Ne feledjük a súlyos figyelmeztetéseket, ne feledjük és vonjuk le a következtetéseket. Magyar édesapa, magyar katolikus édesanya, aki felelősséget érez gyermekei lelki tisztasága, földi és örök boldogsága iránt, nem habozhat a választások előtt. Csak olyan jelöltre adhatja szavazatát, aki emberileg szólva kezességet nyújt, hogy ilyen világ, ilyen szellemiség, ilyen eltévelyedések többé nem ismétlődnek a magyar földön. Ámen.

Esztergom, 1945. október 18-án.

A magyar püspöki kar nevében:
JÓZSEF s.k.
hercegprímás, esztergomi érsek

Balogh páter vagy a kiárusított reverenda

A Zerge utca kicsi utca Szegeden. Itt volt apró szatócs üzlete Balogh István édesatyjának. Mindenki szerette, becsülte az arany szívű Bloch bácsit, aki mintha a századelő Lehár operettjéből lépett volna ki: „aki segít a szegényen az ég áldása lesz azon” dallamos gesztusával adott cukrot a gyerekeknek, kölcsönt a szomszédoknak, tanácsot a parasztoknak. A Kárpátalja apró boltjainak hűvös homályát tudta átplántálni a tűző Alföldre. Tekintélye volt a környéken s különösen megnőtt a tekintélye, mikor a fia katolikus pap lett.

Amolyan jó tanyasi, magyar típusú plébános lett Balogh Istvánból. Pirosposzsgás kerek barack fej, pici hegyes baba orr. De a szemüvege intellektüel volt, s nagyon tudott figyelni a szemüvege mögül. Prédikált zengően és okosan. A körmeneten a Szentség mögül kinézett. Hosszan gyóntatott, azután nagyon röviden. Szeszélyek hullámszórtak a csöndes tó tükre alatt. Pasztorál, járja a kis parasztházakat, betekint mindenhová. Egy szép napon elkezd tojáshoz vásárolni. Aztán vesz egy öreg teherautót s viszi fel pénteken az összevásárolt tojáshoz Pestre. Szombaton már otthon is van. Vasárnap gyóntat, prédikál.

Büszkék voltak a magyarok a papjukra, aki a gyóntatószékből ellenőrizte nem csapták-e be az asszonyok a tojáshoz. A simónia mint groteszk humoros árnyék előbújt a századok mélyéről.

Az összeomlás első napján ő fogadja az oroszokat, az ő röpiratát szórják a szovjet repülőgépek, a Raták. A szovjet recept; legelső teendő papot fogni az elfoglalt városban. Balogh István nagyon kéznél van. Révai és Gerő őt keresik fel, megtörténik a nagy történelmi mozzanat, a Szegedi Kézfogás, a két moszkovita fogja Balogh dundi kezét s azt hiszi, hogy az Egyházzal fog kezét.

Balogh olyan jól viselkedik, hogy kiviszik szerepelni Moszkvába is. Fényképek róla: miséznek Moszkvában. Az Úrfelmutatás pillanatában. Alatta a nyilatkozat: soha olyan szabadnak nem érezte magát, mint moszkvai miséje alatt. A foto-agitátor fényképe egy átszellemült papi szentet ábrázol a Szentség sugárzásában.

Közben az Andrássy út 60., hogy teljesen kézben tartsa, obszcén képeket sokszorosít róla, a lapokban pedig képes riportok jelennek meg a műgyűjtő páterről, kedvenc képei Fried Pál művei közt. Ideális partnere Gábor Andoréknak, – „a mi páterünk” írják róla; megnőtt hasa vicclapok békebeli játszó derűanyaga. Mindez mű, csinált dolog, mindenki tudja, hogy a halál-balettnak egyik figurája táncol itt.

Az első időben feladata a hercegprímás meggyúrása, átképzése. Egy autóúton Győrtől Pestig „főzi” a primást: beállni, beállni. A primás hallgatja a vég nélküli beszédáradatot, végül Pest határában megszólal: *„Nagyon tévednek ezek, ha azt hiszik, hogy belőlem valamiféle Szergej pátriárkát csinálhatnak.”*

Esztergom bölcs mérséklettel figyeli Balogh működését, vár. Balogh pártot csinál, a szovjet őt játszaná ki, jobboldali, keresztény, papi pártnak, a tömegek megtévesztésére. A reverenda mindent megér.

Az utolsó forduló előtt az Egyház, mely a krisztusi életszemlélet széles síkján a legnagyobb szabadságot adja politizáló papjainak és soha nem ítélte el „baloldali” papjait Giesswein Sándortól, Hock Jánoson át napjainkig, – Baloghról a hamis játékosról, aki el akarta adni a reverendát, – *leveszi a tisztelendő talárt.*

– *Amíg a magyar katolicizmusnak feje van, törzse és két lábbal áll ezen a földön, őt áll – mondja komoran és keményen a Bíboros a körülálló aggódó politikusoknak.*

Nyomor

Az első esztendő a fegyverletétel után a kiégett mezők, a vérbaj, az Oroszország felé hajtott polgári foglyok végtelen meneteinek, a nyomornak az esztendeje. El tudja-e képzelni, aki nem élte meg, mi a néma falu? Ahonnan elhajtottak mindent, csak a beomlott kemence tövén ül egy otthagyt öreg; mi az a rettenetes némaság, ahol a csendes falu ezernyi zsibogó hangja hiányzik, ahol nem csipog baromfi, s a feljövő holdat nem ugatják kutyák. A kutyák agyonlötten hevernek a kiégett küszöbön s az ajtótlán szobákban föld alól kihajtott ismeretlen mezei állatok cikáznak. Aki látta *Isaszeget*, *Dinnyést*, *Lepsényt* és annyi száz és száz magyar falut, tudja, hogy ez nem vízió. És ennek a falunak kell feltámadnia előbb, hogy élni tudjon a város, ahol ebben a pillanatban rozsdások a villamossínek (milyen hamar megrozsdásodnak a sínek, ha nem járják a kocsik), ahol a beomlott kapuk helyére kredencet húznak és felállított ruganyok mögül figyel a nyomorékokból szervezett házi kapuőrség, hogy a légi riadó megmaradt kolompjával riadózzon, ha orosz rablócsapat közeledik. Ilyenkor kirohan a ház a folyosóra, mindenki megszervezetten ordít, sikong, lábas-fedőket ütnek össze, s a téboly zshivájával fogadják a rablókat. Ez az elhárítás. Valamelyik házban valójában kitört egy ilyen tömegextázis s az oroszok elmenekültek. Az oroszok félnek a démonoktól. E felfedezésből recept lett, villámként futott végig az utcákon, hogyan lehet elhárítani a napi részlet-felszabadítást és sorra megszervezték a sikongó kórusokat. Voltak helyek, ahol kölcsönrimázkodtak a szomszédból egy-egy alkalmi „fúriát”.

Ez még a vetkőztetések, gyilkosságok, rablások kora. Nincs olyan becsületes ember Magyarországon, akitől *személy szerint* el ne vettek volna valamit az oroszok. Mint az egzotikus halak a bedobott áldozatot, pillanatok alatt csontra lerágták a megrohant várost. Fölveszik az eldobott német katonaruhákat és mint „SS-szórványok” öregbítik a német mítoszt. A német halottak üvegszeme mered a Szénatér egére, – a ruhájukban oroszok fosztogatnak.

A pinceablakokon benyomott hullák kora ez. Halasy Olivért az olimpiai úszóbajnokot tarkón lövik egy szál autógumiért. Az aranylakodalmas Deucalion-házaspárok öngyilkosságainak hónapjai ezek, akiknek ágyába betört az orosz fertőzet. Az éjszakában egy szál szőlőlevélben futó nyugati kultúrattasé ideje ez, aki berohan védelemért a legközelebbi orosz őrségre s ott még leszedik róla az előbb a nagy sietségben rajtafelejtett karórát.

Ez még a háború, – mormolják az emberek, s akinek nem kell, nem jár alkonyat után az utcán. De maga a nyomor! Az éhezés nyomora, a fázás, ablak nélkül, az ostrom hónapjaiban a pincékből végsőkéig kiéhezetten napvilágra támolgó tömeg nyomora. Vonatok csak katonai célokra vannak, a halott falu felé sínek sincsenek, a batyuzás csak a most induló infláció örvénylő hullámvászában kezdődik meg. Ezek azok a hetek, amikor a nyolcvan éven túli *Herczeg Ferenc* s a kilencven felé járó *Márkus Emília* sorban állnak a *Nemzeti Kaszinó* előtt (ó Nemzeti Kaszinó!), csajka helyett elhasznált konzervdobozzal a kézben a napi meleg levesért.

Tisztviselők százezreit „nem igazolják”, életük évtizedei megsemmisülnek, öregen megtörten, lelki ájultságban hallgatják történelmi bűneiket s a tanácsot, hogy menjenek házinyulat tenyészteni, ha nem bírják már az újjáépítést fizikailag az áttörésnél kezdeni. A nagy polgári író, aki azóta Svájcban vagy Nápolyban vett villát magának, gyilkos cikkel kontráz a hatalomnak, apáiról ír, akik alantas szolgálatkésztséggel jelentkeznének az igazoló bizottságoknál, bekérezkednének a demokráciába, elúszott éveiket, életüket keresik a megváltozott államon s nem veszik észre, hogy ez már nem az az ezeréves cég, amellyel szerződtek.

Hogy a magyarság nagy nép, azt ezekben a hónapokban lehetett megérezni teljes mélységében. Nem szellemi fiainak minden században frissen bomló nagy talentumai döntik ezt el, nem is a barázdák népe örök megtartó erőivel, nem a munkásság nagyszerű alkotó intellektusa, hanem a nép mélyén élő hatalmas *morális bázisok*. Minden a nép megrontására tör ebben az időben: ezen munkál a nyomor, a kétségbeesettség, a társadalom tartó traverzeinek a szétesése, hogy hullott embert vesznek s aki eladja Istenét, kap enni, aki eladja gyermekét, halottait, jövője lesz, – a rendszer, mint valami rettenetes csődbekerült vállalatnak holtpontra zuhant részvényeit vásárolja fel az embereket. A beugratott, a halálra félemlített, a romlott, a bérelt, a bornirt mind helyet kap.

De a tömegek megközelíthetetlenek. Négy év kell, hogy mesterséges, erőszakos beépítéssel valahogy bekerítsék a falut, a vidéket. Csak a finnek nagy és tiszta harca fogható ehhez a mélyben lezajló néma küzdelemhez. A krisztusi szolidaritás felébred és áradni kezd. Nem a gombaernyő alatt gyűjtő méltóságos asszonyok perselyei kezdenek csörögni, (a típust átvette és továbbtenyészette a rendszer a *maga rezervoárjából*, *Vadas Sára* és a rezsim öregedő gavallérja, Zilahy Lajos, elnökletével *Nemzeti Segély* címen), – itt most valóban az életért, a megmaradásért folyik a harc. A bibliai szó kezd erjedni, érni a tömegekben: egymás terhét hordozzátok. A megszegényedett, vérevett Egyház megkísérli szervezetileg is segíteni, Jézus melegét hozni a nyomor mélyére. Ismeretlen diákfiúk jelennek meg ismeretlen családoknál, kis hátizsákból kiraknak egy kiló lisztet, negyed kiló cukrot, öt kiló krumplit, köszönnek és mennek tovább, – apácák gyerekocsiban öreg párnacihában kokszot hoznak valahonnan, mosolyognak, átadják és mennek el, – a *Magyar Közösség* dolgozik a börtönökre vetett apák családjáért és a *Caritas* a gyermekért, az anyáért, az intézményesen nyomorba taszított keresztény családért. A bíboros minden erejét latba veti a közvetlen életmentő feladatok megoldására. Segítséget kérő hívásait a külföld meghallja, az amerikai katolikusok háborús segélyszolgálatát beállítja magyarországi titkárságát, és 1946 augusztusában megindul az Actio Catholica első budapesti konyhája, amely az amerikai katolikusok szeretetadományát dolgozza fel. Rövidesen *94 konyha* dolgozik már és több mint *14.000* éhezőt lát el. A szám egyre nő, a hatalom észre is veszi, és megkezdődnek az ellenakciók. *Thomas Fox* amerikai megbízott meglepődve tapasztalja, hogy minden törekvése áthidalhatatlan nehézségekbe ütközik. Nem kap meg engedélyeket, lehetetlenné teszik a szállítást, 750 tonna szeretetadomány Bécsben vesztgel, hónapokon át nem engedik be az országba. A rejtély megoldása nem az ő feladata. Nem tudja, hogy itt *retorzióról* van szó, *kollektív büntetésről*, ismeretlen bűnök kollektív megtorlásáról. A nyomort ezen a vonalon állandósítani kell. Mr. Fox rövidesen eltávozik Magyarországról.

Hasonló munkakörben került Magyarországgal kapcsolatba *Páter Flynn*. Az ő magyarországi munkássága, – önzetlen, szorgalmas, mindig a krisztusi ideát szem előtt tartó papi munka – a következő háromsoros titkos rendőri utasítással fejeződött be:

VALAMENNYI HATÁRRENDŐRSEGI KAPITÁNYSÁGNAK

Páter Flynn Fabian Philipp USA állampolgár, aki érvényes útlevelemmel rendelkezik és érvényes vízummal, bárhol jelentkezik belépésre, visszautasítandó.

Balázs r. ales.
Keohg 61 585/jelszó iroda.

Híradás Rómáról

A *Magyar Kurír* jelenti 1946. február 19-én:

„Mindszenty József, Magyarország hercegprímása ma, a Budapest-Mátyásföld repülőtérrel, a budapesti amerikai katonai misszió által rendelkezésére bocsátott külön repülőgépen Zakár András titkára és Esty Miklós pápai kamarás gentiluomója kíséretében Rómába repült, hogy részt vegyen a Szent Kollégium fél-nyilvános, majd a Szent Péter Bazilikában lefolyó nyilvános konzisztóriumán, ahol átveszi a többi új bíboros társával együtt a bíbornoki kalapot.”

Első útja után adja ezt az érdekes híradást az akkori napok tapasztalatairól, a gyógyulási Itáliáról és az örök Rómáról:

A Szentséges Atya érdeklődését Magyarország iránt 1938-ban az Eucharisztikus Világkongresszus keltette fel, amikor mint pápai legátus elnökölt a kongresszuson. Ahogy akkor nyilatkozott, mutatta, mennyire megszerette népünk lelkét, múltját, amellyel legértékesebb kincsét, a Szent Koronát.

A háború megszakította azt a szent kapcsolatot, mely a pápává választott Pacelli bíboros és hazánk között oly erősen szövődött. Most a legteljesebb érdeklődéssel fogadta mindazt, ami népünket érte a háború végkifejlésében és azóta is. A pápai udvar is a legnagyobb fokú érdeklődéssel van irányunkban. A Szentséges Atya nagyon örült annak a jelentésnek, hogy Magyarország kéri a diplomáciai kapcsolat felvételét a Szentszékkal. Méginkább örül, hogy ezt a kormány megbízásából is jelentettem. A diplomáciai kapcsolat előnyeit át sem lehet egyszerre tekinteni. Át kellene lapozni az olvasónak Fraknói Vilmos püspök vonatkozó hatalmas történelmi munkáját, hogy lássa, minő előnyei voltak a Szentszékkal való kapcsolatnak: A Szentszék békeszerző szerepe trónviszályok idején, máskor a király és a nemzet közt, *függetlenségünk megóvása Bizánc és a német-római császárság ellenében*, lebírhatatlan mérvű támadás a török ellenében, és így tovább. *Cesarini, Carvajal, Burgio, Possevino, Buonvisi* pápai követek neve és tettei dicsőséggel ragyogják be történelmünk lapjait. Innét van az, hogy az egész nemzet ragaszkodását vívták ki maguknak. *Possevinot* Nagyszébenben a protestáns lelkészek, Váradon a protestáns Zichy János főkapitány 130 főnyi lovas-bandérium élén köszönti.

1920-ban elsőnek jelent meg a pápa követe hazánkban, mélyítette az Atya és magyar gyermekei közt a kapcsolatot, rajta keresztül segített nemzetünk nyomorán; a legutóbbi években a Szentszék utasítására nagyszabású mentőtevékenységet végzett az üldözöttek érdekében jogi és karitatív téren. Amikor Budáról kivonultak a német hadsereg kötelékei, a nuncius vállalta a sebesült katonák kórházi ápolását és védelmét.

Ha visszatér a nunciatura, folytatja közel évezredes tevékenységét ott, ahol kénytelenségből abbahagyta. Hozzá azt is, amit ma a kapcsolat az *idegenbe hullott magyar falevelek megmentése* érdekében tesz szívvel, erőteljesen, nagyvonalúan. A Vatikán választ, amely – mint mondtam – igenlő, eljuttattam a miniszterelnök úrhoz. A közvélemény a továbbiakat a kormánytól várja.

A háború nyomai Rómában és a Vatikánban – hála Isten! – nem jelentősek. Az a Róma, amelyet én kerestem, épületekben keveset szenvedett. Áll az impozáns Szent Péter, a Vatikán, dolgoznak a hivatalok, a Kongregációk és lendületes munkára készül a Propaganda Fides, ahova már futnak be Kínából, a szigetekről, Afrikából, Alaszkából, az első jelentések ... Kerestem a legyőzött, sebektől telt országot, valamint az átalakulás sistergését és zökkenőit. A háború vége előbb ért el olasz földre, a közéleti átalakulás is előbb bekövetkezett.

A legyőzött nagyhatalom sebeit nem kicsinylem. Nincsenek meg a gyarmatok. Bariban láttam egy házba menekült tanyát. Élelmiszer tán több van, mint máskor. A buja olasz kertek teremnek minden gátlás nélkül, a mezőgazdasági telepek élő és holt felszerelés terén érintetleneknek látszanak, a városok tele az UNRRA teherkocsikkal, Nápolyban 27-et olvastam össze a főtéren; a mészárosok reggel, este friss váltással egész állatokat aggatnak ki. A drágaság megvan, de nem jelentős.

Az angol és amerikai katonák külön sátorokban, táborokban élnek Caserta, Nápoly táján. A nép nem panaszkodik rájuk. *A tízparancsolat közepe körül nem hibáztatja őket, nem is ellenszenvesekek nekik.*

A kedélyek lehiggadtak, a *politikai üldözés nyomait nem találjuk*. Egyik 200.000 lakosú városnak és jelentős vidékének 800 körül van a fogházban foglya, ez se mind politika miatt. *A hely nem zsúfolt és pótbörtönök nincsenek.* – Gasperi, a katolikus oldal vezére, a miniszterelnök. Csend és béke van minden fojtott légkör nélkül. *Gyűlölet, bosszú nem dolgozik, a sajtó általában tekintélytisztelő, hangja erkölcsileg tiszta és nem uszító, nem is rágalmazó.*

A Vatikán határtalan tiszteletnek örvend. Tudják, hogy Rómát a Vatikán mentette meg. Nemzetünkkel szemben mindenütt megértést és melegséget tapasztaltam. Ebben természetesen elől jár a Vatikán. Az a melegség, amely itt fogadott, az Eucharisztikus Világkongresszuson megismert és most szenvedő magyarságnak szól.

Foglyokról

Most nem azokról a százezrekről van szó, akiket a fegyverletétel, sőt átállás után a polgári életből emeltek ki, akik reggel hivatalba menet estek foglyul, civilek, alkalmatlanok, akik soha katonák nem voltak. Nem azokról, akik vitték rokkant szívüket, fél veséjüket, beteg testüket az orosz határ felé ameddig bírták, akiket hiába várt vissza többé a családjuk, nyomtalanul eltűntek hivatalba menet a Paulay Ede-utca sarkán, – akikről most szó kerül, azok a belső rabok, akiket valaki „kinézett magának”, az internáló táborok, évek óta „ottfelejtett” ártatlan ezrei, – az internáló táborok a nagy börtönök gyepüvidékei, – s maguk a börtönök, ahol a „társadalomellenes” elemek halódnak; a rabkórházról van szó, ahol a 92 éves *Méhely Lajost* pontosan 8 évre ítélik, ahol a *Magyar Történet írója* (a nemrégiben még moszkvai követ *Szekfü Gyula társszerzője*): *Hóman Bálint* rabágyon gyűjtögeti a fegyházargót, *fegyenc-szótárát* állít össze kis ceruzavéggel s lesi a vasajtót mikor lép be végre a *Kútforrás*, az igazi, eredeti Rablógyilkos, aki végre anyagot hoz művéhez. Forrás nélkül itt sem lehet dolgozni s az ember ma is, itt is miniszterekkel, tábornokokkal van körülvéve, mit tudnak ezek mondani egy fegyenc-szótárhoz?

S a börtönök szíve: az *Andrássyút 60.*, milyen 1946 nyarán, amikor a hercegprímás megírja híres amnesztiát kérő levelét? Kruchina Viktor ezredes néhány sorát jegyzem ide erről. (Magyar Hontalanok Naplója, emigráns lap.) Betekintése volt, vallomása hiteles: az antikommunista ezredes elmeneküléséig a „60” testvérintézményének, a *Katonapolitikai Osztálynak* volt helyettes vezetője. Ezt mondja: „Noha ma már ugyancsak kikent-kifent állapotba helyezték az egykori „Hűség Házát” – a vezetők szobáit díszesen berendezték harácsolts bútorokkal s a lépcsőházba, sőt nyáron még a főkapuk elé is, cserepes pálmákat helyeztek el – az *Államvédelmi Osztály* vallató és „puhító” módszerei borzalomban ma sem maradnak el a kezdeti időszakban alkalmazott kínzások mögött. Csak éppen a túlszűfoltóság enyhült talán valamelyest a pincebővítések következtében, mert *eleinte bizony olyan nagy számban hurcolták be* a szerencsétlen áldozatokat, hogy a rendelkezésre álló szűkös térségben *csak szorosan egymás mellett állva fértek el az emberek*. Miután huzamosabb ideig ott felejtették őket, *sokan megfulladtak* vagy a *kimerültségtől haltak meg*. Az emberek szükségleteiket a megmozdulás lehetősége nélkül *egy helyben állva* voltak kénytelenek elvégezni, bemocskolva szomszédjaikat. A bűz- és sártengerben magukból kivetkőzött, állati sorba taszított, elkeseredett emberek fojtogatták egymást egy kevés helyért, egy kis levegőért. Volt idő, amikor még olyan nagy fejetlenség uralkodott az Andrássy út 60. alatt, hogy a hivatalos órák befejeztével sokszor a feljelentőt, vagy a beidéztet tanút is bezárták a gyanúsítottal együtt. Ilyenkor hiába tiltakozott a tévedés áldozata: a káoszban a beosztott személyzet sem ismerte ki magát, hogy ki hova tartozik, ki hazudik, és ki mond igazat. Ma mindez már megváltozott, rendszerebbé lett, a kínvallatásban is a módszeres, a náciaktól és az oroszoktól ellesett munka lépett dilettáns egyéni szadizmus helyébe.

Elképzeltető-e, hogy a bíboros, aki megjárta Rómát és ott is a megbékélés, az emberi gyűlölet feloldódásának jeleit kereste és látta, ne szólaljon meg a börtönökben sínylődő Magyarországért?

Íme a levele Nagy Ferenchez.

Miniszterelnök Úr!

Nincs az az emberi harc és küzdelem, melynek folyamán meg ne áhítanánk a szeretetet, kiegyenlítődést és a békét, amit az embereknek az angyali ének hirdetett: „Békesség a földön

a jóakarátú embereknek!” Szerencsétlen nemzetünk hét esztendeje áhítja már a békét. Ebből kívánna mennél többet és ebből jut neki a Kárpátok koszorújában a legkevesebb. Amikor a háború átvonult rajta, akkor sem jutott el a békesség áldásához.

És mert nincs békesség, nincs meg az a nemzeti egység, amelyet az ideiglenes kormány 1944. december 21-én meghirdetett és minden mai párt akkor a nemzetgyűlésen fenntartás nélkül magáévá tett.

Sajnos, nagy feszültség és ellenérzés jelentkezik a társadalomban, amelyeknek aztán súlyos megnyilatkozásai vannak *gyilkosságok, kínzások, fenyegetések, kártételek, gyűlölködések*, stb. alakjában.

Másutt később fejezték be a háborút, s mintha előbbre volnának a béke terén. Másutt, Német-és Olaszországban jobban beivódtak a lelkekben a levert szomorú emlékü eszmék, mint nálunk. És ott nem sistereg úgy az ellentét, nem *dolgozik annyira az alantas emberi ösztön az ember ellen*.

Olaszországban, a fasizmus hazájában kevésbé folyik a fasizmus címén a megtorlás, mint nálunk. A náciizmus hazájában, Németországban már fátyolt borítottak a 27 éven aluliak hibáira. A francia övezetben közkegyelmet adtak az aktív-náciknak; kétszázötvenet bocsátottak szabadon; további ötven olyant, akit pedig idegen katonai hatóság ítél el. A halálra ítékezés terén sem törekedett Németország elsőségre, pedig akadt volna mennyiségileg és minőségileg, háborús bűnös és népellenes elegendő mérvben ott is. Ha a legnagyobb bűnök hazájában, a győztes franciák százados és lobogó gyűlölet közepette a németekkel szemben megtalálták a bocsánat útját, ama politikai bűnöknek mégis csak mellékterepén, magyar földön, magyarok, magyarok iránt ráléphetnének már közel két év multán a megbocsátás és kiengesztelődés útjára.

Akadhat réteg, amely talán tovább tartja magában a fojtott indulatokat, ám a vezetők tanultak és neveltek, tapasztaltak és továbbra látók és többre kötelezettek, ők azt is tudják, hogy *sistergő láván* se élet, se országépítés, se nyugodt kormányzás nem lehetséges. A lávának ki kell hűlnie, hogy bor, búza, békesség fakadjon belőle. Arra a szent Gellért püspök vértanúra utalva, aki kövezői felé is a megbocsátás ígét hirdette épp most kilencszáz esztendeje, arra kérjük mi, a magyar püspöki kar, július 20-i értekezletünkről a magyar kormányt, szíveskedjék a közkegyelmet meghirdetni a nagyobb jó, a nemzet, a szebb jövő érdekében. Egy törpe kisebbség ellenérzésével nem törődve keresse meg a kormány a nemzeti egység és megbékélés útját.

Alaptalan ugyan minden olyan felfogás és félelem, mintha ma csak *tömött börtönök*, fogházak, táborok biztosítanák a közrendet (ez a felfogás *mélyen sérti* a földünkön lévő fegyverek erejét és éberségét); de mi erkölcsi felelősségünk tudatában biztosítjuk a kormányt, hogy a közrend az eddiginél kielégítőbb lesz a megbocsátás levegőjében.

Az annyi emlegetett *antiszemizmus lángolása* is, amely ma már a szervezett és szervezetlen rétegeket is kezdi hatalmába ejteni, csak ezzel veszíthetne erejéből.

A fogoly helyek most már megint a gyilkosok, rablók, korruptok és tolvajok számára kellenének inkább.

Bocsássák el azokat, akik hónapok óta foglyok és nem kerülnek bíróság elé. Azokat is, akiknél nem magukban, de állásukban volt a hiba. A betegek, öregek, többgyermekes anyák, orvosok, stb. kiengedése csak jótékony hatást eredményezne a lelkekben.

A békekötés előestéjén, küszöbén állunk, ha a jelek nem csalnak. A nagyhatalmak megbékélése velünk szemben csak a magunk ilyenén ténye után várható. És ami ennél is égetőbb, ilyen belső kezdeményezés után remélhető a megszállott területek magyarjai sorsának megenyhülése. Igaz ugyan, hogy a megszállóknak semmiképp sincs joguk az ottani magyarságot és más anyanyelvűeket baromi sorsban tartani és vadakként üldözni őket; de mégiscsak több jogcímünk lesz emberiséget kívánni, ha magunk példát adunk az emberi

jogok komolyan vételére, a rettegés nélküli békére. Amíg ezt nem tesszük, ne várjuk másoktól!

Ámbár a kormánynak külső, belső akadályokkal szemben kell meghirdetnie ezt közkegyelmet, mi azt mégis múlhatatlannak és elengedhetetlennek tartjuk. Ha ezúttal is elmaradna ez a közkegyelem, azt olybá vesszük, hogy *nem akarunk belső kibontakozást, megbékélést, az antiszemitizmus lecsillapodását*, Kunmadaras és Kielce vészjósló figyelmeztetése után, és nem akarjuk megszállt területi véreink sorsának megnyihulását és jobbrafordulását. Ebben az esetben mi a külső, belső feszültség és *mérhetetlen szenvedés állandósulása* miatt minden felelősséget kénytelenek vagyunk ráhárítani magunkról azokra, akik a kívánatos megbékélést a gyűlölet és bosszú pokoli boldogságáért most is megíúsítanak. Meggyőződésünk, hogy az a munkásság, amely keserves körülmények közt küzd, szenved és verejtékezve fárad, az elszakadt partok fölé egymás után veri a hidakat, ez a munkásság a lelkek hídverését nem ellenezné, sőt a magyar munkás közismert nemes érzésével fogadná az emberi szenvedésnek és bánatnak legalább egy ponton mederbe takarodását.

A zsidóság komolyan és emberségesen gondolkodó nagyobb része is megértő örömmel és az ésszerűség jelentkezésének venné a megnyihulást hozó kézmozdulatot. Fogadja Miniszterelnök Úr őszinte, hazafias tisztelem a magyar Püspöki Kar nevében is:

Mindszenty József s. k.

Az iskolára árnyék borul

A politikai rendőrség pontos adagolásban 2-3 naponként lead egy hírt a rémsajtóban:

Fasiszta összeesküvés a keszthelyi premontrei gimnáziumban. –

Kézigránátokat gyűjtenek a váci piarista diákok. –

Páncéltörő kiképzés az esztergomi bencés gimnáziumban. –

És így sorra kerülnek a nagykanizsai, pesti piaristák, a pécsi ciszterciták, az esztergomi ferencrendiek stb. stb. Szabályosan a legnépesebb szerzetesi középiskolák. A katolikus tanügyi főhatóság a legszigorúbb utasítást adja ki az esetek kivizsgálására. Az eredmény mindenütt negatív. S a politikai rendőrség is hallgat. A kísérleti léggömböket bevonják, a közvélemény nem izgatható ezzel, fásultan hallgat, senki sem hisz semmit a hírekből. Különben is az ország csatatér volt, a gyerekek úgy járkáltak a talált kézigránátokkal, mint azelőtt a nyalókával. Szépen magasra tartva.

A hírek elhallgatnak, Esztergom azonban éberén figyel. Tudja, hogy a moszkovita sajtó Anopheles-rajá nem véletlenül lep el időnként egy területet, minden központi irányításra történik. A támadások tüzebe kerülő iskola védelmében megjelenik az első pásztorlevél. Nem veszi tudomásul a rendőri támadásokat, a keresztény nevelés, iskolaügy eszmei védelmét viszi a hívekbe, alapvetést ad a rövid templomi negyedórán.

* * *

Mindig a tavasz a válságos idő az iskola harcokban. A tanév utolsó negyede a kritikus, ekkor indulnak neki ismét és ismét az iskola bekerítésére. 47-ben indul a második, súlyosabb támadás az iskola ellen. Rést akarnak vágni a keresztény iskolarendszeren, kaput nyitni, amelyen bevonulhatnak a marxizmus pedagógiai rohambrigádjai.

A „szabad hitoktatás” hatásos jelszavával a kötelező iskolai hitoktatást akarják megszüntetni. A „szabad vallásoktatás” pontosan ugyanolyan természetű fogalomhamisítás, mint az összeomlást felszabadulásnak, a rémuralmat demokráciának nevezni.

A végsőig megfélemlített szülők állásfoglalása lesz majd a biztosíték, hogy a gyermek ateista vagy hívő nevelést kap-e. A kormány-nyilatkozat a szabadság alátámasztására megtorlást, az egyházi állásfoglalásnak az iskolából való kitiltását, állami beavatkozást ígér. A szabadságnak az egyenlősége is hiányzik. A terv elkobozza a gyermeknek Istenhez, és a kinyilatkoztatott erkölchöz való természeti és emberi jogát. Semmibe veszi a keresztség szentségét. Támadja a vallás- és lelkiismereti szabadság alapját, bejelenti a kultúrharcot.

A kormány-nyilatkozat azonban nem számol az ország közhangulatával. A koalíció még dolgozik és az Andrássy út 60. még nem építette meg minden kanálisát a falu felé, ez magyarázza meg, hogy az ország elemi erejű ellenállása nyíltan meg is mutatkozhat.

Mint a tengerrengés, egyre növekvő hullámokban támad a városok, falvak, tanyák tiltakozása. Nagy erejű népszavazássá nő a kérdés.

CSEPEL, a „vörös” Csepel így tiltakozik.

A „Magyar Kurír” jelenti Budapesten 1947. március 26-án:

„Csepelről, a főváros legnagyobb gyártelepéről 250 tagú küldöttség kereste fel Nagy Ferenc miniszterelnököt szerda délelőtt dolgozószeráján. A küldöttségben pártállásra és

foglalkozásra való tekintet nélkül vettek részt annak tagjai. Képviselve volt benne a *református és evangélikus* egyházközség is.

Először a katolikus szülők vallásos szövetségének szónokája fejtette ki, hogy ők mindent eltűrtek az ország talpra állítása érdekében, az éhezést és a fázást is, de azt nem engedhetik meg, hogy gyermekeiktől elvegyék a vallást.

Az *evangélikus* egyházközség szónokája rámutatott arra, hogy saját elhatározásukból jöttek és hangoztatta, hogy a *hit dolgában a nép szava erősebb a pártok szavánál*. Kérték, hogy a fakultatív hitoktatás bevezetését szolgáló tervezetet vegyék le a napirendről.

A *református* egyházközség szónokája kifejtette, hogy elsősorban a demokráciának van szüksége vallásos nevelésre, hogy erkölcsös fiatalságot neveljenek a haza javára. *Ez a nép 99 százalékának akarata és kívánsága*.

Ezután átadták a Miniszterelnöknek a fakultatív vallásoktatás bevezetése ellen tiltakozó 10.000 szülő aláírásával ellátott memorandumot. A küldöttség szónokáinak beszédeire Nagy Ferenc miniszterelnök válaszolt.

A javaslatot le kell venni a napirendről. A Párt megdöbben, nem tudta felmérni milyen erővel áll szemben. A belső összeütközés a Káderben még a nyilvánosság elé is kiugrik, Rákosi bosszús elszólása, hogy „hanyag és felelőtlen módon” tűzték napirendre a kérdést, sokat mond.

A bukás méretét mutatja, hogy Rákosi *Csepelen* kénytelen leszögezni a következőket: „A magyar nép nagy többsége vallásos... A magyar nép vallásos zöme joggal követeli meg tőlünk, hogy ezt a vallásos érzületet tiszteletben tartsuk és *vele minden tekintetben számoljunk*.” (Rákosi, Szabad Nép, 1947. aug. 7.)

Nagyobb előkészítés kell. Ideológiai átgyúrás, taktikai felépítés és mindenek felett a menetrendet biztosító rendőri erő teljes készenléte kell.

Még egy félévre van szükség.

Aggódás – Pásztorlevél az iskoláról

Krisztusban Kedves Híveink!

A feltámadás megerősödött reményével szólunk hozzátok mi magyar püspökök és a Feltámadott Krisztus szavaival köszöntünk benneteket: *Pax vobis! Béke veletek!*

Jöjjön el a sóvárgott béke a belső társadalmi megbékélés segítségével és jöjjön a béke olyan békeszerződések által is, amelyek az igazságon és általános emberszereteten alapulva biztosítják a nemzetek hasznos együttműködését. Tavaszi püspöki konferenciánkon sok veszteségünk mellett megmaradt értékeinket is számba vettük, és ezen értékek között legdrágábbként ismertük fel ifjúságunkat, a Ti fiaitokat és lányaitokat, a magyar jövő hordozóit, akiknek nevelésétől függ hazánk és kereszténységünk sorsa. A kettőt szeretjük együtt emlegetni, mert mindkettő szeretete egybe van forrva szívünkben. Katolikus hitünk táplálja magyar hazaszeretetünket, mert arra tanít, hogy a hazaszeretet Istentől belénk ojtott és Krisztustól megszentelt érzés, és hogy a hazával szemben járó köteleességek Isten törvényeiben találjanak megszentelést. Katolikus hitünk képesít a haza önzetlen szeretetére, és ezért óv meg bennünket a hazaszeretet eltorzító és veszedelmes túlzásaitól, mint aminők az idegengyűlölet, a fajimádat, vagy a haza látszólagos érdekeinek Isten törvényei fölé való helyezése és így Isten haragjának kihívása. A haza érdekeit kívánjuk szolgálni, és a haza fennmaradását biztosítani, mikor ifjúságunkat vallásosan akarjuk nevelni, mert meg vagyunk győződve, hogyha jó katolikusnak neveljük gyermekeinket, akkor magyarnak is jók lesznek.

A katolikus nevelés kérdése

A katolikus nevelés sikerét azonban nehezen tudjuk elképzelni katolikus iskolák és katolikus hitoktatás nélkül. Időszerű lesz tehát, ha e két nevelési eszközünknek fontosságára felhívjuk figyelmeteket.

Kedves Híveink! Az egyház mindig a nép Istentől rendelt tanítójának tartotta és vallotta magát, és ezért köteleességet érzett magában, hogy nemcsak a hit és erkölcs kinyilatkoztatott tanait hirdesse, hanem iskolákat is létesítsen, amelyekben a tudás minden fajtáját közvetítse, felhasználván a világi tudományokat is arra, hogy az embereket Istenhez vezesse. A mai iskolák elődeit a katolikus egyház létesítette. Ő volt az, aki már az első századokban a római birodalomban külön iskolákat állított fel azért, hogy elvonja gyermekeit a pogány iskoláktól, ahol a bálványok tiszteletét és a hamis istenek erkölcstelen történeteit tanították.

Ezeket az első keresztény iskolákat csukatta be a hitehagyott Julianus császár (meghalt 363), hogy így a kereszténységet tönkre tegye. Nagy Károly korában, Krisztus után 800 körül plébániai iskolákat létesített az egyház, mintán már jóval előbb feltűntek és mind jobban terjedtek a kolostori és káptalani iskolák, amelyekben nemcsak hittant és egyházi éneket, de írást, olvasást, számolást és középfokú ismereteket is tanítottak. A XIII. századtól kezdve az egyház az egyetemek létesítésével tündöklött, és a mi kiváló és nagy hírű egyetemünket, a budapesti tudomány egyetemet is, egyházi férfiú, a nagy prímás, Pázmány Péter alapította 300 évvel ezelőtt. Az újkori és különösen a szegényekre kiterjedő népoktatás legbuzgóbb kezdeményezői és terjesztői papok és szerzetesek voltak, így például Néri Szent Fülöp (+1595), aki Róma szurtos utcagyermekait gyűjtötte maga köré és tanította, De la Salle Szent János (meghalt 1719), aki népiskolákat létesített és ezeknek céljára megalapította az első tanítóképzőt. Ugyanő ipari és vasárnapi tanonciskolákat hozott létre, elsősorban az összeszedett, elhagyott fiúk számára. Az általa alapított Iskolatestvérek rendje még most is folytatja az egész világon elterjedve a népnevelés munkáját. És Kalazanci Szent Józsefnek, a

piarista rend alapítójának (meghalt 1648), valamint Don Bosco Szent Jánosnak (meghalt 1888), a szalézi rend atyjának, a bencések, ciszterciák, premontreiek, jezsuiták, stb. nagy nevelői műveit ki ne ismerné? A leányok nevelésére is először az egyház gondolt és az ő hűséges szolgálói és szentjei: Merici Szent Angéla (meghalt 1540), Ward Mária (meghalt 1645), Barrat Szent Zsófia (meghalt 1865) és mások kitörölhetetlenül beírták nevüket a nőnevelés történetébe. Mindezeknek a buzgó szent alapítóknak első céljuk volt a lelkek megmentése és erre a célra nemcsak a hittant használták fel, hanem az egész iskolát annak minden tantárgyával, de még a szünidőket is és szabad percekét is, melyekre szintén kiterjesztették a vallás jótékony és meleg sugarait. S míg az egyház így minden téren elől járt a népnevelésben, az állam csak jóval később, nálunk a XVIII. század végén látott az iskolák alapításához. És mégis ez az állam, mely oly elkésve ébredt népnevelő feladatának tudatára, hamarosan a hitvallásos iskolák visszaszorítására, sőt kiirtására törekedett, főleg elemi iskoláink államosításával. Nagy igazságtalanság volt ez, azzal az egyházzal szemben, mely évszázadokon át mérhetetlen áldozatokat hozott az iskolaügy érdekében. És becsületes, műveit nemzedékek hosszú sorának felnevelésével elévülhetetlen jogot szerzett iskoláihoz.

Az Istentől szerzett jog

Az egyház ezen szerzett jogánál azonban sokszorosan erősebb, mert vitathatatlan az Istentől szerzett joga a neveléshez. Lehet, hogy ez a jog nem részesül figyelemben azoknál, akik Istenben nem hisznek, vagy Krisztust és az Ő Evangéliumát nem fogadják el, de kötelez titeket, kedves Híveim, aki Krisztus követői vagytok. Mennybemenetele előtt mondotta az Úr tanítványaihoz: „Elmenvén, tanítsatok minden népet!” (Mt 28,19) Ezen parancs értelmében vallotta magát az Egyház a népek tanítójának. Mindig úgy hitte, hogy joga és kötelessége nemcsak hittant, hanem szükség esetén és a lehetőségekhez képest, minden ismeretet tanítani. Mert minden tudomány Istentől van és helyesen tanítva Istenhez vezet. Az Egyház szem előtt tartotta Krisztusnak azon szavait is, amelyekkel a gyermekeket hívta és tanítványainak mondotta: „Ne tiltsátok el őket tőlem!” (Mt 19,14) A katolikus iskolák feladata a gyermekeknek és az ifjaknak Krisztushoz való vezetése. Bennük látjuk elsősorban biztonságban gyermekeink lelkét, téves tanítások és erkölcsi romlás ellen. Ezért az Egyház a törvénykönyvében egyenesen sürgeti, hogy a püspökök katolikus iskolákat létesítsenek. (Can. 1379.) És ahol ilyenek vannak, a híveket kötelezi, hogy oda küldjék gyermekeiket. (Can. 1374.) Ugyanakkor leszögezi: „Az Egyháznak joga van mindenfajta iskolákat létesíteni, nemcsak elemi, hanem közép- és felső iskolákat is”. Az Egyháznak ez az iskolához való joga összhangban van – kedves Híveink – a ti szülői jogotokkal, mert ha nevelésre természetfeletti soron az Egyházné az elsődleges jog, a természetes síkon a tiétek és csak ti utánaatok jön az állam, amelynek jogát az Egyház szintén mindig elismerte és elismeri. A szülőknek elsődleges joga az állammal szemben kétségbe nem vonható, mert hisz ők adtak a gyermeknek életet, ők táplálják, ruházzák és a gyermek élete mintegy az ő életük folytatása. Joguk van tehát megkívánni, hogy gyermekeiket az ő hitükben, az ő vallásos felfogásuk szerint neveljék. Joguk van gyermekeiket visszatartani olyan iskoláktól, ahol a hitük és a vallásos meggyőződésük nemcsak tiszteletben nem részesül, de talán becsmélés, vagy lekicsinylés tárgya. Ezen jogukban érezték magukat mélyen megsértve azok a német szülők, akiknek katolikus iskoláit erőszakkal elvette a hitleri állam, és akiknek gyermekei az új iskolákból úgy jöttek haza, mint kis pogányok, kik gúnyosan lemosolyogták imádkozó szüleiket. Ti is, katolikus magyar szülők, alapjogotokban éreztétek magatokat megsértve, ha nem járathatnátok gyermekeiteket katolikus iskolába egyszerűen azért, mert az állam egy zsarnoki rendelettel az ilyeneket bezárátja, illetve elveszi, vagy fenntartásukat lehetetlenné teszi.

De vajon nem jók-e a mi állami iskoláink is? Miért erőltetik a katolikusok az ő iskoláikat, melyek csak elválasztják a magyart a magyartól, és felekezeti viszályokat támasztanak, nem szólva arról, hogy akadályozzák az állam nevelési céljának összpontosított megvalósítását.

Minderre a válasz, kedves Híveim, hogy a tapasztalat szerint hitvallásos iskolák nem támasztanak felekezeti viszályokat, ellenkezőleg, biztosítják a különböző vallásoknak a maguk szellemi állományának békés megtartását. Ami pedig az állam nevelési célját illeti, ha ez nem a totális államokban uralomra törekvő párt-cél, vagy egyedül uralmat igénylő idegen világnézet, mely törekvések ellen éppen a közelmúltban tanúsított erős ellenállást a katolikus iskola, akkor ez nem lehet más, mint becsületes, hazaszerető, művelt polgárok nevelése. E tekintetben pedig katolikus iskoláink mindig megtették kötelességüket és teljes sikerrel működtek. Nem vonjuk kétségbe más iskolák érdemeit, az állam és egyéb közületi, így főleg a községi iskolákban is sok derék, katolikus tanítónk és tanárunk működik, kik valamikor maguk is katolikus iskolákban nevelkedtek. Egy hiányuk azonban van: a bennük élő katolikus meggyőződést és hitelvet nem érvényesíthetik maradék nélkül tanítói és nevelői munkájukban, mert mindig tekintettel kell lenniük másvallású tanítványaikra. Azonfelül a nem katolikus iskolákban a legkülönbözőbb vallási felfogású emberek tanítanak és *így nincs egységes szellem a nevelésben*. Megtörténhetik az, hogy például a történelem órán a nem katolikus tanító úgy tünteti fel Egyházunkat, mint valami maradi, reakciós intézményt. Felújítja az Egyház ellen ismert összes rágalmakat és egyoldalúan kiszínezi a történelemben mutatkozó emberi gyarlóságokat, míg a hittanórán a gyermekek az Egyház isteni alapításáról és áldásos működéséről tanulnak. Avagy a természetrajz órán egy materialista tanár esetleg azt magyarázza, hogy nincs Isten és nincs halhatatlan lélek. Hogy csak anyag és erő van. A hittanórán pedig, sőt otthon a szülői házban is, helyesen azt tanulja a gyermek, hogy mindenkinek Teremtője és végső oka és egyúttal a mi gondviselő Atyánk és örök Bíránk az Isten. Nemde káros összeütközések, zavarok keletkeznek az ilyen ellentétes tanítások nyomán a gyermekek lelkében, melyek kételyekre és hitetlenségre vezethetnek. De ha nem is bántják valamelyik iskolában a vallást, ha az úgynevezett semlegesség nevében csak hallgatnak Istenről, mintha nem is létezne, vagy mintha jelentéktelen tényező volna az életben, már akkor is vallásellenes volna az iskola, mert Istenről hallgatni, Istent tudomásul nem venni, az Ő szent Fölségét bántó, mélyen sértő közöny. A vallási közöny pedig, melyet így a gyermekbe oltának, még a hitetlenségnél is rosszabb, mert a tapasztalat szerint könnyebb megtéríteni egy harcos hitetlent, mint egy lagymatag, hit-közömbös, névleges keresztényt.

Ezzel szemben a katolikus iskolában nemcsak a hittanórán, hanem minden órán katolikus levegőt és szellemet szívnak magukba a tanulók. Itt nem támadhat zavar a gyermekek, vagy ifjak lelkében ellentétes tanítások miatt és ez az iskola nem kerülhet összeütközésbe a katolikus szülői ház felfogásával és megszentelt hagyományaival. Itt harmonikusan, egyöntetűen, egy célra tör a nevelői munka: *mert nevelnek itt, és nem tanítanak. Itt van határozott, fenséges, mindent átfogó nevelési cél: a lélek üdvössége*. Megvannak a biztos, kipróbált nevelési eszközök: *az örök igazságok és az evangéliumi erkölcs*: a követésre méltó példák: *Krisztus és a szentek élete*. Megvannak az akarat számára a természetfeletti erőforrások. Az isteni kegyelem eszközei, a szentségek és szentelmények. És megvannak a hivatott tanítók, kik a gyermekben és ifjában a Krisztus kis barátját látják és rágondolnak az Úr szavára: „Aki befogad egy ilyen kisdedet az én nevemben, engem fogad be, aki pedig megbotránkoztat egyet is a kicsinyek közül, kik én bennem hisznek, jobb volna annak, ha malomkövet kötnének a nyakára és a tenger mélységébe merítenék”. (Mt 18,5-6.)

Nem hiába szeretik a szülők és részesítik előnyben minden országban a katolikus iskolákat. Nagy áldozatokkal fenntartják őket ott is, ahol mellettük egyéb iskolák is rendelkezésre állnak. Jellemző például, hogy a szabadság klasszikus földjén, az Észak-Amerikai Egyesült Államokban, két és félmillió katolikus elemi iskolás gyermek 80 százaléka a katolikus iskolába jár, a több mint 600.000 katolikus középiskolás fiú és leány az

1400 katolikus középiskolát látogatja: ezenfelül 18 katolikus egyetem biztosítja a legfelsőbb katolikus tudományos nevelést. A katolikus iskolák minden tekintetben állják a versenyt, sőt, felülmúlják az egyéb iskolákat. Áll ez különösen szerzetes iskoláinkról. A tanító szerzetesek és szerzetesnők maradék nélkül tanítói hivatásuknak élnek és Krisztus szeretetéből lemondván a saját gyermekről, mások gyermekeiért áldozzák életüket. Ezek a mi tanító-rendjeink kipróbált hagyományaik szerint és más nevelési rendszert és így más és más szint, de mindig erős és meleg katolikus hitet visznek a nemzetnevelés munkájába. Akik iskoláikból kikerültek, vallás és társadalmi különbség nélkül szeretettel és hálával emlékeznek meg róluk, mélyen látó államférfiak pedig mindig őszintén megbecsülték munkájukat. Napóleon császár oroszországi táborából írt haza és rendelte el egy francia szerzetes elbocsátását a katonaságtól, mert – mondotta – katonát kapok helyette mást, de ilyen tanítókat nem igen találok másokat. Mikor pedig a vallásüldöző és rövidlátó francia kormányok a század elején kiűzték a francia tanítószerzeteseket, a különböző országok kitárták előttük kapuikat és versengve ajánlották fel iskoláikat. Egyébként éppen Franciaország – épp úgy, mint később Németország esete megdöbbenően mutatja, miképp romlik az ifjúság erkölce, amint a katolikus iskolák működését tiltják vagy korlátozzák.

És ugyanezt állítjuk a kötelező hitoktatásról, mely azért fontos, mert biztosítja a hit- és erkölcsi igazságok rendszeres ismertetését és a nem katolikus iskolákban a katolikus nevelésnek az általános nevelési rendszerben való, legalább részleges érvényre juttatását. Ez a hitoktatás is támadás tárgya szokott lenni a vallás ellenségeinél. Olvastuk éppen a napokban, hogy a szövetségesek Németországban találtak iskolákat, melyekben még magasabb osztályok tanulói sem hallottak soha a tízparancsolatról, mert a hitoktatást kitiltották a hitleri iskolákból. Berlinben a győztes szövetséges hatalmak éppen most rendelték el újra a hitoktatás bevezetését. A kötelező iskolai hitoktatás, Kedves Híveim, nálunk a katolikus szülők általános követelése, ezt bátran mondjuk, számtalan jelből következtetve. Dupanloup francia püspök egy kongresszuson így szólt: „szeretnék összehívni egy bizottságot, melynek tagjai egy atya, egy anya, egy államférfi, egy bíró, egy tábornok, egy tanár, egy gyáros, egy gazdag, egy munkás, szóval csupa olyan ember, akik az élet harcaiban állnak és felelősséget éreznek. Azután három könyvtár elé állítanám őket: az egyikben volnának az új bölcsek, Voltaire, Renan, Comte, Marx, Nietzsche, a másokban a múltnak nagy gondolkodói Aristoteles, Platon, Pythagoras, Zarathustra, Confucius, a harmadikban pedig egyetlen egy könyv: az *Evangélium*. És most egy gyermeket vezetnék elő és odaállítanám a bizottság közepébe és felelősségükre hivatkozva megkérdezném: vajon a háromféle könyvtár közül melyiket választják a gyermeknevelésre? És bizonyos vagyok benne, hogy egyetlen választ kapnék: az *Evangéliumot*. És ezt az *Evangéliumot* tanítja a hitoktatás.

A katolikus szülők meg vannak győződve azon kötelességükről, hogy gyermekeiket vallásosan kell nevelniük, mert erről egykor felelnek Istennek, Aki gyermekeinek nemcsak testét, hanem lelkét is rájuk bízta. Számtalanszor tapasztaljuk, hogy ezt a felelősséget átérezte olyan szülő is, aki pedig maga nem volt gyakorló katolikus. Amint tisztességes apa nem fogja kibocsátani gyermekét az életbe anélkül, hogy valami mesterségre, tudományra, vagy kenyérkereseti módra meg ne tanítaná, hasonlóképp nem fogja komoly szülő kibocsátani gyermekét az élet küzdelmeibe anélkül, hogy a vallás erejével fel ne vértézné a kísértések csábításai és megpróbáltatások nehézségei ellen. Börtönben mondta egy diplomás rab: „sok mindent kaptam jó ízlésű, jó módú szüleimtől, csak a legszükségesebbet, a hitet nem, s azért kerültem ide.” A harctér borzalmai között pedig nem egy katona tett magában szemrehányást szüleinek, hogy nem tanították meg imádkozni és így nélkülözte a harcok borzalmi közt azt az erőt és vigaszt, amit imádkozó társainál tapasztalt. És vajon, Kedves Híveim, akarjátok-e, hogy egykor ravatalotoknál és sírotoknál némán, imádság nélkül álljanak gyermekeitek?

Ha nem lesz hitoktatás, ez vár reátok. A gyermekek, kik nem ismerik a tízparancsolatot, a negyediket sem, gyermekek, akik nem imádkoznak szüleikért sem, amíg élnek, sem miután

már meghaltak. És ne mondja senki, tanítsák a szülők maguk otthon gyermekeiket a hittanra, mert tudjuk, hogy rengeteg gondjuk és elfoglaltságuk között erre rendszeresen nincsen idejük. Hisz épen arra való az iskola, hogy azt pótolja. Az olvasást, a számtant, a nyelvtant sem érnek rá a szülők otthon tanítani, mert sok szülő nem is ért hozzá. Azért küldik gyermekeiket az iskolába. Csak az annyira fontos hittant akarják teljesen a szülők nyakába varrni? Természetesen csak azért, hogy egyáltalában ne kapjon a tanuló hitoktatást. Azt is szokták mondani, hogy a gyermekekre nem szabad lelkiismereti kényszert gyakorolni, hanem a szabadságra kell bízni, akarja-e a vallást, és ha igen, melyiket akarja. Csodálatosan következtelenek a szabadságnak ezen bajnokai. Mert az ellen már nincs szavuk, hogy az írást, az olvasást, a számtant, a földrajzot, meg egyéb ilyen tudományokat a gyermekekre erőltetjük, anélkül, hogy kérdeznénk: tetszik-e nekik, csak a hittantól féltik a gyermek szabadságát.

Végül Kedves Híveim, azokhoz akarunk szólni, akik a demokráciát féltik iskoláinktól és hitoktatásunktól. Nyugodtak lehetnek, az igazi demokratikus szellemmel nem fognak szembekerülni annak az Egyháznak iskolái és annak az Egyháznak a hitoktatása, amely Egyház az egyszerű népnek oktatását és nevelését mindig elsőrendű kötelességének ismerte és amely Egyház ösztöndíjakkal annyi, de annyi szegény gyermeknek tette lehetővé a tanulást és a társadalmi felemelkedést. Papok tanították, vagy taníttatták ilyen módon a szellemi és társadalmi élet nem egy kiválóságát, kik között akadtak olyanok is, kik később messze eltávolodtak jótevőik és mestereik tanaitól. Bizonyítékaul annak, hogy a katolikus nevelés nem köti gúzsba a szellemet, hanem megadja annak szabadságát. Ez a szabadság felel meg a demokratikus szellemnek is. De van-e szabadság ott, ahol a katolikusoknak nem lehetnek saját iskoláik? Ahol nem tűnnek mást, csak állami iskolát? Azt az állami iskolát, amelyen keresztül a mindenkor uralkodó, sokszor kisebbségi pártok akarják a többség gyermekeire rákényszeríteni a maguk világnézetét. Egyszer az egyik párt, másszor a másik, aszerint, hogy melyik kerül uralomra. És mindegyik az iskola révén akarja a maga uralmát állandósítani. Nem, ez nem demokrácia, ez nem is szabadság... akik az Egyházat a reakció fészkeinek szeretik tekinteni, akiknek reakció minden, ami katolikus, ne benne keressék a reakciót, hanem az efféle szabadságellenes törekvésekben. És ha a katolikus iskoláinkat kiéheztetni akarják, megvonván tőlük az államsegélyt, és mondván, tartsák fenn azokat a maguk erejéből a katolikusok, erre mi azt feleljük: a katolikus iskoláknak adott államsegély *nem kegyadomány*, hanem a katolikus szülők adójának visszajáró része. Egyes nyugati, igazán demokratikus országokban, így pl. Angliában és Hollandiában a katolikus iskolát egészen az állam, illetve a közület tartja fenn, mondván: a katolikusoknak joguk van arra, hogy az ő adójukból öneik való katolikus iskolát tartsanak fenn. Ha tehát a magyar állam az adókból iskolát tart fenn, akkor a mi adónkból katolikus iskolákat tartson, vagy legalább hathatósan segíyezzen.

Különösen jogunk van erre a fenntartásra a szerzetesiskolákban, melyeket a földreform létalapjuktól fosztott meg. Mikor az állam a szerzetesrendeknek a földjét a nép számára igénybe vette, akkor ünnepélyes törvényes formában kárpótlást ígért és ezen ígért és törvény értelmében jogunk van szerzetesiskoláinknak az államtól személyi és anyagi terheink kiutalására, ismételjük, nem kegyképpen, hanem az igazság alapján. És szerzetesiskoláink épp úgy, mint egyéb katolikus iskoláink az államnak ezen kiadásait bőségesen megtérítik szellemiekben és erkölcsiekben. Mert ha valamely rendszernek, úgy a demokratikus rendszernek van szüksége a nép széles rétegére kiterjedő műveltségre és felelősségérzetre, mindkettőt pedig legnagyobb eredménnyel katolikus iskoláink teremtik meg és terjesztik. Talán úgy tetszik, Kedves Híveink, hogy aggódás szól szavainkból, mikor a katolikus iskolák és hitoktatás mellett valóságos védőbeszédet tartunk. Bár aaptalannak bizonyulna aggodalmunk! Előttünk azonban az Úr szava lebeg: „Vigilate!” Lelkek pásztorai őrkdjete! őrkdjete és imádkozzatok és felhívunk titeket, Kedves Híveink, ti is őrkdjete, ne

aludjatok, mint az apostolok a getsemáni kertben. Örökdjete és imádkozzatek, hiszen a ti ügyetekről, gyermekeitek és unokáitek lelkeről és rajtuk keresztül a haza jövöjéről van szó. Oly vigasztaló számunkra látni buzgóságotokat a templomban. De üresek lesznek a templomok és csak négy fal között fogják bemutatni a legszentebb áldozatot, ha iskoláinkhoz és a hitoktatáshoz nem ragaszkodtok és gyermekeitek vallás nélkül fognak felnőni. Sőt, papjaitok sem lesznek, a legszentebb áldozat bemutatásához, a szentségek kiszolgáltatására, mert vallás nélkül nevelt ifjúságban hogyan támadjanak papi hivatások. Elöttünk azonban más jövö képe lebeg. Nem ilyen szomorú jövöé: a katolikus újjászületés képe, mely szerte a világon erőteljesen és biztatóan bontogatja szárnyait és amely hivatva van megújítani a föld színét. Az igazság, a béke, az emberi testvériség és szabadság jegyében az ifjúság katolikus nevelése útján.

Esztergom, 1946. Szent Mónika ünnepén.

A Magyar Püspöki kar nevében

Mindszenty József s. k.
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek

Kahána

A magyarság legnagyobb élő költője *Erdélyi József* bolyongott egy darabig idekinn, aztán egy szép napon elindult gyalog haza, fehér torony iránt. Beszökött az országába, nem vették észre. Leült valahol egy parasztházba és várt. Aztán megjelent egy vidéki kis kávéházban, átlapozta a pesti újságokat. Meglátta, hogy *Zilahy Lajos* főszerkesztője az egyik főlapnak. Nem jelent semmit: *Zilahyt* a végtelen gyávasága teszi vakmerővé. Pozíciója senki más számára nem jelent emberi védelmet, szolidaritást. Mikor darabjaival a hitleri *Berlin* sztárja volt, *egy mozdulatot nem tett az üldözött s védelmet kereső Heltai Jenőért* (milyen egyszerű lett volna!), – most mikor *Moszkvát* képviseli itt a *Szovjet-Magyar Társaság* élén miért szólna egy szót is a nép üldözött nagy költője Erdélyi József védelmében?

De hogy a Kommunista Párt hivatalos lapjának *Révai József* a főszerkesztője, ez már meglepő, érdekes valami. Igaz hogy volt egy kicsi múltja 19-ben, de expialta azt csendben, írt Gömbös életrajzot, megymást, de különben, hogy ez a szelíd, okos, tudós tanár, csupa kultúra ember irányítja most a vezető orgánomot, ez meglepő.

De nagy baj akkor nem lehet, ha ő szerepet kapott. Régi híve a költőnek, hány versét közölte a Búvárban, Tükörben, mindig ki tudott sürgetni valami előleget a Franklintól.

Felhívja telefonon.

Erdélyi: Itt Erdélyi József. Szervusz Jóska... Révai Jóska...

A hang: (meglepődötten, kissé bizonytalanul) ... szervusz ...

Erdélyi: Te! Jóska! hazajöttem, nem tudok bujdosni, – nagyon elfáradtam, unom a bujkálást, intézd el valahogy, hogy hagyjanak békében. Nem szólalok meg, eltűnők vidéken csak ne üldözzenek...

A hang: (Kicsit fanyar bizonytalansággal) Hát az nehéz lesz.

Erdélyi: (előnti az igazság gyerekes nagy „Erdélyi-haragja”) Ugyan ne marhaskodj Jóska!

Hát a te Gömbös-életrajzod az kutya!? Azzal te bolsi führer vagy. S én nem élhetek szótlantul, névtelenül a saját hazámban?!

A hang: Majd meglátjuk...

Két év börtönébe került Erdélyi Józsefnek ez a beszélgetés.

A túlsó kagylónál egy másik Révai ült. Az a szelíd tanár, aki megsimogatta a versek kéziratát, amikor kézbe vette, meghalt az ostrom viharában. Ez a fekete partizán levetkőztette a halottat és szovjet-fedőnévként átvette a nevét.

De ki van a Révai-maszk mögött? Ki az, aki az ismeretlenből ilyen készen pattant elő? Ki az, aki a marxista ideológiai hadjáratot vezeti? Aki ennek az egész pesti szovjet sajtónak a legfőbb irányítója? Aki leterrorizálta és bekerítette az ugyancsak elég temperamentumos *Zsolt Bélát* is? Aki a káderekből robbantja a szabadkőműves páholyt is, ha elhajol a vonaltól? Aki tud rafinált ideológus lenni és szemérmetlen demagóg? Ki az, aki személy szerint ügyel a mindig gyanús külügyminiszterre, Rajkra, és telefonon cseppent citromot a ruszin osztrigára, Ortutayra?

Az első proletárdiktatúra alatt bukkan fel, élesen, mint tüzet nyitó vörös rakéta a neve, *Kassák Lajos MA* című lapjában. Forró hevületű ifjú költő, lávája, tüze, gőze félelmetesen idegen a magyar glóbuson. Sok erő van benne, mélyről szakadó erő, ismeretlen nép, ismeretlen századainak felszakadó bosszúját vágja szocialista lázadásként egy döbbenet néző társadalom arcába, nagy intellektuális bűnöket, tűnt nemzedékek rejtett fájdalomainak felszakadó hangját, a húszéves fiatalember hamuesőt szór mindenre, és eléget mindent, ami útjába kerül. A neve: *Kahána Mózes*.

Munkatársa a *Vörös Újságnak*, a kommün után Bécsbe kerül, aztán még hírek bukkannak fel róla, Brassóban tűnik fel, tovább jut a Regátba, állítólag fél lábát elveszti valami gerilla harcban a románok közt, s aztán nyoma vész Ogyessza felé – mindez bizonytalan, kódosított.

Bizonyos, hogy a *Proletár, 100%, Új Március, Társadalmi Szemle, Gondolat* című illegális és fedett kommunista folyóiratokban egy meghiggadt hangú, okosan elemző marxista esszéista jelentkezik a 30-as években. Másodrendű szellem a világpiacon, de termékeny, jó megfigyelő, szorgalmas. E tanulmányai más nyelveken is megjelennek, valami rejtett központ helyezi el mindenfelé.

Ez a Kahána Mózes ma Révai József néven a magyarországi kommunista párt egyik legfőbb politikai irányítója, az egyházak elleni küzdelem legfanatikusabb harcosa.

Körülötte épül fel az egész szellemi front. Az ochlokrácia sajtója az ő műve Gábor Andortól Hegedűs Gyuláig. Az ő szemrebbenése az előzetes cenzúra. Külön karámban tartja a romlott báránycákát, ezeket az egykori lelki gyermekeket a Szekfü-korszak most beérett nemzedékét külön gondozza; a két nem között imbolgó *Gogolákot*, ő szórja be frissen sekrestye illattal *Katona Jenőt*, ha a prímás ellen kell vonulnia; mint ragyogó Gólemet nézi teljesen egyéni munkáját: a Turulbolsi *Losonczy Gézát*. Ez a legnagyobb alkotása, ez az átképzés. Sokszor körüljárja úgy gyönyörködik benne.

Mestere a *bebábozásnak*. Ő állapítja meg, hogy a fedett kommunistalárva stádium kinélkinél meddig tartson. Tévedhetetlenül tudja a pillanatot, amikor a bábból a teljesen érett bolsi kel ki. Ezek a példányok: *Olti, Alapi, Bognár* és még annyi többé-kevésbé sikerült matrica.

A propaganda körből ki nem léphető írók medvetáncát ő járhatja.

Mindez fárasztó, de sok gyönyörűséggel is jár.

Alig van pár ember, aki helyett nem kell gondolkodni. *Szekfü* szépen kidolgozza a hercegprímásnak írt levelében a néki átadott pontokat. *Kodály* simán beolvassa a szöveget a rádióban csak előbb át kell olvastatni vele.

Hol lehet pihenni? Kik azok, akiknek saját agyuk is van? *Gábor Andor* társaságában lehet pihenni, *Reissmannt* alig kell irányítani, *Ligeti Magda* és a tündéri *Vadas* nők, akiknek agyuk van. A legjobb nyilatkozatot például a *Vadas* adta a szovjetben vallásszabadságról. A legvilágosabb, legszabatosabb megfogalmazását a szovjet vallásszabadság titkának. Az elvet magát ő találta meg, miért a legnagyobb a vallásszabadság a szovjetben az egész világon? A nyugat akármilyen erőfeszítéseket is tesz e téren, legfeljebb csak megközelítheti a szovjet rendszert. Mi hát ennek az abszolútumnak a titka? Mi az elv maga? *Vadas* megtalálta: A szovjetben mindenki *azt imádja és ott, amit és ahol kíván imádni*.

A könyv korrektora könyörögve néz fel most a kéziratból. Itt küszködik napok óta a német szedők munkájával. Láttam verejtékezni, de most majdnem sír. Most másról van szó: ne írjak többet Kahánáról, félti a könyvet, a sorsot, – hagyjam el az utolsó bekezdéseket. Így marad csonkán ez a fejezet, bizonyítékul a nyugtalanságra, hogy a kimondott szóval nem idézünk-e súlyosabb fátumot a magára hagyott igazságra?

Békeszerződés a halál bélyegével

A szovjet diplomácia az 1947-es párisi béketárgyaláson a Duna-medence teljes birtokban tartásán dolgozik. Az államok formai szuverenitását a nyugatiak biztosítják, szovjet fegyvereivel benn állva a területeken egyre mélyebben ássa be magát az alkotmányok, államszerkezetek sáncaiba.

A Duna-medence döntő fontosságú terület.

Buda Athén ellensúlya a Balkán felett. Hegye alatt hömpölyög a végzetfolyam a Levante tengerére. Buda a nagy hídfő kelet felé és Buda keletről a megnyílt út a germán-latin tájakra.

A történelmi erővonalak törvényszerű metszőpontja Európának ezen a táján. Minden nagy hullám Buda felé tart. Az Oszmán Budát tartja összeroppanásáig. A német Drang nach Osten útja a Balkán felé: Buda. És 1944-ben, mikor megtörténik a *nagy szláv behatolás* a Kárpátokba, két ágban tör előre az orosz hadsereg: Buda felé.

A szláv erő Kárpátalját Szovjet-országnak nyilvánítja. Három közvetlen völgyet kap így az Alföldre. A Szovjet benn áll a Tiszánál, a Duna-medence szívében.

A többi diplomáciai játék: a trianoni béke oly tökéletesen megcsonkította Magyarországot, hogy alig kell itt valami új lépést tenni. Erdélyt visszajátsszak Romániának, így jobban kézben tartható. A Délvidék Titó nemzetiségpolitikájának gondozásába kerül, a Felvidék hétszáz ezer magyarral a cseh nacionál-bolsevista rémuralom hadjárata alá. A szláv gyűrü ezer év alatt nem fojtogatta így Magyarországot, mint most. Az orosz cél: a történelmi Magyarország teljes megsemmisítése, esetleg nép sziget, népi autonómia megtartása Magyar-szovjet név alatt, tagállamként.

Párizsban bábjain keresztül játszik ez a diplomácia. A cseh sovinizmust pozitív támadó követelésekre sürgeti: betörés a Dunántúlra, a *Duna-Kulcs* megszerzése. A magyar delegáció a *szovjet irányítás szerint* teljesen megadó, *negatív* magatartást mutat, néhány alibi mondat a figyelő magyar közvélemény felé, a többi meakulpázó alájátszás a cseh támadásnak. A szovjet Pestről alátámasztja a cseh taktikát. A Kommunista Párt a kényelmetlen feladatot a háttérből irányítja, az ország leterítését a diplomáciai fronton *Nagy Ferencnek* kell vállalnia.

A budapesti sajtó a szovjet célokra narkotizálja a közvéleményt.

A valóságos közfelfogás a dolgok *átmenetiségével* vigasztalja magát, habár mindenkit megdöbrent, hogy a nyugati hatalmak ennyire magára hagyják Magyarországot, hogy formailag, íme még egyszer megerősítik a Trianoni határokat. A papírok mulandóságának pecsétje vagy nemzetet ítélő halál bélyege lesz-e ezen a szerződésen? Magyarország szerepét nem látták meg, ismét magára hagyták, most már a feltörő szláv erővel szemben.

Őszinte vélemény a sajtóban, nyilvánosság előtt alig hangozhat el, a püspöki kar február 25-i konferenciájáról azonban rövid nyilatkozatot adnak ki:

„A püspöki kar örömet fejez ki afelett, hogy a világháború utáni helyzet a békekötéssel lezárult. Ugyanakkor *nagy szomorúsággal állapítja meg*, hogy a béke hazánkra *túlsúlyos terheket* ró és több szempontból *méltánytalan, igazságtalan*. Kérjük elsősorban az irgalmas Istent, vegye *oltalmába* a sokat szenvedett magyar hazát. Ugyancsak kérjük az igazságszerető földi hatalmakat, hogy alkalmas időben keressenek és találjanak módot a magyar ügy igazságos és megnyugtató rendezésére. *Fájdalommal emlékezünk meg a határon túli, több millió magyar testvérünkről, akiknek emberi jogait biztosítani kell a béke érdekében.*”

Az ősi máriapócsi kegyhelyen kétszázötvenezer ember előtt mond szentbeszédet a bíboros a magyarság elesettségéről, árvaságáról. A lelke mélyéig megrázott tömegben felszakad a sírás. A bíboros komor egyszerűséggel beszél. Beszédéből ezt a töredéket örökíti meg egy kis egyházközségi értesítő, így is sokat mond a ki nem mondhatóról:

„Ha nem volnának mesterséges akadályok és határok, akkor még többen lennénk itt. Most egyedül vagyunk a kegykép előtt és egy második Trianon szomorú eseményei vesznek körül bennünket.

Soha ennyi könnyed ítélkező nem gyűlt össze megkovácsolni emberi ítéleteket.

Ám nem esünk kétségbe, jól tudjuk, hogy *amit az emberek ma gyorsan megalkotnak, holnap már eltűnhet*. Most mi a könnyező Szűz Máriánál bejelentjük *fellebbezésünket* a párizsi ítélet ellen. A Szűzanya által *Istenhez fordulunk*, akinél egyedül van az igazság.

Az emberek hirdetik szájukkal az igazságot, de kezükkel mást cselekszenek.

Emberek ígérek, emberek felejtenek.”

* * *

Ugyanekkor a hercegprímás sugallásából a Magyar Kurír hírmagyarázója a következőképpen fejt ki a katolikus állásfoglalást a békeszerződés ügyében:

– Aki Magyarország tizenegyszázados, küzdelmes történeti múltját csak egy kicsit is ismeri, nem csodálkozhat, hogy ez a történelmi fordulat mélységes szomorúsággal és nyugtalansággal tölti el a lelkeket. A magyar katolikusok fájdalommal látják, hogy a nemzetközi ítélkezések a legszigorúbban éppen Magyarországot sújtották háborús felelősségének megállapításánál. Nem vették tekintetbe azt a vitathatatlan tény, hogy a magyarság a hitlerista erőszak elháríthatatlan nyomása alatt kényszerült a háborúba, anélkül, hogy megkísérelték volna, mint ahogyan azt más országokban tették a népszavazást, a magyar nép egyetemének a meghallgatását és éppen a belső ellenállás miatt a német megszállás, a náci államcsíny és hitlerista fosztogatás áldozata lett. Nem vették figyelembe azt a példaadó magatartást sem, amit a háború alatt legyőzött és a nácik által leigázott európai népek irányában önként és nagy áldozatokkal mutatott. Kifosztottságában, megcsönkítettségében és a jóvátételi terhek miatt szomorú szívvel tekint a jövőbe.

Megrendülve látja a magyar katolicizmus azt is, hogy még a békeszerződésben kikötött, az Atlanti Chartában minden más kis népnek megígért emberi jogok és az annyszor emlegetett „félelem nélküli élet” sincs biztosítva a *magyarok számára, akiket a békeszerződés, véglegesen elszakít* a magyarság testétől, noha ezeknek nagy része a magyarsággal századok óta egy tömbben együtt élt, most pedig ősök földjén lettek földönfutókká és a hitlerista deportálási módszerek áldozataivá.

A magyar katolicizmus önmaga felé is tud tárgyilagos lenni és nem tagadja, hogy Magyarországon is voltak, akiket megtévesztett a náciizmus propagandája és hogy egyes politikai vezetők súlyos hibákat követtek el, amikor a németek kíméletlen agressziójának engedve, túrték az embertelen hitlerista fajgyűlölet garázdálkodásait. De rá kell mutatni arra, hogy éppen a magyar katolikusok egyházi és világi vezetői, szervezetei és sajtója kezdettől fogva szembeálltak a fegyverek szellemével és az utolsó pillanatig küzdöttek a keresztény humanumért.

A magyar nép óriási többsége *mindig távol állott a támadó háború gondolatától, egyetlen néptől sem kívánt semmit elvenni* annak jogos birtokállományából *s amit magának a jog alapján visszakövetelt, azt mindig békés eszközzel akarta elérni*. Amíg nem került az erőszakos német megszállás alá, csak mérsékelt erővel vett részt a háborúban, annak szenvedéseit pedig a leigázottak között igyekezett enyhíteni és mérsékelni. (A lengyel, francia és zsidó menekülteket védelmezte, a belga és holland inségeseknek élelmezési segélyt adott.) A magyar katolicizmus volt *az első*, amely a zsidóüldözést a legerősebben elítélte és a többi egyházzal karöltve minden lehetőt megtett az emberi méltóságot sértő intézkedések megakadályozására.

De nem titkolhatja el megdöbbenését, hogy vele szemben olyan népek részesültek kedvezőbb elbánásban, területi gyarapodásban, amelyek a háborúban sokkal előbb és sokkal

nagyobb erővel és pedig *önként*, kényszer nélkül vettek részt a németek mellett s a faji gyűlöletnek embertelen módszereivel évekkal előbb adtak lehetőséget, sőt politikai rendszereiket is saját akaratukból alakították át a németek mintájára.

Éppen ezért a *magyar békeszerződést nem látják* sem a tárgyilagos igazság, sem az általános Európa-érdekek szempontjából *méltányos és helyes döntésnek*.

De különösen mély és keserű benyomást gyakorol a magyar közvéleményre, hogy a párisi békealáírás ünnepélyes aktusához a Szlovákiában dúló *embertelen magyar deportálás* és mesterséges, kizárólag sovíniszta gyűlölködést szolgáló, erőszakos széttelepítés jelszavaival, terhes asszonyok, kis gyermekek és tehetetlen csecsemők sírása és zokogása adják a megrendítően borzalmas kísérezetét. A magyar katolicizmus lelkiismerete, éppen ezért *megdöbbenve tapasztalja*, hogy ebben sem a magyar hivatalos kormány felszólalásai, sem a magyar katolikus egyház legilletékesebb hangjának tiltakozásai, sem a magyar és külföldi sajtó tárgyilagos tudósításai nem tudják megmozgatni az illetékes nagyhatalmi szervek, illetve a Szövetséges Nemzetek közbelépését.

Egyetlen, ami a békekötés aláírásának tényével megnyugtatólag hat, hogy az ország a nagyhatalmak jóvoltából, *visszanyeri szuverenitását, és ezzel szabad, független cselekvési lehetőségét*. Így indulhat el a békés munka, az alkotó újjáépítés, barátságban az összes nemzetekkel, és itthon a demokráciában pedig az emberi szabadságjogok a megbékélés és az együttműködés útján.

Ebben az ünnepélyes, de megrázó pillanatban, a békeszerződés aláírásának a napján a magyar katolicizmus a fájdalmak ellenére is töretlen bizalommal tekint a népek sorsát intéző isteni Gondviselés elé. Történelmünk viharos évszázadai bizonyítják, hogy a mindenkitől elhagyott magyarságot a végső pusztulástól az isteni segítség mentette meg a Magyarok Nagyasszonyának könyörgésére.

Ezért a magyar katolicizmus az egész nemzet nevében vezekléssel indul neki a jövőnek, hogy a megbántott isteni igazságot kiengesztelve, megnyerje az égi segítséget. Ezért borul le terhének súlya alatt február 10-én, a békeszerződés aláírásának napján Budapest katolikussága a Szent István Bazilikában a Legméltóságosabb Oltáriszentség előtt.

Teszi ezt azért, mert hitéből áradó igazságok bizonyítják, hogy *egy nemzet sorsa mindig az Isten kezébe van letéve*. A megpróbáltatások óráit és napjait magábazárt lélekkel úgy fogadja, mint a jobb jövő biztos zálogát.

Ezzel a tisztelettel gyülekezik össze a magyar katolicizmus a hódolatra kitett első apostoli szent királyának, Istvánnak épen maradt jobbja köré és mellét verve kiáltja a fájdalomtól összeroskadva a magasságok felé: „*Uram irgalmazz, Uram kegyelmezz a Te árva magyar népednek.*”

Szemben a cseh támadással – Távirat Spellmann New York-i és Griffin londoni érsekhez

A párizsi békekonferencia határozata szerint a szlovákiai magyarok kérdését a magyar és csehszlovák kormány közötti megegyezéssel, vagy annak létre nem jötte esetén a Külügyminiszterek Tanácsának közbejöttével kell véglegesen rendezni. E tárgyalásokra a magyar kormány már készségét fejezte ki, de ezek még nem kezdődtek el. Ennek ellenére a *csehszlovák hatóságok embertelen eszközökkel hozzáfogtak* a szlovákiai magyar kérdés egyoldalú megoldásához azért, hogy fait accomplit teremtsenek. Mindenekelőtt a dél-szlovákiai magyar vidéknek Magyarországgal való *etnikai összefüggését* akarják megszüntetni. Ezért november 17-én elkezdték a magyar falvak lakosságának rendszeres *deportálását* a fasiszták által végrehajtott deportálásokhoz hasonló módon a Csehországból kitelepített németek helyére. A kijelölt falvakat fegyveres karhatalommal zárják körül és a magyaroknak megtiltják házaik elhagyását. Vasárnap még misére sem mehetnek. A deportálást *közmunka dekrétum* ürügye alatt intézik, de a gyakorlatban annak rendelkezéseit teljesen mellőzik. A dekrétum szerint ugyanis csak 16-55 éves férfiakat 18-45 éves nőket szabadna időlegesen munkára beosztani. A terhes és gyermekes anyák mentességet élveznek. A csehszlovákiai hatóságok ezzel szemben 7-8 hónapos *terhes* és néhányhónapos *szoptatós anyákat* is, valamint szülő, de az *elszállítás folytán abortáló asszonyokat*, férjüktől elválasztva deportálnak. *Csecsemőkortól kezdve 80 évig viszik a férfiakat, nőket és gyermekeket.* A családokat *évezredes otthonaikból* kiszakítják. A bevagonírozás alkalmával *családfőt gyermektől, feleségtől elválasztják.* Egyedülálló aggastyánokat szintén deportálnak. Deportált családok *tulajdonába szlovák telepeseket* ültetnek, a deportált ingóságait *elkobozzák.* Bevagonírozás alkalmával a szlovák katonaság deportáltakkal általuk nem értett szöveget írat alá. A lakosság elkeseredésében *ellenáll* és ennek következtében a *falvakban több sebesülés és halál* történt. Elődöm és a magyar püspöki kar fellépése annak idején *megakasztotta a zsidó deportálásokat* és *ilyen módon mintegy 200,000 magyarországi zsidó menekült meg.* Kötelességemnek érzem, hogy most, mikor a katolikus magyar híveket másfél évvel a háború befejezése után ilyen brutális módon deportálják ezeréves otthonukból, templomuk, temetőjük, és iskoláik mellől, kérjem a *világ közvéleményének támogatását* a deportálások megszüntetéséhez. Kérem Eminenciádat *tegyen meg mindent a Külügyminisztériumban, az Egyesült Nemzeteknél* is ennek az emberi alapjogokat és a nemzetközi jogot teljes mértékben sértő eljárásnak a *megszüntetésére*, és arra, hogy a *deportáltakat a lakóhelyükre visszavigyék* és vagyonukat visszaadják. Mindezeket bizonyító *dokumentumok*, részletes adatokkal a tulajdonomban vannak.

Mindszenty kardinális

„A magyarok is emberek...”

Mint a rianás robaja, úgy hat Magyarországon az angolszász egyházfejedelmekhez küldött sürgöny.

A sajtó nem hallgathatja el, megemlíti, de a teljes szöveget a londoni és New York-i rádió magyar adásából ismeri meg a nemzet határon innen és túl. A pesti szovjet sajtó a „magasabb szempontok” s a „béke kedvéért” bagatellizálja a kérdést, a sorok mögött kétségbevonja a bíboros sürgönyének adatait. A deportálások, vagyonekbobzások, bebörtönzések tárgyi, statisztikai adatai a hatalom kezében vannak. Ehhez nem lehet hozzáférni. De eljut Esztergomhoz a meghajszolt nép jajongása, ezernyi rémdráma, amit az ember odaát végigél.

Az igazság *teljes* megmutatására álljon itt megörökítésül annak a *cseh evangélikus lelkésznek* a leírása a magyarság sorsáról, aki ebben az időben bejárta a Csallóközt s a magyar őslakosság más ezeréves településhelyeit. Ez az írás *bizonyító erejű nagy tanúvallomás* a magyarság halálos szorongattatásáról. A hangja rideg, fölényes, cseh. A papban felébredő lelkiismeret, a feléje nyúló kérő, szomorú szeretet véle is kiejteti a szót: *szeretet*, de milyen idegen, feloldhatatlan, hideg és merev ez a szó nála. A magyar olvasót megdöbbeníti a szemlélet, ahogyan ez a cseh lelkész minket lát. Nézzünk el fölötte, kicsiny része ez annak a megalázásnak, amit a testvéreinknek el kell tűrniük idegen uralmak alatt.

A lelkész neve: *Jan Mirejovszky*. Az írás a *Krestanska Revue* 16-ik évfolyamának 6. számában jelent meg.

A címe:

Beszéltem a magyarokkal

Lehet, hogy egy *kissé meglepő* cím, – mondja az író bevezető mondatában – *nálunk ugyanis a magyarokkal megszűntek már beszélni az emberek*.

Bensőnkben valahogyan már mindannyian elbúcsúztunk tőlük és elkísértük őket oda, ahol még nincsenek, és *ahova nem akaróznak nekik menni*.

De valóban beszélgettem velük és szomorúan tértem haza. Az emberek *leverten, riadtan élnek teljes bizonytalanságban*.

Emberek élnek ott. Magyarok, s ma bennük és rajtuk egy fájdalmas politikai kérdés intéződik el. De emberek ők is és emberi életéről van itt szó.

Mindnyájan azt kérdezték tőlem, tudom-e, mi lesz a sorsuk. Azt mondtam nekik, hogy *nekik volna a legjobb* ha már befejeződne az ügy és azt is mondtam, nem tudom, hogy végződik. Közben az ügy a legkülönbélebb módokon bonyolódik tovább.

Kevés tud közülük jól szlovákul. *Legtöbbjük egyáltalán nem tud*. Ez egyrésztől annak bizonyítéka, hogy a köztársaság nem nemzetlenítette el őket. A másik oldalról bizonyítéka, hogy *idegenek maradtak* a republikában.

A magyar kérdés megoldása közben a bűnösség és az igazságosság kérdése merül fel egymás mellett. Ma ezek az emberek *mindnyájan állampolgári jogok nélkül vannak*. Egyik részük „reszlovakizál”. Ezt nem szabad úgy tekinteni, mintha csak azok tértek volna vissza a szlovák nemzetiséghez, akik valamikor az utolsó előtti nemzedékben elnemzetlenedtek. Nem így van ez, *tiszta magyarok is jelentkeztek szlováknak, akik csak most határozták el magukat, hogy szlovákok lesznek*. Meg kell gondolni, helyes-e és hogy mi készíti őket az ilyen megfontolásokra. Nekem nem tetszik ez erkölcsi szempontból. Ezek a reszlovakizáltak *ugyanolyan polgári bizonytalanságban élnek, mint azok, akik magyarok maradtak, és nem*

tudják, nem kapnak-e holnap olyan rendelkezést, hogy készüljenek Magyarországra áttelepülni. *A szlovákok eddig nem fogadták be, a magyarok pedig lenézik őket.*

A külföldi propaganda irtózatos történeteket beszél el arról, *hogyan vette körül a magyar falvakat télen a katonaság és hogyan szállították az előre kiszemelt embereket erőszakosan és minden meggondolás nélkül a cseh földre munkára.*

Nos, *a történetnek ez a része valóság.*

Nemcsak magyarok mondták el ezt nekem, de olyan *cseh katona* is, aki segédkezett ilyesminél és még máig is emlegeti, milyen kemény volt akkor a tél. Az akciót cseh katonaság hajtotta végre és a magyarok úgy tudják, hogy tisztán cseh kezdeményezésből történt. Egyáltalán, mindaz a kellemetlenség, ami a magyarokkal Szlovákiában történik, a csehek terhére történik.

Az egész akció durva ötlet volt, meggondolás nélkül és ostobán hajtották végre. Elvitték az öreg nagyapákat és nagyanyákat is, hogy elsőnek ezek térjenek vissza. Ez pénzbe került és ezt valaki meg fogja fizetni, de elvesztettük Isten és az emberek előtt tiszta lelkiismeretünk. Nem lett volna szabad ennek megtörténnie. Nekünk nemcsak a magyarok és a külföld előtt, de önmagunk előtt és különösképpen az Isten előtt, tiszta kell, hogy legyen a lelkiismeretünk. Más az igazságosság és más a bosszú.

Csak szlovák iskolák működnek. Ezekből is kevés van, a gyermekek nagyobb része nem látogathatja. Vannak gyermekek, akik négy esztendeje nem járnak már iskolába. Azok a tanítók sem taníthatnak, akik a horthysta Magyarország előtt gyanúsok voltak. Nyugdíjat nem fizetnek. Vannak olyan nyugdíjasok, akikről nemcsak fizetésüket, de egész vagyoniukat elkobozták. Nem tudom, miből élnek.

Nemcsak az igazságszolgáltatás sújt le a magyarokra, de sok bajt és szenvedést hoz rájuk az emberi irigység, a haszonlesés és a kizsákmányolás is. Nem, ezek nem szép históriák.

Az igazságszolgáltatásnak is meg kell, hogy legyen a maga útja. *A magyar sem lehet a rossz emberek áldozata. A magyar is ember,* és nekünk úgy kell viselkednünk velük szemben, mint embereknek, ha el is ítéljük őket. Legyünk igazságosak, de nem lehetünk alantasak. Egyébként elveszítjük a jogot a törvényes eljárásokhoz, és megvetésre méltókká válunk. A magyarok ma rászorulnak, hogy az igazságszolgáltatás közben is mentesítsük őket a rossz és aljas álhazafiaktól, álszocialistáktól és áldemokratáktól. Gyakran egyszerű könyörületességre és egyszerűen emberi támogatásra, *valódi emberi* érzésre van szükségük. Meggyőződésem, hogy a szlovák keresztény egyházak azok, amelyeknek elsősorban nem szabad elhagyni testvéreiket Krisztusban s nem szabad, hogy ne törődjenek velük. Egyetlen szlovák egyház sem jelentheti ki, hogy nem érdeklik a magyarok. Nagyon megütött, mikor állítólag egyik helyen úgy hirdették látogatásomat, hogy *géppuska nélkül megyek*. Mintha anélkül más nem járt volna ott. Nem, a helyzet nem ennyire rossz, de könnyen ilyen lehet. Számtalan esetben megsértették az emberiséget. A géppuskával nemcsak védeni lehet az emberiséget, de meg is lehet sérteni.

Sokkal bonyolultabb probléma ez, semhogy könnyen meg lehetne oldani. Csak egy esetre akarok még rámutatni. Egy értelmiségi magyar emberrel találkoztam. Ma sem egészen jelentéktelen magyar. Egy hasonlatot mondott nekem: *A szegény anya gyermeke a gazdag nagybácsihoz kerül.* Mindene megvan, semmiben sem szűkölködik. Jobb a sorsa, mint testvéreinek, akik az anyánál maradtak. Jobban érzi magát. De ha sor kerül rá, nem vitás, hogy hova tartozik és hova megy. A gazdag nagybácsi: Csehszlovákia és a szegény anya: Magyarország. A magyarok Magyarországhoz tartoznak. Igazságosnak tekintenék eszerint a magyarok a kitelepítést is? Igen, de szerintük igazságtalanul hajtják végre. Miben? *A magyaroknak nemcsak ingó vagyoniukkal kell hazajutniuk, de földjükkel is.* Ezek szerint szükség esetén meg lehet rabolni és meg lehet gyilkolni a gazdag nagybácsit? Nem gondolják, hogy a nagybácsi joggal aggódik még egy 1938-39-es esztendőttől?

– Beszélgettem velük, tudom, hogy nem mindannyian rosszak. Tudom, hogy nem lehet mindenkit egy zsákba kötni. Vannak közöttük becsületes, szorgalmas, munkás és rendes emberek.

Várnak tőlünk valamit, valami emberit. *Egyikük könnyes szemmel kért, hogy fogjuk szeretettel pártját azoknak, akik cseh földön vannak munkán.* S ezt annak a nevében, amit *hajdan a magyar református lelkészek tettek a cseh néppel.* Nem vitás, hogy ez akkor szeretet volt részükről. *Tőlünk is szeretetet várnak.* Szeretet, mely azért szeret, mert Isten mindnyájunkat szeret. Az egyik gyülekezetben egy varrottassal ajándékoztak meg, rajta János első leveléből vett szavakkal: *„Hogy egymást szeressük.”* Valóban ezekről s dolgokról nem szabadna elfeledkeznünk, akkor sem, ha *nem intene senki minket könnyes szemmel.*

A meghajszolt emberről – Pásztorlevél a kitelepítésekről

A bíboros el akar indulni Prágába. Ahogy váratlanul gyóntatóként, lelkipásztorként megjelenik a magyarországi börtönökben, internálótáborokban összetört hívei között (míg fel nem fedezik és nem akadályozzák ezeket a megrázó hatású csöndes látogatásokat), úgy akar elindulni most a szuronyok alatt hajtott felvidéki magyarok közé, a legszívesebben a névtelen pap fekete talárjában. A túlsó partra néz dolgozó szobájának ablaka, túl a Dunán, hívja és húzza a párkányi föld, szivárványhidat kell emelni a felrobbantott híd romjai felett. Benessel akar találkozni, szemébe akar nézni annak az embernek, aki személyszerint vállalja a nép éltére törő bűnnek ezt a hadjáratát. A nyugat szívébe tolt szláv ék kormányzó mágnesét akarja megnézni, aki nem államférfi többé: horizonttalan vak sovinizmus hisztériája hurcolja.

Nem jut el oda. A cseh kormány olyan feltételekhez köti az utazást, amely elutasítást jelent. A bíboros lemond a tervről.

– Ki akarnak térni az elől – mondja –, hogy az emberiség nevében esdő szóval közbenjárhassak a hétszázezer főnyi magyar tömb érdekében. Nem akarják, hogy lássam a fegyveres erővel megbontott Csallóközt és a Sziléziába rabszolgasorsra szétszórt, minden emberi jogból, vagyonból, kultúrából, otthonból kifosztott magyarságot.

A következő héten a püspöki konferencia elé viszi új pástorlevelét: kemény és erélyes szembeszállás a faji alapon, kollektíven üzött emberüldözéssel szemben. Védi az ősei földjén élő *elhurcolásra ítélt felvidéki magyar tömeget* és védi a kitelepítésre ítélt *a magyar haza hűségében meg nem ingott* sváb töredékeket. A hívek tájékoztatására kifejti az egyház álláspontját e kérdésben és elmondja, hogy mit tett a püspöki kar a jogrend védelme érdekében.

Kedves Híveink!

Azt a szilárd és megingathatatlan alapot, amelyen boldogemlékü Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás és érsek hazai apostolutód-társaival együtt a szerencsétlen és végzetes hitleri parancsuralomnak faji alapon folytatott kegyetlen zsidó-üldözésével szemben küzdött, a hatalmaskodók és a nagy nyilvánosság elé tömören így szegezte oda:

„Hogyha bárkinek veleszületett jogait, amilyenek: *jog az élethez, az emberi méltósághoz, a személyes szabadsághoz, a vallás szabad gyakorlásához, a magántulajdonhoz stb.*, vagy *törvényes úton szerzett jogait akár egyes emberek, akár egyes emberi közületek, akár magának az államnak képviselői igazságtalanul csorbítják, vagy éppen elveszik*, a magyar püspökök kötelességszerűen felemelik *tiltakozó főpásztori szavukat* és rámutatnak, hogy *az említett jogokat nem egyes emberek, nem is egyes emberi közületek, sőt nem is az állam képviselői adták, hanem maga az Isten*, – hogy tehát *ezeket* a törvényes és jogerős bírói ítélet esetét kivéve *igazságosan senki és semmiféle földi hatalom nem csorbíthatja* és el nem veheti, *csak az Isten*, vagy az, akinek Isten erre törvényhozó, kormányzó, bírói és végrehajtó hatalmat adott, mert nincs hatalom, csak az Istentől. Ámde ezt *az Istentől nyert hatalmat csak igazságosan, vagyis az Isten erkölcsi törvényeivel összhangban szabad gyakorolni*, mert igazságtalanságra és saját törvényeinek megszegésére Isten senkinek hatalmat nem adott, nem is adhatott.”

Ezek az emberi jogok változhatatlanok, tehát mindig köteleznek, így most is érvényesülniük kell. A magyar püspöki kar a körvonalmazott alapokon kötelességszerűen már hosszú időn keresztül ismét következetes és kemény küzdelmet folytat a pusztán faji alapon és kollektíven üzött emberüldözéssel szemben. Miként a hitleri időben a zsidókkal történt,

most is több, sőt sokszázados lakóhelyükből, otthonukból, vagyonukból kimozdítanak, vándorlásra, nyomorgásra kényszerítenek és kárhoztatnak százezres, sőt milliós tömegeket származásuk és anyanyelvük miatt.

Csehszlovákiában deportálják vagy kiűzik a kereken 700.000 létszámú magyarságot arról a területről, ahol őseiben is már közel ezer esztendeig egy zárt tömbben élt és lakik a Duna fölött és amely terület csak az előző világháború után, tehát alig negyedszázada nyert az új államalakulathoz odacsatolást. A kitelepítés, ha mindjárt némi részében kínos állami megegyezés alapján történik is, valójában kiűzés és körülményei sok esetben nagyon kegyetlenek. Ez az egyik égetően fájó magyar seb. A másik: eltávolítják országunkból a hazához hű német származásúak tömegeit. Ez a gyászos művelet, amelyet a történelem szintén kitörölhetetlenül fog lapjain feljegyezni, most ismét nagy erővel folyik. Ám büntessék a bűnösöket bűnük egyéni tárgyilagos kivizsgálása és szabályszerű megállapítása után akár deportálással, akár kitelepítéssel. Ez ellen senkinek szava nincsen és nem is lehet. De a minden válogatás nélkül, kollektív alapon történő kitelepítés ellen a legkiáltóbban szót kellett és kell emelnünk, mert az ilyen kitelepítés, – történjék az bármilyen címen – embertelenség, az emberi jogok éles hangoztatása idején különösen is az. Fáj, vérzik és a szégyenkezéstől szinte összeroppan az embertársakkal együttérző, a felebaráti szeretetet gyakorló ember szíve. És ezt a fájdalmat csak még fokozzák a végrehajtás kilengései, igazságtalanságai és kegyetlenségei. A mentesítési bizottság alig jelenik meg valahol. Nincs is idő semmiféle eljárásra, mert alig egy-két órát engednek készülésre és a legszükségesebbek összecsomagolására. Inkább és célzatosan a vagyonosabbakat viszik, mint a bűnösöket, akik közül nem egy háborítatlanul maradhat. Sőt van hatalom, mely épp a bűnöst veszi le még a szállítóeszköztől is. A gazdagabbaknál nem számít, hogy az illető magyarnak, akár még egyben magyar anyanyelvűnek is vallotta magát, vagy tagja mert lenni a legveszélyesebb időben a hűségmozgalomnak és hűségének külön okmányban is birtokolja bizonyítékát. Nemcsak olyant hurcolnak el, aki anyai ágon egészen a dédszüligig magyar és apai részen elszász-lotharingiai származású, hanem teljesen érthetetlenül már olyanokat is, akik mindkét ágon a dédszüligig tudják bizonyítani magyar származásukat. Nem kap kíméletet még a németek által is üldözött olyan sem, aki magyarnak vallotta magát és gyermekei egyáltalában nem tudnak németül.

Egy mód van a maradhatásra és ez a legszomorúbban jellemzi az egész eljárást, az tudniillik, ha az érdekelt lemond vagyonáról és állít olyan egyént, aki őt – a mindenéből kifosztottat – hajlandó eltartani. Hát a lemondás után már nem német, sváb az illető? Már nem veszedelmes a magyar nemzetre?... Szörnyűségecses tünetek. Történik pedig mindez az emberi méltóság, a személyes szabadság, az élet- és vagyonbiztonság, a félelem nélküli élet szép és üdvös demokratikus elveknek, jelszavaknak és megvalósításukat célzó törekvéseknek hangoztatása idején. Ez a lehangosabb kiáltásra kényszerít. Ezt a kiáltást és jajsztót eljuttattuk már, ismételten is, sőt sokszor mindenhová és mindazokhoz, akik felettünk hatalmat gyakorolnak. Kopogtattunk, sőt szinte az elhallgathatatlanságig zörgettünk, és zörgettünk minden ajtón, amelyen belül levőknek módjukban és hatalmukban lenne a segítség. De alig van visszhang. Az elvek, az emberi jogok és az emberszeretet védelmében azonban még a pusztában kiáltónak szerepéről sem enged lemondani kötelességünk és lelkiismeretünk. A hazai legfőbb fórumtól mindössze ez a válasz érkezett: „A magyarországi svábok kitelepítését olyan mértékben kell folytatni, amilyen mértékben a föld nélkül maradt magyar parasztság belső telepítése és a Szlovákiából áttelepített magyarok elhelyezése ezt szükségessé teszi.” Kérdjük, lesz-e áldás az így szerzett és juttatott földön? De nem hallgathatjuk el azt sem, hogy az említettekén kívül mások is kapnak az elkobzott vagyonból. Minden eszköznek és módnak megkísérlése után, amikor a legszorgosabb lelkiismeretvizsgálatunk szerint már semmi, de semmi sem maradt kimerítetlenül, utolsó eszközként Hozzátok fordulunk, Kedves Híveink. Tesszük ezt azért, hogy tisztán és

világosan lássátok a való tényeket, hogy kellően megalapozott lelkiismereti mérlegelések és ennek megfelelő viselkedések legyen e szomorú mozgalommal szemben, és hogy tudjátok azt, hogy mi, a ti főpásztoraitok, *mindent megtettünk az emberi jogok és az igazság védelmében*. Mi a megsértett igazság és jogrend bekövetkező visszautasítható felelősséget elhárítjuk magunktól.

Titeket pedig arra kérünk, imádkozzatok velünk együtt kitartóan, hogy a mindenható Isten óvja hazánkat minden bajtól. Szeretettel adjuk Rátok főpásztori áldásunkat + Az Atyának + a Fiúnak + a Szentléleknek nevében. Ámen.

A magyar püspöki kar nevében:

Mindszenty József s.k.
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek

Különös jelenségek – Levél Dinnyés miniszterelnökhöz

Miniszterelnök Úr!

A magyar püspöki kar augusztus 27-i tanácskozásából óvást és tiltakozást jelent be az újabb felvidéki áttelepítések ellen. Nem tehetünk róla, ha a hivatalos tájékoztatás hiányában kénytelenek vagyunk nem-hivatalos hírekkel beérni.

A nyár folyamán általános megnyugvást keltett az áttelepítések abbamaradása, amihez a közvélemény azt a reményt fűzte, hogy ez az áttelepítés teljes és végleges leállítását is jelenti magyar részről. Közben sajtónyilatkozatok jelentek meg a túlsó és innenső oldalról, amelyek szerint a mindkét országban azonos politikai rendszerek rendezik ezt a szomorú magyar kérdést, és a magyar sajtó szerint még a kisebbségi jogokat is életre hívják. Magyar oldalról vezető közéleti tényezők is tettek ehhez hasonló nyilatkozatot.

Ezek után mélységes megdöbbenést és általános elkeseredést váltott ki a hír, hogy állítólag a szakközegek és külügyminisztériumi tárgyalás mellőzésével csak pártvonalon újabb megegyezés történt. Hozzájárultak magyar részről újabb 15.000 magyar áttelepítéséhez (a paritásos lista szerint, 3500 háborús kis- és 1500 háborús nagybűnös kerül áttételre). Jó ideig nem akartunk ennek hitelt adni, hisz a hír annyira hihetetlen volt. A korábban közlékeny sajtó most hallgatott. De már aug. 28-án megjelentek Magyarországon a csehszlovák autószerelvények elég nagy számban. Az áttelepítési biztos az áttelepítésre kijelölt csehszlovákiai magyar családok itteni iskoláztatásáról szól ép most. De meg is indult már az áttelepítés.

Se a szakemberek, se a közvélemény nem érti miért volt új megállapodásra szükség, s ha már megállapodás történt, miért ebben a formában?

I. Nem értjük, miért volt tárgyalásra és megegyezésre szükség?

A kormány és a parlament pusztán azért ment bele 1946-ban az embertelen lakosságcserebe, mert azt várta, hogy közeledés lesz a két ország közt és még a lakosságcsereénél is nagyobb bajokat tud a megegyezéssel elhárítani odaát. Azt várta, hogy:

1. Nem lesz széttelapítás,

2. A vagyonekborzások megszűnnek és

3. Az elbocsátottak szociális segínyt kapnak. A magyar közvélemény nem bízott abban, hogy a magyarírtásra hivatalos államférfiúi megnyilatkozások szerint és a közvélemény felkorbácsolt szenvedélyével eltökélt csehszlovákok ilyen megállapodásokat megtartsanak. A magyar püspöki kar erre idejében és ismételten rá is mutatott. Sajnos, Cassandra-szerepünk volt. Az a külügyminiszter, aki *érthetetlen derűlátással*, mint mondotta „belevetette magát a lakosságcsere egyezmény megkötésébe, csak későn jött rá, hogy reményében csalódott.” (Ogy. napló 1946. dec. 17.)

Sajnos, csak akkor döbbsent rá erre, amikor a csehszlovákok az egyezménypontok egész sorát megszegték, vagy azokkal visszaéltek. A felsorolt három alapvető rossz is megmaradt. Az alapfeltételeket nem dolgozták ki. Innét kivittek addig 8630 egyént, onnét 11.000-nél többet kihoztak. *Elképesztő vagyoni hátrány támadt a magyarság számára a szegény itteniek s a tehetős ottaniak cseréjével.* Elszámolást, mérleget nem készítettek. A vagyoni kérdések tisztázatlanok. Blankettás ítéletekkel mesterkedtek odaát, hogy a kiüldözhetők számát szaporíthassák. Az ország szuverenitását mélyen megalázó agitációt folytattak, határidőn túli „rémhírekkel és propaganda fogásokkal” (Uo. máj. 13.) a Csonka-ország területén.

Benes csehszlovák győzelemként ünnepelte az első megegyezést. A magyar parlament megállapította marxista ajakkal is, hogy az első egyezmény a csehszlovákok

kedvezményeinek és a magyarok hátrányainak nemzetközi okmánya. (Uo. máj. 11.) Amint erre is rámutattunk, praepjudikált a békekötésnek. Itt benn megnehezítették a magyar közvélemény megnyilvánulását.

A felvidéki magyarságról nélküle határoztak és odadobták egy őrjöngésig emelkedett és *innét is* a sikerrel, magyar nemzetköziséggel növesztett sovinizmusnak, amely deportálással, a deportált munkaidejének két évre meghosszabbításával, 5-6 internálótábornak telezsúfolásával felelt az itteni optimizmusra.

És még azt mondják, aminek Révai József adott hangot: *maradjanak a felvidékiek magyaroknak, ne nemzetietlenedjenek el!* /U. o. 70./

Állítólag pártalapon történt az új megegyezés. Nehéz ezt elképzelni, amikor a Kommunista Párt vezérszónokától az első becikkelyezéskor, 1946. májusban azt hallottuk; „a magyar Kommunista Párt kezdettől fogva elutasította a lakosságcsere gondolatát” (Uo. 1946. máj. 11.). Ha az egyezmény lojális, szigorú betartása mellett volt a párt, amint ezt hirdette, és ha a fentiek szerint a csehszlovákok sem lojálisán sem szigorúan nem tartották meg az egyezményt, a jogfosztás, üldözés és elnyomás tovább tart és nem következett be a visszamaradó magyarság gazdasági, kulturális nemzeti fejlődésének lehetősége” amit a párt, mint elengedhetetlen feltételt beígért, „a tízmilliós magyar nép nem nyugodhat bele abba, hogy több mint fél millió magyart megfosszanak anyanyelvétől, kultúrájától és magyarságától” (Uo. 42.), ezt az új megegyezést nem tudjuk hová tenni, nem magyar, nem emberségi, de egyszerűen pártszempontból sem. Azt még valahogy megértjük, hogy egyszer valaki – a figyelmeztető szavak ellenére – a nemzetközi vonalon rossz egyezményt köt. Ámbár a *kormányzás előrelátást jelent*. De hogy ugyanaz rossz egyezményt kössön ámbár illojálisan, megcsaltan másodszor is és belemegy ugyanabba a helyzetbe: ugyanazokkal (Gottwald, Clementis, Okali, Husák): ez már sok és *érthetetlen*, az agyongyötört és ismételten meg sem kérdezett emberek rovására. Eddig a csehszlovákok viselték Isten és a történelem előtt a felelősséget. A második megegyezéssel ők már kibújtak a felelőség alól. Átvették mások azt a vállukról.

II. Különösen megbocsáthatatlan hiba a beleegyezés a *háborús bűnösség* határidejének 1946. május 15. kitolásába.

95.000	embert elvittek a szudéta-földre,
33.000	embert kiüldöztek, menekülésre kényszerítettek,
37.000	embert áttelepítettek,
320.000	embert reszlovakizáltak,
Összesen:	485.000 ember.

A maradék 165.000 magyarból e szerint több a háborús bűnös, mint a 650.000 emberből (1060) bár az is sok volt. Akkor ma a háború után három évvel 3 %-a háborús bűnös. Ilyen mérvben, ilyen százalékban nem akad háborús bűnös Német- és Olaszországban, ahol koncentrációs táborparancsnokokat Rundstedt stb. tábornokokat futni hagynak. Romániában tömeggyilkoló Caloterek gyakorolnak. A francia megszállók a gyűjtőtáborokban az aktív nácikat kegyelemben részesítették 1946-ban a júl. 14-i nemzetünnepre való tekintettel.

A Népszava (1946. aug. 18.) a *Pravdát* idézve botránkozik meg azon, ahogy a hazaáruló és együttműködő vádlottakat a prágai népbíróság kezelte. A cseh védnökségi kormány tagjai is csak 3-5 évet kaptak, még a pénzügyminisztert is felmentették. (Szabadság, 1946. aug. 2.) Ellenben a *bevonuló magyar honvédséget éljennel, virággal fogadó magyarokat* először 1060 esetben *torolnak meg száműzetéssel*; nem egy Csonka-Magyarországon is újból lakolt. Most három és fél év múltán másodszor veszik elő a magyar „háborús bűnösöket” (népük szellemi vezetésére alkalmas kistisztviselők, tanítók, stb.) akik nélkül a nép csak vak óriás; továbbá nyomorult zselléreket, kommunista magyar napszámosokat, gazdákat földönfutó, üldözött

rabszolgákká tesznek, vagy belekényszerítenek egy fulladásig sűrített ketrecbe, magyar és marxista hozzájárulással: ez nem csak a magyar, de a *világtörténelemben is példátlan*.

Az eddigi meghatalmazottat, aki már valamelyest ismerte a helyzetet menesztették, hoztak helyébe a felvidéki magyarság problémáit nem ismerő pártembert, aki eddig a németek deportálása terén működött.

Ezek alapján *megismétljük tiltakozásainkat és azt kívánjuk, hogy állítsa meg a kormány a magyar nép lelketlen üldözését. Isten ítélőszékét idézzük, ha más nem használna.*

Fogadja Miniszterelnök Úr őszinte tiszteletemet.

Esztergom, 1948. aug. 31.

Mindszenty József
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek

Pásztorlevél az evangélium hirdetésének szabadságáról

Krisztusban Kedves Híveink!

A nemzetek apostola ugyan bilincsekben, de minden időkre megdönthetetlen és diadalmas igazságként írta isteni kijelentésből kedves tanítványának, Timoteus-nak és rajta keresztül minden helyen és időben mindannyiunknak: „Az Isten igéje nincs megkötözve” (2Tim 2,9). Az Evangélium szabadsága és közlésének szóban és írásban akadálytalansága az az égi útravaló, amit az Üdvözítő anélkül, hogy császárokat és helytartókat előzetesen megkérdezett volna, már a Genezáreti-tó partján az Egyház hajójába annak első ringásakor beletett. Amikor ez az Egyház Szent Adalberttel és más hithirdetőkkel a Kárpátok völgyében magyar eleinkhez az Evangélium terjesztésére megérkezett, nem akadályozta a pogány világban senki a hithirdetést. Sőt az egyik pogány magyar vezérről már korábban írkák, hogy bár a pogányságát nem adta fel, de Szent Metódot atyafiságos csókkal elengedte útjára. Pogány lelkek is tudták és érezték annak igazságát és magától értetődő voltát, amit az Apostol hirdetett. Szent István királyunk pedig földünk, népünk minden időkre szóló törvényeként hirdeti és rendeli a magyar törvénykönyv legelején (II. törvény 2. fej): „A püspökök hatalommal rendelkeznek az egyházi ügyek intézésére, továbbá a lelkek kormányzására és vezetésére az egyházi törvény súlyának és tekintélyének megfelelően”. Eme jogával az Egyház Szent István országában ezer éve akadálytalanul kormányozta is a gondjaira bízott híveket. A könyvnyomtatás óta érintkezik híveivel pásztorlevelek útján és még 1945-ben is elismerték a hatalom birtokló Magyarországon ezt a jogot. Ez a jog ma is érvényben van.

És lám, amikor az ország, mint hirdették a hivatalos körök, a béke ratifikálásával visszanyerte szabadságát, és amikor visszhangzott és visszhangzik az ország az alapvető jogok közé is ünnepélyesen beiktatott vallásszabadság hirdetésétől: a kormányzat törvénytelen sajtórendeletet adott ki, amely szerint semmiféle nyomtatás, sokszorosítás nem kerülhet ki az emberek elé a kormányzat előzetes engedélye és hozzájárulása nélkül. Törvénytelennek mondjuk azért, mert a legelemibb szabadságjogot még világi viszonylatban is sérti és mert a törvényhozástól felhatalmazást erre nem kapott, de nem is kaphatott. Az 1947. évi 161. c.-ben adott felhatalmazás nem terjed ki a közjogi jogviszonyok szabályozására. A sajtó-jog pedig kifejezetten közjogi természetű. Azóta már adott esetben is beigazolódott, hogy a Hitleréktől itt marasztott állami mindenhatóság lába alá akarják gyúrni a püspöki körleveleket is, ami Magyarországon és a világon eddig csak igen ritkán és csak egyházüldöző kormányzatok részéről fordult elő. Mi az illetékeseknek értésére adtuk, hogy az ilyen rendeletnek nem vetjük alá magunkat. Az Üdvözítő Jézus nekünk már 2000 éve megmondta, hogy mint az apostolok utódai mit, hogyan hirdessünk. Utólagos emberi módon hagyásokra szükségünk nincs, még ha a legszentebb, legbölcsebb emberektől, sőt ha égből leszállt, a krisztusi hitletétől eltérő hirdető angyaltól származnak is. Inkább – bár lelketek miatt fájó szívvel – mellőzzük a könyvnyomtatásnak immár századokon át és az egész világon élvezett könnyebb közlési jótéteményét és mi a katakombák világa irányában visszafelé kényszerítve a maiak helyett csak a 450 évvel előbbi módokon szólunk hozzátok; de az Egyház szabadságát és függetlenségét fel nem adjuk.

Így természetesen ritkábban és rövidebben szólhatunk hozzátok.

* * *

Az ember élete című könyvet az állam bevezette az állami és községi általános iskolák VII. osztályába. Az állami és községi iskolákba is többségében katolikus ifjúság jár. Ez az ifjúság sem tanulhat kinyilatkoztatott hitbe és erkölcsbe, valamint tudományba ütközött. Ez a tankönyv pedig az embert nem Isten teremtményének tanítja, hanem a komoly tudomány által már rég félretett, sőt soha el nem fogadott majom-elmélet tükrén át a majom-rokonság tagjának állítja be. Ismerjük miért oly buzgók bizonyos körök a majomtól leszármazás hirdetésében.

Mi, a magyar püspöki kar az Egyház tanító hivatala, az ifjúság lelki épségének védelmére Krisztus Urunktól kötelezetten nem engedjük még úgynevezett haladó kultúra örve alatt sem a Teremtő képét és hasonlatosságát annak arcáról letörölni és azt majom ábrázattal felcserélni. Azért ezennel bűn terhe alatt megtiltjuk ennek a könyvnek megvételét és használatát minden katolikus szülő, nevelő és tanuló számára.

Az önfertőzést népszerűsítő számos iskolában terjesztett füzetet is vessétek tűzre.

* * *

Az iskolákban *hivatalosan erőltetik* a tanuló ifjúságot bizonyos új egyesületekbe való belépésre. Felhívjuk a szülőket és az ifjúságot, hogy óvatos legyen az erőszakkal és ajándékkal, illetőleg a rajtuk keresztül támogatott egyesületekkel szemben, hogy a halhatatlan gyermeki lélek ne legyen az ár. Vannak nekünk kipróbált, valláserkölcsei és hazafias alapon működő papjaink, hitoktatóink, katolikus nevelőink vezetése alatt álló egyesületeink. Nem szorulunk aggályos környezetekre.

Egyebekben *értsétek* meg amiket mondunk, mert az Úr ad nektek értelmet mindenkben. Emlékezzetek meg, hogy az Úr Jézus Krisztus feltámadott halottaiból a mi Evangéliumunk szerint. Tiszteletreméltó, megszentelt edények legyetek az Úr használatára, alkalmasak minden jócselekedetre. Kövessétek az igazságot, hitet, szeretetet és békességet. A balgatatag és a szent tanításhoz nem tartozó kérdéseket kerüljétek. Imádkozzatok azokért, akik az igazságnak ellene szegülnek; talán valamikor az Isten töredelmet ad nekik az igazság megismerésére és kimenekednek az ördög töréből, kitől fogva tartatnak az ő akarata szerint (2Tim 2,7-26). Ámen.

Esztergom, 1947. Szent Márton ünnepén.

A magyar püspöki kar nevében
Mindszenty József s. k.

Arckép tavaszi napfényben

Itt van Nyugat kapujában *Mindszent*. Fehér torony zöld táblákon, a Dunántúl lágyan hullámzó dombjai közt. A gólyák és fecskék ide visszatérnek, s a határon már látják, megvan a régi fészkek, a védő ereszs s ujjonganak a madárszívek, ez Magyarország!

Megvannak a régi fészkek, a régi fák, a régi temető. Fejfékon és iskolákban a régi, mindig örök egy nevek: *a Kissek, a Nagyok, a Papok, a Szabók, a Kovácsok*, – magyarok, magyarok s néha egy-egy másabb név, átcsapott hullám a nyugati határon, amely belesimul a magyar falu-családba, a mi történelmünk évezredes parancsa szerint.

Mindszent megőriz mindent, a századok suhannak át fölötte, mint a felhők, az életet a mélyben örök törvények kormányozzák. Itt szeretik a múltat, s itt nem halnak meg a halottak: földi életet élnek tovább a szokásban, a mozdulatokban, a köszöntésben, az imádságban. Jézus vezet itt a bölcsőtől a sírig, kézen fog a az élet valóságai, küszködései és szelíd örömei között.

Mindszenten nem születnek Bernadettek, de a szívek tiszták és erősek. Égi üzenet talán csak most lobbant a falura, az sem különös csillagként, nagyon is valóságosan nőtt a lelkek fölé. Pap, hát hivatása is, hogy vezesse a lelkeket, az Isten legátusa az emberek között, és nem is hirdet mást az országban, mint ami Mindszenten a törvény. A csoda ott kezdődik, hogy Róma meglátja azt a vidéki plébánost, akinek Isten ilyen szívet adott az örök törvény védelmére, hogy kiszemeli, fölemeli, hadvezérré teszi, mögötte áll, nem hagyja el, – ó Róma, Róma milyen messze van és meglátja azt, aki vezesse ezt a védelmi harcot. S a Szentlélek csodája nő: a vidéki plébános diplomata lesz és stratégia a feladatában: meglátja a manővereket, felfedi a szándékokat, a rejtett rugókat, az ellenség legrafináltabb tükörjátékait, – az egyetlen ember, felelős helyen, aki első pillanattól kezdve tévedhetetlen ösztönnel érzi és látja, miről van itt szó. Viszi a harcot szóban, írásban, akciókban, – hűséget és bátorságot követel népétől, s a lelkek milliói elemi áramlásban hullámanak felé. Szemben az orosz szuronnyal, a szaduceus rafinériával egymagára vonva az ellenség teljes elszántságát, harcol a kereszttel a bunker tetején. Igen, ez az a Mindszenty, aki harminc évvel ezelőtt az első szovjet uralom idején, mikor a bolsevisták Mikes János püspököt fogolyként Pest felé vitték, hús zalai legénnyel megtámadta a vonatot, a 205-ös őrháznál megállította a szerelvényt, hogy kiszabadítsa a püspököt. A kísérlet persze nem sikerült, Mindszentyt hónapokra bebörtönözték, de ez az a lélek, amely ma szembeszáll a bolsevizmus elemi erejű támadásával.

Ez az a lélek, amely az összeomlás első óráiban odahajol a megköpdösött, megvetett és megrugdosott vérző magyar katonához és melengető apai szóval emeli magához: *Ne törj össze!* Szeretünk téged és becsülünk, és kegyeletes imánk száll az ég felé azokért a hősökért, akik életüket áldozták a hazáért.

A reverenda alatt Kapisztrán hős férfi szíve dobog itt. Csupa lendület és erő, elsőpri maga körül az opportunisták cseh beamter típusú, amely a jelentéktelenség páholyából olcsón és kockázat nélkül akar beleszólni a vezetésbe. Új papi típusú formáz ki: a fiatalok szívós, erős, aszketikus seregét. De milyen megrázó a hatása az idősebb papi nemzedékben is! Hősöket nevel a példája; hány öreg pap áll szemben a templomi szószéken a bolsevista figyelővel és mondja: írja csak, jegyezze nyugodtan, amit mondok. Negyven esztendeje szolgálom az Úr Jézust. Ha elveszik most a szabadságomat Érette, mosolyogva szenvedek, ha elveszik az életemet, boldogan térek meg Hozzá, de egyetlen szót az Örök Tanításból le nem törölhetnek ajkamról.

Nem a politika, hanem a hitélet mélyítése foglalkoztatja. Az a cél, hogy a *politikát ezek a mélyvizek mozgassák*. A politika erkölcsi fundamentumait kell megépíteni. *Élő*

kereszténységből, az élő vizek forrásaiból táplálkozó politikai látás, az örök törvényekre felépített keresztény állam ideológiája.

Magyarország megmaradásának titka a viharos századokban, hogy ezekre a krisztusi bázisokra épült. S ezeket a bázisokat kell aláaknázni ahhoz, hogy Magyarország megsemmisüljön. A magyar faj nem germán és nem szláv, faji géniusát csak a harmadik történelmi alkotó erő: a latinitás nem veszélyezteti. A magyarság második énje a múlt századokban a latinitás volt. Az ezer év előtti államot Róma építi meg, a Duna-medence *modern kulcsállamát*, a nagy uralkodó áldott jobbjaival. Az állam fölött Róma morális Sacrum Imperiuma ügyel. A pápa adja a Szentkoronát, a Korona mögött Krisztus Király áll: *Per me reges regnant*.

Mindszenty Lacordaire-szerű tűző mély szemét érzi magán a sereg. Ő maga a megtestesült felelősség és élő lelkiismeret. Mindenekelőtt és mindenekfelett pap. Egyedül a Szentséggel az örökmécs fényében, az éjszaka mélyére nyúló magános szentségimádásai, a szigorú böjtök – minden hétfőn egy darab kenyér és egy kis víz – a végtelen igénytelenség mindenben maga iránt, – mind céltudatos és ihletett munkája egy léleknek, hogy az Isten tiszta éles fegyvere lehessen.

Ez a fegyver villan a dunai Sion felett és a halál kapujában, tűnt századoknak minden regiszterén teljes erejéből megszólal a történelmi Magyarország. Az orosz nihil itt dolgozik benn s valaki a néma milliók élére áll. A hagyomány forradalmárja ő, és nem ad fel semmit az örökségből. Nem adja el a városainkat, hőseinket, halottainkat, nem adja el a bölcsőt, az életet s a temetőt. Mindszent, a falu diktálja az örök törvényt. S a milliók az arénában énekelni kezdenek.

A szovjet a gyermek után nyúl

Ha hazajön és hallgat; alattomos lesz és idegen. Lenéz és ez nem a kamaszkor lázadása. A gyerek figyel és a gyermekén át valaki más figyel. A gyermek teleszkóp lett a családban. A Párt figyelője. Ellenséges lesz, vagy hallgat és szomorú. Bontakozó élete gondjait másfelé viszi. Van-e félelmetesebb rendszer, mely benyúl és szétbontja a családot? Van-e kegyetlenebb, mely nem tűri az otthont s a szülő ellen neveli a gyermeket? Mi marad, ha nem lehet többé visszahúzódni a családba?

Mikor a szovjet az iskola felé nyúl, a teljes embert követeli. Az elkommunizált épületben kommunista iskola lesz, s ez nem kultúrharc kérdés többé, a műhely szovjetembert farag.

A birtokba vett állam védekezni nem tud, a hajótest tehetetlenül engedelmeskedik a kormányrúdnál dolgozó kalóznak is. Az egyén megsemmisül, ha szembeszáll az ellenséggé vált állammal. Az Egyház szellem-buráját kell még szétpattantani az egyén fölött, az utolsó védelmet. Az Egyház harca az iskoláért, az egyén utolsó önvédelmi harca is, az európai keresztény humánus, az integer lélek védekezése.

Európa évszázados törvényei védik a krisztusi iskolát. Szemben mindenfajta állami szupremáciával, az ateista állam, az ultra-nacionalista állam túltengéseivel a történelmi küzdelmekben kiforrott *vallásszabadság törvényei* védik a krisztusi iskolát. Ezzel az iskolával a *lélek elemi jogait* is védi az Egyház, így az *anyanyelvet*.

Kell-e hangsúlyozni, mit jelentett a magyarság számára az elszakított Erdélyben a román sovinizmus tombolásában a felekezeti iskola? A történelmi magyar lélek utolsó bástyasora volt a nagyszerű katolikus és református magyar iskolák füzére. Az Isten várai voltak ezek a legdrágább intézményeink és erősebbek voltak nagy szegénységükben is, mint az Árpádvonat.

A bolsevizmus ezeket a bástyákat rohamozza. És itt találja szemben magát teljes frontális szélességben a kereszténységgel, melynek az „*elmenvén tanítások*” egyik leghatalmasabb küldetése, isteni parancs, szétáradásának egyik titka.

Parancs, mely az Oszmán seregeinél fanatikusabb sereget támaszt. A szellem fegyvereit viszi szét a földi tereken az ember megszentelésére.

Válságos napok – Második pásztorlevél az iskoláról

Kedves Híveink!

1946-ban Szent Mónika ünnepén, május 4-én, szólottunk Hozzátok katolikus iskoláink fontosságáról, és a hozzájuk való ragaszkodásnak mindenképpen szükséges voltáról. *Aggódás* szólt akkor szavainkból, mint annak kifejezést is adtunk. Felsőhajtottunk: Bár alaptalannak bizonyulna aggódásunk!

Két nehéz évnek eltelte után most ismét a gyermekekért aggódó és imádkozó anyák példaképének, Szent Mónikának napján kényszerülünk e súlyos kérdésben Hozzátok fordulni. Azok a megnyilatkozások, amelyek most a különféle vezető tényezőktől, helyekről és oldalakról az iskolák államosítása érdekében hangzanak, és saját céljaik szerint való nevelés jogcímén – inkább ürügyén – ezt az államosítást sürgetik, aggódásunkat a legszélsőségesekre fokozzák. Kötelességteljesítésünkhöz válnánk hűtlenek, ha e kérdésben vészkiáltásunkat már most nem sietnénk Hozzátok eljuttatni.

Bár szülői, gyermekeiért aggódó szíveteknek ragaszkodása katolikus iskoláinkhoz, mely az eltelt két esztendő alatt ismételtelen is oly ünnepélyes és hangos kifejezést nyert, bizony elevenen él most is, mégis jónak látjuk megerősítésül a bevezetőleg idézett főpásztori körlevelünknek vonatkozó részét előttemek újból hangoztatni.

[A pásztorlevél itt részletesen megismétli az 1946. május 4-én kibocsátott pásztorlevél gondolatmenetét: *az Egyház kétezer év óta tanít. Hirdeti a hit és erkölcs tanait s az ezen felépülő teljes világképet. A tudás minden útját közvetíti, hogy az embert Istenhez vezesse.*

Krisztus szava: *Elmenvén tanítsatok minden népet, az Egyház hit és tudás hirdetésének missziós parancsa. A gyermek felé is a Mester szavával hajol: Ne tiltsátok el tőlem.*

Nemcsak tanít, hanem nevel. Mindent átfogó nevelési célja: *a lélek üdvössége*. Biztos, kipróbált nevelési eszközei: *az örök igazságok és az evangéliumi erkölcs*. Követésre vivő példái: *Krisztus és a szentek élete*. Az akarat számára hozza a természetfeletti erőforrásokat, az isteni kegyelem eszközeit.

[Részletesebben lásd „Az iskolára árnyék borul” című fejezetben.]

Az elhangzottak tanúsítják, hogy komoly szavakkal és súlyos érvekkel támasztottuk alá igazságunkat, és egyben cáfoltuk az alap nélkül felhozott és kiélezett vádemeléseket. Folytattuk ezt a higgadt védekezést egészen a mai napig. Állásfoglalásunk – úgy látszik – megértésre és elfogadásra nem talál, és így: kényszerülünk folytatni a küzdelmet elvitathatatlan iskolai jogaink érvényesítése érdekében.

Számítunk ebben a mostani válságos napokban különben is, Kedves Híveink, valamennyitek, elsősorban is a katolikus szülők minden lehető támogatására.

Erősen hisszük, hogy ügyünk mellett tudhatjuk iskoláink érdemes tanerőit, akiket ugyan minden lehető módon iparkodnak átcsábítani az ellenkező oldalra, de akiknek elsősorban tudniuk kell azt, hogy esetleges fennforgó, de másképp is orvosolható sérelmek kihasználásával az iskolai oktatás és nevelés isteni joga hátrányt, vagy törést nem szenvedhet.

Megértést várunk és kérünk ezen a ponton a hatalmon levőktől.

Az Egyház nem szívesen alkalmaz büntetéseket, mert tudja, hogy sokszor többet használ a jóakarat, mint a szigor; a buzdítás, mint a fenyegetés; a szeretet, mint a hatalom (Can. 2214.2.); amikor azonban *a halhatatlan lelkek üdvösségéről van szó, minden hívőnek meg kell értenie, hogy esetleg keményebb eszközöktől sem szabad az Egyháznak visszariadnia*. Ha egy párttag hűtlen lesz pártjához, kizárják, ha egy állampolgár hűtlen lesz nemzetéhez, megvonják tőle állampolgárságát, ha egy keresztény hűtlen hitéhez és egyetlen Anyaszentegyházához, kénytelenek vagyunk figyelmeztetni, és ha szüksége mutatkozik,

bizonyos *tilalmakat felállítani vele szemben*. Az orvos is eltiltja a betegről az egészségesek eledeletéig, amíg az fel nem gyógyul. Az Egyház is azt célozza a *fenyítéssel*, amelyet *gyógyító büntetésnek* is nevez, hogy a beteg-bűnös lélek a tékozló fiú módjára felkeljen és ismét visszatérjen hűtlenül elhagyott Egyházához, *ősei szent hitéhez*. Óh, bárcsak a gyengék megerősödne, az erők pedig erők maradnának a kísértés idején is!

Ha fáradozásaink célt nem érnek, bár nehezen szánnók rá magunkat, mégis kénytelenek lennénk a kérdéses jogunk megsértőivel, vagy erőszakos elvevőivel, valamint az abban velük együttműködőkkel szemben az *egyházi fenyítések szigorát is alkalmazásba venni, és erre nézve a fájdalmas és szükséges rendelkezéseket kiadni*. Bárcsak ne kellene erre sornak kerülnie! A következményeket lássák az előidézők és viseljék a felelősséget!

Igazságos ügyünket Istennek és a Nagyasszonynak oltalmába ajánlva, a ti hűségetekben bízva áldásunkat küldjük reátok és iskolás gyermekeitekre.

Esztergom, 1948, május 11.

A magyar püspöki kar nevében:
Mindszenty József s. k.
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek

FELOLVASANDÓ: *a legközelebbi vasárnapon, minden szentmisével kapcsolatosan.*

Az Ampulla-Apa – vagy a szexuáldemokrata dr. Ligeti Magda embertenyésztési javaslatai

Ha már az a feladatunk, hogy a nehéz árnyakat rakjuk fel ahhoz a drámához, amit a magyarság ma megél, nézzünk szembe a tényekkel, nézzük meg mitől félti az Egyház Jézus megkeresztelt népét, mi lép az evangéliumi erkölcs helyébe, mi az a szellem, amely szétárad a benukt ország felett?

Menjünk el egy józsefvárosi feloszlattott („önként feloszlott”) Mária Kongregáció kisajátított termébe, ahol ma a demokrata nőszervezet rendezésében dr. *Ligeti Magda* tart előadást a mesterséges embertenyésztésről. Ligeti doktor, aki különben egy brettli-komikus felesége, évek óta a pubertás előtti ifjúság nemi felvilágosítása körül tevékenykedik. Haladó szellemű könyvét, mely markáns gyakorlati példákkal világította meg a témát, az elmaradt ország utolsó tiltakozó erőinek mély felháborodásával utasította vissza, mint az *ifjúság tervszerű nyílt megrontását*. A kultuszminiszter maga állapította meg, hogy a magyar nép még nem érett ilyen természetű könyv befogadására.

Ligeti doktor azonban vállalja az úttörő nehéz szerepét, és törhetetlen energiával propagálja tovább elméleteit. Az ő feladata Tóth Tihamér áldott örökségét megsemmisíteni. Mai előadására nemcsak az érdeklődő nők, hanem az ifjúsági szervezetek vezetői is eljöttek, hogy irányítást kapjanak, lássák a fejlődés útjait, a lehetőségeket, a jövőt.

A terem zsúfolásig megtelt, a közönség meleg tapssal fogadja a doktornőt, amikor a dobogóra lép. A dobogó felett az eltávolított kereszt negatívja a falon; évtizedekig ott volt, a fal megbarnult körülötte, csak a feszület alatt maradt fehér. Ez a negatív kereszt provokálólag világít az előadó dróthaja felett.

Az előadás kivonatos, fővonalát jegyezzük ide.

Ligeti dr.:

Az ember az *anyagi* természet *anyagi* formációja.

Ez az anyag szövevényesebb organizmus: fejlődőképes. Az ember sokban alatta marad állattársainak, de sokban felül is múlja ezeket. Bizonyos fejlődés észlelhető az évezredek során, de ez jelentéktelen a lehetőségekhez képest.

Az embernek kézbe kell vennie az új *emberi variáns* kiformálását. Nem nevelés kérdése ez. *A magnál* kell a problémát megragadnunk.

Nyugaton a neodarvinizmust bevezető *Marcel Prenant* elméleti kutatásai figyelemreméltóak, döntő eredményeket azonban szovjetvonalon látunk.

Az ember munkaenergia termelő orgánus. Az állam, a hatalmas energia-centrálé akumulálja magába ezt az emberi tömegenergiát, és természetes, hogy rendelkezik vele, hiszen belőle táplálkozik, egy vele. Az állam önmagát kormányozza, mikor sejtjei életébe beleszól: megfogja az individuális emberi akaratot, és rendet teremt az asszonyi méhben.

Nem lehet mindent a természet szeszélyére bízni.

Ismerjük a növény- és az állattenyésztés törvényeit, miért idegenkednénk a tudományos és gyakorlati embertenyésztéstől?

A Szovjetunió az embertenyésztés klasszikus hazája. Az utolsó negyedszázad eredményei felett nem hunyhatunk szemet. *Preventív* egészségvédelem: egyrészt egészen hatékony modern védőoltások a gyermekáldás ellen (ahol és amikor ez a célszerű), – másrészt a nők mesterséges megtermékenyítése, az Ampulla-Apa bevezetése forradalmian és nagyvonalúan rendezi ezt a kérdést.

Embert is előre *meghatározott céllal* kell tenyésztünk.

A kiszemelt hímpéldányokat egészen sajátos életberendezéssel rezervában tartják. Talán kegyetlennek tűnik, hogy épp akik a fajta továbbvitelére hivatottak, nem is látnak nőt egész életükben. Az eddigi klinikai vizsgálatok azonban azt mutatják, hogy a töretlen erő továbbviteléhez ez szükséges.

Nehogy azt higgyék, hogy itt valami elszíntelenődés felé megyünk. A nagy típusok megmaradnak: a támadó szellemű hímtől a csupa-agy entellektüelig, négy-öt főtypus. *Ez azonban épp elég.* A legelőnyösebb variánst továbbvisszük, a selejt kiesik.

A további fejlődés aztán újabb nagy problémákat vet fel: haladhatunk a két nem közötti különbség elmosása felé, ezzel a női emancipáció teljes lesz, viszont kérdéses, hogy a kitenyésztett új *hermafrodita* hordozza-e magában *mindkét nem fűtő erőit*?

Mindez a jövő titka. Egy azonban bizonyos: az ember valóságos felszabadításának kulcsa kezünkben van.

A pigmeus az ampullában, a néger az ampullában, az elnyomottak az ampullában betörnek és lerombolják a sovén Herrenvolkok zárkózott angol klubjait, francia nemesi házait, porosz alagsorait. S a százalmas, fogatlan öreg Európa mezőin megjelenik az új, kialakult, minden gátlástól mentes Szovjetember.

A nők nem vonakodnak a megoldástól: belátják, hogy ha a romantikát ki is kell kapcsolniuk, biztosítva vannak sok kínos meglepetéstől. Biztosítva vannak, hogy orvosilag, tudományosan garantált egyednek adnak életet.

És választhatnak is, – nem olyan veszélyes a dolog, – az ampullán rajta van minden jelzés, nemcsak az apa vérképlete, hanem a hosszúsági és szélességi fok is, ahonnan való, testmagassága, sőt hogy szőke-e vagy fekete, temperamentum foka, szóval minden, ami egy nőnek kell.

Miképpen a virágport egyik kertből a másikba viszi a szellő, úgy szállítják ezeket az apa-termoszokat egyik területről a másikra. Az orvosi eljárás maga rendkívül egyszerű, segít a természetnek.

A katolikus számára persze egyházi parancs tiltja az ilyen beavatkozást, a szovjet szabad életében azonban ez nem akadály. Csak a halálra ítélt, kiöregedett polgári osztály *idegenkedik* és a színvonal alatt tartott parasztság, – a parasztság *olyan mélyen van*, hogy egyenesen *irtózik* az ilyen elgondolásoktól, – de a gondolat megvan, a gyakorlat kialakul s eljön az idő, mikor önként, józan megfontolásból fordul a tömeg az Ampulla-Apához.

Hiányzik a líra, mondhatnák, persze hogy hiányzik, ha Petrarcanál ragadunk. De gondolkozzunk, nézzünk modern szemmel, próbáljuk átérezni az új állam-lírát, szokjuk meg *a keltetőgép melegét* a kotlós helyett.

Sokszázezer leányságra ítélt nő sorsa a Szovjetunió szívéen fekszik, így indul meg nagy arányban a szovjet kutatás. Nem valami monumentális líra ez? A megszülető egyed nem törvénytelen, mert maga a törvény teremtette. A szovjet törvény. Nem líra ez?

S ami a legmegfogóbb és még a lírától elvonatkoztatott embert is megilletődötté teszi: az apa nélkül világra jött gyermekek mind a nagy Sztáliné. *Az ő nevelő intézményei várják ezeket* és születésük első órájától az ő jószágos keze van rajtuk.

Próbatétel – Pásztorlevél a megtámadott iskoláról

Krisztusban Kedves Papjaink és Híveink!

Pünkösöd vigíliáján, Egyházunk mondhatni születése, nyilvánosság elé lépése emlékünnepeének előkészületében a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr a sajtó képviselői előtt nyilatkozatot tett Egyházunkat, gyermekeink katolikus iskolai nevelését mélyen érintő kérdésben. Közben a most szokásos hangon támadásokkal illetve legszentebb vallási meggyőződésünket, bár őt is katolikus anyja és katolikus iskola, katolikus segítő kéz nevelte. A nyilatkozatot ugyanazon a napon a rádió is szétsugározta. Mivel rádió, sajtó nekünk nem áll rendelkezésünkre, az egyetlen lehetséges módot, a szószerket vesszük igénybe igazunk védelmére, és ha ugyan van rá még szükség, a ti helyes látástok érdekében.

Tanúskodásra hívjuk fel az egész ország közvéleményét, hogy az egyház és állam közt öt hónapon keresztül annyiszor és oly változatos módokon és eszközökkel megidézett béke kapcsán *most először dobják be hivatalosan isteni és állami törvényekkel biztosított ősi katolikus iskoláink államosítását*. Eddig mindig azt hirdették, hogy nem lesz győző és legyőzött, csak béküljünk; most annyi lelki értékünk erőszakos elvétele után gyermekeink halhatatlan lelkéhez akarnak nyúlni szentségtörő kézzel, iskoláink elvételével. A helyett, hogy a hat és fél millió katolikus régi sérelmeit – napilap, szétdúlt egyesületeink stb. – orvosolnák, *újabb égő sebeket akarnak ütni a békeszerzés címén*. Nekünk a békéről nem ilyen foglaimaink vannak.

Február 23-án az országgyűlésen a saját tárcája tárgyalásán mondotta ugyanazon miniszteri ajak: „A katolikus egyháznak roppant nagy szerepe volt oktatásügyünk történetében. A magyar demokrácia, *a magyar társadalmi és történeti helyzet helyes ismeretében nem is kívánta a felekezeti iskolákat kivenni a felekezeti oktatás kezéből.*” (Ogy. napló 1948. febr. 23.). Ahol nem egészen egy negyed év alatt ily gyorsan feledésbe megy a saját megállapítás az Egyház roppant nagy oktatási szerepéről, ott a fakultatív hitoktatás miniszterének ígérete a kötelező hitoktatás meghagyásáról nem nyugtat meg komoly és gondolkozó szülőt, de minket főpásztorokat sem.

Joggal támad bennünk a gondolat: hátha ez is csak taktika, mint ahogy – úgy látszik – a február 23-i elismerés és az iskoláink felől történt megnyugtató is csak időleges megnyugtató és politikai eszköz volt.

A miniszteri nyilatkozat most hallgat bizonyos, a Teremtőről, halhatatlan lélekről nem tudó tankönyvről, bizonyos hivatalosan erőltetett állami iskolai egyesületekről, az egyedül felkarolt kollégiumokról és különös felvételi kérdéseikről. Ezek a kollégisták az állami iskolák tanulói, és nem kevés köztük már az istentelen. Imádságnak, szentségeknek nincs közöttük becsülete, sőt ezek üldözési és elbocsátási okok.

De hallgat a miniszter úr arról is, amiről pedig az egész iskolakérdésben hallgatni nem szabad, hisz már egyszer a kultuszminiszter állapította meg egyenesen, nyíltan a parlamentben: az a magyar demokratikus kormány, amely elvette az Egyháztól a birtokot, szavát adta arra, hogy ezekért a jövedelmekért bizonyos ellenszolgáltatásokat fog adni az Egyháznak. A magyar demokráciának az egyházi iskolákat, amelyek igen nagy mértékben támogatás nélkül maradtak, karban tartani, *a jó színvonalon tartani eminens állami kultúrpolitikai kötelessége* egyszerűen azért, mert ezek az iskolák nagy részükben a vidék iskolái, annak a népnek iskolái, amelynek szellemi felemelése mindnyájunk szívügye, égető kötelessége. (Ogy. napló 1947. márc. 13.) A demokrácia kormányát és vallás-közoktatásügyi miniszterét az adott szó az Egyházzal és iskoláival szemben kötelezi. Rossz kezelése volna az adott szónak, ha egy pillanatban az adott szót úgy próbáljuk elintézni, hogy elveszük az

intézményeket. Az nem lenne európai mód, ha a kötelezettség elhallgatásával – *három évig hivalkodunk a nagylelkűséggel, aztán hirtelen se kötelezettség, se nagylelkűség, sőt magukat az intézményeket a hatalom jogán elveszjük.*

A miniszter úr nyíltan elismerte, „a vallás mélyen él a mi népünkben” (Ogy. napló 1948. febr. 23.) azt már aztán népünk mondja és félreérthetetlenül ki is fejezte, hogy a vallásba beleérti azt is, hogy gyermekei hitvallásos iskolákban nevelkedhessenek. *A vallást nem lehet bezárni a heti két órába, hanem ott kell lennie egész oktatásunkban.* Mit ér a két hittanóra, ha a történelem, irodalom, természetrajz, természettan, mindennapi ismeretek stb. órákon azt tönkreteszik a materializmus szellemében átképzett tanárok, tanítók.

„A felelőtlen rémhírterjesztés, a megfélemlítési hadjárat és a valóságos lelki terror” alaptalan vádját az Egyház elhárítja magától.

Kell-e csodálkozni népünk izgatottságán, ha gyermekeiért aggódó lelke nem lel megnyugvásra a februári és májusi ellentmondással szemben?

Mi iskoláink államosítási rohamai körül nem mondtuk ki a fenyegetést. Nem is mondjuk ki, hacsak rá nem kényszerítenek minket az erőszakos terv végrehajtásával.

De lelkiismeretünk nem engedi, hogy – amint már elkezdődött, tanítóinkat hivatalos lelkiismeretlenséggel, a harminc ezüst pengésével az esküszegés szörnyű örvényébe sodorják, vagy kergessék bele, aztán ilyen bélyeggel fölséges tanító-nevelő hivatásukra méltatlanokká és alkalmatlanokká válva tanítsák, neveljék, hithű katolikus szülők és a haza szeme-fényét.

Emelt fővel ismételjük Isten és az ország közvéleménye előtt, hogy a nekünk tulajdonított *lelki terrornak mi megrendült szemlélői* és nem cselekvői vagyunk. Népünk tudja, mint folyt híveink pártokba, tanítóink *eskütiprással kezdődő mozgalmakba* erőszakolása.

A váci egyházmegyei főtanfelügyelő köriratának idézése megcsonkítva történik; nem is csoda, ha így tarthatatlan következtetés jön ki belőle. Így csak akkor szokás érvelni, ha az ügy ismerőit megvetjük, a nem ismerőit pedig félrevezetni akarjuk.

Nem sajnáljuk a miniszter úr segítségét az állásából elmozdított szerencsétlen plébánostól, csak megállapítjuk, hogy ügyével kapcsolatban megsértették az Egyház kormányzati szabadságát. Szívesen láttuk volna ugyanezt a nagylelkűséget a most fenn hirdetett kötelező hitoktatás mellett tüntető, de épp a miniszter úr helyeslésével internált szegedi diákok, vagy olyan tiszteletreméltó papjaink érdekében, akik éveken át sínylődnek még a szentmiseáldozat vigasztalása nélkül is börtönökben, táborokban, aztán egyszer csak – kellő ok hiányában – egészségileg tönkretetten eleresztik őket. De védelmet nem kapnak a vallásügyi miniszter úrtól, amint a rabok, betegek mellől máról-holnapra kiűzött irgalmas és egyéb szerzetes nővérek sem; pedig talán nem találnak többet a teherlapjukon, mint a tüntetően zászlóra tűzöttékén. Ahol nekik helyet készítenek, ott érdemes papok egész sorát belistázták. Nem hiányzott az okok közül papi mivoltuk.

Az a vád, hogy iskoláinkban százezrével vannak tankönyv nélkül tanulók, visszahull azokra, akik idejében benyújtott tankönyveinket hónapokra elhevertették, hogy *a maguk tetteiből fonják meg a vádat* az egyházi iskolák – úgymond – „tankönyv nélküli elmaradott állapota miatt” az Egyház ellen. Egyébként olyan vádat emel, amit a vádló az állami iskolákról is elismer: „tagadhatatlan, hogy nincs elegendő tankönyvünk” (Ogy. napló 1948. febr. 23.).

„Országos méretekben folytattuk az elhanyagolt iskolaépületek kijavítását és az új iskolák építését”, mondja a nyilatkozat. Eddig se akadályozta ezt az Egyház, sőt! A hívek a maguk erejéből tették is, ahogy épp a miniszter úr elismerte: „mint vallás-közoktatásügyi miniszter boldog lehetnék, ha állami iskoláink olyan jó karban lennének, mint felekezeti iskoláink közül igen sok” (M. Nemzet 1948. jan. 13.). Az 1948. április 17-20. közt tartott országos találkozón nyilvánosan megismételte, hogy sok hitvallásos iskola épült újjá a szülők segítségével. Ezt helyesli és kíváncsún tartaná az állami iskoláknál is. Mi tudjuk, hogy a Katolikus Szülők Vallásos Szövetsége ezen a téren minden dicséretet megérdemel.

A magyar oktatás és nevelésügy terén akad elég tennivalója az államnak a kész és lelkiismeretesen, a szülők ragaszkodását kivívóan működő katolikus iskola érintetlenhagyásával is. Az analfabétizmus, az iskolakerülés, a serdülő ifjúság züllése, a tanítók nélkül álló iskolák, a nagy távolságok, a tantermek hiánya, a lábbeli és ruhahiány ugyancsak kiadna egy hároméves kultúrtervet, és de sokat siránkoztak miatta a költségvetés tárgyalása során.

3700 állástalan tanítónk van és csak a tanyai iskolákból 207 tanítói állás betöltetlen. A miniszter úr által keserűen felpanaszolt „*kirabolt, kifosztott, tönkretett iskolák, az új telepések iskolái*” elég gondot adhatnak neki. Az iskolakerülés oly mérvű, hogy a miniszter úr áldatlannak nevezi és országos propaganda hadjáratot hirdet ellene. (Ogy. napló 1948. febr. 23.) Fejér vármegyében 38.000 tanulóból 10.000 mulaszt rendszeresen, 10.325-nek nincs lábbelije, 12.985-nek pedig téli ruhája. Miniszteri megállapítás az is, hogy nem egy helyen háromórás gyaloglással érik el iskoláikat a nyomorult iskolások. (Ogy. napló. 1947. febr. 13.)

Ha elhanyagoltságról van szó, bőven akad teendő azon a téren, ahol az állam versenytárs nélkül áll: az *egyetemen*. Itt a miniszter úr tárja fel az oktatás nagymérvű lehanyaglását, *minőségi katasztrófális lezüllesztését*. (Ogy. napló, 1948. febr. 23.) Orvosi, mérnöki okleveleinket már nem fogadják el külföldön. Egy reakciónak éppen nem bélyegezhető egyetemi tanár mondja a parlamentben, hogy „*az egyetemi kiképzés egy bűnös tréfa alacsony nívójára süllyedt. Az egyetemi ifjúság a legsötétebb, kétségbeejtő nyomorban sínylődik*” (Ogy. napló, 1947. febr. 6.).

Mi a *csehekhez, magyar testvéreink deportálóihoz, üldözőihez semmiben nem igazodunk*, különben is a külföldi példákat mi ellenőrizni nem tudjuk.

A római katolikus hívők zöme megnyilatkozott; de nem az államosítás, hanem a hitvallásos iskolázás mellett. Nem annak morzsáin, hanem egésze mellett. *A katolikus iskolázás egész vonalához ragaszkodunk*. Az Egyház iskolajoga oszthatatlan. Mi Jézus Krisztushoz, tanításaihoz, törvényeihez, gyermekeink egész iskolázása folyamán rendületlen meggyőződéssel ragaszkodunk.

Az Egyház, amikor iskoláit védi, az általános emberi jogokat, köztük a tanítási és tanulási, a lelkiismeret szabadságát védi. A szülőknek elidegeníthetetlen joga van gyermekeik vallásos szellemben való neveléséhez. Eddig volt joga és lehetősége a szülőknek választani az iskolák közt. Az állami iskola-monopólium behozatal után az állami iskolát semmi sem menti meg attól, hogy a pártpolitika és a materializmus hitközöny ágyába süllyedjen. Múltunkban alapvető gondolat volt, hogy a családi és iskolai nevelés közt törés ne legyen. Most a természetjog ellenében mintha egyenesen erre törnének, pedig nálunk még a legeggyházgyűlölből hitleri erőszak sem vette el az Egyháztól iskoláit és iskolaállítási jogot.

Békét fenyegetéssel kötni nem lehet, hanem csak békés eszközökkel. Most itt van a próbatétel ideje. Krisztus zászlaja várja a hűségeseket, akik hitük, a gyermeki lélek, az Egyház védelmére a keresztségben, a bérnálásban és más módon is számtalanszor elkötelezték magukat.

Ez a tiszta katolikus álláspont, pap és hívő csak ezt az utat járhatja.

Esztergom, 1948. Szentháromság vasárnapján.

A magyar püspöki kar nevében:

Mindszenty József s.k.

bíboros hercegprímás, esztergomi érsek

Rendelkezés: felolvasandó Szentháromság vasárnapján minden szentmisén a templomokban és kápolnáknban.

Addig szigorúan bizalmas!

A pápa üzenete

Dicsértessék a Jézus Krisztus!
Kedves jó magyar gyermekeink!

Az Eucharisztikus Kongresszus emlékében szeretettel köszöntünk benneteket!
Tizedik évfordulója annak, hogy Budapesten valamennyi nemzet részvételével Eucharisztikus Kongresszust tartottak. Ezen boldogemlékű elődünk XI. Pius személyes bíboros követeként elnököltünk.

Mindig édes és kedves emlékekkel tölti be lelkünket azokra ünnepi napokra való visszaemlékezés, amikor abban a nevezetes városban a Duna partján, az Eucharisztikus színe alatt rejtőző isteni Megváltónak távoli földekről jött sokasága vallásos hódolatát mutatta be. Ehhez hasonlót a szent szertartások fényességében, az összejövetel nagyszerűségében, a hitből és áhítatból előtörő imádságok, dicsérek és énekek szépségében és gazdag áradásában máshol aligha mutattak be a Megváltónak.

Ez a hit és áhítat nem külsőséges és múltó megnyilatkozásokban jelentkezett. Forrása és alapja lett annak a lelki erőnek, amely titeket fenntartott és felemelt a tomboló háború fekete éveiben s a háború utáni esztendőben. Ez a hit indította titeket a Szűzmáriás esztendő megünneplésére.

Mi akkor nagyon megcsodáltuk a magyarok lelkét ékesítő nemes vonásokat: a buzgó vallásosságot, a nemes emberiséget, a bátorságot, egyetértést, a kitartást és ami mélyen lelkünkbe vésődött: jóleső tetszéssel láttuk, hogy mindennél többre értékelitek a ragaszkodást Szent István királyotoknak és védelmezőtöknek nagy intézményeihez és példájához.

Nem sokkal az örömben és békességben ragyogó Eucharisztikus Kongresszus után megpróbáltatások és bajok következtek, amelyekről mindenki tud és amiket veletek együtt annál mélyebben fájlatok, amennyivel nagyobb szeretettel érezzük magunkat hozzátok fűződni, mióta ott voltunk nálatok. Mennyi csalódás és szerencsétlenség borította gyászba a szeretett Magyarországot! Hány fia vesztette életét, hányan sebesültek meg és estek fogságba, mennyi romhalmaz! Még annak a gyönyörű városnak is jó része s a királyi palota, amelyben vendégül láttak a háború romboló eszközeitől találatlan megsemmisítve összeomlott. De a ti igen nemes nemzetetek, amely századok folyamán annyi csapást szenvedett el, egy pillanatra sem merült el ebben a rettenetes áradatban. Az ősi és élő tölgyet megsebezhetik, de gyökerestől ki nem téphetik.

Épen ez a ti sajátosságotok: tudtok cselekedni és a szenvedést elviselni egyazon erővel.

Ez a lelki erősség pedig, ez a türelem a szenvedésben és a reménységgel teli bizodalom onnan ered, hogy Istenben bízva lelketek szentélyében a Szentlélek tüzeit tápláljátok s az Evangélium éltető forrásai és elvei töltönek el benneteket.

A *szellemi valóság*, amelyért legfőként élünk, ha az emberi méltóságot meg akarjuk őrizni, az *erőszak és megfélemlítés ellenére is győz*, mert hatalmas erő él benne, amit elnyomni nem lehet, az annál nagyobb lendülettel tör fel új életre.

Az a keresztény hit pedig, melyet Szent Istvántól és dicső őseitől mint drága kincset kaptatok és elszántan védelmeztetek, mivel ez minden erény éltetője, azt eredményezi, hogy különös kiválósággal emelkedtek ki; ez a hit annál is inkább felragyog most, mert Isten nevének és hatalmának tagadói csalárd hazugsággal tört vetnek nektek.

Senki közületek ne ingadozzék. Mindenki tartson ki az igaz, erős elhatározásokban. „Senki sem bölcs, senki sem hű, senki sem nagy, csak a keresztény, és senki sem keresztény, csak az aki mindvégig állhatatos marad.” (Tertullianus: De praescript. haeret. 3.)

Az Eucharisztia titka: a szeretet köteléke, amelyet odaadó áhítattal tiszteltek és vallotok,

legyen mindig erőtök és örömetek, hogy a katolikus Egyházzal egységben, felszentelt pásztoraitoknak engedelmesen, hitben szilárdan, jó és üdvös cselekedetekben gazdagon, a nehéz körülmények között is viruljatok; magatoknak és gyermekeiteknek a békesség és boldogság olyan gazdag korszakát készítsétek, amely a mi várakozásunknak s a ti reményeiteknek megfelel.

Ezeket a jó Istentől szívből kívánva, égre emelt tekintettel és kézzel a legnagyobb szeretettel adjuk apostoli áldásunkat kedvelt fiunknak, Mindszenty József bíboros, esztergomi érseknek, Magyarország többi püspökének, papjainak, szerzeteseinek és szerzetesnővéreinek, valamennyi keresztény hívőnek. Az irántatok érzett meleg szeretet sugallja Isten Anyjához, a ti Égi Királynőtökhöz intézett buzgó könyörgéseinket, hogy reménységeinknek adjon boldog és nem kései teljesedést.

Drága jó magyar gyermekeink, *tartsatok ki rendületlenül* az Eucharisztikus Jézus és a Magyarok Nagyasszonya mellett.

*Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus!
Éljen Mária országa!*

Döntő ütközet előtt

– A múlt évben hanyag és felelőtlen módon napirendre tűzték a fakultatív hitoktatás kérdését – mondja Rákosi az Angyalföldön. A magyar nép még mindig száz sebből vérzik és kerülni kell az olyan kérdések felvetését, melyek újabb nyugtalanság vagy viszály magvát hintenek el.” (Szabad Nép 1947. V. 10.) A nemes hárfahang mögött az első támadó kísérlet hatalmas bukása s az új támadás előkészítése áll.

A lapokban egyre sűrűbben taglalják, emlegetik, fejtegetik *Leninnek* ezt a mondatát: „Mindenkinek legyen meg a joga, hogy teljesen szabadon gyakoroljon bármilyen vallást, – vagy *ne gyakoroljon semmilyen vallást, vagyis ateista legyen.*” Aki ismeri a bolsevista fogalmazást, az tudja, hogy a mondat első fele belépőjegy a második feléhez. Megvalósításban a menetrend két állomása ez.

A cserkészlet bolsevizálása immár befejeződik, a kis szovjet pionír pajtik, az „úttörők”, kis vasutat, kis népköztársaságot kapnak Gerő pajtástól és Rákosi főpajtástól. (Ezek valóságos, hivatalos pajti-mozgalmi elnevezések.) Az egyetemi hallgatók népi kollégiumaiból (*Nékosz*) kivágják a romantikus magyar kommunistákat, akik azt hitték, hogy a magyar népért dolgozhatnak, hogy magyar fajvédő céljaik lehetnek. Az új, megtisztított Nékoszban százszázalékos pajtás-uralom áll be: a pajtás-szerelem révén válnak a kollégiumok országsszerte hírhedtté.

Az iskolakérdést alattomosan érlelik. Vitatémák az új Galilea-körökben: a demokratikus iskola legfontosabb feladata, hogy megdöntse az „abszolút tekintélyeket”; a tanuló „maga alakítsa ki világnézetét,” képtelenség, hogy a 16 éves fiú, aki nem ért egyet vallása tanításaival kénytelen legyen (szatirikus idézőjelbe teszik) „*valláserkölcsei törvények*” szerint élni stb. stb.

Kahána-Révai Mózes már élénkíti a sajtót, a Központ készen van a támadás ideológiai és politikai vonalával, az Andrássy út. 60. előmunkálatokat végez: a papok széleskörű katasztrozése s a figyelő hálózat kiépítése folyik.

Közben a füttyülő gilisztá: Ortutay mint kultuszminiszter közvetíti a Káder utasításokat. Február 14-én meghívást jelent be Esztergomnak tárgyalásokra, március 20-án ezt megismétli. A sürgős meghívó három hónap múltán, május 19-én érkezik meg. A tárgyalás anyagát, a felvetett iskolakérdést, már május 15-én egyoldalú kormánynyilatkozattal elintézték.

Ezek a háttérbeli nyers vonalai annak a taktikának, mely széttépi az ősi iskolajogot, elvesz 4882 hitvallásos iskolát, a piaristák, bencések ciszterciták, premonstreiek és más szerzetek nagymúltú intézeteit, teljes felszereléssel (a híres kalocsai jezsuita szertár!), ilyen egyszerűen az erőszak jogán vesz birtokba 167 katolikus internátust.

Kifelé most indul csak a harc. A hercegprímás sorra adja ki fájdalmas, aggódó, ébresztő pásztorleveleit. Az utolsó megnyilatkozási hely a templom szószéke, hetenként egyszer, tíz perc.

Kinn egyre nő a támadás ereje, sajtó, rádió, mesterségesen összehozott tömeggyűlés tervszerűen dolgozik.

Legfőbb cél válságot idézni elő a katolikus vezetésben, szétszakítani a tömeget, és a vezetésként. Ezért tartják zavaró hír-pergőtűz alatt a falut, röpítik fel a vörös hírrakétákat: a püspöki kar egysége megbomlott, a vidéki papság szembeszáll Esztergommal, a plébánosok már nem olvassák fel a pásztorleveleket, a hívek tüntetnek a templomokban a pásztorlevelek ellen, a tanítók forró lelkesedéssel várják az államosítást, – s hogy a zavarkeltés egész hatékony legyen, refrénszerűen mindig bedobják, hogy az Egyházzal a béketárgyalás már megkezdődött.

„A hazugság, megtévesztés, erőszak soha ilyen hullámokat nem vert történelmünk során – válaszol a bíboros a szószékről. A püspöki kar egységesebb, mint amilyennek az ellenfél kívánná. Nincs tudomásunk engedetlen papokról. Ha egy kettő akadna a pár ezerből, tudjuk, hogy a tizenkét apostol között is akadt egy hűtlen. Az ilyen már távol van a szószéktől. Van, akit magas állami állásba emeltek egyházi hibájáért. Sok állami alkalmazott a hitvallás és hősiesség áldozat gyönyörű példáját mutatja. Sokan meggyőződésükért kenyerüket „áldozzák fel.”

A sajtónak nevezett mocsár-tenyészetből új gáztámadás indul el: a papság emberi és papi becsülete ellen. Gábor Andor felháborodik, hogy Büdsszentmihályon csak katolikus és református iskola van, – mindez az „állam pénzén” a demokrácia türelme véget ér, megálljt kiált.

A nagy támadás utolsó rohamát Kahána-Révai indítja el május 28-án, és öt napra rá fegyver dördül el Pócspeleiben. Kahána nagy ideológiai attackja a Sportcsarnokban, országos rádióközvetítéssel megdöbbentő élességgel mutatja meg milyen félelmetes gyűlölet lobog itt a krisztusi gondolat ellen.

Félelem

A szovjet forradalmasította a nyomozást. A félelem tömegérzése olyanná válik, mintha a fekete halál járna a városok fölött. Senki sem immunis.

A Magyarországnak nevezett börtönépület kivégző udvara az Andrássy út 60.

Mi az a módszer, amellyel bénítani tudnak? Az egyéni és tömegfélelem érzését mivel tudják ilyen hatékonyan kiváltani? A halál? Hányszor találkoztunk a halállal a légitámadások hazardjátékában. Mondhat-e többet a halál annak, aki Buda összeomló kövei alatt nézett szembe vele? A kínzás? Ó, itt már mond újat a szovjet! A biológiai *kibontás*, az orvosi kínzás, az emberi én kiforgatása már új utak, s az oroszlánok előtt könnyebb volt énekelni, mint ma bénán a népbíróság előtt.

A módszer másban áll. Az utcán megszólít valaki, vasárnap délelőtt, – mosolygó fiatalember, könnyű puha kalap a szemében: – „ne keltsen feltűnést”, karon fog, magasan a hónalj alatt, – „bemegyünk ide a kapu alá.” Ott két bőrkabátos. Aztán autó. Reggel elmegy, és nem jön többé haza.

Egy ember a könyvkirakat előtt áll. És valaki nézi a válla mögött ugyanazt a könyvet. Egy ember megy a néma mellékutcán. Árnyék vetődik elébe. Valaki utolérte. A hűvösvölgyi végállomásnál meglátja ugyanazt a pofát, aki két órával előbb gyufát vett előtte a kelenföldi pályaudvaron.

Valaki néz. Valaki hallgat. Valaki vár. Figyelnek.

Nincs éjszaka és nincs nappal többé. Mindig várja azt a percet, amikor csengetnek. És hónapokig nem jönnek – ostobaság az egész, neurózis. Képtelenség, hogy erre szervek legyenek, nincs az az apparátus, mely bírná ezt a feladatot: *hisz itt mindenkinek minden lépését figyelik*. Itt látszik meg, hogy az idegek káprázata játszik az emberrel. Valami járvány ez, mindenki ezt érzi. Mintha valami undorító rémregény *Szem* nézne az emberre. Figyel fölülről. *Nagyító* alatt állunk.

Van-e ilyen szerv valóban? Elképzelhető-e, hogy embermilliók számon tarthatók legyenek? Mi teremt ilyen nehéz légkört? Ami azelőtt zugügypédek, zsarolók, külvárosi mellékutak szellemi késelőinek kenyeré volt: emberek magánéletébe betörni, hálósobákat, íróasztalfiókokat feldúlni s ha semmit nem is talál, vádanyagot produkálni, – ez a szovjetben államrezsime lett. Az anyagi, politikai, morális tönkrevetésre külön hatalmas nyomozó apparátusokat épített meg, ezek hosszú évek szorgos munkájával gyűjtik és dossziézzák az embereket, anyagot, amelyet adott pillanatban felhasználnak a „60” az egyszerű pénzi kifosztástól a lebuktatáson át a gyilkossáig.

A tömeg egymást figyeli: hivatal, gyár, iskola tele „beépített” besúgóval, amelyekhez az önkéntesek tömege sodródik, – az emberi közösség teljes elaljasításával. A hínár sűrűsödik s fölötté a terrorgép: a kenyér-megfosztástól a halálig.

Mindenki bizonytalan, kivel áll szemben, mikor kerül rá a sor, mi lesz a sorsa?

A fenyegető bizonytalanság, a megsemmisülés hideg árnyéka, ez a rémuralom egyik mesterien kezelt eszköze.

Görgey Vincét véglegesen halálraítélten két évig tartották még életben. A kivégző fal mellett volt a cellája. Fegyverropogás, az akasztás borzalmi, bugyborékoló vér, imádság, átok, a halálra váltak nehéz sóhajai mind eljutottak a füléhez. De a halálraítélt remél. Valami talán történik. Minden este megkérdezi fegyőreit: miről tudja meg majd, hogy nincs tovább? „Ha nem kap reggelit”. A halál verejtékével, ólomszínűen várja mindig a reggelit. Két évig. Hétszázszor ölik meg a halálraítéltet, míg végül egy tébolyodott roncsot végeznek ki.

A kivégzések folynak állandóan. Ami a lapokba kerül csak töredékszázalék. *Bogár*, a hivatalos hóhér keménykalapban fehér kesztyűvel dolgozik. Gyengéden emeli a fejet a hurokba. Az ablakokból nők szólnak le: *Bogárkám lassabban... ne siessünk...*

Bogár a rendszer eleganciáját mutatja. Az igazi a pincék mélyén folyik, ahol a Baklanuff hóhérok famulusai dolgoznak.

A láthatatlan háló láthatóvá válik

Mind ennek a hideg borzalma árad szét az országon. Kruchina ezredes elmondja, hogy ennek a terrrorszervezetnek mindenható ura *Ausspit Benjamin*, az egykori sátoraljaújhelyi szabó, aki ma *Péter Gábor altábornagy* név alatt a magyar terrénumban feltétlen ura, a politikai garnitúra szabad kifutását ő biztosítja, Sztálin vele külön tárgyal, mert ő tudja leginkább, ki a magyarországi szovjet Benjaminja.

Péter Gábor lépett akcióba, mikor Pócsperiben eldőrdült a fegyver.

Nem a pócsperibeli áldozatról van itt szó. „Egy hullá nulla” – ismételhetsz szerény kezdő elődje Korvin-Klein Ottó híres mondását. Itt a vidékről felmorajló ellenforradalom távoli villámlásáról van szó.

A harc az iskoláért fizikai harccá válhat. A szovjet nagypolitika elsőrendű érdeke, hogy Nyugat ne kapjon nyílt jeleket. A birkózás a mélyben zajlik le: a népi demokrácia államosít, mondják, s e fogalmak nyugat-európaiak. A valóságban a proletárdiktatúra bolsevizál, öl.

Azok a bizalmas és titkos rendőri utasítások, amelyeket itt most közreadunk egy pillanatra láthatóvá teszik a láthatatlan hálót, amely az országra borul. Ezek a dokumentumok nem a káder belső jegyzőkönyvei, ezek a végrehajtó szervekhez kimenő utasítások. Mint mikor zölden sugározni kezd a röntgen s a tejüveg mögött lélegzik a csontváz, úgy beszélnek ezek az utasítások a láthatatlan központról, amely szétdobja a parancsokat. A szerkezet villan meg, a hálózat.

Látjuk a jelentőszolgálat útjait. Egy kétszárnyú apró szó libeg mindenfelé: ÁVO, ÁVO. Ezt jól ismerjük, az Államvédelmi Osztály (Andrássy út 60.) sóhajtásszerűen finom rövidítése. A cseka szó a gerinc megroppantásának hangját adja, a g-p-u: két tarkólövés, visszhanggal, a szubtilis ÁVO üdvözlégy a túlvilág kapujában.

Vannak ÁVO-vezetők, ÁVO-előadók, ÁVO-futárok. Rendkívül érdekes a belügyminisztérium polgári jellegű beosztottjainak rendőri funkciója. Egészen sajátos szovjet kreáció a *Szemlélő*. A Szemlélő, aki a nüánszokra is figyel, aki az anyagot felhajtja, szűri, aki együtt ül a hivatalban, kávéházban az áldozatával, akiről csak a belső kör tudja funkcióját, aki góccokat épít ki, aki szelíd, névtelen és indokolás nélkül internáltathat.

Az Egyház harca az iskoláért. A küzdelmet a maga nyers tárgyiasságában mutatjuk be, szinte kommentár nélkül. A politikai rendőrség és Esztergom küzdelme a tömegek felett.

Az anyagnak minden szava hiteles. Közölhetnénk fényképmásolatokban ezeket az utasításokat, nem tesszük, nem adunk kulcsot az ÁVO kezébe a felgöngyölítéshez. Ők tudják, hogy hová hány példányban mentek ki ezek az utasítások. Az már a mi külön drámánk, a föld alá taposott Magyarországé, hogyan gyűltek össze ismét egy kézbe ezek az ország legkülönbözőbb tájaira leküldött parancsok. S hogy a gyilkos szándékból hogy válik önvédelmi dokumentum a számunkra.

Előfutamok

Június 4. ÁLLAMVÉDELMI ELŐADÓKNAK.

Illetékességi területén minden templomban elhangzó szentbeszéd lefigyelését alaposan szervezze meg. A beszédek részletes tartalmát, a hívők hangulatát és számát, társadalmi összetételét, a szentbeszédet mondó lelkészek neveit, minden ezzel kapcsolatos megnyilatkozást terjesszen fel. Esetleges felolvasásra kerülő pásztorlevél tartalmát nem kell jelenteni, de annál részletesebben foglalkozzék a lelkészek ehhez fűzött kommentárjaival, demokrácia ellenes uszítást azonnal jegyzőkönyvezzék. Ilyen eseteket még a nap folyamán távmondattal jelentse.

ÁVO PÉCS.

Június 8. ÁVO VEZETŐKNEK. (Körtávmondattal).

Amikor osztálya papot vesz őrizetbe, a legsürgősebben gondoskodjék arról, hogy az őrizetes pap reverendáját civil rutával felcserélje.

977/1948. Timár ezredes.

Június 15. ÁVO ELŐADÓKNAK.

Utasítom, hogy az istentiszteletek lefigyelését a legalaposabban szervezze meg. Küldjön ki megfigyelőket, kiknek feladata lesz minden megmozdulásról, vagy ilyen irányú kísérletről az osztályt azonnal értesíteni. Úgyszintén tudnia kell az istentiszteleteken elhangzó esetleges szentbeszéd részletes tartalmát is; különösen azon helyek alapos lefigyeléséről gondoskodjék, ahol a plébános személye, vagy a tömeg beállítottsága, esetleg más személy bemondása feltételezheti a tömegmegmozdulás létrejöttét. Minden megmozdulásról vagy ilyen kísérletről osztályomat azonnal értesítse a résztvevők neveinek felsorolásával.

30.000/1948. ÁVO.

Augusztus 12. ÁVO ELŐADÓKNAK.

A határ mellett fekvő római katolikus plébániák tevékenységét kísérje figyelemmel, különös tekintettel azok határon túli kapcsolataira és hírszerző tevékenységükre. Készítsen pontos térképet és az alapján jelölje ki, hogy kit tart alkalmasnak a plébániák lefigyelésére. Beszervezésükre tegyen határidőre javaslatot. Készítsen részletes és mindenre kiterjedő környezettanulmányt és karakterisztikát a plébániákon szereplőkről és a plébániákkal kapcsolatot tartó egyégekről is.

100/1948. ÁVO.

Két jelentés

A BELÜGYMINISZTERIUM:

1948. június 4-én reggel a következő tájékoztatót és utasítást adta ki a hevesi, borsodi és békési rendőrkapitányságok számára: VALAMENNYI HEVES, BORSOD, BÉKÉS VÁRMEGYEI KAPITÁNYSÁGNAK.

Folyó évi június 3-án 20 órakor Pócspetri községben a képviselőtestület az iskolák államosítása tárgyában összeült tárgyalni. Az ülés még folyt, amikor kb. 21 órakor *közvetlenül a templomi istentiszteletről*, annak befejezése után 5–600 főnyi tömeg vonult fel a községházához, hogy megzavarja az ülést. Két rendőr a máriapócsi őrsről felszólította a tömeget távozásra, mire a tömeg a rendőröket lefegyverezte, azután ismeretlen fegyverrel agyonlőtték *Takács Gábor* rendőr-vezetőt, meglőtték még Takács László községi segédjegyzőt és fején megszúrták Királyfalvi Miklós községi kisegítőt.

Fenti esemény folytán felhívom, hogy hatósága területén fokozott készenlétet léptessen életbe. Elrendelem, hogy a hatósága területén észlelt *hangulatról* és esetleges megmozdulásokról *közvetlenül hozzám minden nap rádión, telefonon* tegyen jelentést. Különösen figyelje az állami vagy egyházi alkalmazottak olyan megnyilatkozásait, melyek a kormány álláspontjával ellentétben állnak.

286 460/1948. B. M. IV. 1. Miniszterrendeletéből
Szebeni államtitkár.

AZ EGRI ÉRSEKI IRODA:

1948. június 6-án a következő közlést adta ki:

„A pócspetribeli sajnálatos eseményekről az egri érseki irodának nincs módjában részletes tájékoztatót adni, mivel a vizsgálattal egyházi részről megbízott és *azonnal kiszálló főesperesnek a vizsgálatot a rendőrség nem engedélyezte*. Ilyenformán az egyházi hatóság csak a vett hírekre támaszkodva közölheti az alábbiakat: A szülői értekezletet a plébános, mint az ottani római katolikus iskola igazgatója a pedagógus szakszervezet utasítása alapján hívta össze június elsejére. A szakszervezet által kibocsátott „Kiáltványt” minden megjegyzés nélkül felolvasta, és két ívet helyezett el az asztalra, hogy az egyiket írják alá azok, akik az államosítás mellett vannak, a másikat pedig azok, akik ragaszkodnak az egyházi iskolához. Az első ívet senki sem írta alá, a másodikat pedig az összes jelenlevő szülők, mintegy négyszázan. Ez a gyűlés teljesen izgalommentes volt. Június harmadikán este 8 órára volt hirdetve a politikai község képviselő testületének az iskolák államosítása ügyében tartandó gyűlése. A plébános egész délután a következő napon esedékes első pénteki gyóntatással volt elfoglalva, majd este hét órakor megtartotta a litániát, de azon beszédet nem mondott. A litániáról hazatérő hívek először a községháza elé mentek, hogy megtudják, milyen határozatot hozott a képviselőtestület. Rövid idő múlva megjelent a rendőrség és oszlásra szólította fel a tömeget. Az ott lévők azonban kijelentették, hogy addig nem távoznak, amíg az eredményt meg nem tudják. A szóváltás folyamán fokozódott az izgalom, és a tömeg újból követelte a képviselőtestületi határozat felolvasását. Ekkor valaki kihívta a plébánost a templomból, aki igyekezett a hangulatot lecsillapítani. A lakosság akkor már egészen körülvette a községháza előtt álló rendőröket, de mire a plébános a tömegen át hozzájuk juthatott volna, a lövés eldőrdült. A tetőfokra hágott izgalomban a község népe erőszakkal magával vitte a plébánost és elrejtette. A további eseményeket nem lehet rekonstruálni, mert

mint az előbb említettük, a megbízott *főesperesnek* az illetékesek *nem engedték a vizsgálatot megtartani.*”

Utasítások

Június 4. JÁRÁSI KAPIT.

Hatósága területén fokozott készenlétet léptessen életbe. Észlelt hangulatról, esetleges megmozdulásokról hozzam azonnal telefonon tegyen jelentést. A jelentőszolgálatot az őrsök szervezzék meg.

1960/1948. Fejér megye Szemléelője.

Június 4. SÜRGŐS. SZEMLELŐ, EGER.

Zaránk községben történt tüntetéssel kapcsolatban elrendelem, hogy folyó hó 5-én Zaránkra rendeljen ki 20-25 főnyi karhatalmi egységet. Gépkocsikon vonuljanak, az egység a községben 2-3 óráig tartózkodjék. Feladata annak demonstrálása, hogy a demokrácia karhatalma minden provokáció kiküszöbölésére készen áll. Szükséges gépkocsikat Mateosztól vegye igénybe.

283 986/1948. B. N. 1/6 Miniszter rendeletéből
Gula r. ezredes.

Június 5. VALAMENNYI SZEMLELŐNEK.

Utasítom, hogy folyó hó 6-án rendeljen el készütséget. Minden egyházi kezdeményezésre meginduló tömegmegmozdulást, demonstrációt közvetlenül hozzam azonnal jelentse.

Vermes r. alezredes.

Június 6. VALAMENNYI RÁDIÓÁLLOMÁSNAK.

Ma délelőtt 11 órától a további intézkedésig a rádióvétel állandó készenlétben tartandó.

Belügyminiszter.

Június 6. VALAMENNYI ÁLLOMÁSNAK.

A posta telefonkezelőjét értesítse, hogy állomáshelyét azonnal foglalja el, és állandó nappali-éjjeli szolgálatot kell teljesítenie.

Belügyminisztérium: Kossa alezredes.

Június 6. SZEMLELŐ, EGER.

A parmazsadányi, hatvani és egerbaktai esetről tegyen újabb jelentést.

Belügyminiszter.

Június 7. SZEMLELŐ NYÍREGYHÁZA.

Timár községben és Bamocsaházán lejátsszódott eseményekről tegyen azonnal jelentést.

Belügyminiszter.

Június 7. VALAMENNYI ÁVO VEZETŐNEK. (Körtávmondattal.)

Az utóbbi napokban több helyen előfordult, hogy az egyházi reakció uszítására létrejött tömegtüntetések erőszakosságokhoz vezettek, vagy ilyennel fenyegettek. Felhívom, hogy az uszítókat és tettelegesség végrehajtóit, illetve az ilyennel fenyegetőző személyeket haladéktalanul vegye őrizetbe. Vezető személyek őrizetbe vételére minden esetben kérjen osztályomtól előzetes engedélyt és azokat őrizetbe vétel esetén pár órán belül adja át a népgyűzségnek. Kisebbségi esetben internálási javaslatot kell tenni. Minden tömegmegmozdulást soron kívül jelentsen.

956/1948. B.M. ÁVO TIMÁR ezredes.

Június 7. ÁVO ELŐADÓ CELLDÖMÖLK. Sürgös!

Azonnal jelentse a folyó hó 6-án Vásárosmiske községben történt eseményeket. Tegyen igazoló jelentést, miért hallgatta el az ott történeteket.

Szellő őrnagy ÁVO Szombathely.

Június 7. ÁVO VEZETŐKNEK.

Táviratban röviden, futárral pedig részletesen jelentse, hogy a pöcspetri események milyen visszhangot keltettek, különös tekintettel a papság megnyilvánulásaira.

969/1948 B. M. ÁVO Szűsz alezredes.

Június 9. ÁVO Kecskemét.

Tegnap Madarason a képviselőtestületi gyűlés titkos szavazással 29-15 arányban elvetette az iskolák államosításának javaslatát. E ténykedésben részt vettek: Nyil József községi bíró, Mészáros Mihály malomtulajdonos, Bajor Ferenc, Nagy József (kisgazda képvis.) Szöllősy Lázár (Parasztpárt) Marosi Sándor, Orbán Sándor (jobboldali szocdem. párttagok)

Utasítás: megállapítandó, hogy kik ezek a személyek.

985/1948. B. M. Sándor százados.

Válasz Ortutaynak

Vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr!

Folyó hó 4-én kelt levelében a Miniszter Úr intézkedéseket kíván az Egyháztól a Pócspetri községben, a levél szerint történtek kapcsán.

Az esetről csak Miniszter Úr leveléből értesültem. Más értesítem nincs. A helyi üggyhez tehát hozzászólni nem tudok. Azt azonban tudom, hogy az iskolák államosításának kérdése nagy izgalmat váltott és vált ki az egész országban. Ennek lecsillapításához egyedül az vezethetne, ha mint a Püspöki Kar május 29-én levélileg javasolta, az izgalmat kiváltó államosítás a napirendről levétetné.

Miniszter Úrnak azt a megállapítását, mintha központi intézkedéssel a magyar demokrácia ellen agitáció folynék, mi sem támogatja; azt az igazság nevében határozottan el is háritom. A felhozott felelősséget azok viselik, akik az oly kívánatos béke és nyugalom nagy kárára ily izgató kérdést felvetnek és minden eszközzel napirenden tartanak.

Ennyit van módomban közölni azzal, hogy Miniszter Úr levelét a Püspöki Kar tudomására hozom.

Fogadja Miniszter Úr tiszteletem nyilvánítását.

Budapest, 1948. június 4.

Mindszenty József s. k.
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek

Június 9. ÁVO VEZETŐKNEK. (Körtávmondat.)

Az országban agitáció folyik a pócspetrii plébános érdekében, aláírásokat gyűjtenek tiltakozó feliratokra. Ez az eljárás büntett feldicsérése, miért is az ilyen agitációk szervezőit őrizetbe kell venni.

990/1948. Timár ezredes.

Június 10. ÁVO ELŐADÓ Igal.

Hivatkozással a ma leadott távmondatára, utasítom, hogy Elek Béla szentgáloskéri lelkész azon kijelentését, hogyha az iskolákat államosítják, a gyermekeket kolhozba viszik, jegyzőkönyvezzé le, Elek Bélát vegye őrizetbe és civil ruhában osztályomhoz állítsa elő.

152/1948. ÁVO Pécs.

Június 11. ÁVO ELŐADÓ Barcs.

Távmondatban jelentse, hogy a Barcsen megtartott katolikus tanítógyűlésen Budapestről volt-e lenn előadó és miről volt a gyűlésen szó. Részletes jelentést.

30 327/1948. ÁVO Pécs.

Élesre töltött fegyver

A lázgörbe felszökik. Tíz napon belül végre akarják hajtani az Iskolák elvételét. A pócspetri pör folyik, és közben egyre több és több gyanús jel mutatkozik: a falvak rendőrsége kritikus esetben nem löne a tömegbe. Szükségesnek látszik, hogy megszólaljon a főnök. Meg is szólal, seregszemlét tart. Amennyire meg van az ütő, cinkos nyelve a háziakhoz, annyira zavarba jön, amikor az ismeretlen vidék magyar paraszt rendőreihez kell szólania. Bombasztjai mögött érezhető a lámpaláz, csak ösztönei vezetik; valami olyat kell mondani ami ismerős lehet ezeknek. A mozdulat, a nyelv legyen a régi, zengő. Itt a szemünk előtt öltözik be a tyúkmellű marsall a történelmi szerepbe. A halál-apparátus mögötte van, minden szón a kiömlő vér hitele, de stílus kell. „Fennálló törvényes *rendünk* védelme”, „*híveink* vallásos meggyőződését kihasználva”, „*elvárom*, hogy tudatában legyen és átérezze” – igen, ezek azok a patinás dolgok, amiket egy igazi tábornok mond. És Benjamin igazi tábornok már, bizonyítják a temetők, – körüljár, szemlét tart, marsallbot a kezében. Legutoljára *Pogány Vili* járt ezzel a marsallbottal Pesten az első tanácsköztársaság idején.

A KIADOTT PARANCS:

Június 8. ÁVO vezetőknek.

A felekezeti iskoláknak államosításával kapcsolatban az egyházak, különösképpen a római katolikus egyház vezetői az iskolák államosítása ürügyével demokratikus rendünkkel szemben a *legellenségesebb magatartást tanúsítják*, és híveink vallásos meggyőződését kihasználva fennálló törvényes rendünk ellen uszítják és mozgósítják. Ennek az uszításnak többek között Pócspetriben rendőr bajtársunk vált áldozatává. Ugyanilyen eszközökkel az ország más területein is kísérleteznek, és ezért *elérkezett az ideje annak*, hogy a demokratikus rendünk ellen lázítókkal szemben a legerélyesebb eszközökkel lépjünk fel, és *minden téren véget vessünk* a demokrácia ellenségei garázdálkodásának.

Ezért a következőket rendelem el:

Minden olyan esetben, amikor tömegmegmozdulásra kerül sor, vagy annak előkészületeiről szerzünk tudomást, *késedelem nélkül, a leghatározottabban kell fellépni*. A karhatalom *erejét* kell éreztetni, mert ilyen esetben a megbékélés kísérlete gyengeségnek tűnhetik fel.

Minthogy az *ilyen zendülés elfojtása* karhatalmi és egyben államvédelmi feladat, nyomtatékosan felhívom a vidéki osztályvezetőket, hogy minden téren *működjenek a legszorosabban együtt* a körzeti szemlélőkkel és a kapitányságok vezetőivel.

Fokozott mértékben kötelességévé teszem minden vezetőnek és beosztottnak, hogy *különleges figyelmet szenteljen a demokratikus pártok vezetőinek személyi biztonságára*.

Tömegzavargások esetére elrendelem, hogy a tüntetők közül a leghangosabbakat a *polgári elemek köréből emelje ki*, és őket őrizetbe vételük után internálási javaslattal *adják át a körzeti szemlélőnek, tekintet nélkül arra, hogy a megmozdulás előkészítésében vagy szervezésében részt vettek*. Természetesen ez *nem érinti a felbujtók és vezetők felelősségre vonását*.

Szabadságolásokat f. hó 25-ig felfüggesztem.

A belügyminiszter úr a mai napon elrendelte, hogy a körzeti Szemlélők az államvédelmi osztály internálási és rendőri felügyelet alá helyezési javaslatainak minden esetben tegyenek eleget. Utasította a jegyzőket, hogy a községben gondoskodjanak a hangszóróval ellátott *rádiók állandó nyitvatartásáról*, hogy az egyházi reakció demokrácia ellenes uszításait rádión

keresztül hatékonyan leleplezzék és *főleg a parasztságot felvilágosítsák*. Azokat a jegyzőket, akik ezt az utasítást nem hajtják végre, *azonnal jelentsék*.

Biztos vagyok abban, hogy minden egyes vezető és beosztott tudatában van és átérzi, hogy népünk ellenségeivel szemben *semmilyen ingadozásnak helye nincs*. Elvárom osztályom minden beosztottjától, hogy híven teljesítse demokratikus rendünkkel szemben fennálló kötelezettségeit. Fenti parancsomnak valamennyi beosztottjával *azonnali közlését* rendelem el.

PÉTER GÁBOR r. altábornagy
osztályvezető

A kiközösítésről

5002/1948. szám.

Bizalmas!

Hogy a felmerült híresztelésekkel és kétségekkel szemben mindenki tisztán lásson az Egyházi Törvénykönyvnek 2334. kánonját magyar fordításban a következőkben közlöm:

Eleve kimondott és az Apostoli Szentszéknek különlegesen fenntartott kiközösítésbe esnek:

1. Akik az Anyaszentegyház szabadsága vagy jogai ellen törvényeket, rendeleteket vagy határozatokat hoznak.

2. Akik közvetlenül vagy közvetve az egyházi joghatóság gyakorlását akár a belső, akár a külső jogterületen akadályozzák, e célból bármilyen világi hatalomhoz fordulva.

Az első pontban említett jogok közé tartozik az Egyház mindennemű joga iskoláihoz is.

A kiszabott büntetés bekövetkezik az egyház iskoláinak tényleges elvételével is.

Budapest, 1948. június 12.

Mindszenty József s. k.
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek.

UTASÍTÁSOK

Június 12. Sürgős! VALAMENNYI REND. KAPIT.

További intézkedésig az ország területén lévő valamennyi postahivatal az állandó telefonkapcsolat lehetővé tétele céljából éjjel-nappali folytonos szolgálatot tart.

Belügyminiszter.

Június 12. Sürgős! ÁVO ELŐADÓKNAK.

A kormány a mai napon kiadott rendeletével 1948. június 1-i hatállyal zár alá vette az összes nem állami iskolák épületét, berendezését, felszerelését és fenntartásának céljait szolgáló egész vagyonát. A rendelet megszegése sikkasztásnak minősül.

Utasítom valamennyi alárendelt osztályt és ÁVO előadót, hogy hatósága területén együttműködve az összes rendőri szervekkel éberem őrködjék, hogy a rendeletet senki meg ne szegje. A rendelet ellen vétőkkel szemben az eljárást azonnal meg kell indítani jegyzőkönyvezéssel és a gyanúsított őrizetbe vételével. Az eseményt tudomásra jutáskor távmondattal azonnal közölje. Távmondati jelentést arról hogy területén a karhatalom megjelenése milyen hatást váltott ki.

ÁVO

Könyörgő harangok

Krisztusban Kedves Papjaink és Híveink!

Az eddigiek szerint június 18-án kerül országgyűlési tárgyalásra az a törvényjavaslat, amely az Egyház iskoláját, az ősök áldozatával emelt iskoláinkat, internátusainkat, épületeinket akarja elvenni.

Mi aznap reggel 8 órakor az egész országban könyörgő szentmisére várjuk a híveket, különösen a szülőket és iskolás ifjúságunkat. Azért imádkozunk, hogy a Mindenható kegyelmével, a Nagyasszony és magyar szentjeink közbenjárására akadálytalanul érvényesülhessen a szülők és az Egyház iskolajoga. Isten, aki vállunkra rakja a keresztet, hatalmas is annak leemelése.

Szentmise után egy negyedórán át szóljanak a templomok összes harangjai.

Istenben bízunk, szent jogainkhoz ragaszkodunk és erősen állunk a hitben. (Pt 1,5.9)
Esztergom, 1948. június 7.

A magyar püspöki kar nevében:
Mindszenty József s. k.
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek

UTASÍTÁS VALAMENNYI ÁLLAMVÉDELMI OSZTÁLYNAK. Június 15.

A hercegprímás legutóbbi körlevelében elrendelte, hogy az államosítási törvényjavaslat tárgyalása közben tiltakozásképpen tartsanak miséket és harangozzanak. A belügyminiszter úr utasítást adott az összes jegyzőknek, hogy hívják fel a katolikus papok figyelmét arra, hogy minden eszközzel igyekezzenek községeikben a rendet és nyugalmat fenntartani. Abban az esetben, ha a misék és harangzúgások atrocitásokra vezetnének, úgy nemcsak a tömegtüntetések *szervezői és résztvevői* ellen kell eljárni, hanem az ilyen helységekből a *plébánost* is őrizetbe kell venni.

A papok személyes őrzésére egyes helységekből különböző csoportok alakulnak. A belügyminiszter úr ezeket a csoportokat illegális államellenes szervezeteknek minősítette, és a jegyzők utasítást kaptak arra is, hogy ezt a plébánosokkal közöljék, azzal hogy ezeket a csoportokat azonnal oszlassák fel. Amennyiben ez nem történt meg, és ezek a védőcsoportok továbbra is működnek, a csoport tagjait és szervezőit haladéktalanul őrizetbe kell venni, és internálni még akkor is, ha a védőőrizet ellátásán kívül semmi más tevékenységet nem fejtettek ki. Felhívom valamennyi ÁVO szervet, hogy teljes készenlétben álljanak.

1050/1948. Timár ezredes.

Püspöki határozatok

5001/1948. szám.

Bizalmas!

Tisztelendő Plébános (Lelkész) Úr!

A magyar Püspöki Karnak az Egyház jogai védelmében hozott következő határozatait közlöm:

1. Egyházmegyei pap, szerzetes és szerzetesnő az esetleg most államosításra kerülő iskolákban igazgatói, tanári, tanítói állást nem vállalhat. Ez a rendelkezés a hitoktatókra természetesen nem vonatkozik.

2. Az egyházmegyei főhatóságok alá tartozó vagy szerzetesrendi iskolák tanszemélyzetének világi tagjai, ha létfenntartási vagy családi tekintetből alkalmazásban maradni kényszerülnek, sohase feledkezzenek meg az Egyházhhoz való hűséges ragaszkodás lelkiismeretbeli kötelességéről.

Akiket az életkörülmények eddigi pályájuknak erre a nagy törésére nem kényszerítenek, a katolikus Egyházat és a katolikus szülőket ért kétségtelen jogfosztás átérzésében Egyházukhoz és a katolikus iskolához való törhetetlen hűségüknek tiszteletreméltó bizonyosságát és példáját azzal szolgáltatathatják, hogy nem katolikus lelkiségű iskolában tanításra nem vállalkoznak.

3. A katolikus iskola vagyonára zárlatot elrendelő hatóság igazolt kötegeinek, vagy a katolikus iskola vagyonát az esetleg meghozandó törvény alapján kisajátító (átvevő) bizottságnak felszólítására az iskola igazgatója a zárlatot elrendelő iratban, illetőleg a törvényben szabatosan megnevezett és kijelölt épületre, vagy csak épületrészekre terjedően, (természetesen a szerzetesi közösség célját szolgáló épület vagy épületrészek háborítatlan kivételével), – annak kötelességszerű kijelentése után, hogy csak a hatalmi ténynek enged, a követelő felhívásnak eleget tesz.

E három pontban foglalt püspökkari határozatokat a plébános a területén levő mindenfokú összes katolikus iskola igazgatójával és tanszemélyzetével ezen utasítás kézhezvétele után azonnal közölje.

Budapest, 1948. június. 12.

A Püspöki Kar nevében:
Mindszenty József s. k.
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek.

Rendőri bekerítés – Levél Ortutayhoz a sérelmekről

Miniszter Úr!

Kötelességszerűen tudomására adjuk legújabbban szenvedett sérelmeinket.

1. A fővárosi sziklatemplomnál több mint egy éve minden hó 13-án tartani szokott engesztelő ájtatosságnak karhatalommal történt erőszakos megakadályozása a legnagyobb elkeseredést és ellenszenvet keltette a 60-70 ezer résztvevőben, de az ország egész lakosságában is. Szomorú világ az, amikor az imádkozók ellen karhatalommal lépnek fel.

2. Azokat a híveket, akik a templomba nem férnek be, a rendőrség a fővárosban szétozlatja. Nem hallottunk arról, hogy a párhelyiségekből kiszorulókat így kezelték volna, de ettől függetlenül meg kell állapítanunk, hogy az istentisztelet helye addig terjed, ameddig a pappal s a templomi hívekkel összefüggésben levő nép elhelyezkedik. A templomon kívül álló nép eltávolítása a vallásszabadság súlyos megsértése.

3. A templomok centenáriumi ünnepségeit a belügyminisztérium megtiltja. Természetesen minden jogalap híján, és ezt nem is hallottuk a kultúrharcol idején sem.

4. A Mária-napok ellen hozott tiltó rendszabályok a vallásszabadság legsúlyosabb sérelmét jelentik.

5. Mélységes részvétellel gondolunk az egész országban, de különösen az ország keleti részein, az ország túlnyomó közvéleménye ellenében erőszakolt iskolaállamosítás rendőri és póthadjárati áldozataira, sebesültjeire, letartóztatott, méltatlanul kezelt papjaira, híveire, az ostromzár alatt tartott tisztas magyar falukra, amelyekhez a mi küldötteinink helyszíni megállapítás végett nem közeledhetnek. Így a közvélemény egyoldalú és nem megnyugtató híradásra van utalva.

6. A főváros házai, üzemei jó ideje állandó ostrom alatt vannak, az iskolaállamosítást kikényszerített aláírásokkal munkáló agitátorok részéről. A kenyérvesztés a legenyhébb, amivel fenyegetik az emberi jogaikban mélyen megalázott állampolgárokat.

7. A kormányzattól függő megnyilatkozások szóban és írásban, sajtóban, népgyűléseken és rádióban minősíthetetlenek a gyalázkodás, valótlanosságok és rágalmak valóságos zuhatagát árasztják az egyház püspökeire, papjaira és híveire. Ez nem a nép megbékéltetésének, de a teljes elidegenítésének az útja.

Mindez ellen a leghatározottabban tiltakozunk, és országunk hírneve érdekében megszüntetésüket kívánjuk.

Fogadja Miniszter Úr tiszteletemet.

Esztergom, 1948. június hó 15.

Mindszenty József s. k.
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek

Sürgönyök

Június 17. VALAMENNYI ÁVO VEZETŐNEK.

A következőkben megjelölt helységekből demokráciaellenes, izgató tartalmú tiltakozó táviratokat küldtek az Actio Catholicához, illetve a kultuszminiszterhez az egyházi iskolák államosításával kapcsolatban.

Utasítom, hogy a tiltakozó táviratok *szerzőit* az esetleges felbujtókkal együtt derítse fel és azokat jegyzőkönyvezzé. A nyomozás során keresse fel a helyi plébánost, és *udvarias formában* kérdezze meg, hogy ki a felelős a táviratok elküldéséért. *További utasításig* őrizetbe vételt ne foganatosítson, hanem a nyomozás eredményéről távmondatilag tegyen jelentést.

FELSŐDABAS községből érkezett: „Hitvallásos iskoláinkat az utolsó csepp vérünkig minden erőnkkel megvédjük.”

ORGOVÁNYBOL: „Hogyan merészel a többséggel szemben a törpe kisebbség intézkedni? Ez népakarat? Ez szabadság?”

UJSZÁSZ: „A katolikus iskolákat fenntartó és segítő államsegély nem kegyadomány, hanem a katolikus magyar nép adójának visszajáró része. A mi és a többi sok ezer tiltakozás birtokában kérjük az Actio Catholica-Központ további határozott és meg nem alkuvó helytállását. Mi itt álljuk a harcot és kitartunk a végsőig!”

Még több községből küldtek hasonló táviratokat, de ezeket már az ÁVO-nak táviraton adták le.

Sándor százados ÁVO

A nyomozást, felderítést fel kell függeszteni ezen a vonalon, mert hivatalos katolikus hírforrás szerint több mint 5 000 tiltakozó sürgöny érkezett ezekben a napokban az ország minden részéből. A megtorlás illuzórikussá vált; csak az elsüllyesztés maradt hátra.

Június 15. ÁVO ELŐADÓKNAK.

A váci püspök elrendelte, hogy az iskolákat csak a karhatalom fellépésére adják át. Kísérje figyelemmel; hogy a felekezeti iskolák igazgatói közül ki szándékozik a püspöki rendeletet végrehajtani. Azokat, akik a fenti akciót szervezik, azonnal vegye őrizetbe. Intézkedéséről azonnal tegyen pontos jelentést.

Szegedi ÁVO vezető

Június 14. SIKLÓS. ÁVO.

Rasay László kemesi református lelkésznek az államosítást támadó kijelentéseire hallgassa ki az összes fellelhető tanúkat. Gyanúsított kihallgatását egyelőre ne eszközölje, sőt a tanúkihallgatások is lehetőleg úgy történjenek, hogy gyanúsított erről tudomást ne szerezzen.

30001/1948. ÁVO PÉCS

Tiltakozás

A körlevél felolvasása előtt közlendő!

Körlevelet olvasunk fel és igen kérjük a kedves híveket, hogy az egyházi hatóságot megillető tisztelettel és nyugalommal hallgassák meg és minden *véleménynyilvánítástól tartózkodjanak*.

Krisztusban Szeretett Papjaink és Híveink!

Amitől mi, a magyar Püspöki Kar óvtuk az annyi sebből vérző országot, bekövetkezett. *Egyházi iskoláinkat és nevelőintézeteinket elvették*. Ez ellen a szülők természetjoga, az egyházak iskolajoga, a vallás nevelési joga és a nevelés szabadsága nevében ünnepélyesen *óvást emeltünk és tiltakozunk*. Az iskoláinkhoz és nevelőintézeteinkhez való jogainkat főpásztori kötelességeinkhez híven fel nem adhatjuk, és azokat minden törvényes eszközzel visszakövetelni meg nem szűnünk.

Főpásztori és állampolgári kötelességünket teljesítve, ünnepélyesen *óvást emelünk és tiltakozunk*, az egész világ nyilvánossága előtt is az *Egyház iskolajogának megtagadása, a hitvallásos iskolák elvételének szándéka és a vele kapcsolatban történtek ellen*. Kijelentjük, hogy az iskoláinkhoz való általános jogunkról le nem mondhatunk és ennek tiszteletben tartását szorgalmazni *törvényes eszközökkel* alapvető kötelességünknek ismerjük.

Tiltakozunk a kormány eljárása ellen, mert bár többször és félreérthetetlen ígéreteket tett, hogy az egyház és állam viszonyát érintő kérdéseket *kétoldalú* tárgyalás útján létrehozandó megegyezéssel akarja rendezni, mégis az iskolakérdésben, a tárgyalások előtt bejelentette, hogy *egyoldalú akaratkijelentéséhez* és kijelentésének törvényesítéséhez ragaszkodik.

Ilyen körülmények között az iskolakérdésben a kormány eleve megfosztotta az Egyházat annak lehetőségétől, hogy a tárgyaláson még a döntés előtt érveit feltárhassa és latbavethesse. A kormány egyoldalú akaratkijelentése ugyanis *ultimátumnak* tűnik fel, amelynek elfogadása, vagy elutasítása között adódik választás. Ez pedig nem kétoldalú tárgyalás útján kialakuló megegyezés.

Tiltakozunk iskoláink elvétele ellen, mert ezekhez tételes törvények és tények útján kialakult helyzet adtak jogot.

Tiltakozunk iskoláink elvétele ellen, mert ebben az az irányzat nyilvánul meg, amely a hitvallásoknak csak liturgikus munkateret akar engedni, és ezzel figyelmen kívül hagyja, hogy az *Egyház és a felekezetek lényegükénél és belső természetükénél fogva kultúrmunkát is végeznek*, ami iskoláik nélkül lehetetlenné válik.

Tiltakozunk iskoláink államosítása ellen, mert az a tanulás, és tanítás szabadságának nemcsak sérelme, hanem a keresztény világnézetük számára csaknem lehetetlenítése. Azáltal, hogy az állam minden iskolát magának tart fenn, gyökeresen sérti a szülők természetjogon alapuló jogát, mely szerint gyermekeik számára minden kényszertől és joghátránytól mentesen, világnézetüknek megfelelő iskolát választhatnak.

Tiltakozunk az állam iskolamonopóliuma ellen a *demokrácia* nevében is. Ilyen főbenjáró kérdésben, amelyen a szülők tanításválasztó joga, a *népakarat közvetlen pozitív megnyilvánulása szükséges*. Erre nem volt alkalma a múltban, mert egyetlen politikai párt sem hirdette kifejezetten mint gyakorlati programot, az iskolák államosítását, sőt illetékes politikai tényezők hirdették, hogy az Egyháznak iskoláit nem kell féltenie. Azt sem mondhatja valaki, hogy a képviselőket kifejezetten az iskolák államosításával bízták meg a szavazók. Nem ismerhetjük el azonban a népakarat szabad megnyilvánulásának azokat a *mai*

népvezetési technika alkalmazásával létrehozott államosítási követeléseket, amelyeknek aláírása és megszavazási körülményei közismertek.

A kultuszkormányhoz küldött tiltakozásunknak közlése után arra kérünk benneteket szeretett papjaink és Krisztusban Híveink, állhatatos imával kérjétek a mindenség Urát, adjon valamennyiünknek a jóban kitartó állhatatosságot az élet szaporodó keresztjeinek viselésében. A katolikus iskola évszázadokon át megismert értékét, gyermekeitek lelkének örök javát el ne feledjétek.

Mi pedig, a Ti főpásztoraitok, kijelentjük, hogy a magyar hazát, és népet, krisztusi küldetésünkhöz híven szolgálni és segíteni akarjuk továbbra is és fogjuk is.

Esztergom, 1948. június 19.

MINDSZENTY JÓZSEF s.k.
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek

Grósz József s. k.
kalocsai érsek

dr. Czapik Gyula s. k.
egri érsek

Virág Ferenc s. k.
pápai trónálló, pécsi püspök

Shvoy Lajos s. k.
pápai trónálló, szfehervári pk.

dr. Dudás Miklós s. k.
hajdúdorogi püspök

dr. Madarász István s. k.
kassai püspök

dr. Pétery József s. k.
váci püspök

dr. Hamvas Endre s. k.
csanádi püspök

Kováts Sándor s. k.
szombathelyi püspök

Papp Kálmán s. k.
győri püspök

dr. Hosszú József s. k.
a veszprémi püspök képvis.

Baróth Mihály s. k.
szatmári püspöki helynök

Pintér László s. k.
nagyváradai püspöki helynök

dr. Sárközy Pál s. k.,
a pannonthalmi főapát helyettese

Folba János s. k.
a tábori püspökség ügyeinek intézője

Ítélet

A nyomozás során kiderül, hogy a két rendőr a községháza lépcsőjén tűzre kész fegyverrel áll szemben a várakozó tömeggel. A tömeg a többszöri felszólításra nem oszlik szét.

Takács Gábor rendőrvezető riasztó lövést akar leadni, – közelben álló barátja *Királyfalvi Miklós* községi kisegítő tisztviselő a mozdulatot félreértve el akarja fordítani a fegyvert a tömeg felől. A fegyver az elhárító mozdulat során elsül s a golyó *Takács Gábor* halálát okozza.

Királyfalvi Miklóst kivégzik, Asztalos János plébánost pedig teljes testi és lelki megtöretés után életfogytiglani fegyházra ítélik.

UTASÍTÁSOK

Június 17. ÁVO VEZETŐ. KECSKEMÉT.

Június 12-én Kalocsán a pap állítólag antikommunista könyvet terjesztett mise után. Az ügyben jelentését osztályomhoz 48 órán belül tegye meg.

1070/1948. Sándor százados ÁVO

Június 18. VALAMENNYI ÁVO VEZETŐNEK (Körtávmondattal)

Még ma éjjelig telefonon jelentse, hogy területén megtartották-e az egyházi iskolák átvételét, a leltározást, valamint hogy milyen hangulatot váltott ki.

1087/1948. Sándor szds. ÁVO

Június 18. ÁVO EGER.

Terjesszen fel alapos, részletes környezettanulmányt Vencel Ede prelátus kanonok egri lakosról, jelenlegi politikai beállítottságáról, baráti kapcsolatairól.

Június 25. ÁVO VEZETŐ Szekszárd.

Utasítom, hogy páter Szarvas szekszárdi tartózkodása alatt kifejtett tevékenységét kísérvé fokozott figyelemmel, beszédeinek rövid tartalmát naponként távmondattal, részletesen írásban azonnal jelentse, úgyszintén tegyen jelentést, hogy nevezett kivel tart kapcsolatot és kivel érintkezik Szekszárdon.

174/1948. ÁVO PÉCS.

Június 20. SZEMLELŐNEK SZENTES.

Július 18.-án tett jelentésével kapcsolatban a kiskundorozsmai kapitányság által 28 személynek őrizetbe vétele politikailag helytelen. Az egyes községekből való ilyen nagyszámú őrizetbe vétel visszahatást szül. Utasítom, hogy amennyiben nevezettek még őrizetben vannak, úgy a vagyoniilag legmódosabbak közül 4-5 embert az ügyészségnek adjon át, a többit pedig azonnal bocsássa szabadon. Tett intézkedését jelentse.

Belügyminiszter

Bizalmas kérdés

BELÜGYMINISZTER BIZALMAS UTASÍTÁSA VALAMENNYI SZEMLÉLŐNEK.

Folyó hó 20.-án estig futár útján tegyen részletes bizalmas írásbeli jelentést, hogy az iskolák államosítása során felügyeleti körzetébe tartozó rendőri szervek, járási kapitányságok, őrsparancsnokok és legénység *miként állták meg helyüket*. Jelentse név, rendfokozat és állomáshely megjelölésével, *kik váltak be, kik voltak gyengék vagy alkalmatlanok*. Erre vonatkozó jelentését részletesen indokolja, jelentse továbbá, hogy körzetében *miként szervezte meg a hírszolgálatot*. Végül jelentse, hogy a jegyzők, polgármesterek, alispánok eleget tettek-e a belügyi intézkedéseknek, támogatták-e a rendőri szerveket, illetve *kik voltak azok, akik nem értették meg* a kiadott intézkedések célját és akarattal akadályozták a rendőrség munkáját.

Június 17.

Belügyminiszter

Távozó tanárok

Krisztusban Kedves Híveink!

Ismeretes, hogy ősi katolikus iskoláink elvételeivel számos paptanár, 4500 férfi és női szerzetes kivonult abból az iskolából, amelyet rendje és a katolikus társadalom, vagy annak nem egy fejedelmi áldozatosságú tagja századok folyamán emelt: amelyben nemzedéksorok tanultak istenes felebarát-szeretetet, Egyház és Haza iránt való hűséget és előkészültek a földi- és örökéletre. Ezért az iskoláért, valamint mások gyermekeiért a maga életét tisztán, szegényen és engedelmesen éveken, évtizedeken át mindegyikük hősiezen áldozatul hozta. Úgy gondolták a nagy életáldozat-hozatal fölséges pillanatában, hogy ez a tanító-nevelő hivatás csak azzal az ásó-kapával szakad meg és ér véget, amely majdan porhüvelyüket földdel betakarja.

Nem úgy történt, de ami történt, ha nem is Isten akarata, mindenesetre megengedése. Megpróbáltatásainknak nem a legkisebbje.

Értelmi, szívbeli és jellemi tőkékük nem áll mostanában az ifjúság rendelkezésére. Vannak helyzetek, amikor a lelkiismeret mond megállj-t. Vadócba nem oltanak rózsát, hogy szebb legyen a föld.

Némán, hangtalanul megindulnak; el az iskolától szülők, ifjúság végtelen és könnyes sora között, néma tiszteletadástól kísérvé ... A tanító-nevelő papok, szerzetesek, nővérek százados munkájának méltatására kötetek kellenének, mégse volna teljes az érték felmérése, hisz történelmi és természetfeletti értékről van szó. Legyen elég az írás szava: Sokakat tanítottak (Jób 4,3) kilenc és félszázados nemzetneveléssel. Az ő tanításuk nem az övék, hanem azé, aki őket küldötte (Jn 7,16.). Az Úr félelmére tanítottak (Zsolt 33,12). Irgalommal tanítottak és neveltek (Sirák 18, 38.). Ha a világ nem is volt méltó rájuk (Zsid 11,38), a mások tanítására alkalmasok (2Tim 2,2), hivatottak és küldetésük felett a Szentlélek mondja: „Szorgalmasan tanították azokat, amelyek Jézuséi.” (ApCsel 18,25). „Akik igazságra oktatnak, tündöklenni fognak, mint a csillagok örökké” (Dán 12,3).

Néma ajkuk, az iskolától távolodó alakjuk is tanít: „Ha eljő az idő, amikor a józan tanítást nem bírják el (2Tim 4,3), amint tanítottak bennetek, maradjatok abban.” (1Jn 2,17) Szent Anasztázia nevelő ajakával szólnak tanítványaik seregéhez: „Eddig neveltelek, most hivatott vagy helytállani a próbán. Ez a próba az örökéletre szól.”

Nem könnyű a nevelői élethivatást az élet delén abbahagyni. Akik a maguk életét fogadalmakkal rég lezárták, azoknak most mások, cserébe választott gyermekeiktől, a földi életcéltól válniuk kell ... felmerül a kérdés: hová, merre?

Az Egyház szegény, hívei sem gazdagok földi javakban. És mégis segítünk egyetlen falat kenyérünkkel is. Dolgoznak áldozatosan új tereken addig, amíg a Jóisten úgy kívánja tőlük. Ők voltak és maradnak Jézusé, Egyházé, Szent István országáé. Közülük mondta valaki: „A magyar szerzetestanár – és ez áll a tanító világi papról és szerzetes nővérről is – úgy idetartozik a magyar életbe, mint az eke, mint a mennybolton a csillag, mint a koporsó, amelyet a földbe süllyesztenek. Mindent odaadott a jövő ifjúságának”. Mivel gyermekeink életében a család vallásos nevelésének törés nélküli folytatói voltak, úgy tekintjük őket, mint családtagjainkat.

Imádkozzatok értük, hogy az Isten útját járják az iskoláktól távol is. A munkaterek nem hiányoznak, de hozzájuk a ti segítségetek sem hiányozhat. Amikor segítségeket kérjük, egyházközségektől és családoktól kezetek, szívetek, ajtótok legyen tárva számukra. Hat millió katolikus legszentebb közügye az ő ügyük, sorsuk.

Jézus méne a Getszemánéba, onnét a Golgota és a húsvéti sír felé és így imádkozott: „Atyám, tartsd meg őket a Te nevedben, kiket nekem adtál, hogy eggyé legyenek, mint mi vagyunk. Senki sem vezett el közülük, csak a kárhozat fia, hogy az Írás beteljesedjék. A világ gyűlöli őket, mert nem a világból valók. Óvd meg őket a gonosztól, szenteld meg őket az igazságban. A szeretet, amellyel engem szeretted, bennük legyen és én őbennük.” (Jn 17,11-26). Így akarunk imádkozni, egyek lenni a szeretetben és a szeretet cselekedeteiben most és mindenkor. Ámen.

Esztergom, 1948. augusztus 1.

A magyar püspöki kar nevében:
Mindszenty József s. k.
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek

Rendelkezés: Felolvasandó aug. 1.-én minden templomban, addig bizalmasan kezelendő!

A sárga könyv szerzői

A Sárga Könyv nem egy ember munkája.

Nyersanyagán az egész politikai és rendőri káder dolgozott.

Hogy a *kardinális a pesti szovjet-lapok hangján* kezd vallani, az az Andrássy út munkája, – de e vallomások kivetítése külföld felé, a *Preparált Árnyék* végigvonultatása a Vasfüggöny előtt a Sárga Könyvben, ez *Boldizsár* és *Reissmann*, a két specialista munkája.

Boldizsárt tulajdonképpen Szekfű Gyulának köszönhetjük. Az akkor frissen katolizált fiatalember *Bethlen Iván* név alatt vonul be a Magyar Szemle szerkesztőségébe. A harmadik cikk után a Szemle szerkesztőbizottságának elnöke, Bethlen István gróf, észreveszi hogy az ő nevéhez megtevesztésig hasonló név alatt kakukkfőka pityeg a lapban, – átszól Szekfűnek, hogy mentesítse őt a rokoni látszattól. (Sértés ne essék.)

Háromkirályok napján történt ez. A lemetezett Bethlen gondolkodni kezdett, mi legyen most? Gáspár? Menyhért? Boldizsár? Boldizsár lett.

Így kaptuk őt dacos homlokú, jövőbenező cserkésznek, lángoló neokatolikusnak, aki a katolikus Nemzeti Újság szerkesztőségében megsemmisített minden kísérletet, hogy a hazatérő Felvidék Prohászka fiait asztalt kapjanak. Katolikus volt toporzékolva és ellenállhatatlanul, hogy a régi évezredes katolikusok megbénultak körülötte, az oltárkorláttól félrekönyökölte az áldozókat, ha ő érkezett oda.

Ez a Boldizsár döfi le ma a Bátorost, vezeti és irányítja a sajtóhadjáratot otthon és külföldön a magyar katolicizmus ellen.

Míg Boldizsár szemünk előtt vált a mai cserebogárrá, addig legbensőbb munkatársának, Reissmannnak, még a nevét sem ismeri a magyar közönség. Pedig ez a Reissmann döntő irányítója ez egész propaganda hadjáratnak. A szombathelyi premontrei gimnáziumban végzett, így ő is katolikus szakértő számba megy. Apja bábaképző intézeti igazgató. Elgondolkodtató hogy premontrei nevelést kapott, gazdag középosztályi intellektuel, akinek Magyarország mindent megad, amit fiainak adhat, miért válik kommunista agitátorrá? Nyolc évet tölt a weimari Németországban, tanítványa Piscatornak, aki Istent bricseszben vitte színpadra, munkatársa az *Arbeiter Illustrierte Zeitung* című kommunista hetilapnak, cikkei elismeréseként megnyílik előtte a moszkvai kapu, az „intourist” bevonul a Szovjetbe és ott dolgozik foto-agitátorként 1938-ig. A háború alatt már a párizsi kommunista centrumban figyel, majd irányít, átveszi a francia kommunisták belső irányító lapját a *Bulletin d'Information*-t. Bruno és Duclos közvetlen munkatársa, és már építi ki az angol vonalakat.

1945-ben visszatér Magyarországra körülnézni, „számláit rendezni” – ahogy mondja szelíd mosollyal – és annyira megtetszik neki az új helyzet, hogy ott is marad. Megkapja a fontos beosztását Boldizsár mellett, mögött vagy fölött, – ezt sohasem lehet tisztán látni a szovjet szisztémában.

A Sárga Könyv speciális szovjet szakfogásai (anyag elrendezés, fénykép, dokumentációk vágása stb.) mind az ő szakértelmét dicsérik. Boldizsár stilisztikai rálehelései inkább szalonképessé akarják tenni a művet, Reissmann tömegakusztikára van beállítva, Reissmann dinamikus, Reissmann ellendül.

Kommunista utasítás pócspetri külföldi hírhadjáratára

MAGYAR KÜLÜGYMINISZTERIUM

Sajtóosztály

Ministère Hongroise des affaires étrangères

Section de presse

Budapest, V.

Géza-utca 2

Gara!

A Gyerekvároshoz írd meg a szöveget és a képfelírásokat! Szám szerint ahogy a képek. Az Eisner-nek szánt példányt vidd el a francia szövegekkel. Esetleg csinálj Eisnernek egy külön szöveget, *kevésbé színesen*, mint a franciáknak szoktad. Kérdezd meg tőle, kellene-e neki több példány. Hány? (Mondd meg neki, hogy *Spooner megrendelte ezt a storyt*, neki küldje ő el.)

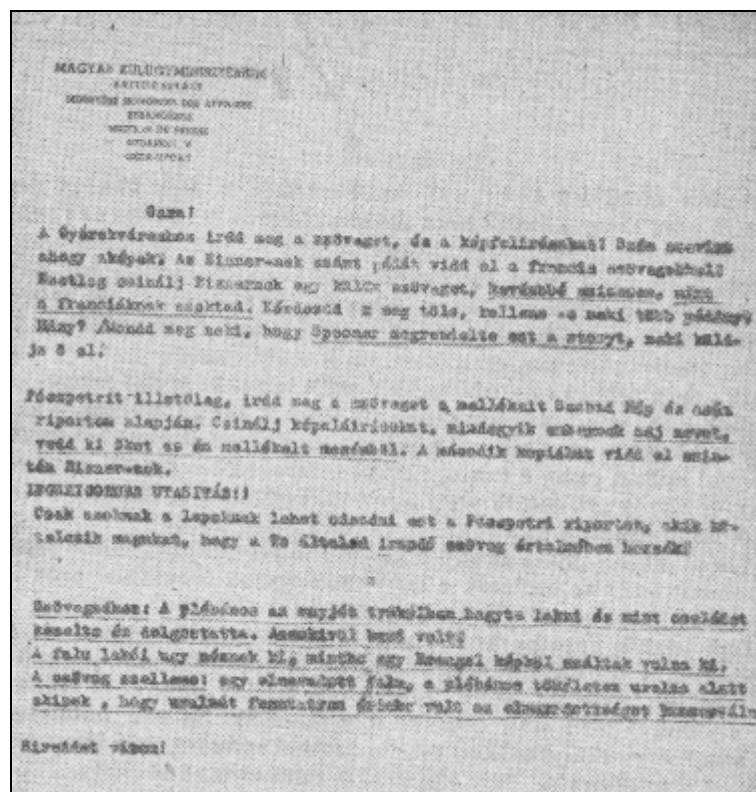
Pócspetrít illetőleg, írd meg a szöveget a mellékelt Szabad Nép és az én riportom alapján. Csinálj képaláírásokat, mindegyik embernek *adj nevet, vedd ki őket az én mellékelt meséből*. A második kópiákat vidd el szintén Eisner-nek.

LEGSZIGORÚBB UTASÍTÁS!!

Csak azoknak a lapoknak lehet odaadni ezt a Pócspetri riportot, akik kötelezik magukat, hogy a Te általad írandó szöveg értelmében hozzák.

Szövegedhez: A plébános az anyját tyúkólban hagyta lakni, és mint cselédet kezelte és dolgoztatta. A falu lakói úgy néznek ki, mintha egy Breugel képből szálltak volna ki. *A szöveg szelleme*: egy elmaradott falu, a plébános tökéletes uralma alatt, akinek, hogy uralmát fenntartsa, érdeke volt az elmaradottságot konzerválni.

Híreidet várom!

Asztalos János Pócspetri halálra kínzott plébánosának tragédiáját így vetíti ki a külföldnek Reissmann. Családias hangú utasításaiból a „Magyar Külügyminisztérium Sajtóosztálya” patinás neve alatt dolgozó szovjet sajtószolgálat érdekes vonalai mutatkoznak meg.

Ennek a társaságnak volt nagy teljesítménye a *Sárga Könyv*.

Veni Sancte ifjúság nélkül

Katolikus szülők!

Amikor az iskolák kapui évről-évre kitárulnak, és azok ifjúsága tisztán és üdén csengve éneklő szent Egyházainkban a *Veni Sancte*-t, a bizalom mellett is bizonyos szorongás üli meg az érző, felelősségtudatos édesapái, édesanyjai szívet. El-elröppen abból az iskolás gyermek feje felett is a bibliai nagy kérdés: vajon mi lesz a gyermekből? (Lk 1,66) 1948/49 tanévnnyitóján ez a szorongás és ennek a kérdésnek a súlya csak nő és nehéz ólomteherként megfekszi százezrek és milliók szívet.

Ez a tanév egészen más, mint minden eddigi tanév. Ez az első tanévnnyitás, amikor azok, akik közel ezer esztendeje álltak a magyar gyermekek mellett az iskolában, most már nincsenek ott. Az a kinyilatkoztatásból fakadó nevelési szellem, amely a szorongó szülőket nehéz időben egyedül nyugtatta meg, az ifjúság nevelésének pedig kipróbált, Egyháznak és Hazának a jövő felől biztosságnnyújtó alap volt: iskoláinkban nincs többé!

Vannak, akik – külső hangulatkeltésre – nehezményezik, hogy a papok és szerzetesek nem tanítanak a most elállamosított iskolákban. Ezért az Egyházat, illetve az egyháziakat hibáztatják.

Ezek felejtik, hogy az Egyház papjai, szerzetei csak Krisztusnak és az Egyháznak a szellemében nevelhetnek. Ez hivatásukból, papi, szerzetesi mivoltukból folyik. Az iskolai tanító-nevelő munkát eddig azért vállalták és végezheték, mert ezzel hivatásukat gyakorolták. Ha nem taníthatnak és nevelhetnek világnézetükkel és hivatásukkal egyezően, nem folytathatják ezt a tevékenységet, hisz önmagukkal kerülnének ellenkezésbe.

Az iskolák elvétele pedig *elsősorban* és azért történt, hogy *ezt a nevelési szellemet kiküszöböljék*. Az elvett iskolákban következésképpen ennek a nevelési szellemnek érvényesítése nem lesz lehetséges, kivéve a vallástani órákat, amelyeken a hittanár a vallási igazságokat tanítja majd.

Nem tiltotta ki az állam az egyház nevelőit az iskolából, sőt a tifeletek tett nyilatkozataiban marasztalni igyekezett őket, ámde az adott tények és fejlemények erkölcsileg lehetetlenné teszik ottmaradásukat. Csupán csak két körülményre mutatunk rá.

Amikor a XVII. században a japán császár azt követelte az európai hithirdetőktől, hogy japán földön az első lépést az előttük földre helyezett feszület megtiprásával tegyék meg; a pogány mikádó és miniszterei nem tiltották meg az európaiaknak a japán földre lépést, csak olyan feltételt szabtak, olyan helyzetet teremtek, amely egyenlő volt a tilalommal. Néhány európai így is bement Japánba. De ezt épp a hithirdetők és katolikusok a feszület megtiprásával nem tehették és nem is tették. Iskoláink elvételével azok küszöbét az Egyház hithirdető papjai, szerzetesei és szerzetesnővérei csak súlyos, sérthetetlen, örök elvek elárulásával és megtiprásával léphetnék át. Ezek az elvek: az Egyház isteni, emellett hazánkban 9 és fél évszázados történelmi nevelőjoga, a szülők iskola-választójoga és a tízparancsolat VII. és X. törvénye. Mindhárom körül a világ mai szelleme eléggé könnyed, mi azonban örökre érvényben lévőknnek tartjuk azokat.

A materialista irány május 9-i nyilatkozata követeli „a szakszervezetek és dolgozók egyéb társadalmi szervezeteinek bekapcsolását a nevelés irányításába és ellenőrzésébe.” Voltak már tapasztalataink a múlt tanévben, a jövőt pedig már érzékelteti a nyilatkozat további része: „A Magyar Dolgozók Pártja, a Kommunista Párt, a marxizmus-leninizmus ideológiáját, alapelveit vallja, Marx-Engels tanításait alkalmazza és fejleszti tovább ... következetesen küzd a marxizmus-leninizmus világnézetétől való bármely elhajlás ellen, az iskolákban az előítéletek maradványainak leküzdése érdekében.”

Akik ezt a nyilatkozatot tették, azoknak pártja ma irányító és *döntő hatalommal* rendelkezik a magyar közéletben. Ha tehát ők, mint mondják – a nevelés irányába bekapcsolódni akarnak és ott a marxizmus-leninizmus irányát érvényesíteni akarják, van hatalmuk, hogy ezt meg is tegyék. Már pedig mi a *marxizmus*? A feleletet adják csak meg maguk a marxisták. Adja meg az 1947-ben Moszkvában megjelent könyv, amelynek szerzője Lenin, a címe: „Marx, Engels, marxizmus” és amelyben a következőket olvashatjuk: „A marxizmus materializmus. Mint ilyen, kérelhetetlen ellensége a vallásnak. Alapelve: a vallás ellen harcolni kell, a vallásos hitet le kell rombolni. Ahogy ateista, istentelen az anyagelvűség, a materializmus, a marxizmus is minden vallással szemben határozottan ellenséges beállítással. A mai ifjúság egész nevelésének, kiképzésének és oktatásának arra kell irányulnia, hogy ezt azt ifjúságot kommunista erkölcsökre nevelje.” (Idegen nyelvű irod. kiadó. Moszkva, 1947. 224-36 lap.)

Íme ezeket mondja a marxista hitvallás.

Ebben a hitvallásban nincs Isten, sem halhatatlan lélek; nincs kinyilatkoztatás, sem természetfeletti igazság: nincs Tízparancsolat, Egyház, szentségek, imádság. Mindezeket az anyagelvűség *tagadja*, de miként hallottuk – *küzd is ellenük*, és az evangéliumi erkölcs helyett a kommunista erkölcsöt tűzi ki nevelési célul.

De kérdezzük: szerzetes tanár és nővér közreműködhetnek-e ilyen nevelésben? Részt vehet-e az ebben az irányban megszabott nevelés munkájában? Erre minden gondolkozó hívó csak egy választ adhat: Nem! Ha pedig ezzel szemben iskoláink államosítói azt vetnék ellen, hogy ilyet a szerzetesektől nem kívántak és nem kívánnak, akkor mi szükség volt iskoláink elvételére? Miért nem hagyták meg intézeteinket, hogy saját iskoláinkban és internátusaikban taníthatták és nevelhették volna továbbra is szerzetüknek évszázadokon át kipróbált és újabban az államosító oldalról is annyira feldicsért szellemében?

Azt is kérdezik: ha az 1948. XXXIII. t. c. miniszteri előterjesztése a minisztertanácsnak jogot ad egyes hitvallásos iskolák kivételezésére, *meghagyására, miért nem veszi vissza néhány iskoláját az Egyház*? A válaszuk az, hogy a minisztérium részéről történt is ilyen biztatás írásban és szóban. A hívásra a megjelenés nem is maradt el. Azonban nem adtak egyetlen iskolát sem. Pedig adhattak volna! Mondhatták volna: „íme meghagyjuk nektek a következő 15 iskolát.” Ámde nem ezt tették, hanem feltételeket kívántak szabni, amelyeknek elfogadása elveink feladását jelentette volna. Az Egyház azonban elvi áron, *elvek feladásával nem nyúl még a saját iskoláihoz sem*. A katolikus nevelő tábor az Egyház által nem helyezett nevelésnek sem tényezője, sem közeli, tehát felelős, akár tevékeny részese, akár tétlen szemlélője nem lehet.

De ha ígérnék nekünk, hogy az iskola nem lesz vallásellenes, hanem semleges marad, tehát továbbtanítás esetén szerzeteseink nem kerülnek lelkiismeretükkel ellentétben, kérdezzük, hogy *hol a garancia*, hogy valóban így is lesz? Az Egyháznak vannak már tapasztalatai az ilyen ígéretek igazi értékéről. Egy évszázad előtt Franciaországban is megindult a harc az iskolák ellen, ugyanakkor ott is hangoztatták, hogy a vallást nem bántják, hanem az iskola szigorúan semleges lesz. Ámde Viziani miniszter 1906-ban már beismerte: „Az iskolai semlegesség nem volt egyéb, mint diplomatikus altatás és a körülményektől sugallt kétszínűség. Azért hivatkoztunk rá, hogy elaltassuk az aggódókat és félőket, de most nincs erről szó: játsszunk nyílt kártyákkal. Nekünk sohasem volt más célunk, mint vallás ellenes közvéleményt kialakítani, és pedig tevékeny, küzdő és harcias vallástalanságot.” (Le Correspondant. 1906. febr. 10.) Vajon négy évtized múltán szelídülhet-e az anyagelvűség, az istentelenség?

A fentiek künn és benn megadják a választ. Az *új iskola* nem a kinyilatkoztatásé, nem a mi Urunk Jézus Krisztusé, nem az általa alapított Egyházé, nem a katolikus családé, nem Szent István királyunké és semmiképpen sem a temetőikben pihenő ősöké. A *temető* körül mindig mély árkok húzódtak, de most *tátongó örvényeket szakasztottak fel* eleink világa és a

mi világunk, az ő neveltetésük és gyermekeink nevelése közt. A múlt iskolájának célja: jó keresztényt alakítani a gyermekből, aki imádja Istent, neki szolgál és engedelmeskedik, és így akar üdvözülni. Ezzel vált jó felebaráttá, jó magyarrá is. Ma ehelyett egy bizonyos társadalmi és politikai szemléletmódot várnak az iskolától.

A keresztény nevelés kiköltöztetésével, amelynek sokatmondó külső jele a Mária-szobor, a vallásos képek, szobrok, sőt nem egy helyen a feszület kiköltöztetése, csak a heti két hittanórába szorul és zsugorodik a *vallásos szellem*, ott is, ahol eddig is két hittanóra volt a múltban, de az egész oktatást átlengte a vallásos szellem. A jövőben bár maradtak még nevelő egyéniségek az iskolákban, a 28-30 órában a legjobb esetben a dermesztő hideg közöny jégcsapjai lépnek a vallásos élet és szív melegsége helyébe. Amint mondtuk, még ez a magatartás is csak ideig-óráig tart, azután még hátrányosabbra változik. Amint a két óra – egyik kézben védekező karral, a másikkban munkaeszközzel épít, azzal előbb-utóbb szembekerül az új iskola beállított világa. Azzal legyünk tisztában, hogy az iskolát, a vallásos jellem kialakításának a munkájából kiiktatták. A természetit és a természetfelettit, az embert és Istent, az időt és örökkévalóságot, mint teljes egészet szétbontják, és csak a kisebbel törődve a végtelenül többet figyelmen kívül hagyják. Az emberi lelken Jézus Krisztus drága vérének fémjelzését többé nem nézik. Félő, hogy a megnyilatkozások szerint inkább nézik benne a jövőendő pártembert és párttagot. A mai iskola tanítói, tanárai, tantervei és tankönyvei egyaránt kérdeztetik ma velünk: *mi lesz a gyermekből* és *mi lesz a gyermekkel*? Valahányszor élet fakad a magyar földön, az édesanya első sóhaja a vallásos iskoláért száll.

De morzsoljuk el a szülői könnyeket és *mentsük a halhatatlan gyermeklelket!*

Ha ősi erős várunkat, az Istennek is erős várát, a hitvallásos iskolát – soha nem hegedő sebet ütve – el is vették, *áll azonban erődvonalunk: a katolikus család, a templom és az egyházközség*. És ennek a hármasság erődvonalnak Isten rendelte külső harcosai, őrei ti vagytok kedves szülők.

A katolikus szülők személyes és szent kötelességét a gyermeknevelés terén az Egyház két rövid mondatban adja elénk:

A szülőkre hárul az a mindennél súlyosabb kötelesség, hogy a gyermek vallásos és erkölcsi, testi, polgári neveléséről tőlük telhetőleg gondoskodjanak.

A szülőknek és helyetteseiknek nemcsak joga, hanem kötelessége is a gyermek keresztény nevelése.

Halljátok szülők, mi van a ti vállatokon!

A CSALÁDBAN. A hittel nevelő iskola sem nélkülözhetette a családi szentélyben való nevelést. Ha pedig a hitvallásos levegőjű iskola – a legjobb esetben – kiáll a vallásos nevelésből, a családi vallásos nevelés fontossága kimondhatatlanul nő, és a hívő szülőt szinte megrázza ennek a tudata. *Hány szülő* mondta a múltban *türelemvesztetten* az imádságra tanítás idején: „Azért van az iskola, tanítsa meg az!” Ennek a felfogásnak sohasem volt, de különösen ma nincs helye. A gyermek nem találja a szerzetes tanárt, kedves nővért és a hitvallásos tanítót. Itt az idő, mikor édesapák, édesanyák átveszik az ő hitvallásos nevelői feladatukat is. Amilyen hősieles kitartással harcoltak megtartásukért és értük, ugyanolyan áldozatossággal vegyék át szerepüket. Most már hovatovább az egész feladat és lelkiismereti felelősség átszáll az ő vállukra. Az imádságra oktatás komolyabb, behatóbb, gondosabb, a vallásélet szülői példája kell, hogy tudatosabb legyen. Az iskolai hitoktatás – szűkebb keretek és megnövekedett nehézségek, kényszerű tankönyvhiány közepette nem tudja az egész katolikus hitet a gyermek lelkébe bevinni, ott élettartalommal, mestergerendává és életélménnyé alakítani. *A szülők tanulják esténként és vasárnap délutánonként együtt a gyermekkel a katekizmust és a Bibliát*. Ezek a családi hittanórák visszahozzák az édesapák, édesanyák boldog gyermekvilágának kedves, meleg éveit, amikor az ő viaszfinom gyermeklelkük fogadta magába az édes Jézust és a szent Szűz drága lélekhódító alakját. Ez a visszaemlékezés, ezek az eltűnt évek segítenek abban, hogy ne csak tanuljuk, hanem együtt is

éljük a szent hit felemelő tanításait gyermekeinkkel. Amikor tanítunk, tanulunk is; amikor lelket építünk, alakítunk, magunk is épülünk, alakulunk Krisztus tökéletessége felé. A családi hittanórán a szülői szív szikrája átsap a gyermekeitekbe a hit bensőséges örömeivel és lángoló istenszeretetével. A gyermeklélek ártatlan bája viszont átívódik a szülők élettől megpróbáltatásoktól gyűrt lelkébe. Szent Anna és a kis boldogságos Szűz, Szent István király és Szent Imre herceg áldott együttese újul meg így családjainkban.

A TEMPLOM. A hívő közösség tűzhelye, jelképe, amelyet a nem hívők messze elkerülnek. A toronykereszt a város, falu, tanya felett égre mutat, az öröklámpa imbolygó fénye Jézushoz vezet. *A templom küszöbét, kövét, lépcsőjét derék őseink járták, térdelték ki nekünk, ezt az egyetlen életutat mutatva. A mi imádságunkba belesuttog az ő rég elrebegett, de még itt élő, szárnyaló imádságuk. Ezt a templomot vigyük be az ifjúság felszított szeretetébe.* A minapi német vallásüldözés az ifjúság értékesebb része templomhűségének gyönyörű példáját mutatta.

A vallási gyakorlatokba vezessük be gyermekeinket, majd részvételük felett éberebben örködjünk. A szentmisehallgatás, Krisztus áldozata végtelen értékének hitbeli tudatosítása, a *bűnökből tisztulás, a szőlőtővel, Krisztussal való eggyé-válás* a szentáldozásban, legyenek a szülő és gyermek hitének közös lélegzetvétele. Azok a családok egyek, amelyeket nemcsak a vér, de az azonos szent hit élése is jellemez.

EGYHÁZKÖZSÉG. Ez a hívők jogi közössége, amelyben – más lehetőségeknek már-már elfogytaival ma az ifjúság is éli a maga társadalmi életét a hit talaján, az Egyház keretei, édesanyjai karjai közt, eszményi célkitűzéssel. Korábban virágzó iskolai egyesületeink munkája is megnehezül. Amennyire visszatartja még veszedelmekben a tapasztalatlan ifjúságot a nem neki való, katolikus és magyar lelakiségtől idegen, hangos köröktől a hívő szülő: éppúgy az egyházközségi ifjúsági csoportokba céltudatosan vezessük gyermekeinket. Itt megmaradnak Istenéi, Egyházéi, Hazáéi.

Ne mondjátok kishitűen azt, Kedves Szülők, hogy ti hitoktatást és neveléstudományt nem tanultátok, de meg elég e nélkül is a ti földi gondotok! Hogy ti a családapaságnak ezen a ponton is megfelelhessetek, egyidejűleg meghagyjuk papjainknak és hitoktatóinknak, hogy szentbeszédekben és előadásaikban adjanak a szülőknek útmutatást, mint végezzék a gyémántköszörülésnél is nehezebb munkát, a gyermeknevelést, és mint közelítsenek a végtelen finom gyermeki lélekhez. Annak idején ne késsetek ezeken megjelenni és bekapcsolódni. De vannak is olyan isteni adományok a szülői lélekben, aminők csak a szülő, de különösen az édesanya osztályrésze. Nemcsak áldozatos anyai szeretet van, de rendelkezésükre áll az esküvői oltárnál nyert hivatási és állásbeli kegyelem is, amellyel a szívük alatt fakadt életet, a karjukba adott, és rájuk bízott gyermeket Istennek nevelhetik. Aki az életfakasztás természetes erőit adta, az ad kegyelmet arra is, hogy a szülők Krisztus királyi papságának (1Pt 2,9) részesei legyenek; de mindenkor a Krisztus családját jelentő Egyház papjával együtt működve, annak szentségi hatalmával kiegészülve, kiteljesedve.

Így valósul meg XI. Pius pápának az ifjúság neveléséről szóló apostoli körlevelében közölt megállapítása: *Az Egyház, a család a keresztény nevelésnek egyazon templomát alkotják. Mindkettő talaja az istenfélelemnek és tekintélytiszteletnek, amelyre korunk úgy rászorul.*

Isten kitüntető bizalommal rábizza a szülőre nemcsak gyermeke testét, de halhatatlan lelkét is. Minden szülő viseli Isten előtt a nagy felelősséget gyermeke örök üdvösségéért. Ezt a lelket az ítéleten tőle visszaköveteli, számon kéri az Evangélium ismert szavával az Úr: „Adj számot sáfarkodásodról!” (Lk 16,2)

A gyermek a szülő és Isten szentélye (1Kor 3,16-17). Ennek állandó feledésbe pillanatra sem merülő tudatában szülők, neveljétek kereszténynek a gyermeket a családban tanításokkal és katolikus életetek útmutató példájával.

Imádkozzatok gyermekeitekkel és gyermekeitekért! Jelenjete meg velük minden vasárnap és ünnepen az Úr házában a nagy áldozaton; minél gyakrabban, és együtt járuljatok azokkal az Úr asztalához.

Édesapa! Édesanya! Legyetek éber és kitartó – nem alvó – őrei gyermekeiteknek!

Vigyázzatok és imádkozzatok, hogy se ti, se ők kísértésbe ne esetek! (Mt 26,41).

Katolikusok vagytok, az Üdvözítőnek és az Egyháznak neveltek, nem másnak.

Szent István népe vagytok. Az Ő nemzetnevelő tanításán a magyar nemzedéksorok magyar folytatását szaporítsátok.

Kedves Szülők! Az ifjúság istenfélő nevelése Egyháznak, Hazának szent közügye. Ezért elrendeljük, hogy a tanév kezdetétől minden szentmise után a XII. Leó pápától előírt imádság végeztével *ifjúságunk istenfélő neveléséért* imádkozzunk egy Miatyánkot és egy Üdvözlégyet.

A *hit létéről* vagy *nem létéről* van szó, legalább gyermekeitek életében. A kereszténységet át kell mentenünk a jövő nemzedék életébe, tanítással és példával. A kettő együtt hitben erős, Egyházunkhoz hű fiakat és leányokat ad Istennek és Hazának. Így az Apostol szerint nem lesznek ingatag gyermekek és nem veti őket ide-oda a tanítás bármely szélfúvása emberi megtévesztéssel és tévedésbeejtő álnoksággal. Ellenkezőleg, járjanak az igazság útján szeretetben (Ef 4,14.15). Tehát a hívő szülők oldják meg Isten kegyelmével és az Egyház segítségével az idei *Veni Sancte* feladott nagy kérdését: „a gyermek pedig növekedik és erősödik lélekben nyilvános fellépésének napjáig (Lk 1,89).

Krisztus lakik a hit által szívükben és a szeretetben meggyökerezettek és megalapozottak lesznek. Így adnak dicsőséget Istennek az Egyházban és Jézus Krisztusban minden nemzedéken át örökkön-örökké. Ámen. (Ef 3,17.21).

Budapest, 1948. szept. 1.

Mindszenty József s.k.
bíboros hercegprímás, esztergomi érsek.

Légy hű mindhalálig – A palást siratása

A tömegek elárulására nincs büntető szankció.

A polgári politika sok játékot megenged.

Vértanú és parazita ugyanegy közéleti tógában halad a tömeg előtt. A modern állam egyszer majd kidolgozza a tömegek kormányzásának a parancsoló etikáját.

A Krisztusi ethosz az őrzésre hívott pásztort az Isten igájában tartja. A palásttal vezetést ad, egyetlen örök parancs ellenében: *Légy hű mindhalálig...*

Mennyi hit, áldozat, történelem hordozója az a palást. Mennyi megtartó erő. A százados erdélyi harcban a hitnek és magyarságnak mennyi magára hagyott hőse viselte a palástot, hány Krisztusért s a népéért igaz harcot harcolt, megfáradt szívet borít be a palást a kopjafák erdeje alatt.

Tud-e *feljajdulni ez a sereg, halottak és élők*, ha valaki elárulja ezt a palástot? Ha jön valaki, aki építette addig, Istentől kapott tehetséggel, iskolában, kórházban, templomban a magyar lélek védelmét az előretörő szláv ortodoxia ellenében, és hűségre oktatta az igéből élő fiatal magyarságot, – és egy szép napon felrúgja az egészet, azt mondja, „*Nem lehet!*”, fogja kerek nagy kalapját, – a búcsúja sem ad erőt, hanem még vért vesz és *elmegy* egyetemi tanárnak *Debrecenbe*. A megsebzett nép feljajdult akkor, az otthagyt nyáj tengődött tovább „*ahogy lehet*”. Ez a dezertálás még csak emberi gyengeség, – de jön a másik, jön egy másik, ez már a sátán eszköze, feltornássza magát a palásttal a pusztuló államroncs élére, elmondja a Miatyánkot mély magyar zengéssel és palástjával betakar minden bűnt és Úrvacsoraosztó kezével ártatlan magyar seregek halálos ítéletét írja alá: Tildy... Tildy... Tildy... minden egyes kézjegy zuhanó hant a megtelő temetőárok felett

Ez a nihil.

A *pásztorok árulása* a magyar református egyház legmélyebb sebe s az egyetemes magyar tragédia egyik legfájdalmasabb fejezete.

Úgy göngyölte fel Rákosi Mátyás a történelmi magyar református egyházat, mint egy rongy kis pártot. A hullottakat megvette, a gyengéket lesöpörte, a felhorkanókat letörte. A megvettekkel végeztette el a piszkos munkát: a tisztogatást, azaz a tiszták félreállítását. A vádként annyiszor felmerülő „kálvinista klikk-összetartás”, oportunizmus itt bizony nem működött. A börtön árnyékában védő szolidaritás nélkül maradtak az eszmei emberek. Szívünk minden vágyával hirdetnénk meg ezeket a vigasztaló, tiszta neveket, de a hallgatás itt parancs.

A műtétet elvégezték a moszkoviták, maradt a porondon szegény *Révész Imre* s az alantasságban még egyre újabb lehetőségeket és színeket kibontó *Bereczky*.

Révész Imrét még 1945-ben átkenték pátriárkává. Debrecenben ő volt a papi nokedli az orosz horgon. (Ahogy Balogh páter Szegeden.) Vele is íratnak röpiratot a repülőgépkolportázs számára. Meg is írta szépen saját maga, Révai simított rajta, de a zengzet, a kenet bizony *Révész Szergejé*: „*Megszűnt Róma átkos hatása, orcánk immár Kelet felé fordul...*”

A nagy hagyaték felszámolását most már *Bereczky* egyedül végzi. Ahogy *Ravasz László* örökébe beült az maga a pöre prostitúció. 45-től mind idáig *mint politikus* szerepelt: kultuszállamtitkár, majd *Apponyi Albert* egykori helyén a *Külügyi Bizottság* elnöki székében, sőt most is, a párizsi „békekonferencián” is szónokolt, mint a *halott Apponyi torz árnyéka*. Így árulja el mindenütt az apai örökséget. A teológián a bolsevizmus propedeutikáját adja: súlyosabb probléma azonban, hogy szálai a határokon kívül is fonódnak. 45-ben egy csomó fiatalember jutott ki külföldre az ő közreműködésével. Akkoriban még magyar ellenálló volt ő, Tildy násza (a hóhérok lapjában a *Képes Figyelőben* jött egy bájos családi kép: Tildy és Bereczky, a két örömapa egy csecsemő fölé hajol; az a jellemkészlet aztán, amit ez a

gyermek kapott!), – magyar őserő, ravaszság, tősgyöker, miegymás, volt akkor még Bereczky, – szóval elintézte ezeket a kihelyezéseket, s ma jó néhányan lekötelezettnek érzik magukat Berci bácsinak. Innen az a sajátos bénultság, az állásfoglalások bizonytalansága kritikus esetben, az a finom késés s a fogalmazások rendkívüli megfontoltsága, amely az itteni megnyilatkozásokat jellemzi. Berci bácsi közben odahaza eladta az apait, anyait s most egyre jobban kamatoz neki ez a külföldi „hitvita”, ez is az ő hozománya a rendszernek.

Mindez nagy ár a barátságért. Az Öreg Kerítő az erkölcsi halál felé hajtja pártfogoltjait, s ez az a pillanat, amely Isten és ember előtt felment mindenkit a „lekötelezettség” motívuma alól. Az a bűnös, aki kenyérért lelket zsarol.

Nincs hitvita. Az ateizmus és a szláv halál hadoszlopai benn állnak a magyar földön. Lehet-e itt kérdés közöttünk, ki hol áll? Ki az ellenfél: *Mindszenty vagy Kahana?*

Mindszenty magatartása, túl katolikus vonásain, a magyar milliók morális erejének tüneményes megmutatása. Az egész világ hódol ennek az erőnek. Csak pantónak nem tetszik. Lepémezi a bíborost. Más ez, mint mikor egyszer, háromszáz évvel ezelőtt, Magyary István haragvó prédikátor lepasmannozta a nagy Pázmány Pétert. Nem volt korszerű vád, s Pázmány, a „gallérunk alá pökik a német” Pázmánya olyat dörgött feleletül, amilyen még nem hangzott el érseki szájából.

De ma ez a szó: tör. Nem vér-elemzünk, nem kutatunk fülcimpát. *A primás családfája tündöklik a paraszti és nemesi magyar nevek sorától.* Ha véletlenül nem az anyja Kovács, hanem az apja, akkor ma pantó nem dobhatja oda cseheknek, sváboknak ajándékkul a magyar megmaradás, erkölcsi erő szimbólumát.

Meg kellett állni egy pillanatra ennél a beteg tünetnél, amely ma súlyos válsággá nőhet. Az ellenség feszítővása ez, s ki kell ütni az ostoba ártó kezéből. Egyik tragédiánk, hogy *Szabó Dezső meghalt*, ő lenne a legelső aki fajvédelmének ezeket az aberráltjait elsöpörné.

Le kell vetni a gyanús, ártó és gátló körülményeket, rejtélyes szálak ökörnálát. Az ország határain túl mód van erre. *Nincs alku.* A maga teológiai és történeti bázisain biztosan álló, karakteres református egyház kell. Ez magyar érdek. Az otthon elárult, súlyos lelki válságban kergetett színmagyar seregek követelő igénye ez.

Nincs keskeny út Róma és Moszkva közt. Akit ide vezetnek, üllő és kalapács közé kerül. Csak két egyház van: az *Ecclesia Catholica* (a krisztusi felekezetek még szélesebb szárnyain az *Una Sancta Ecclesia*) és az *Ecclesia Bolsevica*. Választani kell.

A börtönt kell látni, az elárult nyáját, a szenvedő magyar hittestvéreket. A református halálra ítélték sorra katolizáltak. Ez az igazság, ez a tény. Nem lehet élni és nem lehet meghalni Krisztus melengető szeretete nélkül. Ezekre a tiszta emberekre nemcsak Tildy adta a halál pecsétjét, ezeket magára hagyta a krisztusi közösségi szolidaritás, ezek „tévedtek”, ezek számára nincs védelem. Az odahaza magára hagyott, elárult nyáját csak az Úr kegyelme tartja meg a hitben.

Azokhoz szólunk, akik még virrasztanak: jöjjenek, szólaljanak meg, a magyar lélek génuszának a csendes őrizői, akikben élnek a mi századaink, s akiknek Krisztus szerinti élete bizonyosság az élő hitről.

És jöjjenek a tiszta, erős fiatalok. Az ő megmaradásuk, jövőjük a mi népünk jövője, elesésük, szétoldódásuk a magyar halál.

Azok *élnek* közülük, akik *szívükben* hallják az *új gályarabok* énekét.

Lappangó láz

A vallásüldözés gondosan fedve módszeresen folyik. Az alattomos hadjárat önvédelmi mozdulatokat vált ki a tömegben; elindul valahol egy „divat”: apró fehér kereszt jelenik meg a kabátokon. Politika, reakció, menekülés Jézushoz, az életformához, mindegy, a porba rajzolt hal helyett még egyelőre a kereszt a jel.

A kifinomodott érzékű rendőrség észre is veszi, *Gábor Andor* már írja is a dorgáló glosszát, *Kahána-Révai* talpraesetten kianalizálja az ügyet, már meg is találta az ellenszerét: „alattomos mindszentista tüntetés, – írja – *a hitet meg kell védeni a vallásgyalázóktól, akik a keresztet az utcára viszik. A hit helye a templom*”. Néhány száz előállítás az intelem alátámasztására és az apró keresztetek eltűnnek.

De a templom mélyére is bereflektoroz Mindszenty után a „60”.

Szeptember 3-án ez a bizalmas utasítás megy ki az ÁVO előadókna:

Felhívom, hogy folyó hó 5-én a katolikus templomokban körlevelet fognak felolvasni. Felolvasó pap nevét, a hozzáfűzött kommentárt, valamint a hívők létszámát, társadalmi megoszlását, a kialakult hangulat megnyilvánulást f. hó 5-én 19 óráig jelentse.

30.003/1948. ÁVO.

CELLI BÚCSÚ 1948-ban

Aki nem is járt ott, az is ismeri Kemenesalját Berzsenyi borongós soraiból. Kemenesalja vidékének ősi ünnepe a kiscelli Mária-templom búcsúja: szeptember 12. A kegytemplom 1948-ban lett kétszáz éves. Még egy búcsúzás a Boldogasszony Évtől, a celli ünnepet a magyar egyház feje emeli magasra.

A búcsút engedélyezik, a templomok meghirdetik, a nép abelső öröm melegével készülődik. Az ünnep ma újra élménnyé válik.

Szeptember 9-én kidobolják, hogy a környéken *agyhártyalob-járvány* lépett fel, orvosi szűrővizsgálat lesz 12-én, a lakosság köteles otthon maradni. A hír különös, senki sem hallott egyetlen esetről sem. A további *vesztégzár* kihirdetése későn jön, távoli helyekről már elindultak a zarándokok.

Tizenegyedikén ez a bizalmas utasítás megy ki a belügből:

Szeptember 11. Szemlélő, Sopron.

A celldömölki Mária-napi zarándoklattel kapcsolatban felhívom, hogy a zarándoklást határozott intézkedésekkel ne akadályozza meg, hanem a közigazgatási hatóságok közbejöttével a *köztudatba vitesse át*, hogy a Mária-napok elmaradnak. *Az ünnepség nem tartható meg.*

Belügyminiszter

A tömeg jön rózsafüzérrel és imakönyvvel a kezében. A járvány leküzdésére géppisztolyos szuronyos rendőrök állják el az utat, a városkába nem mehet be senki. A zarándokok a földeken a kukoricásban töltik az éjszakát, hajnalban fordulhatnak vissza anélkül, hogy a templom közelébe jutnának. Minden egyházi ünnepség csak magában a templomban folyik le, erős rendőrkordon gyűrűjében. Az ünnepség végén harangzúgás közepette a püspöki kar és a papság kíséretében megjelenik a templom kapujában a Bíboros.

A tömeg énekét túlharsogják a száguldó rendőrautók szirénái és a tűzoltókocsik valami sárga folyadékot lövellnek a templom közvetlen környékén.

S este mintha valami balkáni választási akció sikerét ünnepelnék, a kocsmákban a Kommunista Párt táncmulatságai folynak.

SÉTÁLÓ FELÜGYELET

A légkör országszerte tele van feszültséggel.

Az iskolakerülők száma megdöbbentően nő; *Szávai Nándor* tankerületi főigazgató a Képes Figyelőben panaszskodik: „Az első teendő az iskolai fegyelem helyreállítása, amely bizony sajnos nagyon meglazult. A tanárok s az ifjúság egyes tényezői az új demokratikus szellem helytelen értelmezésével a színvonalat tartó szigorú tanárt reakciónak mondták ki.” *Alexits* kultuszállamtitkár utasítja a tanfelügyelőséget, hogy a tanárokból állandó *sétáló felügyeletet* szervezzenek a délelőtti mozielőadások razziázására. A pesti szovjet lap hangulatos cikket ír sápadt diákgyerekekről, akik égő szemekkel állnak a „*Mindenki szeretője*” plakátja előtt délelőtt féltizenegykor egy Rákóczi-úti mozi pénztáránál.

A tényeket és a propagandát nem lehet mindig koordinálni. Ugyanekkor az öblös hang átható erejével szédít a pártsajtó: „népi demokráciánk ökle megerősödött, írja Gerő az iskolák kommunizálása után, nem ajánljuk a reakciónak, hogy ezt a fején próbálja ki.” A Szabad Nép percekben belül statisztikát közöl, hogy *mennyire emelkedett* a színvonal Mindszenty félreállítása óta. „*A diákságban tanulási láz támadt* – írja – a „Tanulj jobban” mozgalom máris 10%-os nívóemelkedést hozott. A nyugati tőkés államok diákja a *stréber*. A jövő számára a bérabszolgaság. Nálunk a nép lerázta kizsákmányolóit, a minőségi eredmény nő, a kultúra mélyül. A katolikus egyház mindent megtett, hogy a tanulási kedvet csökkentse, de a kárörvendő mosoly most arcukra fagy.”

A *pajtás-mozgalom* is szépen fejlődik. *Jégtörő Mátyás* most már Rákosi névünnepe, iskolai ünnep. „Szenteljük e napot nagy eszményképünknek, Rákosi pajtásnak” – mondja a vonalba vágott néptanító, és óra végére a palatáblások kórusa szavalja:

„*Midőn most újra rügyek kelnek
S kezdetét új tavasz veszi,
Emlékére a szörnyű télnek
Mindenütt, hol magyarok élnek.
Téged köszöntnek, Rákosi.*”

ÁTÁLLÍTOTT TEOLÓGIA

Az iskolákban immár vendégül látott *hittanárokat figyelmeztetik*, hogy *hittanórán* kerüljék a „beállítást.” Az irányelv ez legyen: „Jézus Izrael népéből született, örök szeretete és megbocsátása *elsősorban saját népéé.*”

Általában nagyon flottak a teológia átállításában. *Ries* sokallja a hét szentséget, *eltöröl egyet* (a házasságot) *Vas* sokallja a Mária-ünnepeket, *eltöröl hármat*. A *Passió átmotiválásánál* az aggódók nem tudják, hogy az Egyház az „*ő vére rajtunk és fiainkon*” harsogó tömegére *mindig Jézus szavával felelt*: „*Atyám bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.*”

A mindenütt felébredő vallásos érzés kisiklatására egész sor hiteleses Jézus-életrajz jelenik meg a kirakatokban. A szovjet agitációs könyvtermelés mellett csak ez kap papírt.

Az iskola megemésztése alatt a főtámadás a falu ellen indul. „Míg a városban felszámoljuk a kapitalizmust és utat törünk a fejlődés felé, addig falun más irányú fejlődés mutatkozik” – mondja Rákosi helyettese Farkas. A beszolgáltatás minden eddigit felülmúló

kényszerrel (bebörtönzés, verés, vagyonekzbzás) megtörtént, most a középparaszti réteg szétrobbantása a feladat. A magyarok megtanulják a kulák szót.

Közben, mintha házi-főpróbát tartanának egy eljövendő Mindszenty-perből, letartóztatják az evangélikus egyház fejét, *Ordass Lajost* s a világi vezetőket. *Amíg Tildy belülről megroppantotta a református egyház ellenállását, az evangélikusok hőiesen védték nevelő intézményeiket, evangéliumi hivatásukat a marxista ateizmussal szemben.*

CSINTALAN POLITIKUSOK

Még a harmincas évek vége felé valakinek az jutott eszébe, hogy Villon neve alatt írjon verseket. A címek, témák Villoné, a hang az új, tehetséges Ézsuaé. Nosza olyan Villon kultusz támadt egyszerre, hogy a franciák nem győztek csodálkozni messziről. Még jobban csodálkoztak volna, ha valaki visszafordítja ezeket a Villonokat franciára. Nos, Faludi György egy szép májusi éjszakán fogott egy kötelet, hurkot rakott a Károlyi-kerti Prohászka-szobor nyakára, ledöntötte, összetörte a szobrot. Károlyi Mihály külön köszönetet mondott a radikális gesztusért. A sajtó mosolygott (– mikor a hiéna mosolyog –) az enfant terrible csínyért. A katolikusok éjszaka, mint szent halottjukat, elvitték a szobor romjait.

Ilyen csínyekkel van tele a napi élet. Egy intellektuel brigád bevonul a Szent István Társulat könyvraktárába, s ott Schütz Antal Dogmatikájából 80 lapot kivág, a „reakciós részt”, a raktár több ezer példányát megcsonkítja, s így használhatatlanná teszi az egyedülálló tankönyvet. Ugyanezek az imposztorok bekukkantanak a Nemzeti Múzeum Sajtógyűjteményébe s olyan irtást rendeznek a pótolhatatlan egyetlen példányok között, hogy még a moszkvai követ Szekfü Gyula Magyar Szemléje sem kerüli el sorsát, kiemelik s eltüntetik az évfolyamokat.

A Gazdasági Főtanács is huncutkodik. Az az ötlete támad, hogy az egyházközségeket nyereségre dolgozó vállalatoknak tekintse. Így is adóztatja, s elviszi a hívek adományainak jelentős részét.

A rádió sem marad hátral: megkezdí „köríteni” a katolikus vallásos félórát. A szentbeszédet cenzúrázó kéz nyugtalanítónak talaja a Hegyi Beszédet, elkezdí meghúzni a zsoltársorokat: mire céloz? Itt nincs jelbeszéd a tömegek felé, itt nincs „Madár Fiaihoz”, itt nincs fiaim csak énekeljétek, nem vagyunk a Bach-korszakban, most a cenzor tud magyarul. S ha a prédikáció ki is kerül valahogy a sanda cenzor kezéből, jön a körítés. Ez nem valami tánclemez, vagy bársláger. Az egyszerű volna, és átlátszó. A körítés ilyen: vége a szentbeszédnek, rákapcsolnak orgonára, orgonából harangzúgásra, a harangzúgás egyetlen kis harangra szűkül, ekkor egy dal kezdődik, balázsárpados, könnyeztető dal a kis falusi harangról a háborúban szétszakadt szerelmes szívekről, akik a templom romjainál találják meg egymást ismét, összedobannak immár harangszó nélkül is, a dal utolsó sora, a konklúzió, amelyért az egészet megírták diadalmas fortissimóban: *Kinek a pap?! Minek a pap?!* Vagy négy-öt ilyen zsolozsmás harangos orgonás dalt szerzett Harmat Imre utóda s legtöbbet ezzel keresi; hiába, a *vallási dolgok futnak* ma, még így is, ha a Párt csináltatja.

Esztergom ilyen körülmények között visszavonul a vallásos félórák igénybevételétől „az igehirdetés szabadságának korlátozása miatt, s az egyházi jellegű műsorszám méltóságának védelmében.”

AZ ÁVO DOLGOZIK

Csak néhány jellegzetesebb utasítást közlünk itt ebből az időből.

Augusztus 10. ÁVO előadók.

A kalocsai egyházmegye területén Jézus Szíve Népkegyelmek elnevezéssel mozgalom indult meg, melynek főcélja a katolikus családok aktivizálása. A mozgalom tevékenységéről tegyen jelentést.

ÁVO Szeged

Augusztus 12. ÁVO előadók.

Egyes helyeken lelkigyakorlatok ürügyével kongreganista vezető kiképző tanfolyamokat rendeznek, a hallgatókat konspirációra oktatják. Hasonló jelenségeket hatósága területén kísérje figyelemmel. Az előadásokról és az előadókról tegyen részletes jelentést.

30371/1948. ÁVO Miskolc

Augusztus 5. Rendőrkapitányság Mezőkövesd.

Bizalmas értesítés szerint az egri érsek Novaj községben a novaji prépost kiszabadítása érdekében íveket írat alá a paraszttal. Utasítom, hogy az esetet azonnal vizsgálja ki.

Borsod Szemlélő

A körmeneteket és zarándoklatokat zavaró incidensek kísérik. Megelőző incidensek: vasúti jegyek ki nem adása, teherautók időleges bevonása, lószemlék a messze környéken; állásból elbocsátással, deportálással és bebörtönzéssel való hatósági fenyegetés családonként stb. Kísérő incidensek: mikrofon, hangszóró, villanyszolgáltatás elvonása stb. Követő incidens: a résztvevők tömeges áthelyezése gyengébb állásokba. Szerencs, Gyula, Törökszentmiklós, Máriagyűd, Baja, Miskolc, s annyi más hely Jézus Szíve körmenetre felkészült közönsége némán tanúskodik. A június 13-i fővárosi sziklakápolnai, véresen szétvert sokak lefogásával végződő ájtatosság és az engedélyezett belvárosi lilimos körmenet karhatalmi szétzavarása körül tízezres és százezres tömegek tanúskodhatnak. Ugyanakkor a rezsim bizonyos istentiszteleteken képviselteti magát s a megjelenést a *külföld számára nagyon buzgó fényképezés* kíséri.

Rákosi Szent István napján új szerepkörben mutatkozik be, mint a *Magyar Kenyér Atyja*. – *Híradó*: pártás falusi menyecske átnyújtja a cipót Rákosinak, Rákosi előttünk megszegi, előttünk megkóstolja, előttünk mosolyog.

GOND CSUNDERLIKKEL

Közben nagy gond támad a kommunista párt által elindított úgynevezett „Máriavita” nemzeti katolikus szabad egyház körül. Az egyházalapítás nagyon szépen indult, minden lehetőség megvolt arra, hogy ezt az egyházat ki lehet építeni. Gábor Andor ötlete volt *Csunderliket* rögtön püspökként felléptetni, – ha már egyházat játszunk gyerünk a püspökkel. Csunderlik vitte is a dolgot egész ügyesen. Sashalmon már titkársága is volt, teljes ornátusban, pásztorbottal járkált fel s alá a községben, feleségének tekintett 14 éves híve iktatta a jelentkező új híveket, (szép, képes riportot hozott erről a Szabad Nép, a Magyar Nap és a Képes Figyelő), amikor valami zavar támadt.

A Pártban sem tudták, hogy Csunderlik Valérián honnan került elő. Egy bizonyos, hogy sohasem volt pap. Ez rendben van; nincs meg a veszélye a visszaesésnek. Az is bizonyos viszont, hogy valami papi „stichje” van. Állítólag Kárpátalján volt konyhalegény egy görög kolostorban.

A Párt „anyagban dolgozik”, nem kényes a tag múltjára, egy fontos, hogy Csunderlik ne legyen „Róma ügynöke” s efelől joggal biztosak lehettek. De Csunderlik múltja mégis erős és meglepő: a cseh rendőrség körözése érkezik Pestre. *Valakit megölt Csunderlik*. A nőt, akivel együtt élt. A Párt élénken visszaérdeklődik: kéjgyilkosság, vagy rablógyilkosság történt-e?

Lassan az Infernó legalsó gyűrűjén járunk.

Elakad a toll, hogyan fogalmazzuk meg a sátánizmus villanásait. Az apparátus egyre szétágazóbban dolgozik:

Szeptember 16. Szemlélő Nyíregyháza.

Felhívom, hogy a nyiradonyi kapitányság területén, kolduló két apáca nevét, személyi adatait, esetleges kijelentéseit sürgősen állapítsa meg és jelentse.

Belügyminiszter

Szeptember 21. Szemlélő Balassagyarmat.

Mindszenty hercegprímást a nagymarosi járás területén teendő körútján bizalmas megfigyeléssel kísérje, az egyházi funkciókon túlmenő esetleges megnyilatkozását, magatartását, valamint a községben keletkező összhanglatot jelentse.

Belügyminiszter

Szeptember 23. Szemlélő Balassagyarmat.

Nagymaros községben szeptember 22-én tartott egyházi ünnepségekkel kapcsolatban felhívom, soron kívül jelentse azon hivatalok nevét, amelyek az ünnepség alatt szünnapot tartottak.

Belügyminiszter

KÉT ÉGBOLT MAGYARORSZÁG FELETT

A szabadságharc százéves évfordulójának emlékeztendeje haldoklik a bolsevik propaganda ölelésében. Álmodta-e Kossuth hosszú élete egyetlen pillanatában, hogy kik fognak osztozni szellemi örökségén valaha? Petőfi, a lobbanó kölyökszén, akit ugyanúgy ölt meg az orosz áradat, mint az utódok tízezreit, álmodhatta-e hogy halhatatlan szabadságvágya egy orgyilkos rémuralomnak lesz a cégtáblája? Az ország émelyegve fordul el a hamisságözöntől, rádió, sajtó kifulladás, – de a káder instrukciója is más irányt fog; a március 15-ével induló centenáris év egyre vörösebb lesz és lezárása egy év múlva nem március 15-én, hanem 21-én lesz: az első bolsevik kísérlet az 1919-es Tanácsköztársaság kikiáltásának évfordulójára csúszik át a váltó. A vörös szín egyre több és egyre dominálabb. Egy év előtt Kossúttal kezdték és most Korvin-Klein Ottónál kötnek ki.

Lehet-e csodálni, hogy senkinek semmi lelki közössége nincs ezzel a kampánnyal? Aki figyel, már csak azt figyel, mikor fáradnak el? És hogy miből vannak ezek a torkok?

Egy másik *Esztendő* is zajlik Magyarországon, a napi élet felett. Csendesesen indul, nincs rádiója, nincs sajtója, egyetlen művészi plakát a templom bejárójánál a hirdető táblák felett, ez az egész és egy félév múlva közel négymillió ember részvételét állapítja meg a hivatalos katolikus tájékoztató. A Mária-ünnepségek és zarándoklatok serege ez.

A *Boldogasszony Éve* a hercegprímás inspirációjából indul el és nagy hívást ad a lelkek millióinak. Mi az, ami ilyen mélyen megmozgatja a népet, mi az a megütött hang, amelyre a húr zsongani kezded? A politika tüntet itt, az élet elemi jogaiból kiűzött tömegek visszahatása? Az is. Vajon észrevette-e a bolsevizmus, hogy a minden eszközzel a lázadás felé hajtott tömegeket hogyan csitítja meg a katolicizmus? Eszükbe jutott-e, hogy a vallás fékező erői nélkül hány Kunmadaras robbant volna országszerte? Vagy azzal áztatják magukat, hogy a szakadék szélére hajtott nép, a megsemmisülés pillanatában még fél az Andrássy út 60.-tól?

A katolicizmus szent ellenforradalmának egyik legszebbik csodája magyar földön, hogy le tudja térdeltetni a meghajszolt népet. Ez a letérdelés az Élő Szentség előtt védelme a léleknek, az életnek és a jövődönnek. Kigyúl az isteni szeretet tüze, a rettenetes halottak napján millió és millió engesztelő lélek gyertyafénye lobog itt a Boldogasszony kis országában.

Az egyházon kívülállók értetlenül nézik ezt a Mária-tiszteletet. De aki járja az országot és a falusi templomokban hallgatja a néphez szóló szavakat, felfedezi, hogy itt a katolikus optimizmus egyensúlyi erői kezdenek munkálni. Az anyákat, a néma hősöket emeli magához az egyház, az anyákat, akiknek a fiai távoli fogságban, börtönökben sínylődnek, anyák, akik magukra maradtak, őriznek egy kifosztott üres házat és mindig hazavárnak valakit; a fiatal anyát, aki úgy maradt özvegyen, hogy naptalanul borult rá az alkony – ezeket a szemeket, arcokat emeli az égi Anya felé. Az élet az, amit Mária élt: menekülés, a napi gondok, az ácsmester szegény házatája – és efölött az Istenközelség édes boldogsága. Az Anyák Anyja, aki megélte Isteni Fia megöletését, a legnagyobb fájdalmat, amit emberi teremtmény megélhet, aki hallotta a szörnyű tömeg rekedt ordítását, mindent megélt, amit megél az anya, állt ő is bizonyosan sorban a börtönajtó előtt étekkel és gyolccsal, odaadta szegény kis filléreit a fegyőrnek, az akkori Zipser úrnak, hogy egy pillanatra bár, láthassa a Foglyot – és ez a tündéri Boldogságos Anya győzedelmeskedett, eltaposta a bűnt, átlépte az évezredek, és most itt néz le mireánk. Börtön-országnak lett a Pátronája. Itt van velünk, aggódik és szeret. Az ő Szent Fiát akarják most is megölni a gyerekek lelkében, ó Mária, Mária édesanyánk, ki suhansz a búzamezők fölött, kinek nincsen határ, ki összekötöd a mi szétszórt szíveinket Erdélytől Argentínáig, mutasd meg magad azoknak is, akik nem látnak, burkolj be minket csillagsugaras köpenyedbe.

Ezek ennek a magyarországi Mária csodának a forrásai.

A MAGYAR PÜSPÖKI KAR DEKLARÁCIÓJA

1948 nov 3-án két napig tartó konferenciája után a következő deklarációt adja ki a magyar püspöki kar:

– A Magyar Püspöki Kar a Boldogasszony Éve befejezésének közeledtével Isten iránt érzett nagy hálával tekint vissza azokra a kegyelmekre, amelyek ez időben oly bőségesen áradtak ki magyar népünkre. Az élő hit, Magyarország Pátronájába vetett bizalom, Anyaszentegyházunkhoz való hűség, ország építő munkakedv és egymás iránt érzett szeretet és összetartás megerősödése kísérte az ország minden részében Boldogasszony búcsújárását.

Ennek megindítása és állandó erőbentartása történeti érdeme bíboros hercegprímásunknak, aki erős hittel, lángoló szeretettel és nem csüggedő buzgósággal hirdette népének az igazság és élet ígét.

A Magyar Püspöki Kar ezért a felbecsülhetetlen apostoli munkáért hálás köszönetét fejezi ki Őeminenciájának. Ugyanakkor annál nagyobb megütközéssel és szomorúsággal látja a katolikus hívek tömegeivel együtt azokat a méltatlan támadásokat, amelyek őt különösen újabban sajtóban, rádióban, gyűléseken rendszerességgel érik.

Amikor a Magyar Püspöki kar a vallási és szabadságjogok nevében is felemeli szavát a támadások ellen, biztosítja Őeminenciáját bizalmáról, együttérzéséről, s az Egyház, Haza és a magyar népünk ügyéért folytatott munkájában teljes egységben összeforrvá vele azonosítja magát. A híveket pedig arra kérjük: imádkozzanak velünk együtt Anyaszentegyházunkért, annak Istentől rendelt vezetőiért, hogy egyek legyünk a hitben, szeretetben és az állhatatosság kegyelmében.

Budapest, 1948. nov. 3.

Grósz József
kalocsai érsek

dr. Czapik Gyula
egri érsek

Kováts Sándor
szombathelyi püspök

Papp Kálmán
győri püspök

Virág Ferenc
pécsi püspök

dr. Bánáss László
veszprémi püspök

Shvoy Lajos
székesfehérvári püspök

Tost Barnabás
kassai káptalani helynök

dr. Dudás Miklós
hajdúdorogi püspök

Baróth Mihály
szatmári püspök helynök

dr. Pétery József
váci püspök

Pintér László
nagyvárad apostoli korm. helynök

dr. Hamvas Endre
csanádi püspök

dr. Sárközy Pál
a pannonhalmi főapát helyettese

Folba János
a tábori püspökség vezetője

A gyűlölet ellen – Monológ Sárközi György író sírjánál

Mint aki a nehéz titkok hetedik ajtajához érkezett, úgy állunk itt a probléma előtt. Minden óv és fenyeget: hallgatni! De mi nem dialektikát akarunk. Az élet egyszerű igazságaihoz szeretnénk visszatérni. A hallgatás elárulása a becsületnek. Annyi, mint nem átadni az utolsó üzenetet. Akik megmaradtunk, alig vagyunk mások, mint megszólaló kövek. Nem lehet elárulni az evangéliumi szerepet.

A zsidó ügrről akarunk szólni.

1945 áprilisában, Budapest orosz katonai városparancsnok helyettese *Süssmannovics* türelmetlen gesztussal válaszolt Molinár Gizellának, az írónőnek:

– Mit panaszkodik nekem kérem, hogy legjobb zsidó barátai elhagyták, nem ismerik meg?! Nézzen le itt az utcára! A háború még folyik, a Vörös Hadsereg még nincs Bécs falai alatt, a németországi táborokban még egy utolsó rohammal ezerszámra pusztítják a zsidókat és nézzen le itt az utcára! A testvéreiket nem ismerik meg ezek, akik az életért könyörögnek messziről. Megy-e egyetlen is harcolni innen értük? A kiégett boltok romjain, a kapuk alatt, a sírok fölött mindenütt megjelenik a kis mérleg s a nagy cédula: Aranyat veszek! Aranyat veszek! Hát nem látja? A katona itt eldobja fegyverét, és a maga kollégája, a költő, a tollat, mindegyik ül a romok fölött, és aranyat mér. Miért néz így rám? Min csodálkozik? Hogy én ezt látom? Igen, igen, én zsidó vagyok és csak szomorúság és harag van bennem.

Rákosi Mátyás, a moszkvai csoport feje másként látta a kérdést. Rákosi a zsidó sorsot el akarta jegyezni a bolsevista végzettel. A felszabadulásért ő szabta meg a legmagasabb árat.

Rákosi tudta, hogy ez már nem a keleti medence, tudta, hogy itt már az európai zsidóság kulturrétegei dominálnak, – itt minden eszközt fel kell használni, hogy a zsidóságból ne ellenfél, hanem a rendszer motorja legyen. Az ország belső elfoglalását kell elvégezni, az orosz fegyverek csak utat törtek. Ehhez akarja mozgósítani teljes egészében a zsidóságot.

A lélektani pillanat megrázó: az ostrom viharában bujkálva és begettözva hónapok óta, alig hogy feltápolyog a zsidó tömeg a pokol tornácáról; megbomlott lelki egyensúllyal hogyan is tudna tájékozódni?

Rákosi jön a moszkvai kötőablakkal s a súlyos lelki krízisből nem a lelki regenerálódás, a gyógyító élet felé viszi a népet, hanem a felborult egyensúly céltudatos kihasználásával egy másik extázis felé hajtja: a *megsebzetteket* gyilkolásra, a megalázottakat bosszúra, a *zsidó fiataliságot* egy új Herrenvolk magatartással a magyar középrétegek kiirtására szédíti.

A kapitalista zsidóságnak hozza a kapitált, a kiskapitalistának a „mindent vissza” jóvátételét, a hatalom vágyóinak a pártot, az államot, a kiégett hadsereg rangjait, a bosszú vérengző tébolyultjainak az Andrássy út 60.-at.

Ki hinné, hogy az eufóriás halál gonosztette ez?

A moszkvai csoport zsidó-politikája az első perctől kezdve a zsidóság teljes bekapcsolását tűzte ki célul. Elválaszthatatlanul eggyé tenni a rendszerrel, behajtani a magyarság életcentrumai ellen vitt megsemmisítő harcba. A zsidóság maga Magyarországon játékszere lett egy őrjöngő kisebbségnek. Agyonölelni, agyonkompromittálni, kétségbeesését, forró indulatait ismerve belehajszolni végletes akciókba.

Rákosi már látja, hogy meg kell akadályozni azokat a mozdulatokat, hogy magyar és zsidó csoportok megtalálják egymáshoz az utat s megújítsák azt a kézfogást, amelyet az emberi élet megbecsülése, humánus és emberi szolidaritás jegyében 1944-ben annyian tettek. A moszkvai csoport aggódva ügyel, hogy az egykori ellenállási vonalak csak a moszkvai vágányon találkozassanak.

Rákosi sorra lefogatja azokat a zsidó kommunista vezetőket, akik 1944-ben, benn Magyarországon a földalatti szervezkedés „nem-megbízott” irányítói voltak. Ezeknek közvetlen orosz kapcsolatuk nem volt, oroszul nem tudtak, s a kommunista rendszert a magyar viszonyokhoz akarták alkalmazni. Szekták voltak ezek, nagy belső terepismerettel s erősen veszélyeztethették volna Rákosiék monopóliumát, ha fel tudják venni a kapcsolatot az oroszokkal. De Rákosiék tökéletesen körülveszik az oroszokat, az oroszok csak azokat láthatják, akiket Rákosiék vezetnek elő.

És Rákosi rögtön az első időben lefogatja *Demény Pált*, és mint „trockistát” öt évre ítélteti el. Ma is börtönben van.

A másik fontos szocialista ideológust, a szintén zsidó *Weiss Haus Aladárt* mint „magyar közösségi összeesküvőt” ítélteti évekre. Weiss Haus eszmei ember, puritán étellel egy tisztult szocialista életforma szemléletét hirdette, és egész lényével szemben állt a Rákosi-gang keleti rendszerével.

Így vágta el Rákosi a magyar baloldalba benyúló zsidó baloldal kábeleit. A polgári zsidóság radikalizálását és felgöngyölítését tökéletesen megmutatja *Zsolt Béla* útja. Mint képlet fejezi ki az egész folyamatot: a káprázatba menő lázadó haragot, mely kilenc millió vádlott magyart korbácsol és eszmélésekor kilenc millió vádlóval találja magát szemközt. Ez a kilenc millió arc ezernyi érve közt némán kérdezi: Miért bántasz engem? Te tudod, hogy sziget voltunk az utolsó pillanatig. Kilenc országban meneteltek már a zsidó tömegek Hitler rendeletei nyomán. Magyarország sziget volt. Magyarország vádlott volt Hitler szemében. Magyarországnak önállóságába került hogy védte állampolgárait. A világerők összezsúptak felettünk. Mit kérsz számon tőlünk? A halottakat. – Azok a halottak nem a mi áldozataink. És a mi halottaink? A háború és a bosszúhadjáraté, a halottaink, akiket szemünk láttára ti vittetek a temető árkába. A gyűlölet tűzében tartotok ember milliókat. Lehet így élni?

Az ébredés szörnyűbb, mint a vízió. Folytatni az öldöklést ébren is? Mi ez, amibe belehajszoltak? Ez nem én vagyok. Ez nem az én akaratom. Ki mondja meg, hogy én éppolyan kijátszott áldozat vagyok? – Zsolt Bélát a hatalom napfényében megölte a félelem.

Azokra, a többi sokra gondolunk, akik érzik mindezt, és túrniük kell. Akik nem vállalják, s akik nem tudnak megszólalni, nem tudnak megszökni, nem tudnak disszidálni. Zsidók, akik szenvednek a Rákosiék kelésében. Költők néha a hallgatással kiáltanak és jajonganak. Füst Milán nem hallgat, Füst Milán harsog, tehát jól érzi magát. De *Heltai hallgat* és *Szép Ernő hallgat*.

Milyen kicsiny már az igényünk. Ennek a hallgatásnak örülünk, azt hisszük, hogy üzenet.

De vajon a zsidó fiatalság Magyarországon hallja-e ezt a csendet? Hall-e valamit egyáltalán a másik, az örök Magyarországról? Le tudja-e fogni egy hallgató költő tolla a pusztításra emelkedő fegyvert, a börtönt jelentő telefont?

A Rákosi-Jugend csak az internálótáborok csendje fölött érzi magát szabadnak.

Még egy üzenet kellene nekik, nem tudom honnan, talán Amerikából. *Fábián Béla* nem elég, jóindulatát itt naivitásnak és romantikának veszik, úgy érzik, hogy semmit nem láthat a mai Magyarországból. Talán a súlyosabb baloldal: *Jászi Oszkár*, *Göndör Ferenc* okos szavát meghallanák. Göndör mennyire ismerte a harminc év előtti garnitúrát. De hol van itt ma az, aki megírja az új *Vallomások könyvét*?

Meg kellene magyarázni ennek a fiatalságnak, amelynek *Alma Máterje az Andrássy út 60.*, hogy mi békét akarunk, – ő már ezt a szót is tönkretették! – nem véresre gyilkolt, összepofozott emberek és népek kuss-békéjét, hanem emberi életet, széles távlatú dunai békét, az erők egyensúlyát, a gyilkos szándékok letörését, mosolyogva akarunk járni az utcán, *otthon*, – meg kellene mondani nekik, hogy szeretjük a templomainkat, a múltunkat. Mi régi nép vagyunk, ismerjük magunkat, mi mások vagyunk, magyarok vagyunk, mi másként látjuk a Szétfoszló felhőt a Városmajor felett... a felhőt a Városmajor felett...

...igen, most veszem észre, hogy a halott *Sárközi György* diktálja már ezeket a sorokat, ő írt leheletnyi sorokat a felhőről a Városmajor felett, – ő *meghalt a nyilasok idején*, a kollektív merénylet *idegennek* bélyegezte, csendesen meghalt, lázadás nélkül, mintha önmagát ítélte volna hálálra egy internálótáborban...

Az élő szentségtartó

Aznap István vértanú napja volt. Karácsony másodünnepe. A Megkövezett véres árnyéka borul egy pillanatra Jézus tündöklő bölcsője fölé. Az egyházi év dramaturgiájának egyik legmerészebb kontrasztja. Az egek angyali éneke a zuhanó kövek tompa halotti dobpergésével keveredik.

A bíboros reggeli miséjében különös mélyen elmerül a szentlecké messziről üzenő szavaiban; az Apostolok Cselekedeteiből mondja el a Lectio István történetét:

– István, aki tele volt kegyelemmel és bátorsággal csodákat és nagy jeleket művelt a nép között. Némelyek azonban a felszabadítottak (libertinusok) közül fellépnek ellene, vitatkoznak vele; de nem tudnak megállni a bölcsesség és lélek előtt, mely árad belőle. Embereket bérelnek föl alattomban, felizgatják a népet, a véneket és az írástudó szellemi embereket. Azután összecsiszálva megragadják őt, a főtanács elé viszik, sőt hamis tanúkat is állítanak. Vádolják, hogy hirdeti: a názáreti Jézus túllépi, lerombolja a Törvényt. Megdühödnek; s fogukat vicsorítják rá. Ő azonban telve a Szentlélekkel az égre tekint, és megszólal: íme, látom a megnyílt eget, és az egek mélységében látom az Emberfiát az Isten jobbán állani. Erre a libertinusok nagy hangos kiáltásban törnek ki, befogják füleiket és megrohanják. Azután a városon kívülre hurcolják és halálra kövezik.

Ebben az órában rendelik el Budapesten a riadókészültséget s a parancsot esti elfogatására. A miséző a pillanatot nem tudja, de érzi, hogy a döntő lépés küszöbön áll. A rendszer idegháborút indított ellene, egyetlen ember ellen, ez a központosított támadáshullám hat-hét óta tart. Gombnyomásra azonos határozatok születnek meg a falvak, városok házaiban s a minisztertanácson. *Elítélik* „népellenes” magatartását, *vádolják*, hogy a Mária-napokon „ellenforradalmat szít”. Követelik a kormánytól a „káros tevékenység” megakadályozását. Hangoztatják, hogy „vallásos érzésüket bántja” a primás magatartása: a hit szabadságát kell a primás terrorjától megmenteni.

Az apparátus „országos felháborodást” rendez; az Andrássy út 60. teljes gőzzel dolgozik, a papság, az egész egyházi élet a legszigorúbb megfigyelés alatt áll, az utasítások, jelentések áradata cikáz országszerte. Egy-két általánosabb jellegű lejegyzek ide ebből az időből.

November 15. Battonyai ÁVO előadó.

Dr. Hamvas Endre püspök a holnapi nap folyamán odaérkezik. Felhívom, hogy ott tartózkodása alatt kísérje figyelemmel azt, hogy kikkel érintkezik, esetleg végez-e családlátogatásokat. Ez irányú jelentését hétfő délig tegye meg.

30.829/948. ÁVO Szeged

November 24. Somogy vm. valamennyi Járási Kapitányságának.

A Karmelita Nővérek Szent József és Szent Lőrinc árvaházának kiadott gyűjtési engedélyt a belügyminiszter azonnali hatállyal visszavonta. Felhívom, hogy az esetleg továbbfolyó gyűjtés megakadályozásáról minden eszközzel gondoskodják.

4613/1948. Somogy vm. Szemlézője

November 24. Szolnok, Járási kapitányságok.

A szolnoki Ferencrendi plébánia hivatal részére kiadott gyűjtési engedélyt a BM. azonnali hatállyal visszavonta.

Szolnok Szemléző

November 10. Veszprém és Székesfehérvár j. k. kirend.

Fokozott mértékben kísérje figyelemmel nem folyik-e szemináriumi kispapok részére illetékességi területén gyűjtés.

ÁVO

December 7. Szemlélő Veszprém.

Mai jelentésében szereplő Vörös plébánost helyezze szabadlábra, iratait az ügyészségnek küldje meg, a többi személyt őrizetben az államügyészségnek adja át. A plébánossal tett gyengébb intézkedését politikailag használja ki.

Belügyminiszter

December 13. Kiskunfélegyházai ÁVO.

Almásy Gyula piarista papról, aki jelenleg Körmöcpusztán helyi lelkész, készítsen alapos, minden részletre kiterjedő környezettanulmányt, különös tekintettel nevezett kapcsolataira nézve.

Egyben felhívom, hogy kísérje figyelemmel nevezett levelezéseit, hogy nem kap-e külföldről leveleket, és azt mily módon, postán-e vagy küldönc útján kapja kézhez. A környezettanulmányt dec. 29. terjessze fel.

B. A. H. Szeged

December 20. Szatmár, Bihar, Szabolcs, Hajdú vm. ÁVO Előadók.

Utasítom, hogy a karácsonyi ünnepek alkalmával a templomokban elhangzó demokráciaellenes beszédekről bizalmas jegyzőkönyvet vegyen fel és hatóságomhoz terjessze fel.

30709/948. ÁVO Debrecen

December 20. Fejér és Veszprém vm. ÁVO Előadók.

Felhívom fokozottan szervezze meg a dec. 31-i hálaadásokra és az újévi misékre a misehallgatókat a célból, hogy a papok a demokrácia mellett foglalnak-e állást. Elhangzott beszédek tartalmát még aznap este jelentésében röviden, futárpostával részletesen jelentse.

B. A. H. Székesfehérvár

A láthatatlan háló tehát izzik az ország felett; senki sem tud bizonyosat, de mindenki azt érzi, hogy figyelik. Különös vallásszabadság; a templomok zsúfoltak, csak mindenki máshová jár templomba. A kőbányaiak a belvárosba, a hűvösvölgyiek a Városmajorba, a Bazilika népe Újpestre és viszont.

A hadjárat főiránya azonban változatlanul és persze nem szűnően Esztergom. A káder a kloáka minden szennyét dönti magából, harsogtatja sajtóját, mozgósítja az utcát, s a prímási titkár elhurcolásával a börtön hideg szelét küldi Esztergom felé; egy novemberi reggelen (november 18.) miséjéről viszik el Zakár Andrást.

A miséző bíborosnak, miközben az István-Lectiot olvassa, fülében van még a tömeg ordítása. A kommunista pártközpont pár napja a dorogi bányászokat rendelte ki „spontán tüntetésre” a prímási palota köré. Ablakából látta, amint a fürge, izzadt agitátorok beintenek a tömegnek, mikor kell a jelszót ordítani, s az Árpád-kor zsoltosmákhoz szokott szent romjai rekedten visszhangozni kezdik:

- Vesszen Mindszenty!
- Hurok a csuhásra!
- Halál Mindszentyre!

Gondolkozott, kit ajándékozott meg a gondviselés szebb halállal: *Tomorit*, a „büszke vezért”, aki karddal indult a *török* ellen az érseki székből? *Fráter Györgyöt*, aki az *Osztrák*

Ház gyilokjától vérzett el? Vagy a győri püspököt, *Apor Vilmost*, aki orosz fegyverektől halt meg az asszonyi tisztaság védelmében?

Az utca tüntetése alig lepte meg *Szekfű Gyula* és társai támadó nyílt levele óta. Ha a bolsevista káder mozgósítani tudta ellene a Horthy-korszak neobarokk katolicizmusának szellemi vezérét, Szekfű Gyulát, lehet-e csodálkozni azon, ha a bányák szénporából fel tudják parancsolni a rendszer él-rabszolgáit?

Szekfű levelére még december elején pontról-pontra válaszolt. Szekfű mellé még kirendelték Kodályt s egy rég használt katolikus lapszerkesztőt, egy másik levélkísérletre pedig felvonultatták Szekfű fertőzött neveltjeinek sorát: *Katona Jenőt*, (a rendszer halálos ítéleteinél *népügyészként* bábáskodó condottierit), *Bognár Józsefet* (aki külön vezércikket is kanyarított a bíboros letartóztatásáért), *Farragi Györgyöt* – és a sorozaton kívül, mint „aggódó katolikust” a korszak legszenyesebb kreatúráját: *Károlyi Mihályt*. A magyar halálnak ez a grófi uzsorása, aki akkor él, ha a népe, amelyből kifajzott haldoklik, *Kahana-Révai* perverz fricskájaként jelentkezik most, mint „aggódó katolikus”.

A bíboros Károlyiékát röviden elintézi, Szekfűnek részletesen válaszol.

Itt a levél. (Lásd a következő fejezetet.)

A Szekfű-Kodály levélre adott válasz

1948. december 8.

AZ EGYHÁZ ÉS A ZSIDÓÜLDÖZÉS

1. „Az Egyház vezetői csekély kivétellel távolról sem emelték fel a felebaráti szeretet és a természetjog szavát a zsidóüldözés ellen.” „Fájlaltuk ilyen fellépés hiányát.”

A Vatikán, a nunciatúra, elődöm fellépése – mert *nem hiányzott* – jelentősen közremunkált legalább a fővárosi zsidóság megmentésében. Ezt elismerik az izraelita Lévai Jenő okmányolt könyvei.

Levéltáram őrzi boldogult elődömhöz a *Zsidók Szövetsége* nevében Stern Samutól érkezett idevonatkozó köszönőlevelet.

De őrzi azokat a kegyetlen és igaztalan későbbi sajtótámadásokat is, amelyekben haló porában ugyanerről az oldalról szinte állandóan részesült. XII. Pius Pápa Őszentségét nemrég egy hónap alatt 22 támadás érte a csonka-magyarországi sajtóban. A parlamenti otrombaság vele szemben ismeretes. Szerzeteseink, apácáink sorsa is ez, kezdve Schlachta Margittól a rengeteg jótétemény ellenében. Magam, mint veszprémi püspök ismételten jártam zsidó ügyben a miniszterelnökségen és belügyben, részben eredménnyel, de azt is mondhatom, nagyobb megaláztatásban életem folyamán addig aligha volt részem, mint akkor. Itt már nem folytatom a reflexiót.

Egyébként akár sok, akár kevés az, amit az Egyház ezen a téren tett, az mindenesetre *jóval több* annál, mint amiben az Egyháznak ma része van ugyanarról az oldalról.

ELISMERŐ SZÓ, SZÍNEZETEK

2. Nehezményezése történik annak, hogy egyrészt nem volt elismerő szavam a jelen felé, másrészt nem küzdöttem bizonyos színezetek ellen (nagybirtok, stb.). Ezzel szemben tény az, hogy volt elismerő szavam a hídépítés, a tiszai áradás után a házépítés, a bankett-tilalom, stb. körül. Nem tehetek róla, hogy nem vették tudomásul.

Nyilatkoztam a „színezetek” körül is. De nyilatkozataim vagy nem jelenhettek meg, vagy nem vették és nem veszik azokat tudomásul, mintha valami érdek tiltaná ezt. A legutolsót másolatban csatolom. Ha még államminiszter is aggálytalanul forgatja az annyiszor megcáfolt propaganda jelszavakat, mit várjunk a párttitkártól és az újságoktól? A színezetek *oly termékeny képzeletből és oly fűrgén, garmadában* születnek, hogy nehéz nyomon követni, de hangjuk, jellegük miatt Esztergom nem is válaszolhat mindig rájuk. Ilyenek a sokból: „az ellenforradalmárok (földreform után 2 évvel) a hercegprímás birtokain végezték fegyveres gyakorlataikat.” A katolikus kollégiumok erőszakos elfoglalásának érve: „Mindszenty terror-csapatokat szerveztet a katolikus ifjúságból.” Azt sem szabad felejtetni, hogy a koalíció megteremtette a mindszenizmust, amely, ahogy értem, bölcséleti, teológiai, politikai, gazdasági, társadalomtudományi külön rendszer. Az ilyen, mindenütt erősen taglalt és ismertetett rendszert illetékes nyilatkozatokkal nem könnyű megszüntetni. Ma Magyarországon semmi sem olyan szükségképpen, mint az általános agitációból következtethetően a mindszenizmus. A külföldön is terjesztik ezeket a színezeteket. A valótlanság hirdetése külföldön lehet néperdek és hazaszeretet, de ellene az igazat megmondani biztosan hűtlenség és hazaárulás!

Megnyilatkozásaimban merő politikai kérdés sohasem szerepelt. Amit felhoztam, az a tízparacsolatot, erkölcsöt, igazságot, szeretetet, az emberi jogokat érintette. Ezt

nehézményezni csak a totális állam alapján lehetne. A csak *színezettel* szemben a másik oldalon figyelembeveendő nem jelentéktelen *tények* akadnak: 1946-ban az „összeesküvés” hullám elindítása az iskolák ellen; a terézkörúti „gyilkosság” megrendezése, ezzel a katolikus egyesületek és vagyonuk szétzúzása; 1948-ban a katolikus iskolák, internátusok elvétele, hatalmi jogon, a közvélemény ellenében; a materialista nevelés, iskola stb. bevezetése; a Mária-napok elleni erőszak, a legújabb sajtó közéleti és házsám szerinti kampány a hercegprímás ellen; a papság, hitbuzgalmi egyesületek fokozódó zaklatása és üldözése; minden eddigit felülhaladó nagymérvű lefogások, a törvényes rendelkezések mellőzésével súlyos ítéletek; az általánosnak mondható terror, amellyel immár jezsuita rendházakat, főiskolai katolikus otthonokat megrohanással rabolnak el felelőtlen egyének minden törvényes gátlás nélkül. Az Egyház megszentelő, igehirdető, tanító, belső kormányzati szabadsága terén súlyos panaszaink vannak.

A MEGTERHELÉS

3. Állásfoglalásom, magatartásom megváltoztatását sürgeti a levél, mivel az érvelés szerint, az eddigi és ez utáni egyházi nagy károk mind magatartásomnak a következménye, úgy hogy ami nehéz keresztje az Egyháznak ma van, voltaképpen miattam volna. Ez az okfejtés nem a nemtelen bosszú bélyegét süti bizonyos oldal homlokára? Másrészt nem bűnös menlevél ez és a szenvedő további megterhelése?

De van két elgondolkoztató körülmény is:

a) Még egy hónappal voltunk az esztergomi beiktatás előtt, sőt még közzé sem tették a kinevezést, mikor Miklós miniszterelnök a nemzetgyűlésen erőteljesen tiltakozott a papság ellen folyó bántó izgatások miatt. Az Egyház megkérdezése nélkül kiadott házassági rendelet a hit és erkölcs vonalán erősen érintette már a házasság szentségét. Kultúrharc-lépés volt ez. Már megtagadják a katolikus napilapot. Szent Istvánt a legotrombábbban támadta Molnár Erik és a Madisz lapja. Az egyházi egyesületek épületeit már lefoglalták pártifjúsági célokra. A jogorvoslatot megtagadják. A katolikus egyesületi életet erősen zaklatta a rendőrség. Nagyszámú papot fogtak le kivizsgálatlan vádak alapján. Zsúfolt fogházakon, táborokon keresztül már megmutatkoztak a memorandumban említett erőszaktények az emberi jogok ellen. Ezek után történt csak az én hivatalba lépésem.

b) Ma Közép-Európa államaiban az az egyházpolitikai helyzet jelentkezik, amely felett a levélírók fájdalomuknak magyar viszonylatban kifejezést adnak. Az öt államról, illetőleg *részállamról* (övezetről) nemrég folyton azt hirdette a magyar Egyház hátrányára a csonka-magyarországi sajtó, de az onnét hazatérő politikusok is, hogy ott az Egyház (Berán, Sapieha, Csizeár érsek) „demokratikusan viselkedik”, – ki partizán, ki Te Deumot mond a „népi demokrácia” beköszöntésekor, ki meg díszmenetben vezeti a püspököket esküre. Ebből ma is virágzó ottani egyházi állapotokra kellene következtetnünk a levél gondolamenetéből. És lám: ma már Berán érsek, Sapieha bíboros is rossz. Romániában egyszerre négy püspököt csuknak le. A Concordatumot egyoldalulag felborítják; kiirtják az ősi püspökségeket, elragadják az iskolákat, megtiltják az Egyház fejével való érintkezést.

Ebből a két okból is – úgy gondolom – felmentve érezhetem magam a sorok közt megérintett lelkiismeretfurdalásoktól.

Különben még 1947 nyarán se hirdette senki az 1948-as szabvány szerint, hogy a hercegprímás csinál egyenetlenséget. Rákosi államminiszter a Kisgazdapártot és a két papját rója meg a fakultatív hitoktatás felvetéséért. Ebben a felfogásban megegyezett vele a magyar katolicizmus és Esztergom. Engem egyenesen kijátszani próbálnak a marxista lapok a választási kampányban választási céljaikra. A magyarság zömének vallásosságát emlegetik, és ilyen kijelentések hangzanak el akkor vezető politikusok ajkáról: „a magam részéről minden egyházpolitikai kérdést csak az illetékes Egyházzal való *előzetes tárgyalás* és

együttműködés szellemében kívánok megoldani.” (Ortutay, Hírlap 1947. aug. 24.) „Békességet akarunk az Egyházzal. Ezt tettekkkel is bizonyítjuk.” (Farkas Mihály M. K. P. főtitkár-hely., Sz. Nép 1947. aug. 12.) Dinnyés miniszterelnök pedig a parlamentben ezt a nyilatkozatot teszi: „A kormányzat minden igyekezetével arra törekszik, hogy az egyházakkal is a jó viszonyt *tökéletesen helyreállítsa* és a felmerült kérdéseket rendezze.” (1947. okt. 7.) A tökéletes helyreállítást mindenki úgy értette és csak úgy érthette, hogy az Egyház múltbeli sérelmei (egyesületek, sajtó stb.) orvoslást nyernek, újabb sebeket pedig nem ütnek. A miniszterelnök úr a katolikus napilapot az egri érseknek kifejezetten meg is ígérte egy heti határidővel.

1947-ben nem nehezítették erősebben a Mária-napokat, 1948. febr. 15-én Ortutay miniszter azonnalra ígérte előttem a tárgyalásokra a meghívót. Nem jött. A kultuszköltségvetés tárgyalása már barátságtalan hangnemben folyt. Az április közepén újra megkezdődött Mária-napok egyre erősödően a legteljesebb akadályozásra találtak, egészen a fegyveres megakadályozásig. Május 9-én a MKP hirtelen csak követelte és bejelentette az iskolák államosítását, amelyről eddig szó sem volt. Amikor a kormány is állást foglalt, az iskolák államosítása mellett, akkor jöttek a tárgyalásra a meghívók, így már elejtették a mindig hangoztatott kétoldalú tárgyalást, és az Egyháznak már csak teljes kapituláció maradt volna. A tények erősen ütköztek a szavakkal. Mindezerért az Egyházat támadták.

A levélírók felejtik, hogy van *materialista ateizmus* is, amelynek egyházüldöző természete nem bennem és nem is az Egyházban bírja érthetőségét.

Fáj a szívük a magyar Egyházzal: „Gazdag múlttal bíró, hitbuzgalmi, karitatív és kulturális intézményeink egymásután elsorvadnak.” Hitbuzgalmi, karitatív intézményeink megbénítása már 1946 májusában és előzetesen megtörtént. Az egyesületirtás okául felhozott Teréz-köruti „fasiszta merénylet” nem esik az én teherlapomra, hisz a katolikus egyesületek mellett öt Egyházat illeltek művaddal és én nem szerepeltem még köztük sem. A kulturális intézeteink ellen a szégyenletes „összeesküvés” hullámot és hajsztát a kultuszminiszter a kivizsgálás után a parlamentben megbélyegezte és tettesként engem szintén nem jelölt meg.

A KERESZTÉNY ÍROK ÉS MŰVÉSZEK

A keresztény magyar írók és művészek, már az első zsidótörvényjavaslat ellen, 1938. márciusában – nagyon helyesen – erőteljesen fellépnek. Kár, hogy ugyanazok, ugyanúgy 1948. jún. 16 előtt az őket is felnevelő keresztény iskolák elvétele ellen Moszkvában és Budapesten ország-világ közvéleménye előtt nem léptek fel. Ez annál inkább várható volt, mivel az aláíró urak magánkörben, meggyőződésből helytelenítették az államosítást.

Azóta is újabb sérelmek érték „az Egyház legáldozatosabb szolgálát”, a szerzeteseket és apácákat: amire elsősorban hivatottak, hittant sem taníthatnak és ezt csak kéthónapos fizetésnélküli hitoktatás után adták tudomásukra. Méltatlan sajtótámadások kísérik őket. Úgy izgatnak ellenük, mint annak idején a zsidók ellen a nyilas sajtó.

Tudtunkkal ezek után sem történt meg ez a fellépés.

Az egész sajtó, pártok a legújabb kampányban azt hirdették, hogy a hercegprímás nem az Egyház. Ezzel szemben Szent Ciprián álláspontját valljuk „a főpásztor az Egyházban és az Egyház is a püspökben, és ha valaki nincs a püspökkel, az nincs az Egyházzal.” (Ep. 69 u. 8.); de a téves álláspontot vallóknak feladható volna a kérdés; hogyan lehetséges akkor 3000 szerzetest és apácát kollektíve így kezelni a szerintük „az Egyházzal nem azonos hercegprímás, helyesebben a püspöki kar miatt”? Ilyen fellépés még inkább esedékes a memorandum szerinti „utolsó órában.”

A EGYHÁZ BÉKEKÉSZSÉGE

Az Egyház békekészségét ismételten kinyilvánította. De a bejelentett meghívó csak 3 hónapi késéssel érkezik meg, amikor a kétoldalú tárgyalás álláspontját már elejtették. Eddig az Egyháznak mindenegyes eseti békekészsége csak újabb támadó kampány megindulásának volt a kezdete. A megbeszélés idején a támadások változatlanul továbbfolytak.

Vatikánt a kormány megbízásából és kérésére 1945 végén, 1946 elején nuncius küldésére hangoltam. Eredménnyel. De utána itthon nem történt semmi, hevert az ügy a szuverenitás visszanyerése után is. Most, októberben a Vatikán kérést intéz a kormányhoz egy vizitátor beengedése iránt. Későn és csak vételn nyugtatás megy. Már két hónapja tevételes válasz nélkül maradt. A tárgyalásra egyedül illetékes Vatikánnal és püspöki karral tehát így. Ehelyett a másra hívatott irányból diákok, tanoncok (– maguktól? –) rohamozzák az Egyházat: béküljön meg az állammal! Vajon megbírja-e mindez a kritikát? Méltó-e mindez az államvezetéshez?

Így válaszol higgadtan, fölénnel, mintha nem is látná a hamis hárttyákat.

Pedig e súlyos hónapok legfélelmetesebb fenyegetése, a katolikus front megbontásának veszélye, a Szekfü támad. Szekfü mélyen benn áll a katolikus hadállásokban, ő egymagában három évtizeden át fontos ideológiai pillér volt. Gondolatmenetei mögött a schönbrunni sárga kapu néz a magyar halmokra. A 17. és 18. század erőteljes osztrák barokkjának beemelése a magyar történelembe, teljesen eltünteti a magyar katolicizmus eredeti ősi vonásait, történelmi és népi mély bázisait. Furcsán figyel azokat a meginduló új kezdeményezéseket, mely ennek a múltnak a beomlott kútjaiból emel ki bizonyítékokat (esztergomi ásatások, továbbá Bálint Sándor és mások katolikus néprajzkutatási eredményei stb. stb.). Tudományos kutatások ezek. Hol vagyunk attól, hogy ennek a mély múltnak élő valóságait politikai realitásként beépítsük a magyar történelembe, de Szekfü kínai mosolya kis magyar horizontnak bélyegzi a Rómához messzi századok szálain *közvetlenül* kapcsolódó, Ausztriától független ősi magyar királyság gondolatát, a királyságét, amely egymagában egy kis Páneurópát hordoz magában: a Kárpát-medencét. Szekfü számára csak porosz Drang létezik, az osztrák penetráció (amely abban a pillanatban válik nagynémétté, amikor a germán vizek ismét áradni kezdenek) az ő elmélete szerint számunkra feltámadás.

Ez az ideológiai vonal rejtett volt, de szuggerálta negyed századon át a középrétegeket. Széles, biztos alapnak érezték s nem vették észre, hogy alkotója maga – nem áll rajta, mosolyogva nézi írói művét, a fogó jégtablát hívei alatt.

Szekfü történelmi relativizmusa a negyvenes években morális relativizmussá válik. Nem kis vállalkozási kedv, rugékonyság kell ahhoz, hogy az aulikus történetíró a pesti bolsevista rezsimnek éveken át poszibilis moszkvai követe lehessen és onnan visszanyúlva kezdje átrendezni az élethalál harcát vívó katolicizmus önvédelmi vonalait.

Szekfü még Moszkvában tárgyal az oroszokkal bizonyos magyar katolikus párt megalakításáról. Eredményesen: Kézbe kapja a lehetőséget. „Katolikus Reformpárt” lenne a párt neve s a feladata elszívni a tömegeket. Szekfü összeállítja a garnitúrát, ő maga a párt mögött áll. Csak közvetve irányít, illetve jelzi az orosz intenciókat.

Benn az országban 1945 óta kísért az önálló katolikus párt terve. A bíboros maga a kezdeti időkben több kísérletet tesz, hogy keresztény világnézetű politikai keretet teremtsen meg a tömegek védelmére, polgári politikusok, irányító gárdájával. A francia példa is inspirálja, de pontosan látja a veszélyeket is a szláv inondáció alatt. Mégis komoly kísérleteket tesz a katolikus párt kialakítására. Felkeresi kórházi betegágyánál az akkor még rózsaszín Szakasitsot is, tárgyal vele. A bolsevisták a tervnek még csak a felvetését is elutasítják.

Második kísérlet, most már nem a primás eredeti elgondolása szerint, de jóváhagyásával Pálffy József próbálkozása Demokrata Néppárt címen. Pálffy személyét kifogásolják, nem kap engedélyt.

Barankovics István kapja meg a pártalakítási engedélyt. A név marad: Demokrata Néppárt. Az engedély megadása Szekfű Gyula javaslatára történt. Így indul el a Demokrata Néppárt Szekfű garanciájával s azzal a hozománnyal, hogy a hercegprimás nem tagadja meg a tömegek előtt. A nagy küzdelem a függöny mögött folyik: Szekfű hajlékonyságot, megegyezést, megadást jelent, – a bíboros parancsjellegű elvei pedig ezek: Nincs kiegyezés. Nincs keleti külpolitika. Szembeszállni a rendszer gazdasági politikájával.

Az 1947-es választásokon elért hatalmas siker (az alig ismert kis párt egyik órától a másikra egymillió szavazatot kap és a legnagyobb ellenzéki párttá nő), a döntő előretörés a primás tekintélyének köszönhető. A primás azzal teremtette meg ezt a pártot, hogy nem tagadta meg.

De a siker nagy veszélyt hordoz magában: a Szekfű-vonalat teheti tényezővé a hercegprimás tekintélyével. A pártvezető Barankovics feladata volt: *posszibilisnek* maradni és *nem megtagadni a primást* s a millió szavazat helytállást követelő igényét. Barankovics István kiváló talentummal, ezer bénító körülmény és akadály közepette is az utolsó pillanatig képviselte a katolikus politika alapelveit. A hercegprimás letartóztatása után lemondott és elmenekült az országból.

A rendkívül súlyos nyomás benn az egyházban is elindít bizonyos próbálkozásokat *modus vivendi* keresésére. A tömegek egysége tökéletes, a nép saját magán érzi a félelmetes nyomást, nincs az az érv, amely meggyőzze, hogy engedményes politikával le lehet szerelni a szovjet támadást. A bolsevisták úgy látják, hogy Czapik Gyula egri érsek körül lehet kialakítani a primás ellen felvonuló csoportot. Annyira bizonyosak ebben, hogy Czapik érsek római útját már a jelnek veszik, hogy Róma elejtette a hercegprimást. Sőt a Nemzeti Parasztpárt fedett-bolsevista főtitkára (tulajdonképpen vezetője) Erdei Ferenc november közepén már a Czapik ellen indítandó hadjáratról beszél, miután „Mindszenty kész” (azaz félreállították).

A legnehezebb napok voltak ezek.

Róma dönt: a bolsevizmus az Egyház megsemmisítésére tör. Nincs kölcsönös-engedmény politika a szovjettel. A diktatúra keménységével szemben a katolikus ellenállás keménységét szegezni.

Mindszenty harcának legnagyobb diadala ez. Igazolása önmaga előtt, hogy nem tévedett meglátásában, irányvonalában, taktikájában, hogy úgy vitte és viszi ezt a küzdelmet, ahogy az örök szent Róma sugallja.

Róma Mindszenty mögött áll, és a bíboros küldetésének történelmi jelentőségű feladatát most oldja meg teljességében: a magyar katolikus Egyház grandiózus egységét, a nép millióinak, a papság és püspöki karnak töretlen egységét a védelmi harcban. Romániában harminchat görög-katolikus püspök szakad el Rómától s román nemzeti egyház címen hull a szláv ortodoxia és a szovjet nihiljébe. A román katolikus egyházat szétszaggatta a bolsevizmus.

Itt tombol a harc Közép-Európáért, a harc, amelyet nem dönt el atombomba. Egy *szellem* tör be itt erőszakos eszközökkel, a Bizánc helyébe állt marxi Massa Damnata, a proletár-agyagból épített Szovjet-Gólem. Ezt a harcot szellemi fronton is meg kell vívni. Mindszenty hatalmas megtartó ereje itt válik egyetemes érdekű pozitív ellenforradalommmá. Nincs más út és a felismerésnek le kell vonni konzekvenciáit. Betegágyán, a halál árnyékában ezt mondja Bánáss László veszprémi püspök, akit az alkalmazkodás, megegyezés szószólójának ismertek a püspöki karban: „mi is, akik más úton jártunk, kizárólag a primás presztízséből élünk. Ha a primás nem lenne, minket eldobnának, mint egy kifacsart citromot.”

Mindszenty a börtön küszöbén eszmévé nő. Csak a hatodik szentség tud emberből élő monstranciát alakítani. S ahogy gyűlnek a sötétség erői, úgy kezd sugárzni ez a monstrancia.

A bánya gyomrából: Halál Mindszentyre. A szűk utcán gyűrűző tömeg: Halál Mindszentyre. Az intellektuelek rohama: Add meg magad. Jönnek az alattomos ajánlatok: szökjön meg, szabad a sorompó, a népi demokrácia nem néz oda. Marad. Jön a megsúgott fenyegetés, Ortutay védve fenyegeti, vigyázzon, az életébe kerülhet magatartása. A prímás csöndesen visszaüzeni: „Többet ér egy halott Mindszenty, mint egy élő Ortutay.” Házkutatás. Hozzák Zakár Andrást, hűséges, okos titkárját, kísérőjét minden útján. Úristen, mi lett vele: a szeme, a szeme, mosolyog, – de lát? A bőrkabátosok kísérik. A megijedt személyzetet a fogoly bátorítja: ne féljenek, ezek jóemberek. Rákosi Mátyás még négyszáz ilyen bőrkabátos jóembert kéret Oroszországból. Szakembert, kisegítésre. Valami műtét készül. Rákosi beszél a rádióban: „– Kémek, hazaárulók, fasiszták, akik reverenda mögé bújnak, vagy *bíborosi talárban járnak*.” A különítmény megérkezik: 400 orosz politikai rendőr az egyházi reakció letörésének döntő pillanatára.

A döntő pillanat? Itt a karácsony, holnap, a hegyek közt már hull a hó. Nyugodt. Környezete egyetlen mozdulatán sem érzi, hogy hetek óta búcsúzik. Az édesanyja megérkezett. Itt ül. Hallgat. Mit is lehetne beszélni. A legnagyobb ajándék, hogy itt van most. Ő a földi béke. A pap anyja. Ő adta a szeretetet, a melegséget és erőt, hogy hirdethesse az Evangélium összefogó szeretetét és világosságát. Az anyja a család a pap számára. Ezüst haján az a fekete fejkendő a falu, nemzedékek öröksége, a családfa, az erő. Az ő boldog, szomorú édesanyja: nemes *Kovács Borbála*. Este nyolc órakor elfogják, karácsony másodnapján. A levél, melyet letétben hagyott ebben a pillanatban időszerűvé vált.

A kézirat utolsó üzenet volt a püspöki karnak. Azóta világhírűvé vált dokumentum, egyszerű és zseniális mozzanat, géppisztoly és mérge sem tűntetheti el.

Ez a négy mondat állt a levélben:

1. Nem vettem részt semmiféle összeesküvésben.
2. Nem mondok le érseki tisztemről.
3. Nincs vallanivalóm, és semmit sem írok alá.
4. Ha mégis megtenném, az csak az emberi test gyengeségének következménye, s azt eleve semmisnek nyilvánítom.

Búcsú papjaitól

TISZTELENDŐ PAPJAIM!

Komoly idők komoly intelmével jövök az Úr Jézus nevében és az Ő követségében (2Kor 5,20) hozzátok.

Mindig és mindenütt csak az történhetik velünk, amit az Úr rendel vagy megenged. Tudtán kívül egyetlen hajszál sem eshetik le fejünkről.

Annyi más után elveheti a világ ezt vagy am azt, de nem veheti el Jézus Krisztusban való hitünket. *Ki választ el minket Krisztustól?*

Sem élet, sem halál, sem egyéb teremtmény el nem szakaszthat minket az Isten szeretétől, amely a mi Urunk Jézus Krisztusban vagyon. (Róm 8,39) Ő mondotta, mostanra is: Ne aggódjatok éltetekről, mit egyetek, se testetekről, mibe öltözzetek (Mt 6,25). Mennyei Atyánknak van gondja reánk.

Nem lehetünk tehát olyanok, és nem viselkedhetünk úgy, mint akiknek nincs reményük és hitük. (1Tesz 4,2) Ha volnának köztünk, akiket az idők idegzetileg megviseltek, akik híreikkel és rémüldözéseikkel gyötrelmére vannak önmaguknak és sorstársaiknak, nyugtalanságukat látva, imádkozzunk értük, hogy *háborgó, zaklatott lelkükben csendüljön meg eligazításként és megnyugtatóképp az édes Üdvözítőnek a viharzó tengeren nagy nyugalommal feltett kérdése: Mit féltek kicsinyhitűek* (Mk 4,40). És kérjük, hogy ez a lélekemelő kérdés adja szívükbe *Aranyszájú Szent Jánosnak a békéjét, amely akkor öntötte el a lelkét, amikor a világ szelleme, üldözése, nehéz keresztet rakott vállára, és a kereszt alatt Konstantinápoly kikötőjéből szólott híveihez: „Zúgnak a habok, rettenetes a vihar, de mi nem félünk, hogy elmerülünk, mert mi sziklán állunk! Ha még úgy dühöng is a tenger, ezt a sziklát nem tudja szétzúzni, ha még úgy üvölt is az orkán, Jézus hajóját nem merítheti el. Valóban mitől is félnénk? A haláltól? „Az én életem Jézus, és a halál nekem nyereség.” (Fil 1,21) A számkivetéstől? „Az Úr a föld és minden ékessége.” (Zsolt 23,1). A vagyoneklobzástól? „Semmit sem hoztunk a világra, kétségkívül el sem vihetünk” (1Tim 6,7). Amivel a világ rettegett, azt megvetem; amivel csábít, annak szemébe nevetek. Kérlek benneteket szeretettel, *legyetek szilárdak és tántoríthatatlanok a bátorságban!**

„Ne aggódjatok tehát a holnapért!” (Mt 25,34). „Ne legyetek semmiben sem aggodalmaskodók!” (Fil 4,6). Sok minden szolgál okulásunkra az Evangéliumban, az Egyház, a világ és nemzetünk történetében. Nem volt selymes keresztény és magyar eleink élete sem. Szent Pál Apostol, a szenvedések férfinája, az Úr választott edénye üzeni a mának, nekünk: „Mind, ami előre megíratott, okulásunkra íratott meg, hogy reménységünk legyen az írásokból merített béketűrés és vigasztalás által” (Róm 15,4).

Az aláíratások terén könnyítettem a hívek lelkiismeretén. Ez természetesen nem vonatkozott egyetlen papra, szerzetesre és szerzetesnőre.

A jövőben ilyen könnyítési eshetőség a hívekkel szemben is aligha nyílik; helyt kell állni.

A Jézusért bizonyosságul (Mt 10,18) helytállás terén a példaadásra mindenkit megelőzően a papok, szerzetesek és apácák hivatottak. Hitvallásuk semmi kétséget nem hagyhat a hívek, másvallásúak és hitetlenek számára. *Érezniük kell sokkal inkább mint bármikor: látványossága lettünk a világnak, angyaloknak is, embereknek is.* (1Kor 4,9)

Világító oszlopok legyünk! Tölünk telhetően, főként életünkkel, magatartásunkkal munkálkodjunk Krisztus Király országáért, amely az igazság és kegyelem világa. Az odavezető úton nem felejtjük Tertullián szavait: *Bizonyos vádlók vádja nekünk dicsőségünk.*

Egyházunk szabadságáért, szenvedő népünk és ifjúságunk megőrzéséért, a több békéért, tehát lelki, magasabb érdekekért történik minden, és nem azért, amit esetleg ránk fognak.

A hitből megvilágosodott szem tisztán láttat dolgokat és történeteket. A nyáj főpásztorai és pásztorai közül ma ezt a tiszta látást hirdeti Szent Ciprián: „Az Egyház Krisztustól nem távolodik el, hisz az Övé az Egyház, amely nem más, mint a papjával egyesült nép és a pásztorához ragaszkodó nyáj. Innen azt is tudnunk kell, hogy a főpásztor az Egyházban van, amint az Egyház is a püspökben, és ha valaki nincs a püspökkel, a főpásztoral, az nincs is az Egyházban” (Ep. 69. n. 8.).

Ha a körlevelek száma a körülmények folytán megfogyatkoznék, bőséges oktatást kaptunk az utóbbi évek pápai enciklikáiban, és a főpásztori körlevelekben. Használjuk fel időről időre ezeket.

A kegyelmi élet a szentségek bőséges forrásából mindennél fontosabb. Ezért hirdessük: mosdjakok és legyetek tiszták!” (Iz 1,16) És így öltözték magatokra az Úr Jézus Krisztust (Róm 13,14). Vele, Benne és Átala nevelődünk tüzet lehelő oroszlánokká.

A kegyelmi élet birtokában nem megy soha feledésben az *egy szükséges* (Lk 10,42). Erejével szemben a kísértés nem ejthet meg: sokan fognak majd jönni az én nevemben, mondván, hogy én vagyok és sokakat megtévesztenek (Mk 13,6). „Gyümölcsseikről ismeritek meg őket” (Mt 7,16). A kegyelem birtokában felemelkedhetünk az apostolok magaslatára, akik örülni is tudtak annak, hogy Jézus nevéért gyalázatot, megvesszőzést szenvedhettek. (ApCsel 5,41).

Ez már a Hegyi Beszéd világa: „Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyeknek országa. Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak és üldöznek titeket és hazudván minden rosszat mondanak rátok énérettem”. (Mt 5,10-11)

Ébren legyetek tehát, minden időben imádkozván, hogy méltók lehessetek mindazoktól, amik bekövetkezendők, megmenekülni és az Ember fia elé állani (Lk 21,36). Imádkozzunk pásztor és nyáj, szüntelen egymásért (ApCsel 12,5).

Ragyogjon fel előttünk az örökélet reménye, amelyet az Úr megígért.

Bízzatok, én meggyőztem a világot! (Jn 15,3).

A jobbik lator vallomása (részlet)

Figura Pál, az Andrássy út 60. rendőrnnyomozó hadnagya, a hercegprímás elfogatása után néhány napra kiszökött az országból és Bécsben jelentkezett a nyugati hatóságoknál.

Ugyanakkor egy másik 60-beli rendőrtiszt is kiszökött, s ugyanezt az utat tette meg. Figura neve belekerült a világsajtóba is, mi is ezt a nevet használjuk. A vallomás azonban a másiké, aki névtelen marad. Ő a „jobbik lator.” A párbeszéd az ő vallomásának valóságos adataiból épül fel.

Tiszt: Az előbb azt mondta, hogy ott volt.

Figura: Nem kérem, talán rosszul fejeztem ki magam. Félreértettek. A letartóztatásnál én nem voltam ott. Én a harmadik napon, december 28-án, vagy 29-én kísértem fel a hercegprímás urat az első emeletre. Akkor először.

Tiszt: Megtört volt?

Figura: Nem. Őt akkor nem úgy kezelték, mint más növedékbe vett foglyot. És még az előkészítés sem volt meg. Csak az orvosok vizsgálták. Sokat. Ugy hallottam, hogy a primásnak a veséjével volt valami baja. Ezért aggódtak.

Tiszt: Aggódtak?

Figura: No már úgy értem, hogy gondot okozott.

Tiszt: Kik ezek az orvosok?

Figura: Doktor *Weil*; ő a fejes. Régi pártember. Ült is. Csepelen ő szervezte meg az első kommunista góccokat. Még régen, 15 évvel ezelőtt. Mint orvos könnyen dolgozhatott. Csak akkor vették észre, mikor már aktiválta a hálózatot.

Tiszt: Ez Weil.

Figura: Igen. Kicsi, szinte púpos. Alig nagyobb Rákosinál. Mikor együtt vannak, a Rákosinak csak a feje nagyobb. Okos ember. Sokat tud. A felszabadulás után másfél évig kinn volt a szovjetben. A 60 küldte ki. Ott tanulmányozta ő ezeket a dolgokat. A legnehezebb előkészítéseket ő végzi. Mikor a foglyot nem szabad *hazavágni*.

Tiszt: Mi az, hogy *hazavágni*?

Figura: Rövid úton elintézni. Magánkezelésben.

Tiszt: Megölni?

Figura: Az.

Tiszt: És még ki van ott orvos?

Figura: Balassa. A tányérajkú Balassa. Régi ember. És Kelemen a nőorvos.

Tiszt: A női foglyokat vizsgálja?

Figura: Nem. Csak nőorvos volt, de bevágódott, és nagyon megszerette a 60-at. De azért meglátszik rajta a régi pacientúra. Finom. Ő ma is pulzuson csókolja a nőket. Ha valaki vendége jön, a szobájába, a 60-ba.

Tiszt: Ki őrizte a primást az első napokban?

Figura: Nem tudom a neveket. Legénység.

Tiszt: Tudott akkor valamit róla?

Figura: Tudtam. Akkor még nem volt semmi baj. A kabátja is megmaradt, a pásztorgyűrűje, minden. Csak az imakönyvét kérette fel *Gutmann*, a második emeletre.

Tiszt: Ki ez a Gutmann?

Figura: A Restaurálási Osztály vezetője.

Tiszt: Mi az?

- Figura:** Itt készítik a törzslapokat; hozzá futnak be a lejegyzett beszélgetések, a részletadatok, a házkutatások anyaga. Csak átnézte az imakönyvet, aztán visszaadatta. Kárpáti vitte le.
- Tiszt:** Miért említi meg ezt a nevet? Kicsoda Kárpáti?
- Figura:** Birkózó világbajnok.
- Tiszt:** És milyen beosztásban van ott?
- Figura:** Nyomozó. A debreceni főkülönítménytől hozták be Pestre. Nem maradhatott már Debrecenben. Ő feszítette keresztre Tóth Mihályt.
- Tiszt:** (*mintha megütötték volna*) No!
- Figura:** Helyesebben nem keresztre feszítette, hanem a falhoz szegezte, de úgy kereszt alakban. Ott vérzett el.
- Tiszt:** Ki volt ez a Tóth Mihály?
- Figura:** Valami nyilas vagy csendőr, nem tudom. Kárpáti úgy tudta, hogy ez vagonírozta be az apját.
- Tiszt:** Kárpáti zsidó?
- Figura:** Munkaszolgálatos volt. *S az apját Dachauban megölték.*
- Tiszt:** (*megborzong a gondolatra, hogy mivé lett Európa.*)
- Figura:** Tóth Mihály orosz fogságból került haza, két év után, nagyon leromlott volt, Kárpáti megismerte az utcán, bevitte a foglyot és megölte. Híre ment valahogy a dolognak. Rossz hangulat lett Debrecenben. Tóth Mihály tényleg ott állt a vonatonál, de egyáltalán nem ismerte azokat, akiket elvittek. Kárpátit be kellett hozni a központba. A séf nem szereti a klangot.
- Tiszt:** Szóval ez a Kárpáti adta át a primásnak az imakönyvét.
- Figura:** Igen. Akarta látni. Különben nem volt *dolga* vele. Csak meg akarta nézni odalenn.
- Tiszt:** Kinek volt „dolga” a primással?
- Figura:** A pingpongozóknak.
- Tiszt:** Ezek a gumiszoba specialistái?
- Figura:** Igen.
- Tiszt:** Az előbb már beszélt Oszkóról. Akkor említett egy másik ilyen specialistát is, valami...
- Figura:** Csapó. Csapó Andor. Rendőr-őrnagy.
- Tiszt:** Ez dolgozik a gumiszobában. Ki ez az ember?
- Figura:** Lakatos volt, a vasasok közt szervezkedett még a háború előtt. Később munkaszolgálatos lett, aztán a felszabaduláskor a séf mellé került. Rendkívül ügyes, jó szervező. Ő szervezte meg az Andrássy út 60. énekkarát is.
- Tiszt:** Ne mondja! A 60-nak énekkara is van?
- Figura:** Nagyon művészt produkál. A séf is úgy találta, hogy a lélek felfrissítésére, nemesítésére a dal a legjobb eszköz. Minden kedden és pénteken próba. Szerepeltünk is sokat mindenfelé, a rádióban...
- Tiszt:** Remek. *A hóhérok kórusa.*
- Figura:** Kérem a 60-ban nemcsak hóhérok vannak. Nagy ott a sima személyzet is. Én azt hiszem, hogy az is a zenének köszönhető, hogy Csapón nem érzik meg, hogy milyen piszkos munkát végez. Kövérkés, joviális, mindig friss, mindig jókedvű, senki se gondolná, hogy a belső vérzések specialistája.
- Tiszt:** Mikor látta utoljára a hercegprimást?
- Figura:** Az azt hiszem az elfogatásának kilenc, tizedik napján lehetett. Akkor már nagyon nyugtalan volt; az arca sárga, akkor már kezdtek erősen rámenni, – éjszaka félkettőkor kellett felkísérnem. Egy szót nem kérdezett, – mások ilyenkor kérdezni szokták az embert, – én is hangtalanul mentem fel mellette. Ugyanígy kísértem fel egyszer éjszaka Bárdossy Lászlót. Tudtam, hogy Csapóék kúrája következik az

éjjel. Amíg gyülekeztek benn, ott álltunk a bejáróban. Néztem, és olyan kicsinek tűnt most, az volt az érzésem, hogy fel kellene karolnom és elvinnem. Én nem szoktam örült lenni, kérem, de akkor nem értettem, hogyan vagyunk mi ott: *ő és én is*, – én is *fogoly* voltam ott. Már szólani kellett volna, nem tudtam megszólalni. Elővettem a port és odanyújtottam; rám nézett, összehúzódtak a szemei és láttam, azt hiszi, hogy én akarom megölni. Én álltam ott tehetetlenül... de a vád egyszerre elmúlt a szeméből, már tudta, hogy *segíteni akarok* s akkor már megtudtam szólalni, azt hiszem ezt mondtam: csak a rabkórházig visz ez a por, vegye be, a kórház már menekülés, annyi kintől, az már szabadulás, ott nem merik bántani. Elhárította a kezemet, s akkor egyszerre megnőtt az a vékony kis ember, *fölém hajolt*, a homlokomon volt a keze, s valami földöntúli melegséggel ezt súgta: *ti csak vigyázzatok fiacskáim*. Azt hiszem megáldott. Csapó jött, átvette a foglyot, és én egy óra múlva elindultam a határ felé.

Téli szivárvány Esztergom felett

LETARTÓZTATÁSA ELŐTTI NAPOKBAN ÍRTA
MEG EZT AZ ÜZENETÉT A MAGYAR NÉPHEZ.
A POLITIKAI RENDŐRSÉG ELKOBOZTA.
KÜLFÖLDÖN KERÜLT ELŐSZÖR NYILVÁNOSSÁGRA.

Krisztusban Kedves Híveink!

Hetek óta azonos „határozatokat” hoznak ellenem Csonka-magyarország helységeiben. Elítélik az ország gócpontjain rendezett Mária-napokon általam szított „ellenforradalmakat és népellenességeket”. Panaszkodnak az Egyház és állam közötti megegyezés elmaradása miatt. Követelik a „káros tevékenység” megakadályozását.

A Boldogasszony-éve keretében megrendezett Mária-napok célja, a hagyományos, magyar Mária-tisztelet elmélyítése és a vallásos öntudat erősítése volt. Soha olyan kérdés, mely merőben politikai, szóba a Mária-napokon nem került. Ellenben hirdettük ott Mária nevének tiszteletét, és a Mária-tisztelet mellett a tízparancsolatot, az emberi méltóságot, az igazságot és a szeretetet.

A kitűzött célt a Mária-napok elérték. A megítélésre hivatott Magyar Püspöki Kar ezt megállapította. A kapcsolatos támadásokkal szemben azonosította magát velem.

Ugyanezt tanúsítják az ország közvéleményét jelentő azok a milliók, akiknek hősie, áldozatos kitartásával szemben, az alkalmazókat mélyen lealacsonyító, a demokratikus törvényben biztosított vallásszabadsággal össze nem egyeztethető annyi eszközt kellett igénybe venni, és mégis sikertelenül.

Ami a „határozatok” jogi értékét illeti, meg kell állapítani; annyi hivatalos ígéret ellenére, a második világháború óta – a fővárost kivéve – mindeztidáig *elmaradtak az önkormányzati választások*. Ami határozatot tehát vármegyékben, városokban, községekben hoznak, annak valójában jogi alapja nincsen.

A kenyér és személyes szabadság elvesztésével megerősakolt egyének megnyilatkozása, az ország némaságra kárhóztatott, az alkotmány sáncaiból kizárt egész közvéleményével szemben, komolytalan játék a közélettel. A demokrácia szólásszabadsága úgy jelentkezik ezekben, hogy az ellentmondást kizárja. És ha, mint a felmerülő példák mutatják, ilyen mégis van; a demokrácia-biztosította kritika *elbocsátást vagy más hasonló beavatkozást von maga után*. Ezeknek szenvedése mélyen fáj. *A kényszerrel szembekerülőké minden részvétem. Az erősség és hűség gyönyörű példái meghatnak.*

Ami a „sérelmeket” illeti, mint kezdettől mindig, most is adósak a cáfolattal. *Már kértük, hogy a kormány publikálja panaszolt leveleimet, és bocsássa ország-világ közvéleményének ítélete alá.* Ez sem történt meg. Ragaszkodnak az ingoványos általánosságokhoz.

Hogy nincs megegyezés Egyház és állam – *illetve helyesebben pártok* – között, erre nézve mindenki tudja, hogy az Egyházhoz csak *három hónapos késéssel érkezett meg a meghívó arra a tárgyalásra, amelyre készségét ország-világ előtt ismételten kifejezte*. Addig hirdették az Egyházat illető kérdéseknek csak előzetes tárgyalással való elintézését, amíg épp a leglényegesebb ilyen kérdést, az iskolaügyet egyoldalúan intézték el, épp a meghívó megérkezése idején. A bűnbak szerepét természetesen az Egyháznak juttatják.

Van valami elgondolkodtató abban is, hogy a Mária-napok körül nem az Egyház, hanem az erőszak oldalán panaszkodnak.

Am nyugodtan nézem a mesterségesen felkorbácsolt hullámokat. Azon a helyen, ahol nem pártok, de az Apostoli Szentszék kegyéből és bizalmából őrt állok, a tajtékzó hullámok nem

szokatlanok. A történelem változatos. *Két elődöm a harctéren esett el*, kettőt összes javaitól konfiskálással megfosztottak. *Vitéz Jánost* fogságba vetették. *Martinuzzi a hatalmasoktól felfogadott orgyilkosok kezétől esett el. Pázmányt*, a legnagyobbat, száműzték. *Károly Ambrus* a betegek látogatása, gondozása közepette a pusztító ragály áldozata lett.

Elődeim közül senki sem állott annyira eszközök híjával, mint én. Annyi célzatosan megszöött százszor megcáfolt, de konokul továbbhirdetett valótlanosság nem tájékozott mind a hetvennyolc elődöm körül együttvéve sem, mint körülöttem.

Állok Istenért, Egyházért, Hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágon legárvább népem történelmi szolgálata.

Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos.

Nem vádolom vádlómat. Ha a helyzetet időnként megvilágítani kényszerülök, ezt csak nemzetem feltörő fájdalma, kicsorduló könnye, megrázó igazsága teszi.

Imádkozom az igazság és szeretet világáért.

Azokért is, akik Mesterem szava szerint: nem tudják, mit cselekszenek. Szívből megbocsátok nekik.

Mindszenty József s. k.
Esztergom érseke, bíboros hercegprímás

Modern passió

Szoba az Andrássy út 60. második emeletén.

A mennyezet magasságából fekete posztó körfüggöny borítja a falat. Ablak nincs. A mennyezetet tompa zöldes neonfény világítja. Zöld ripsz garnitúra. Az egyik sarokban pálma. Szokatlan a szoba közepére helyezett dívány.

A díványt három orvos állja körül.

A díványon a bíboros teste.

Weil: (a test fölé hajol, felnyitja az egyik szemhéjat. Figyeli.) A pupilla még merev. Nem reagál.

Balassa: (odahúzza az egyik karosszéket, leül. Kézbe veszi a bíboros élettelen kezét. Érverést mér.)

Kelemen: Tizenhét órája tart a transz. (Szünet) Nem kóma ez?

Balassa: (Visszateszi a mellkasra a kezét.) A pulzus kicsit gyenge, de ritmusos. Szívműködés kielégítő.

Weil: Most jutunk el a fizikumi lebontás legalsó fokára az élet veszélyeztetése nélkül. De mindenesetre a váratlan kolapszusok veszélyzónája ez.

Kelemen: Kínos lenne. (Csend. Lassan a fej fölé kerül. Nézi.) Az arc megkövesedett, kékesfehér. A fül és az ajak krétaszerű.

Weil: Mennyi volt a vércukor tegnap?

Balassa: Mélyen a normál alá süllyedt.

Kelemen: Ez a test most élő koporsója egy halott léleknek.

Weil: Egy kicsit túlhajtották odalenn a dolgot. (Megnézi a pulzust) Nincs semmi baj. Mindjárt ionizáljuk egy kicsit a szívet.

Balassa: A régi törvényszéki orvos csodálkozna, hogy mennyire megnőtt a szerepköre.

Weil: Megértem, hogy türelmetlen az Osztály, Kilenc napja dolgoznak, s az anyag nem az, amit vártak. Sok a negatívum. Tulajdonképpen belőle (a test felé int), nem hoztak ki semmit.

Kelemen: Igen, hiányzik az a belső fordulat, amit csak ő adhatott volna meg. A hitelesség bélyege a vallomásokon. Amit az osztály nem tud megoldani, akárhogy is belemegy a dologba.

Balassa: S azt hiszem kicsit túl koránra tűzték ki a tárgyalást. Publikum elé vinni éretlenül, képtelenség.

Weil: Hát abba a terminusba majd beleszólunk. Idő kell. A bíboros új énjét meg kell komponálnom, – még magam sem látom világosan. Nem ismerem a papi típusokat. Rendkívül kényes feladat. Uraim, az orvos és pszichiáter leggyönyörűbb területén dolgozunk. A forradalom megadta a lehetőséget, hogy egy főpapon mutathassuk be a tömegeknek, hogy a lélek fikció. Az egyház régen még a halott test boncolását is tiltotta, most eljutottunk oda, hogy a lélek élveboncolását végezhetjük el egy bíboroson.

Kelemen: Mi a közvetlen feladat?

Weil: Most hatolunk be a tudattalanba, az ős-énbe. Feladatunk az úgynevezett *lélek kivonása* az emberi testből, – a *fizikum*, az *ideghálózat* és az agyi tevékenység *összeomlása nélkül*. A szovjet kísérletek tömegének köszönhető, hogy ma már szinte biztos terepen mozgunk itt, és hogy nagy eredményekre támaszkodhatunk.

Bíboros: (jobb keze lecsúszik, – mélyet sóhajt)

- Weil:** A lélek lebontása az élő fizikumban, helyesebben talán áthangolása, vagy mélyebbre hatolva: egy új én beépítése a fizikumba, ez a modern szovjet biopszichológia diadala. (Elgondolkozva játszik ceruzájával a bíboros feje felett.) Lélek, lélek, lélek, mondom, és nevezzük csak továbbra is léleknek a könnyebb kezelhetőség kedvéért, a szervek összműködésének ezt a derivátumát, – ez a lélek kérem felszámolás alatt áll. A testnek ez a szinte önálló életre törő készsége, ez a lélek, amely sugárzik belülről, magja már a biológiai ős-énben is benne van, fluidul, hullámhossza van, ugyanakkor a testet mint burok veszi körül, s az egyén légkörét jelenti, – ez a rejtélyes lélek foglyunk lett.
- Bíboros:** (teste a maláriás hidegrázás sokkjával remegni kezd. Lélegzés szaggatottabb, gyorsabb)
- Weil:** (felveszi a lecsúszott kart. Szünet.) Úgy látom átléptük a krízist. Lám, az ajkak színeződnek, a homlokon verejték. (Megfogja az állat.) Az állkapocs spazmusosan zár. Megindul a felfelé törés a tudat-küszöb felé. Nagy erőfeszítéssel dolgozza fel magát.
- Kelemen:** Meg akar születni az én.
- Weil:** Ez az.
- Kelemen:** És van emléke erről az érzésről?
- Weil:** Már kinek?
- Kelemen:** Nem is tudom hogyan nevezzem?
- Weil:** (nevet) Elhiszem, hogy akadozik, hogy nem tudja megnevezni az alanyt. Páciensnek nehezen nevezhetjük az ilyen művi beteget. Bűnös? – naivitás. Egyén? Az se, hiszen éppen az egyénisége válságáról van szó. Nevezzük csak *Példánynak*: kísérleti példánynak. Mert mindegy, hogy bíborosról, vagy békáról van szó. Tehát, van-e emléke a Példánynak erről az értésről? Van. Az az érzése általában, hogy valami rettenetes kísérletet végeznek rajta, amit nem lehet túlélni. És mint a halálból visszatérő gyógyuló, másként látja a napot, az életet. Figyeljék meg az előbb még megkövesedett üres arc nézett ránk, most az élet hulláma önti el. Kinyílik a szeme.
- Bíboros:** (a tág merev pupilla félelmes mélységével néz)
- Weil:** (játszik a szem felett) Nem lát. (Szünet) A látási zavarok természetes velejárók, de a regenerálódás gyors és majdnem teljes. (Szünet) Úgy látom, beáll a tudati állapot. Természetesen ez imbolygás a tudatküszöb alá és fölé. A két én közti senki-földjén állunk. Az orvosi procedura alapozása után most a pszichiáter lép előtérbe. A transzban alkalmazott elektromos impulzusok hatása még soká érezhető, egész sajátos labilitás, – bizonyos misztikus állapot, mikor a nihilizált én alkalmas az áthangolásra, az agyvelő elektromos hullámai nagy kilengéseket mutatnak, anomális, a test tele bizonytalansággal, rejtett didergéssel, félelemérzéssel, – úgy érzi magát mintha nagyítón néznék. Valami sajátos fél-öntudati állapot ez, az érzékelés mód teljesen irreálissá válik, vezetni kell egy új realitás felé. (Szünet)
- Bíboros:** (fakón) Hideg van.
- Weil:** Megérkezett. – Azt hiszem a viaszfelvevő már dolgozik odaát, tegyük közelebb, egészen közel a mikrofont.
- Balassa:** (a pálma mögül kiemel és a dívány fejéhez állít egy mikrofon állványt)
- Weil:** Így. És Kelemen doktort megkérem jegyezze az anyagot.
- Bíboros:** (mélyet sóhajt)
- Weil:** (odaül, megnézi az óráját, pulzust figyel. Aztán hangosan, tagolva a bíboros nyitott, nemlátó szemébe mondja) Lát engem?
- Bíboros:** (hallgat)

- Weil:** Rosszul érzi magát? (Szünet) Én az orvos vagyok. Az orvos. Nincs semmi baj. Túl vagyunk a nehezén.
- Bíboros:** Sötét van.
- Weil:** Fáradt, ugye?
- Bíboros:** (valami messzi emléket mormol) *Tenebrae factae sunt super terram...*
- Weil:** Most meg kell majd szépen erősödnie. Holnap már lehet enni. Mit szeret?
- Bíboros:** (hallgat)
- Weil:** Eminenciád, – megengedi a hagyományos tiszteletet – szeretném, ha megszokná a közelségemet, ha nem lennék annyira idegen. Nézze, a világ szeme rajtunk van. A feladat kényes, amit végre kell hajtunk. Szóval jobban jönne ki, ha rám támaszkodna, ha nem lenne ellenséges. (Szünet) Ha nem eszik, szőlőcukrot kap, – *tűből...* (Finom, szalonnevetéssel.) Attól fél, ugye? Na ne féljen. Nem szeretem a brutalitást. Főleg szellemi emberen. (Feláll.)
- Balassa:** (A pálma mögül kis üveg műtő asztalkát gurít elő.)
- Weil:** De most azért egy kicsit stimulálnom kell. (Átveszi Balassától az injekciós fecskendőt, magasan a világosság felé tartva kifreccsent belőle egy keveset). Így.
- Balassa:** (jódos vattával végighúzza a tehetetlen karon)
- Weil:** Erő kell. (Bedöfi a tűt) Hogy félni tudjunk: ahhoz is erő kell. (Szünet) Mindjárt frissebb lesz. (Kelemenhez) Tulajdonképpen látomásszerű számára mindaz, ami vele történik. A reminiscenciák gomolygása. A régi testbe úgy jönnek vissza az emlékek, mint egy régi lakásba, ahová új lakó költözött. Ott látják az új lakót és zavartan elkészönnék.
- Bíboros:** (nyugtalan sóhaj szakad fel belőle) Ó élve eltemetve a testben.
- Weil:** Hypoglycaemiás nyugtalanság. De ez az a pillanat, amikor az új tájékozódás megindul és megkezdhetjük az áthangolást. Már figyel és tud koncentrálni. (Odamegy a bíboroshoz) No? Frissebb? Látja, segíteni akarok. (Leül melléje, mesélőn) Most új körülmények közé került, nem ismeri itt a helyzetet. (Szünet) Hallja, amit mondok?
- Bíboros:** Hallom.
- Weil:** Na. Beszélgetünk egy kicsit. Helyes? Ön érzékeny, – én tapintatos vagyok. Szeretném, ha végig ezen a síkon maradnánk. A papi lélek különben is érzékenyebb. Az ön lelkiismerete más. Mások a súlyok és mások a mértékek. Káprázatban él. Szeretném belehangolni a valóságba. Szeretném felszabadítani az illúzióktól. Vagy, ha nem tud e nélkül élni, új káprázatokot adnék. Ön valami sajátos módon magában gyűjtötte a tömeg erejét, ön kulcs a tömegekhez. S ez az arany kulcs most itt van, kézben van, nyíltan kimondom, mi ezt a kulcsot használni akarjuk.
- Bíboros:** Mit kíván tőlem?
- Weil:** Át kell alakulnia! A maga összetört akaratával erre képtelen. Sőt, megmaradt ösztöneivel ellene feszül. A nyomozati eljárás a leggyengédebb kíván lenni önnel szemben. Hiszen ez közös érdekünk. Odakinn az országban most talán azt hiszik, hogy ön itt hideg vízben áll és, hogy sós halat etetünk magával. Pedig én legszívesebben madártejjet etetném. Mindig a célt kell nézni. A bíborossal nem az a cél, hogy most kvitteljünk az inkvizícióért, a bíborost a tömegnek kell felmutatni, a tömeg belőle táplálkozik, a tömeg előtt kell felbontani, hogy fűreszpor halljon ki belőle: Íme a tüzet lehelő oroszlán!
- Bíboros:** (Mormolja) Szárnyaid árnyékába húzódok míg elvonul a gonoszság.
- Weil:** Ne gondolja, hogy elszólás, amit mondtam.
- Bíboros:** (magában) Ébren legyetek és imádkozzatok.
- Weil:** Ön meggyőződéséért szívesen meghalna most.

- Bíboros:** Csak az történhetik velünk, amit az Úr megenged.
- Weil:** Mi vigyázunk az életére. Az egyház mártírrá avatná. A tömegekben új legendákat indítana el. Ne legyünk szentimentálisak: nem lesz mártír önből. Élve marad, és vér itt nem folyik. Nehéz lesz átfogalmazni a mártírium fogalmát ott, ahol a test tovább él és a lélek vérzik el.
- Bíboros:** A lélek Isten lehelete.
- Weil:** Ha kényszerít rá, az új felismerés foudroyáns lesz. Gondolja, hogyha én lehatolok a cortex alá, ott a végtelennel találkozom? Meglepődne, ha látná milyen hamar leér a mérő ón! Mi van az élet őstalaja mélyén? Isten? Sátán? Varangy? A misztérium itt van, idenézzen, ezekben a kis üvegekben. Ezek adják a lelket, amely után vonaglik a felfűzött test. (Ampullákat mutat fel a műtőasztalról,) Ebből agitátor lesz. Ebből gyilkos. Ebből kéjenc. Hol van itt az Isten?
- Bíboros:** Et eritis sicut Dii.
- Weil:** És itt van az ön új éneke.
- Bíboros:** Mit kíván tőlem? ...
- Weil:** Adja meg magát! Elő kell hívnom önből a másik énjét. (Szenvedéllyel.) A hatalom, a lehetőség itt van. Vége az elméletnek! Üljön fel!
- Bíboros:** (felül) Nem látok...
- Weil:** Reflektort! A Jupitert! (a kigyúló reflektor belevág a bíboros merev nyitott szemébe. Feljajdul. A három orvos fekete szemüveget tesz fel. Most érezni csak, hogy a függönyök mögött személyzet dolgozik.)
- Bíboros:** (magában tétován dadogja) ...a bukott angyalok...
- Weil:** (felkiált) Hát ha Jézus ördögöt üzhett ki az emberi testből, nem gondolja, hogy mi tudunk szállást csinálni a sátánnak az emberi testben?
- Bíboros:** A magánosság és szorongás óráin őrizz meg Jézusom.
- Weil:** Álljon fel! Ne imádkozzék! Induljon a fény felé!
- Bíboros:** (Előrenyújtott kezekkel az atropintól vakon lépeget előre.)
- Weil:** Ne imbolyogjon! Nem játszunk élő holttestet. Bírja maga ezt. Az erős, az izgató, az acél főpap!
- A milliókat kormányzó *lélek a kezében van*. Nem akarom megalázni. Nem csinálom önből őrzőgőt, szatírt. A filmgép lencséje néz itt ki a függönyből. Nem járatom el önrel a tábeszesek táncát. Felvehetik, és egy óra múlva vetíthetik odakint a papjainak és a népnek – nem teszem; nem vallomást akarok magától, nem aláírást, hanem *magatartást*! Új evangéliumot kell hirdetnie, Mindszenty! Júdas nem zokog ma a gyilkosság után és Káin nem bujdosik el. A tömeg a miénk! A bíboros meakulpázva fog végigvonulni a tömeg előtt. (Weil jobbán Balassa, balján Kelemen. A kardinális ott áll előttük. Weil, korbácsoló erővel) Most hajoljon meg! Előttünk! Meghajolni! Mélyen! Mintha szentség előtt hajolna meg!
- Bíboros:** (hangtalanul elzuhan)
- Balassa:** (és Kelemen fölemelik, a díványra teszik)
- Weil:** (utánuk megy) Az ilyen aszketikus test szívós. Nagy erőtartalékai vannak. Böjtök, vigíliák, éjszakák a templom kövén...
- Bíboros:** (megtört szeméből folynak a könnyek)
- Weil:** (egészen közel hajol, föléje) Az isten magára hagyta, érti?
- Bíboros:** Éli, Éli lamma sabaktani...
- Balassa:** Illést hívja.
- Bíboros:** Azt hittem fegyvered leszek Jézusom, – de ha te nem tartasz meg kezedben, mi vagyok én Uram? ...

- Weil:** Takarják le. Még beszél, de nincs magánál. A bírósági anyagot holnap csináljuk, vagy még éjjel.
- Bíboros:** (töredezetten) ...amiért küzdöttem, elnyelik a hullámok... szegény kicsi elesett népem...
- Weil:** Ez már nem érdekes, kikapcsolhatják a mikrofont.
- Bíboros:** – da pacem Domine in diebus istis – rejts el előlük Uram – nagyon megfáradtam...
- Weil:** Éjfélkor folytatjuk. Kikapcsolni!

(Sötét lesz.)

- Bíboros:** Sugárzik a Te világosságod. Minden látszat, káprázat... csak Te vagy a valóság Jézus...

Démonok és kegyelem

Különleges halált gondolnak ki számára a sötétség hatalmai.

A materialista orvos betör a teremő műhelyébe, s most már a lélek abortőrje lesz. A halálok halálát akarják a Bíborosra: éljen megvakult lélekkel.

Testét, ezt a kiégett rádiót, megtarthatja.

Keze ne emelje többé az engesztelés patenáját; a kéz idegen, ott felejtett kesztyű.

A sátán ma is intellektüel. Céltudatosan mozgat minden figurát. A szovjet: a matéria lázadása az Újtestamentum ellen, tömegerőkkel. Kétezer év óta a leghatalmasabb ideológiai és tömegtámadás Európa ellen. A szovjet, az egykori, esedékes orosz forradalomból kiégette Dosztojevszkij Krisztus stigmáit, amely megszentelhette volna ezt a forradalmat. A vajúdó orosz lélekből száműzte az emberré szentelő Jézust. A szovjet Elitét Tömeget akar.

Magyarország felett nő a félelem és nőnek az árnyak.

Egyre több a titok és egyre mélyebb a titok. Mi ez a haláltánc, amivé az élet lett? A kórház nem gyógyít többé, félni kell: az orvos öl. Az iskola nem tanít többé, idegent nevel a szülő véréből: az iskola öl. Aki életét adja övéért, az bűnös, és a katonaszökevény, hős. A gyermek vonzódását az anyához libidónak nevezik, s a körüti bacchanáliát családi ünnepnek.

Az ország a végső veszély riadóállapotában él. A teljesen behálózott társadalomban minden mozdulat védekező. Európa messze van, Magyarország egyedül s az országban benn millió és millió magára hagyott ember, egyedül.

S a vérengző színjátékból nem lehet felébredni: a démonok nem tűnnek el a hajnali kakasszóra, a hajnal nem hoz új napot. A sátán felölti Bereczky palástját és békeimát mond, Rajk a vörös nyilas Robespierre, emberrablásra építi át a követségeket, az Andrássy út pincéiben az élő tömegsírokban üvegszemű foglyok néznek, és szószékre lép a Bibliás Hóhér: Tildy.

Ezek a nevek nem nevek többé, hanem a Démonnak különböző maszkjai. A valósággá vált haláltánc fölött emberen túli erők viaskodnak: láthatatlan légiók harca az emberért és az ember ellen. Szent Mihály pányvája suhog felettünk az ördögi sárkány felé.

S a megnyílt egek alatt a viharban áradni kezd az isteni kegyelem.

Az egyetlen igaz forradalom ma Magyarországon a lelkek legmélyén zajlik.

A katakombák népének *néma* összenézése: ez a forradalom.

És a lelkek millióinak áradó imádsága, emberi és angyali ima örvénylőn veszi körül a börtönt. Idegesek, sírnak az imák, türelmetlenek és szeretnek. Fel akarják szakítani a börtönrácsot.

A megtöretett test Árnyéka pedig az imák szárnyán átlépi a Szakadékat és győzedelmesen a Fénybe lép.